

LEFEBVRE—SZUNYOGH

A LITURGIA ALAPVETŐ GONDOLATAI

SZALÉZI MŰVEK

*A LITURGIA ALAPVETŐ
GONDOLATAI*

LEFEBVRE GÁSPÁR O. S. B.

A LOPHEM-I APÁTSÁG PERJELE

**A LITURGIA ALAPVETŐ
GONDOLATAI**

FORDITOTTA :

SZUNYOGH X. FERENC O. S. B.

SZALÉZI MŰVEK

Nihil obstat. Dr. Polycarpus Radó O. S. B. censor deputatus. — 1244 - 1941.
Impri potest. In S. Monte Pannoniae, die 19. Octobris 1941. Chrysostomus
Archiabbas. Nihil obstat. Carolus Szitkey S. S. censor dioecesanus. — Impri-
matur No. 5639-1941. Vacii, die 2. Octobris 1941. Michael Kolossváry, Vic.
Gen. Éppalis.

A LITURGIA FELÉ

Napjainkban mindenféle sokszor hallottunk beszélni a liturgiáról.

Ez a szó görögből származik és „nyilvános cselekedet”-et jelent, sokak számára a keresztény életben nagyon mellékes dolgot fejez ki. Gondolnak például a gót stíliú díszítésekre, a latin szöveg kiejtésére, a hosszú vagy elévült szertartásokra és a gregorián énekekre. A liturgia ezek szerint a régi művészet visszaállítása volna, tehát a régészettel határos, egészen különleges ág, ami csak a régiségek egynéhány kedvelőjét és egyes dilettánsokat érdekelhet.

Minnek annyit dolgozni azon, mondják mások, hogy visszaállítsuk azokat a dolgokat, melyek nem a mi időnkbeliek? A mi modern és népies ájtatosságaink kiállották a próbát, megfelelnek annak a századnak, amelyben élünk, az Egyház jóváhagyta azokat: miért mozgassuk meg azokat és miért helyettesítsük szokásból kiment dolgokkal?

Mások végül, anélkül, hogy ilyen messzire mennének, megalégszenek azzal, hogy a liturgiában annak a külső és nyilvános kultusznak egyszerű organizációját lássák, — melyet az Egyház nyújt Istennek, vagyis a rubrikák és szertartások nagyterjedelmű gyakorlatát, amely azonban nem tartozik másokra, csak a papokra.

Ez utóbbiaknak azt mondjuk, hogy ez kétségtől a t e s t e, a látható része a liturgiának. De számolni kell azzal, hogy l e l k e i s v a n és az láthatatlan és hogy épen ezért, — sajnos! — igen gyakran ismerellen. És ez a l é l e k az az erő, ami ezeket a tárgyakat, formulákat és külső szertartásokat átjárja, nem más, mint Isten dicsőítése és az emberek megszentelése. Valóban, ki

tudná elmondani mindazokat a kegyelmeket és tanításokat, melyeknek forrásai számunkra ezek szertartások, ezek a ritusok, ha meg tudjuk azokat érteni, ha tudatosan veszünk részt azokban!

A liturgia az Egyház hivatalos kultusza. Elsősorban tehát közösségi cselekedet, mert lényegében a Kálvárián Jézus által az egész világ üdvösségéért felajánlott imádság és áldozat, amit azután a katolikus hierarchia, Krisztus papságába öltözve, az oltárnál Istennek nyilvánosan felajánl, — gyakran a hitek nagyszámú gyülekezetének közepette, de mindig valamennyi nevében és mindenkiért.

Mily szép ez a látvány, az egész krisztusi társadalom, akik minden időszakban, a pápa közvetítésével római bazilikáikban, — a püspökök által katedrálisaikban, — a plébánosok és papok által a plébánatemplomokban és minden szentélyében a világnak, a Magasságnak megadja azt a kultuszt, amely Őt megilleti. Mily nagy az üdvösség fő eszközeinek ez a hiteles szervezete: áldozat, szakramentumok, szentírás, hagyomány, s szentelmények. Ezeket mind az Egyház liturgiájában találjuk meg, amely éppen ezért lett a megszentülés elsőrendű eszköze!

X. Pius pápa első Motu propriojában megerősíti ezt a gondolatot: „Az igazi keresztény szellem első és nélkülözhetetlen forrása a szentséges misztériumokban és az Egyház nyilvános és ünnepélyes imádságában való cselekvő részvétel.”

Dubois kardinális a liturgiában látja „a társadalmi kérdés megoldását”. Mercier bíboros pedig azt mondja a liturgiáról, hogy általa „a vallás isteni életnedvével járja át egész életünket, és segít, hogy hathatósan megfeleljünk az Egyházban szociális misszióknak”.

Könnyű volna ezer idézetet is összegyűjteni püspököktől, papoktól, szerzetesektől, keresztény katolikusoktól, sőt hitetlenektől is, melyek megmutatnák a liturgiának fontosságát a XX. században.

Az egész világon mutatkozik most ez a mozgalom, mely mozgásba akarja hozni az Isten egész városát „a liturgia felé”.

Amint a mesterművek egyaránt értékesek minden században, — mert annyira az általános emberit adják, hogy nem viselik magukon valamely személy, nemzet, kor kizárólagos jellegét, — hasonlóképen a liturgia — a Szentlélek mesterműve — egyformán megfelel a modern és az ősi lélek szükségleteinek. Minden ember számára van, bármely fajhoz tartozzék, akármelyik században éljen. Ez az Egyház imádsága, egyetlen és általános imádság, melynek kitágító többese megóv attól, hogy önzésünkbe zárkózzunk.

Mint az evangéliumi dogma, melyet Jézus nyilatkoztatott ki és mint a tizparancsolat, melyet Isten adott Mózesnek, a liturgikus kultusz, mely azokból ered s azokra támaszkodik, mindig régi és mindig új. Minden század hozzáadja gazdagságát, és ez nem más, mint hagyományos tökéjének növekedése: mint pl. a Szentséges Szív és Szent József ünnepe, melyek aránylag újak, vagy a Rózsafüzér Királynőjének, vagy pedig Lurdi Míasszonyunknak ünnepe, melyek a Szűzanya gondviselészerű kinyilatkoztatásainak felelnek meg az Egyház történetében.

És ha minden országnak és minden kornak megvan a maguk különleges ájtatosságai, melyek elárulják a nemzet, vagy a kor jellegét, melyből születtek, mindazonáltal elmondhatjuk, hogy csak azok lesznek tartósak, melyek jogot nyertek arra, hogy a kalendáriumban mint liturgikus ünnepek szerepeljenek. Nem ezért ajánlotta-e Jézus Szent Margit-Máriának, hogy azon dolgozzék, hogy a Szentséges Szív ünnepe bekerüljön a liturgikus évbe?

A liturgia is, melynek szükségképen mindenütt ugyanannak kell lennie, mert a nagy krisztusi család imádsága távol áll attól, hogy küzdjön a modern ájtatosságok ellen, sőt igyekszik azokat a lényegében mo-

dern ájtatossággal is összekötni, mely az Egyház hivatalos kultuszát alkotja.

Nincs tehát szó a nemliturgikus ájtatosságok elnyomásáról, hanem ezen ájtatosságok hierarchikus sorrendjéről. Nem elvetni akarjuk azokat, hanem alávetni a hivatalos kultusznak és pedig azért, hogy a Magasságosnak megadassék a legnagyobb dicsőség, mely őt megilleti és az embernek biztosítsék a neki szükséges kegyelmek lehető legnagyobb mértéke. Anélkül, hogy elhagynánk tehát a természetfölötti élet másodlagos forrásait,¹ jobban vissza akarunk térni az első forrásokhoz, melyeknél az Egyház első századai óta oltották a lelkek szomjukat. X. Pius pápa nyomán a liturgikusok itt látják a leghatásosabb eszközt az „instaurare omnia in Christo” megvalósítására és ez az egyetlen törekvésük.

Szolgáljanak e sorok ennek a meggyőződésnek a terjesztésére. Meg akarjuk magyarázni az elveket — sajnos, sokszor ismeretleneket, vagy félreismerteket, — melyek a liturgikus apostolságot vezetik. Nincs más célunk, mint rámutatni a különböző motívumokra, melyek miatt a liturgia „az igazi keresztény szellem első és nélkülözhetetlen forrása.”

¹ X. Pius első forrásról beszél; tehát vannak másodlagos források is.

I. FEJEZET.

AZ IMÁDÁSRÓL

Kell az imádás

„Aki tagadja, hogy a világ Isten dicsőségéért van teremtve, átok alatt legyen”, mondja a vatikáni zsinat. „A teremtmények viszonya a Teremtőhöz a teremtésnek leglényegesebb célja, mert Istennek mindene önmagától van és nem teremthet másért, mint önmagáért.”²

A Magasságos a legfelfoghatatlanabb Lény. Végtelen és teremtetlen, szükségképpen mindig volt és mindig lesz. Minden lény tőle nyeri létét. Ha az éltető erő, mely állandóan kisugárzik Istenből, mind a természetes, mind a természetfölötti világba, egy pillanatra megszűnnék, abban a pillanatban minden teremtmény a nemlétebe hullana vissza. És nem lenne többé, mint a teremtés előtt, más, mint a Szentháromság, „akinek dicsőség kezdettől, most és mindörökkön örökké.”

Miután Isten értelmes teremtményeket alkotott és azokat a természetfölötti rendbe emelte fel, szükséges, hogy azok elismerjék benne Teremtőjüket és Atyjukat.

Isten dicsőségének keresése a teremtmények első kötelessége. A Glóriát énekelni „az Atyának és Fiúnak és a Szentléleknek” a mennyei birodalom gyermekei szeretetének első kötelezettsége. Ez az első kérdés is, melyet Jézus intéztet velünk Atyjához: „szenteltessék meg a te neved ... miképen mennyben, azonképen itt a földön is.”

Izaiás és Szent János látomásaikban megmutatják

² Fénélon: Lettre III: Sur la religion.

nekünk az angyalokat és szenteket, amint a Magasságos és a Bárány előtt leborulnak és éjjel-nappal szünet nélkül énekelik: Szent, szent, szent a Mindenható Úristen. Neki tisztelet, dicsőség és hatalom mindörökkön örökké.³

Kell, hogy a földön mi is megkezdjük ezt a mennyei dicséretet, mert az angyalokkal és szentekkel együtt mi is az Úristen teremtményei és mennyei Atyánk gyermekei vagyunk. „Engedd, mindenható Atya, mondja a pap a prefációban, hogy szavunkat egyesíthessük az angyalokéval, és így velük énekelhesük: Szent, szent, szent! Telve van az ég és föld dicsőséggel; Hozsanna a magasságban!”

„A boldogok hajlékában állandóan visszhangzanak a dicséret énekei, csengő hangjuk ünnepli a háromszemélyű egy Istent: egyesítsük énekünket, jámbor versengésben, Sion szent lakóinak énekével.”⁴

Az Isten Fia azért vett fel testet és lakik közöttünk, hogy biztosítsa a Magasságost megillető dicsőségét és az elesett embernek lehetővé tegye, hogy tökéletes módon nyujthassa Istennek ezt a dicsőítést. Attól a pillanattól, hogy Szűz Mária méhében megtestesült, Jézus szent embersége felkenetett az istenség kenetével, az Ige személyével való egyesülése által. „A mai napon nemzetelek téged”, jelenti ki az Atya és Szent Pál,⁵ valamint a próféta⁶ szerint azonnal hozzáteszi, mint logikus következményt: „Te pap vagy mindörökké.”

Minden krisztusi lélek a keresztség kegyelme által részesül Jézus isteni természetében, ezért részesül Krisztus papságában is, még pedig a keresztség szentsége által lelkére nyomott bélyeg, jel révén. A keresztség jelét tökéletessé teszi a bérmálás szakramentuma, és ehhez

³ Izaiás VI, 3. — Apokalipszis IV, 8.

⁴ Templomszentelés, a Laudes himnusza.

⁵ Zsid. V, 5—6.

⁶ 109. zsolt.

járul még azoknál, akiket Isten papságra hív, a papszentelés által kapott szentségi jel.

Ez a három jel vagy pecsét, mely eltörölhetetlenül vésődik a lelkekbe, megkezdí és tökéletessé teszi Jézushoz, mint Paphoz való hasonlatosságunkat. A szakramentális jel ugyanis Krisztus legfőbb papságának visszavert fénye és kisugárzása. A keresztségben és bérmálásban kapott jel megadja a képességet a szent áldozatban való részvételre, a szakramentumokban való részvételre és egyéb szent ténykedések gyakorlására az Egyházban; és az ordo szakramentumában ez a jel cselekvőképesség lesz, mely hatalmat ad a szakramentumok kiszolgáltatására. A jelek tehát egyre tökéletesebb bevezetések az isteni kultuszba, melynek legfőbb Főpapja Jézus és ezért mondhatta Szent Péter az egész keresztény népről, hogy mindnyájan papok.⁷ Jézussal egyesültünk kegyelem által, papok vagyunk vele a szentségi jel által: „Ti választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet, Isten által megváltott nép vagyatok, hogy az ő tökéletességeit hirdessétek.”⁸ „Mióta a mi Urunk, igazi Király és örök Pap, Szent Sevillai Izidor szép kommentárja szerint, titokzatos és mennyei kenettel felkenetett az Atyaisten által, már nemcsak a főpapok és királyok, hanem az egész Egyház konzekráltatott a krizma kenete által, mert tagja az örök Papnak és Királynak. És mert királyi és papi nemzetiség vagyunk, megkapjuk a felkenést a keresztség után, hogy Krisztus másaivá legyünk, ut Christi nomine censeamur.”⁹

Mintegy mennyei házasság kötelékével egyesültünk

⁷ „Character sacramentalis specialiter est character Christi, cujus sacerdotio configurantur fideles secundum sacramentales characteres, qui nihil aliud sunt, quam quaedam participationes sacerdotii Christi ab ipso Christo derivatae.” (Szent Tamás, III, LXIII., 3.)

⁸ I. Szent Péter, II, 9.

⁹ De off. Eccl. c. 25. P. L.

Jézussal, hogy bensőleg részesüljünk papi életében. Krisztushoz, a Paphoz hasonlóan különböző fokban, általa a Magasságosnak ugyanilyen mértékben adjuk meg a végtelen imádást, mely őt megilleti. És Krisztusnak ezt a papságát az Egyház hivatalosan gyakorolja a liturgiában.

A krisztusi liturgia „nyilvános kultusz, melyet az Egyház nevében erre a célra törvényesen meghatalmazott személyek gyakorolnak és olyan cselekedetekkel gyakorolnak, melyek az Egyház rendelkezése folytán csak Istennek, a szenteknek, vagy a boldogoknak nyújthatók.” (1256. kánon.)

A zsinagóga és az Ecclesia kultusza

Ezt a kultuszt előre jelképezte az Isten kiválasztott népének liturgikus kultusza, melyből több elemet az újszövetségi liturgia is átvett: mint a zsoltárok, az olvasmányok, egyes szertartások stb.

„Ádám, Noé, Mózes kultusza s az, amit mi vallunk, írja Duvoisin, csak különböző korszakai és fokozatos kifejlődése ugyanannak a vallásnak, melyet hirdettek a pátriárkák idején, nagyjából vázolt a mózesi törvény és teljességét Jézus Krisztus által érte el.”¹⁰

A zsidó és keresztény kultuszból beszélve Perron mondja „egy és ugyanaz a növény, melynek gyökerei Istenbe merülnek, ki az igazság és élet forrása, melynek szára alkotja a pátriárkák vallását, majd kibontakozik Mózes vallásában és kifejti egész erejét, termékenységét, nagyszerűségét a keresztségben.”¹¹

Az Üdvözítő keresztje kiegyenlítette és beteljesítette a régi törvény minden áldozatát. Nagyobb, mint az igaz Ábel ajándékai, Ábrahám pátriárka áldozata és mint

¹⁰ Autorité des livres de Moïse.

¹¹ Introd. philosoph. à l'hist. de la religion, I. 3, 3. f.

az, amelyet Melkizedek főpap mutatott be.”¹² Ezzel biztosította azoknak hathatóságát. A zsinagóga liturgiája nem más, mint vázlata a krisztusi liturgiának. Úgy, ahogy a hajnal megelőzi a világosságot.

A krisztusi liturgiát maga Krisztus *kezdte* meg a Kálvárián: „Per suam passionem, mondja Szent Tamás, Christus initiavit ritum christianae religionis.”¹³

Az Ecclesia liturgiája tehát Krisztussal *kezdődik* s ő marad mindig annak főpapja. A krisztusi kultusz középpontja a mise, ahol Jézus a fő áldozó, aki most a kenyér és bor színe alatt Istennek nyújtja vérontás nélkül azt az áldozatot, melyet egykor a Kálvárián vérét ontva bemutatott. Atyja dicsőítésére mutatja be és hogy a lelkekre alkalmazza szenvedésének gyümölcseit. Ezek magának az Üdvözítőnek szavai, melyeket az Evangéliumban olvasunk. Itt énekeljük az Úr imádságát is. És mikor a szakramentumokat kiszolgáltatják, azok is Jézustól veszik erejüket: „Petrus baptizat, Christus baptizat”, mondja Szent Ágoston. Tehát az Ecclesia liturgiája mindig Krisztus kultusza, de most egyidőben, az egész világon és minden századon keresztül, hála az Egyház hivatásának, mely e célra magának az Istenembernek papságába öltözik.¹⁴

Ennek a kultusznak a *teljessége* a mennyben lesz, ahol Jézus már most gyakorolja azt, mutatván Atyjának dicsőséges sebeit: és ahol „mindig közbenjár érettünk”, ahogy az apostol mondja. Érdemei mint történeti tények elmúltak, de Istennek való felajánlásuk, maga Krisztus által, mindig időszerű. Fontos, hogy ezt sohse tévesszük szem elől a liturgikus kultuszban, és azt se, hogy ez mindig Krisztus mennyei papsága által történik. „Amint Jézus örökké él, úgy papsága is örök. Ezért

¹² A mise kánonja.

¹³ S. Th. III. Pars, q. LXII. art. 5.

¹⁴ „Totus autem ritus christianae religionis derivatur a sacerdotio Christi.” Szt. Tamás, III. r. LXIII. f., 3. c.

tudja mindig megváltani azokat, akik az ő közbenjárásával közelednek Istenhez.”¹⁵

A hit, remény és szeretet gyakorlása

Az Egyház, az égben és a földön, hála liturgikus kultuszának, Jézussal az imádás tökéletes hódolatát nyújtja, hivatalosan, Istennek. „Az imádás, mondja Bossuet, elismerése Istenben a legnagyobb fölségnek és magunkban a legmélyebb függésnek.” És az imádnak, a „latria”-nak az a kultusza, melyet a liturgia által nyújtunk a Magasságosnak, tökéletesen elismeri Isten kettős kiválóságát: hogy ő az Atya és Teremtő; és elismeri a mi kettős függésünket, hogy mi az ő gyermekei és teremtményei vagyunk.

Ez a kultusz valóban az Isten nagyságáról alkotott ismeretből származik. Bossuet mondja, hogy a jó imádás kezdete a helyes Isten-megismerés. Az imádság az értelem ténye, mondja Szent Tamás is, mert az imádás állítja a teremtményt a helyes rendbe, mikor aláveti Istennek. Már most az ész műve, hogy a dolgokat rendezze; tehát az ész az imádás alapja, amelyet, következésképpen, az ismeretnek kell vezetnie.”

A „Gloria”-t, az Istennek járó dicsőséget így határozzák meg: „clara notitia cum laude”; dicséret, mely a megismerésből ered. „Isten lélek, s őt lélekben és igazságban kell imádni”, mondja Jézus a szamariai asszonyoknak.¹⁶ Az isteni kultusz tehát hitünknek is a kifejezése, mert a hit erénye világosítja meg értelmünket és érteti meg jobban Isten nagyságát és a mi kicsinységünket.

Ezért ad a liturgia oly nagy teret a „symbolumok”-nak, vagyis a hitvallásoknak, mert a dogma megvallása

¹⁵ Zsid., 7. 24.

¹⁶ Ján. 4. 23.

által kapott megerősítés szükséges alapja minden imádságnak. „A szent ritusok, mondja V. Sixtus pápa, és a szertartások, melyeket az Egyház, apostoli hagyomány alapján használ a szakramentumok kiszolgáltatásánál, a zsolozsmánál és mindabban, ami a kultuszhoz tartozik, vonatkozzék Istenre, vagy a szentekre, nagy tanítást foglalnak magukban a krisztusi nép számára és az igaz hitnek megvallását: alkalmasak arra, hogy a lelket a legmagasabb dolgokról való elmélkedésre ragadják és az áhítat tüzét felgyujtsák.”¹⁷ „A liturgia szertartásai, írja Bona kardinális, növelik a hitet és tanítják a tudatlanokat.” Az Egyház imádsága azért vési oly mélyen a szívekbe az imáadás szellemét, mert dogmatikus imádság.

Istentiszteletünk azután r e m é n y ü n k n e k is kifejezője. Ismerjük gyöngeségünket, azért a Mindenhatót hívjuk segítségül. „Istenem, gondolj segítségemre; Uram, siess megsegítésemre”, mondja a pap a zsolozsma minden órájának kezdetén. A zsoltárok és a liturgikus imádságok a teremtménynek szavai, aki bízik legfőbb Urában és a gyermek szavai, aki Atyjának karjaiba veti magát.

Az imádság, mondja Szent Tamás, „az értelemnek az a működése, mellyel kérünk attól, aki fölöttünk áll.” És ha Isten, mint Szent Ágoston mondja, „csak annak ad, aki kér”, ez éppen azért van, hogy kötelezze a lelkeket annak megvallására, hogy csak Isten tehet meg mindent. Az imádság is lényeges szerepet játszik a Gondviselés jelenlegi ökonomiájában. Mindig kell imádkozni és soha meg nem szünni,¹⁸ mondja Jézus. A Szentírás és a szentatyák szerint parancsolóan szükséges, hogy az ember a Magasságoshoz forduljon. A lázadó angyalok és özszüleink elbuktak és sokan merik állítani, hogy azért, mert nem imádkoztak. „Az emberek, akik kérnek, mondja Szent Gergely, megérdemlik, hogy meg-

¹⁷ Immensa... kezd. bulla. (1588.)

¹⁸ Lukács XVIII, 1.

nyerjék azt, amit Isten az idők előtt nekik szándékozott adni.” „A predestináció, írja Szent Tamás, az ember üdvösségét a saját, vagy a mások imádságától teszi függővé... a kiválasztottak tehát imádkoznak.” Az első tanács, amit Szent Benedek szent Regulájának prológu-sában ad az, hogy mindenben és mindenekelőtt az imádsággal foglalkozzunk. „Elsősorban bármi jót kezdesz cselekedni, Istentől kérjed igen kitartó imádságban annak véghezvitelét.” Őelőtte a híres tébai szerzetes, Szent Antal írta, mint életének első szabályát: „Mindenekelőtt ellanyhulás nélkül imádkozzál.” És Szent Alfonz az Evangélium és a hagyomány minden tanítását ebben a lapidáris mondatban foglalta össze: „Aki imádkozik, üdvöül, — aki nem imádkozik, elkárhozik.” „Hiszem, mondotta a párisi spanyol követ, Donoso Cortese, hogy azok, akik imádkoznak, többet tesznek a viláért, mint azok, akik harcolnak; és ha a világ helyzete mind rosszabb lesz, az azért van, mert több a háború, mint az imádság. Ha be tudnánk hatolni Istennek és a történelemnek titkaiba, bizonyosnak tartom, hogy el volnánk ragadtatva a csodálkozástól az imádság bámulatos hatásai láttára, még az emberi dolgokban is”. És valóban, nem Isten adja-e, hogy a másodlagos okoknak meglegyen a hatásuk és aki még — mint azt a szentek életében látjuk — módosítja a dolgok rendes folyását is, ha a bizalom elég nagy ahhoz, hogy ezt megnyerje. „A bízó imádságnak nem tud szívem ellenállni”, mondotta Jézus Szent Gertrudnak. Már most a liturgia minden között a legbizóbb imádság: mindenütt a reményt fejezi ki.

Végül istentiszteletünknek mindenkéfélfőtt szeretetünk kifejezésének kell lennie. Tudjuk-e nem szeretni a végtelenül szeretetreméltó Lényt és nem boldogan teljesítjük-e vele szemben kötelességünket? Az imádság, írja Mgr. Gay, „szeretetünk legszebb virága Isten számára.” „Istent szeretni, mondja Szent Ágoston, annyi, mint őt dicsérni és a dicséret annyiban őszinte, amenny-

nyiben szeretetből származik.” Az imádság szorosan egyesíti lelkünket Istennel és így kifejleszti ezt a szeretetet. „Az imádság, mint Szent Damascén János állítja, a lélek felemelkedése Istenbe.” Az Egyház imádságformuláinak gondolkodó és áhítatos recitálása hathatósan hozzájárul e szeretet táplálásához és ennek az egyesülésnek bensőbbételéhez.

„A zsoltároknak csodálatos erő van, mondja X. Pius, hogy a lelkeket minden erény szeretetére ösztönözze.” Szent Ágoston is írja Vallomásaiban: „A himnuszok és szent énekek hangjai áradtak fülembe s ezek által szívemben helyet talált az igazság, s a buzgó áhítat érzelmei születtek meg.” És valóban, ki az az ember, akit ne hatnának meg a zsoltároknak azok a helyei, ahol fenséges szavakkal magasztaljuk Isten végtelen fölségét, mindenhatóságát és igazságát, jóságát, kifejezhetetlen kegyességét és egyéb végtelen tulajdonságait? Ki ne élne meg ezeket az érzelmeket, mikor a hálaadás énekeit zengi az Istentől vett jótéteményekért, az alázatos és bízó imádságokat, melyek újabb jótéteményekért könyörögnek, s végül a bűneit bánó lélek kiáltásait? Kit ne ragadna el a csodálat, midőn hallja a zsoltárost, hol az isteni bőkezűség nagy adományait elbeszéli, Izrael népének, vagy pedig az egész emberiségnek nevében; hol pedig a mennyei bölcsesség igazságait adja elő? És végül, ki ne érezné, hogy szíve felgyúl a szeretettől az oly hűen rajzolt Krisztus-kép előtt, kinek hangját hallja Szent Ágoston minden zsoltárában, hol dicséretet énekelve, hol panaszkodva, hol a remélt örömeket és a jelenben elviselt szenvedéseket elmondva.”¹⁹

A liturgikus imádság tehát valóban minden krisztusi erény gyakorlása az Isten imádásának átérzésében.

¹⁹ Divino afflatu... kezd. bulla. (1903.)

A liturgikus és a magános imádság

Ezt az Istent, mondja a zsolttáros, „secundum multitudinem magnitudinis ejus”, nagyságának végtelensége szerint kell imádnunk. Ki gondolhatja magáról azt, hogy erre a fokra eljuthat? Az apostolok is kérték Jézust: „Uram, taníts meg minket imádkozni.” És a Mester megtanítja őket szép imádságra, a Miatyánkra. Az Egyház, Krisztus művét folytatja, mikor szintén tanít bennünket, hogyan kell imádkozni, Szent Athanáz szavai szerint, megtanít bennünket „a módra, ahogy Istent kell dicsérni és a szavakra, melyekkel méltón dicsőíthetjük.”²⁰

Ha ezt az Egyház részben úgy is teszi, hogy jóváhagyja az egyes gyermekei által szerkesztett imádságokat; mégis mindenekelőtt úgy gyakorolja, hogy hivatalosan elrendeli a saját imádságát. Kötelező szabályokkal meghatározza a nyilvános istentisztelet minden részletét: a könyveket, formulákat, tárgyakat, dallamokat, nyelvet, időket, helyeket. Szertartásához, mely a királyok Királyának udvartartása, alkalmazkodik az egész szent hierarchia, hogy úgy jelenjék meg Isten előtt.

Ez a nyilvános imádság szükségképpen egy, szent, katolikus, apostoli és római, mint az Egyház maga és középpontja az eucharisztikus áldozat, melyről Jézus meghagyta apostolainak, hogy ezt cselekedjék az ő emlékezetére. Ezen középpont körül mozognak a zsolozsmában a kánoni órák; az év folyamán a liturgikus év ünnepei különleges jellegük szerint ezt világítják meg; és végül a szakramentumok adják meg a szükségseinkhez legjobban alkalmazott lelki segítséget életünk különböző időszakaiban.

Az istentiszteletnek ezek a hivatalos aktusai, melyeket a bazilikákban, katedrálisokban és az egész világ templomaiban a katolikus papság tagjai végeznek, vagyis a pápa, a püspökök és a papok, akikkel egyesülnek a

²⁰ Epist. ad Marull. in interpr. Psalm. 10.

hívők, hitelesen egyesítik időn és téren keresztül a krisztusi nemzedékeket Jézus papságával, hogy Istennek hierarchikus módon és közösségben, Krisztus és Egyháza által nyujtsák az imádnak legfőbb adóját s hogy így, ugyanezen közbenjárók által, egyenes úton nyerjék meg a megváltás jótéteményeit. „A liturgia szerepe az, mondja Vigourel, hogy hivatalos viszonylatokat teremtsen az ég és föld között.”²¹ És X. Pius híres Motu propriojában, (1903. nov. 11.) e szavakat írta, melyeket gyakran és szívesen ismételünk: „A nyilvános istentisztelet első és nélkülözhetetlen forrása az igazi krisztusi lelkiületnek és ezt a krisztusi szellemet a hívek csak abban a mértékben bírják, amennyire cselekvően résztvesznek a szentséges misztériumokban és az Egyház nyilvános és ünnepélyes imádságában.” Fontoljuk meg egyenkint ezeket a kifejezéseket: „a krisztusi lelkiület első és nélkülözhetetlen forrása”, figyeljük meg ezt a kizárást: „nem fogják bírni ezt a krisztusi lelkiületet”, melyet ez az állítás követ „csak abban a mértékben, amennyire cselekvőleg résztvesznek”, és végül e szavakat: „a szentséges misztériumokban és az Egyház nyilvános és ünnepélyes imádságában.”

Első tekintetre talán különösnek tűnik fel, hogy szóbeli imádság, melyet nagy templomban, nagy külsőségek közt, nagy tömegben végeznek, oly nagy hatással legyen a krisztusi életre. Mert valóban az elmélkedő imádság, melyben az érzékeknek kevesebb szerepük van, s melyet, az Üdvözítő tanácsára, szobánkban, csendes összeszedettségben végzünk, úgy látszik, hogy természeténél fogva a megszentülésnek gyümölcseit termi. És mégis a szentáldozat, a szentáldozás, a szakramentumok és a zsolozsma a vallásosság erényének legkiválóbb aktusai. Az Egyház ezeket közösségben végzi; ennek következménye, hogy ezeknek az aktusoknak bensőknek, külsőknek és közöseknek kell egyszerre lenniök, mert

²¹ La liturgie et la vie chrétienne, 324. old.

az ember testből és lélekből áll és ezenkívül társadalmi lény. De amint minden társaságnak szüksége van tekintélyre, az istentiszteletnek is szükségképen egy fő vezetése alatt kell végbemennie.²² Mindezen viszonylatainál fogva az Egyház nyilvános istentisztelete, vagyis a liturgia (a görög *leitona ergon* szóból, mely nyilvános cselekedet jelent) az egyéni kultusz felett áll és valóban a krisztusi lelkület első és nélkülözhetetlen forrása.

Bár az oltárt elébehelyezzük az imazsámolynak és a breviáriumot az elmélkedési könyveknek, mégis elismerjük a magányos és egyéni imádság gyakorlásának nagy szükségességét. A misének és breviáriumnak felsőbbsege, amint azt megállapítjuk, semmiben sem kisebbíti az elmélkedés gyakorlásának kitűnő voltát. X. Pius pápa, aki a liturgiának egész nagyságát kifejtette, hozzátette: „Bármennyire tiszteletreméltók és fönségesek a papságnak különböző funkciói, megtörténik, hogy akik végzik, a megszokás folytán nem teljesítik azokat mindazzal a vallásos tisztelettel, amit megérdemelnek... A mindennapi elmélkedés gyakorlata az, mely mindezekfölött megszerezzi és megőrzi a papnak azt a lelkületét, mely hivatásához illik.”²³ Ezeknek a szavaknak horderejét is meg kell fontolnunk, mert imádságos lelkület nélkül nincs számunkra a liturgiának lelke. „Amikor imádkoztok, ne legyetek, mint a képmutatók, ki az utcák szegletein állva szeretnek imádkozni, hogy az emberek lássák őket. De te, mikor imádkozol, menj be kamrádba; s ajtódat bezárva, a rejtekben imádd Atyádat és Atyád, ki lát a rejtekben, megfizet neked.”²⁴

²² „Ha az istentisztelet az Egyház nevében történik, e célra törvényesen rendelt személy által s olyan aktusokban nyilvánul meg, melyeket az Egyház rendelt el, s melyeknek tárgya csak Isten, a szentek vagy a boldogok lehetnek, akkor azt nyilvánosnak nevezzük; ha nem ilyen, akkor magántisztelet.” (1526. kánon.)

²³ X. Pius pápa beszédje papi jubileuma alkalmával.

²⁴ Mt. VI, 5—6.

Ez azt jelenti, hogy a nyilvános istentiszteleten oly mértékben veszünk részt és az annyira válik a javunkra, amennyiben az imádás szelleme és a benső imádság bennünket lelkesít. Mert, mire Isten mindenekfölött tekint, az a szív. Onnan kell származnia, mint láttuk, minden igaz imádságnak. Ha nem onnan fakad imádságunk, akkor reánk is vonatkozik a szemrehányás, melyet az Üdvözítő a zsidóknak tett: „Képmutatók! Jól jövendőlt felöletek Izaiás, midőn mondotta: Ez a nép ajkával tisztel engem; de szíve távol van tőlem.”²⁵ És ugyancsak Jézus mondotta: „Hagyd ajándéodat az oltár előtt és menj először kibékülni testvéreiddel s azután jöjj vissza ajándéodat felajánlani.”²⁶ Így látjuk, hogy bármilyen szép is az Egyház imádsága, ha nem szívünk érzelmeit fejezi ki, nem más, mint formalizmus s megszűnik az élet forrása lenni lelkünk számára.

Ha ellenben, mint Szent Ágoston mondja, „szívünkben elmélkedünk azon, amit ajkunk kiejt”, vagy mint Szent Benedek kifejezi, „lelkünk összhangban van az-zal, amit szánk mond”,²⁷ akkor az Egyháznak, Jézus jegyesének hangját meghallják az égben s akkor a liturgikus ájtatosság több kegyelmet eszközöl ki számunkra, mint amit mi más eszközökkel nyerhetnénk. Ha tehát vágyunk arra, hogy Istennek a legnagyobb dicsőséget megadjuk, és magunk számára a legnagyobb szentséget megszerezzük, akkor szeressük a nyilvános istentiszteletet, azaz a liturgiát. Életünkben az első helyet adjuk ennek, mert a krisztusi hívőnek egyéni imádsága elé kell helyeznie ezt az imádságot, mely közös és nyilvános és így valóban katolikus jellegű. „Ne hivatkozzatok arra, mondja Szent Aranyszájú János, hogy jól tudtok imádkozni otthonotokban! Igen, tudtok, de az sohasem olyan gyümölcsöző, mint amikor a hívek

²⁵ Mt. 15, 8.

²⁶ Mt. 5, 23—24.

²⁷ Regula, XIX. fej.

társaságában kérték az Urat, a papokkal egyesülve, akik a közösség sóhajait ajánlják fel.”²⁸ És a magános ima majdnem sohasem olyan hatásos, mint az a liturgikus imádság, melyben a főpap az erre a célra konsekrált templomban mond el és úgy kéri, hogy „akik itt hívják segítségül az Úr szent nevét, meghallgatást nyerjenek.”

Ez valóban a tökéletes liturgia, mely hivatalosan nyújtja Istennek az imádás végtelen hódolatát a földön, amint azt a győzedelmes Egyház teszi az égben. „A jegyes szent zsolozsmája, aki ezzel vigasztalja magát ebben a számkivetésben égi Jegyesének távolléte miatt, mondja VIII. Orbán, kell, hogy ránc és folt nélkül legyen, mert a zsolozsma annak a dicséretnek a földi mása, melyet folyton énekelnek az Isten és a Bárány trónja előtt az angyalok és a szentek.”²⁹

²⁸ Hom. 2 de Prophet. obscurit.

²⁹ Divinam psalmodiam... kezdetű bulla.

II. FEJEZET.

A SZENTHÁROMSÁG

A liturgia első tárgya

Mivel a liturgikus istentisztelet mindenekelőtt a „latria”, vagyis az imádás kultusza, azért első tárgya szükségképen az istenség maga.

De míg a pátriárkák és az ószövetség igazai Istent természetének egységében imádták, addig az Egyház Jézussal, Jegyesével, Istent a személyek Háromságában tiszteli.

„A Szentháromság titka, mondja XIII. Leó, el volt fátyolozva az Ószövetségben és azért szállott le Isten maga az angyalok honából az emberekhez, hogy ezt világosabban kinyilatkoztassa. Soha senki nem látta az Istent, csak az Isten egyszülött Fia, aki az Atya ölében van, s Őneki nyilatkoztatta ki önmagát.¹ A Szentháromság megismerése és szemlélése az Újszövetségben minden misztériumok legnagyobbika és forrása, alapja a többieknek, amelyek szerint azután angyalokat teremtett Isten az égben és embereket a földön.”²

A krisztusi kultusz végső célja tehát a háromszemélyű egy Isten: az Atya, Fiú és Szentlélek. Az istentisztelet által lépünk bensőséges összeköttetésbe mind a három Személlyel, mert az Egyház arra hivatott, hogy Fejével, Jézus Krisztussal behatoljon ez isteni család szentélyébe, hogy része legyen benső életében. Az égben színről-színre fogjuk szemlélni a Szentháromságot

¹ Ján. 1, 18.

² Divinum illud munus ... kezdetű enciklika, 1897. máj. 9.

és olyan szeretettel fogjuk szeretni mindegyik Személyt, ami megfelel ennek a látásnak. A liturgia pedig arra törekszik, hogy már a földön bevezessen ebbe a szemléletbe hennünket a hit által és ebbe az egyesülésbe a szeretet által.

A liturgia tanítása

Az Egyház imádsága is valóságos kinyilatkoztatása a Háromság és Egység dogmájának. Itt mindegyik Személy megkülönböztető jellegével jelenik meg s azokkal a tulajdonságokkal, melyek a jellegből származnak, hogy mindegyikükkel a megfelelő különleges viszonyunk lehessen.

Az Atya, például, nem származik senkitől sem és nemzi a Fiút, akinek megadja a képességet, hogy vele együtt a Szentlelket alkossa. Tehát benne az egész Szentháromság összefoglaltatik, melynek ő első eredete. A liturgia azért említi tehát mindig először őt, hogy kiemelje ezt a jeleget és tulajdonságául a mindenhatóságot jelöli meg. Követi ezzel a Credo rendjét, mely a liturgikus évnek is a rendje, mikor az Egyház „a mindenható Atyjához, mennynek és földnek teremtőjéhez” intézi először hódolatát. A liturgikus év elején, vagyis advent idején főképen feléje fordul: „Küldd el azt, akit el kell küldened.”³ Valóban az Atya az, aki elküldi nekünk Fiát, mert ő nemzi az Igét.

Azután tiszteli Jézusban az Igét, aki megtestesült, hogy minket üdvözítsen. A karácsonyi időtől a mennybemenetelig a megtestesülés és a megváltás misztériumát szemléli. „Jöjj, Uram, és ne késlekedjél.” Jézus jön és meghal, hogy minket megváltson; azután feltámad és felmegy az Atyához a mennybe.

Akkor az Egyház a Szentlélekhez fordul, az Atya és Fiú küldöttjéhez, mert a szeretet által mindkettőtől származik. „Jöjj el Szentlélek, mondja Pünkösdkor,

³ Advent I. vas. Matutinum, 2. Noct., 3. lectio responsorium.

töltsd be híveid szívét és gyujtsd fel bennük szeretetednek tüzét.”⁴

Mindazonáltal ne higgyük, hogy az Egyház istentiszteletében elválasztja a Személyeket, mert, bár teljesen különböznek, mégis ugyanazon természettel bírnak. A liturgia is így éneklí: „Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek.” „Áldjuk az Atyát és a Fiút a Szentlélekkel” (Te Deum). És a Credo megerősíti, hogy a Szentlelket „ugyanúgy imádjuk és dicsőítjük, mint az Atyát és a Fiút.” „Az Atya és Fiú és Szentlélek istensége egy: dicsőségük egyforma, fölségük egyformán örök” (Szent Athanáz symboluma). „Dícséret az Atyaistennek, dicsőség Krisztus Királynak és a Szentléleknek; egyenlő tisztelet a három isteni Személynek, — *tribus honor unus* (Ave maris stella). „Annak, aki szül (Atya) és annak, aki született (Fiú) dícséret és örömujjongás; és annak aki mindkettőtől származik (Szentlélek), *compar sit laudatio*, hasonló dícséret adassék” (Tantum ergo). Az Egyház tehát nagy súlyt helyez arra, hogy imádságában kifejezze a három isteni Személy külön személyi tulajdonságait és emellett természetüknek egységét.

Róma sohsem akart engedélyezni ünnepet külön egy isteni Személy tiszteletére. Ha mégis külön ünnepei vannak a Fiúnak és Szentléleknek, ez külső missziójuk miatt van. „Elődünk, XII. Ince, írja XIII. Leó, az élénk sürgetések ellenére is határozottan visszautasította azt a kérést, hogy külön ünnepet rendeljen el az Atya tiszteletére. Ha külön ünnepeljük is a megtestesült Ige misztériumait, nincs egyetlen ünnep sem, mely egyedül az Ige isteni természetét tisztelné és Pünkösd ünnepét magát az első időtől kezdve nem a Szentléleknek önmagában való kizárólagos tiszteletére szentelték, hanem lejövetelének, vagyis külső missziójának emlékeztetőjéül.”⁵

⁴ A mise Allelujája.’

⁵ Divinum illud munus... kezd. enciklila, 1897. máj. 9.

A Szentháromság a liturgiában

A Szentháromság annyira legfőbb végső célja az Egyház minden hivatalos istentiszteletének, hogy minden ide tér vissza. A liturgikus év általános rendjében a szentek csak másodsorban jönnek tekintetbe.

A misét, amely lényegében áldozat, vagyis Istennek ajánlott cselekedet, mégis a három Személynek ajánljuk fel: „Suscipe Sancta Trinitas”, „Placeat tibi Sancta Trinitas.” Ezt a mindenek között legfölségesebb aktust az Egyház a kereszttel kezdve, „az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében” és a jelenlevőket ugyanígy megáldva fejezi be. A Kyrrie, Christe, Kyrrie háromszor ismétlődik ugyanezen misztérium tiszteletére. A Gloria in excelsis énekel az Atyaistenről „*Deus Pater omnipotens*”, Jézus Krisztusról, Fiáról „*Domine Fili unigenite, Jesu Christe*” és a Szentlélekről „*cum sancto Spiritu.*” Feleslegesnek tartom idézni a Credot, mely a Szentháromságban való hitnek formulája. Az imádságokat az Atyához intézzük, „aki él és uralkodik a Fiúval a Szentlélek egységében.”

Felajánlaskor felajánljuk a kenyeret és a bort az Atyaistennek, a pap megtölti a kelyhet, az Ige megtestesülésére emlékezve, majd a megszentelő Lelket kéri, hogy szálljon le az adományokra.⁶

A mise kánonjában hálát adunk az Atyaistennek (prefáció), megemlékezünk Krisztus életének misztériumairól és egyes liturgiákban egészen kifejezetten a Szentlelket kéri.

„Minden anafora⁷ olyan, mondja erre vonatkozólag

⁶ Némely liturgiában e helyen formálisan a Szentlelket idézik.

⁷ Az Anafora (felemelés, felajánlás aktusa) jelzi a görög szertartásban a misének egész áldozati részét, vagyis a tulajdonképeni misét. Megfelel a mi misénk kánonjának. Számos típusa van a görög és keleti anafóráknak, mint ahogy különböző latin kánonok vannak. (geláziánus, ambróziánus, mozarabikus, stb.) A miénk a római kánon.

Dom Cagin, mint a Háromságban való hitnek egy szimbóluma, egyetlen hálaadás, mint ahogy a keresztség feladásának formulája a Háromság jegyében van, mint ahogy az apostolok prédikációja a Szentháromságról szól, pontosan azt mondhatjuk, hogy a görög szertartásban a hálaadó imádság (prefáció) teljes egészében először megemlékezés az Atya-Isten műveinek magasztosságáról; ez tart egészen a konsekrációig. A konsekráció maga pedig emléke az utolsó vacsorának, mely az anafórában pontosan a Nagycsütörtök történelmi pillanatához vezet, és utána jön mindenütt a Nagypéntek, vagyis a Passio emlékezete, melyhez hozzájárul a pokol tornácára való leszállás, a feltámadás és a mennybemenetel emlékezete, amely egybeesik az örök Főpapnak a boldog Szentháromság szentélyébe való behatolásával.⁹ A görög liturgiákban most majd a Szentlélekhez való könyörgés, vagyis epiklézis következik, mely egybeesik pünkösdi történelmi pillanatával és joggal nyeri el itt legragyogóbban misztériumos és legpontosabb teológiai jelentését s végül a hívőknek a szentáldozáshoz járulása mindezeknek a misztériumoknak az Egyházban és az örök doxológiában, a Szentháromág örök dicséretében. A megtestesülés és megváltás történelmi ökonomiájának ez a természetfölötti mikrokozmosza a kánonban pontosan bontakozik ki a hitvallásban, mert az is a történelmi sorrendet követi —, a teremtő és mindenható Istentől indulva ki, azután a megtestesülésen, megváltáson,

⁹ A prefáció után a latin, illetve a római liturgiában a pap Jézusnak az utolsó vacsorán elhangzott szavait mondja, majd idézi „boldog szenvedésének, a halálból való feltámadásának és dicsőséges mennybemenetelének“ emlékét és ezzel a lelkülettel ajánlja fel a konsekrált kenyeret és bort. „Offerimus... Panem sanctum et Calicem salutis perpetuae.“ Azután következik az imádság: Supplices, „hogy ezek az adományok oltárodra vitessenek, isteni fölséged színe elé“ és végül a „per Ipsum, et cum Ipso, et in Ipso, Jézus által, Jézussal és Jézusban minden dicsőség neked, mindenható Atyaisten, a Szentlélekkel együtt.“ (A mise kánonja.)

mennybemenetelen, pünkösdőn keresztül eljut az örök életig. Az apostoli anafóra is az Atyán, Fiún, Szentlelken keresztül az Egyházhöz jut és Krisztus misztikus testében teszi teljessé azt, ami az Ó szenvedéséből hiányzik s így készíti elő, amint fölségesen mondja az ötödik anafóra, a Szentlélek működésével tagjainak egyesülését az isteni életre, így teszi őket itt a földön már előre részesévé az örök Doxologia tiszta aktusára, az örök Szentháromságban... per Ipsum, et cum Ipso, et in Ipso.

A kánon utolsó része tehát az a rész, melyet a Szentlélek működésének tulajdonítunk, a megszentelés műve, épűgy, mint a Sanctustól az Epiclesisig terjedő rész a Fiúé, aki megváltó művét viszi végbe, s mint ahogy az Eucharistia a Sanctusig az Ószövetség dicséretáldozata az Atyaistennek, a teremtés és a fenntartás művének elismerése.”⁹

Minden zsoltár és canticum Gloria Patival végződik, melyet állva és meghajolva mondanak. „Midőn az énekes a Gloria Patri-t kezdi mondani, mondja Szent Benedek a Matutinumról beszélve, azonnal mindnyájan fellelnek helyűkről a Szentháromság iránti tiszteletből és hódolatból.”¹⁰

A Te Deum a három isteni Személyt dicsőíti. „Az Anyaszentegyház megvallja nevedet az egész földön, ő végtelen fölségű Atya és tiszteli valóságos és egyszűlött Fiadat, valamint a vígasztaló Szentlelket.”

A himnuszok, melyek a liturgikus év különbözű szakiban hirdetik Krisztus életének misztériumait és a szentek lelkében művelt csodáit, mindig doxológiában, a Szentháromság dicséretében végződnék, melyet a Szentháromság dicsőségére szintén meghajolva énekelűnk. A Szent Szűz ünnepein pl. ezt mondja az Egyház: „Dicső-

⁹ Les origines de la messe (Revue pratique d'apologétique, 1920. márc. 1., 673. és köv. old.)

¹⁰ Regula, IX. fej.

ség neked, Jézus, ki a Szűztől születél, valamint az Atyának és a Szentléleknek mindörökké.” Szent Martína ünnepén (január 30.): „Ó Isten, kinek jobbjá tartja fenn a mártírokat, ki Egy és Három vagy, adj világosságot szolgálóidnak.”

A liturgia a szenteket is úgy tiszteli, hogy ahelyett, hogy ezáltal eltávolodnánk a Szentháromságtól, ellenkezőleg mindig Hozzá vezet vissza bennünket.

Jézus személye iránti tisztelet a liturgiában

Midőn az Egyház Jézust tiszteli, mindig a Szentháromság második személyéhez intézi imádsását. Valahányszor a pap az oltárnál kimondja e szavakat: „És az Ige testté lőn”, a Credoban pl., vagy az utolsó evangéliumban, térdet hajt, mert Jézus Isten. Talán nem hiábavaló dolog azt kívánnunk, hogy a Szentséges Szív iránti áhítatunknak — pl. június hónap folyamán — mindig az isteni Személy legyen végső tárgya, aki a Krisztus, az Atyával és Szentlélekkel egy természetű; mert az Üdvözítő embersége maga is imádja az Isteniséget, akitől végtelen távolság választja el.

Ugyanezért borul le imádatával az Egyház az Oltáriszentség előtt is, mert benne Jézus embersége egyesült az Igével.¹¹ A „latría” ezen kultuszának tárgya nem csupán a Fiúisten, hanem a Szentháromság másik két Személye is, mert ahol az Ige van, ott van az Atya és a Szentlélek is, mert a Háromnak egy természete van.

A XX. század áhítatát tanulmányozva, talán megállapíthatunk bizonyos hanyatlást a Szentháromság kultuszában. És csodálkozhatnánk azon, hogy a modern valóság, melynek mindig új kezdeményezéseit egyéb-

¹¹ „A legszentebb Szentháromságot és minden egyes Személyét, Krisztus Urunkat, a szentségi színek alatt is, megilleti az imádat kultusza.” (1255. kánon.)

ként olymértékben kellene elfogadni és terjeszteni, ahogy azt maga az Egyház teszi, sosem szentelt egy hónapot a Szentháromságnak és csak nagyon ritkán beszél a Szentháromság tiszteletére végzendő kilencedről, vagy triduumról.

A vasárnap a Szentháromságé

Egyébként azonban, anélkül, hogy várná ezeket a népszerű megnyilatkozásokat, az Egyház főleg a Szentháromság kultuszának szentelte azt a napot, melyet Isten tart fenn magának és amely irányítja az egész hetet. Ennek bizonyítására elég megemlékezni arról, hogy a vasárnapi prefáció énekel erről a mélységes és fontos misztériumról „Örök Isten, egyszülött Fiaddal és a Szentlélekkel egy Isten vagy, egy Úr vagy; nem egy Személynek egységében, hanem az egy lényeg Háromságában... úgy, hogy az igaz és örök Istenséget megvallván, imádjuk mind a Személyekben a sajátosságot, mind a lényegben az egységet, mind a fölségben az egyenlőséget, melyet dicsérnek az angyalok és főangyalok, a kerubok és szeráfok, kik nem szűnnek meg egy hangon énekelni: Szent, Szent, Szent.”

Ugyancsak a vasárnap zsolozsmájában találjuk Szent Athanáz hitvallását, melyben hosszan fejti ki az Egyház egész tanítását a Szentháromság misztériumáról. „A katolikus hit abban áll, hogy egy Istent tisztelünk a Háromságban és a Háromságot az Egységben, össze nem tévesztve a személyeket és széjjel nem választva a lényeket. Mert más az Atya személye, más a Fiúé, más a Szentléleké. De az Atya és a Fiú és a Szentlélek istensége egy: dicsőségük egyenlő, fölségük egyformán örök.” „Más az Atya személye, mondja ugyancsak a pap a felnőttek keresztségénél, más a Fiúé, más a Szentléleké; de a Háromnak csak egy állaga van és ugyanazon Istensége.”

Már a IX. század előtt volt egy votivmise fenntartva

vasárnapra: De Sancta Trinitate. Ez volt az eredete a Szentháromság ünnepének, amidőn, mint az Invitatorium mondja „imádjuk az igaz Istent, Egységet a Háromságban és Háromságot az Egységben.”

A vasárnapot joggal szentelte az Egyház különösképen a három isteni Személy tiszteletére. Ne hivatkozzunk tehát az egyhangúság határozatlan és hamis ürügyére, és ne akarjuk visszaállítani az 1913 előtti Ordo-t, amikor a vasárnapokat majdnem mindig azon szentek tiszteletére szentelték, akiknek ünnepével azok egybeestek. Ellenkezőleg, tartsuk fenn ezt a gazdag és változatos liturgiát, mely egészen a Szentháromság dicsőségére van és áhítatunknak minden aktusa a misztériumok felé irányuljon, mely valóban az Újszövetség „boltozatának kulcsa”. Ez egyik leghatalmasabb motívum, amiért a nyilvános istentisztelet első forrása az igazi krisztusi lelkületnek.

Ezért kellene közreműködni, sokkal hathatósabban, mint gondolnánk és el kellene a hívekkel is fogadtatni, hogy legalább a főoltár a hajó és a kereszthajó találkozásánál álljon, és csak nemes kőből való egyszerű asztal legyen, szép cibóriumtól védve, nagy feszülettel és gyertyatartókkal ellátva; de hátsó emelvény és a szentek tiszteletére emelt szobor nélkül, mint azt Róma bazilikáiban látjuk. Ilymódon jobban megértenénk, hogy a kultusz a háromszemélyű egy Istennek szól, nem pedig az ő szentjeinek.

Ha díszesebb emelvényt állítanak fel valahol, az ne legyen az oltár rovására, hanem ellenkezőleg, arányai-val és szépségével az oltárt magát juttassa érvényre. Így a szenteket, akik díszítik, úgy tekintjük, mint annak a Krisztusnak misztikus testét, akit magát az oltár és az oltárkö képvisel. Ez az Apokalipszis látomása, ahol az angyalok és a boldogok az Isten trónja előtt borulnak le és a Bárány oltára előtt az örök Sanctust énekelik. Ily módon az áhítatnak ezt a Szentháromság felé tartó lényeges orientációját semmi sem akadályozza.

III. FEJEZET.

AZ ATYÁHOZ A FIÚ ÁLTAL A SZENTLÉLEKBEN

Láttuk, hogy a liturgiának első célja, hogy imádtassa velünk a Szentháromságot, s ezzel létrehozza az isteni Személyek és lelkünk között azt a kapcsolatot, mely isteni tulajdonságaiknak megfelel.

Megmutatjuk most, hogy az Egyház hivatalos imádsága hogyan valósítja meg ezt a programot, midőn, szent könyveink és a hagyomány formulája szerint „az Atyához a Fiú által a Szentlélekben vezet bennünket.”

Az Atyához

Az imádságokban általában az Atyához fordul a liturgia, és neki tulajdonítja¹ még a szentek által művelt csodákat is.

Ez az Isten az Atya, azért ezek az imádságok így végződnek: „Jézus Krisztus által, ki mint Isten, veled él és uralkodik a Szentlélekkel együtt.”

Általában a misében a pap minden imádságot az

¹Ez nem más, mint tulajdonítás, mert az „ad extra” művei mind a három Személyei.

„Ó Isten, ki a vértanúság pálmájával és dicsőséges csodákkal kegyeskedtél feldíszíteni Boldog Fidelist...” (ápr. 24.)

„Ó Isten, ki Boldog Márk evangélistánkat az evangélium hirdetőjének méltóságára emelted...” (ápr. 25.)

„Ó Isten, vigasztalója a szomorúaknak és üdvössége a benned reménylőknek, te, ki irgalmasan fogadtad boldog Monika jámbor könnyeit...” (máj. 4.)

Atyához intéz. „Mikor az oltárnál imádkozunk, mondja a hippói (393.) és kartágói (397.) zsinat, imádságunkat mindig az Atyához kell intéznünk.” A római misekönyvben nincs több, mint huszónhét imádság, mely a Fiúistenhez szól, s ez is majdnem valamennyi későbbi a XIII. századnál.²

Offertóriumkor a felajánlás is az Atyának szól: *Suscipe sancte Pater*; az Atyának adunk hálát a prefációban „*tibi semper et ubique gratias agere Domine sancte Pater omnipotens*”; őt dicsőítjük a kis Úrfelmutatáskor „*tibi, Deo Patri, omnis honor et gloria*”, hozzá intézzük imádságunkat az áldozás előtt „*Pater noster*” és a hálaadást a Postcommunióban.

„Amidőn imádkoztok, mondotta Jézus apostolainak, mondjátok: Mi Atyánk.” Az Egyház alkalmazkodik ehhez a parancshoz. Ez nem jelenti azt, hogy a Fiú és a Szentlélek ne volna célja istentiszteletünknek, hanem csak egyszerűen megerősítése annak, hogy az Atya az, akitől a két másik Személy származik,³ úgy hogy bizonyos módon magábfoglalja a Szentháromságot. Tisztelni az Atyát annyi, mint tisztelni beleértve a Fiút és a Szentlelket is, kiknek Ő az eredete.

A Fiú által

A legfőbb ok, amiért az Egyház az Atyához fordul az, hogy mi annyira egyesülve vagyunk Jézussal, az Atya Fiával, hogy vele, Szent Pál tanítása szerint misztikus élő testet alkotunk, melynek Krisztus a feje és minden nemzetek és minden idők krisztusi hívői a tagjai. A keresztség szakramentuma által Jézussal isteni

² V. ö. Questions liturgiques. — Louvain, 1913.

³ A Szentlélek a Fiútól is származik, „*Qui a Patre Filioque procedit*” mondja a Credo, de ez azért van, mert az Atya, midőn az Igét nemzi, képességet ad neki, hogy vele a Szentlelket alkossa.

egyesülésbe léptünk, melynek teljessége, mint Bossuet mondja, a szentáldozás: „Erunt duo in carne una.” Felajánlaskor is az Egyház azt imádkoztatja velünk, hogy amint a kis vízcsepp egyesül a borral, úgy legyen részünk Annak istenségében, aki a mi emberi mivoltunkat méltóztatott magára venni. Ennek a misztikus egyesülésnek következtében Jézusnak, Jegyesünknek Atyja a mienk is lesz és szent merészséggel „*audemus dicere*” mondhatjuk: „*Atyánk.*”

Tehát Jézussal való benső egyesülésünk által mint fiak lépünk be az isteni család szentélyébe és az Atya gyermekeivé leszünk. Krisztus az út: *Ego sum via*. Ő a kapu: *Ego sum porta*, melyen át kell menni, hogy az Atyához juthassunk. „Az Ember-Krisztus által, mondja Szent Ágoston, megyünk Krisztus-Istenhez.” A liturgia ezt igyekszik általunk és bennünk megvalósítani.

Ez a hivatalos liturgikus imádság végtelenül tetszik az Atyának, és mert Jézussal való egyesülésben mondjuk, azért végtelen hatóereje van, melyet az Ige közöl vele.⁴ Ezért foglalja magában az „*Aperi*” kezdetű imádság, mely a kánoni órákat előzi meg, ezeket a szavakat: „Uram, az imádásnak adóját azon isteni szándékokkal egyesülve nyujtom, melyekkel te dicsérted a földön Atyádat.”

Az Istenember tehát hivatott közbenjáró, vagy közvetítő Isten és az emberek között. Az Atyaistenhez intézett liturgikus imádságok is mindig így végződnek „Jézus Krisztus, a mi Urunk által.” „Őáltala, teszi hozzá a prefáció, dicsérik az angyalok fölségedet, imádnak az uraságok és tisztelnek a hatalmasságok.” „*Te igitur*, tehát, kegyes Atyánk, Jézus Krisztus, a te Fiad, a mi Urunk által könyörgünk hozzád, hogy fogadd el ezeket az ajándékokat... mert általa, vele és benne adatik

⁴ A cselekedeteket a *személyek* végzik. Midőn tehát Jézus imádja Atyját, a Szentháromság második személye az, aki embersége által imádja az Atyát.

neked minden dicsőség, ó Atyaisten.” (A mise kánonja.)

A testtélett Ige, aki mint ember, az Atyához vezet bennünket, mint Isten, amint mondtuk, istentiszteletünknek célja. Az imádságok befejezése semmi kétséget nem hagy ebben a tekintetben: „Jézus Krisztus a mi Urunk által... aki veled él és uralkodik a Szentlélekkel együtt mindörökkön örökké.” De az Egyház azt akarja, hogy még jobban szemléljük Jézusban az embert, a legfölségesebb Főpapot, aki, mint a misztikus testnek feje, minden tagja nevében és minden tagjával imádja Istent az Atya személyében. És így megszűnik a veszély, hogy a hívők azt higgyék, hogy két személy van Krisztusban: aki imád és akit imádnak.

Egyesítsük imádságunkat Jézuséval és Istenhez ennek a szeretett Fiúnak érdemeit felajánlva közeledjünk, akiben az Atyának minden gyönyörűsége telik. Így akarja a Mester is, mikor azt mondja: „Kérjétek az Atyát az én nevemben.” Ennek a parancsnak a figyelembe nem vétele magyarázza talán imádságunknak gyakori terméketlenségét. A szentáldozás pl., melyet úgy végzünk, hogy előtte Jézus véré a misében a pappal egyesülten Istennek ajánljuk fel, nem lesz-e sokkal inkább a megbékélt Atya csókja ezért az ajándékért?

Krisztus közbenjárói szerepének tanát az Egyház mindig figyelembeveszi hivatalos istentiszteletében, s ez még egy ok, amiért a liturgia valóban az első és nélkülözhetetlen forrása a valódi krisztusi lelkületnek.

A Szentlélekben

A hivatalos liturgikus imádság, melyet teljesen áthat a Megtestesülés dogmája, ugyanúgy kifejezi a Szentlélek külső misszióját is, mely nem más, mint a lelkek megszentelése.

Az Atyától és Fiútól származva, a Lélek a szeretet köteléke, aki egyiket a másikkal egyesíti. Ő árnyékolja

meg Máriát és galamb alakjában száll le Jézusra, így mutatja meg, hogy az ő működése által egyesül Krisztus szent embersége az istenséggel.

Az Egyház is így fejezi be imáit: „Jézus Krisztus által, ki él és uralkodik az Atyával a Szentlélek egységében” és a kánon végén kéri, „hogy Jézus által adassék meg minden tisztelet és minden dicsőség a mindenható Atyaistennek a Szentlélekkel együtt.”

A Szentlélek, az Atya és Fiú küldöttje, leszállt az Egyházra Pünkösöd napján, és azóta sem szűnik meg mindnyájunk lelkére leszállni.

A coenaculum körül heves szél fúj; bent tűznyelvek gyullasztják fel a tanítványok lelkét. Az Atya és a Fiú küldi a Lelket. Missziója külső jelekben nyilvánul meg és ez adott okot Pünkösöd ünnepének elrendelésére, a Szentlélek tiszteletére.

Jézus rálehel az apostolokra s ezt mondja: „Vegyétek a Szentlelket.” A pap a keresztségben rálehel háromszor a gyermekre és mondja: „Távozzál tisztátalan lélek és adj helyet a Szentléleknek.” A négy szakramentumban alkalmazott szent olaj az olajágot hozó galambra emlékeztet és jelzi a Lélek kegyelmeit, melyek a lelkekben eláradnak.⁵

Tehát mindig a Szentlélekre vonatkozó külső ritus

⁵ Nagycsütörtökön a szent olajak megáldásánál az Egyház éneкли: „Minden dolgok kezdetekor Isten, jóságának többi adományai között a földnek képességet adott, hogy fákat hozzon létre, s köztük az olajfát, amely adja nekünk ezt a kegyetes folyadékot, mely a szent krizma anyagául van rendelve.“ „Az olaj tulajdonságai, melyek a Szentlelket jelképezik, mondja Szent Tamás, nagyobb mértékben vannak meg az olívaolajban, mint minden más fajtában, amiből következik, hogy az olajfa maga, állandóan zöldelő lombjával a Szentlélek irgalmasságának eleven kiáradását jelképezi.“ (III. köt. LXXII, 2—3.) Az Egyház is így folytatja: „Mikor a világ bűneit a vízözön kiengesztelte, galamb hirdette a világnak visszaadott békét az olajággal, melyet hozott, a kegyelmek szimboluma-ként, melyeket a jövő tartogatott számunkra.“ Virágvasárnapon pedig azt mondja még az Egyház, hogy Isten „egy

által adja nekünk a kegyelmet a liturgia. Ez a görög atyák tanítása is, különösen alexandriai Szent Cirillé. Azt állítják, hogy ez az isteni Személy különös szerepet játszik a lelkek megszentelésében. A Szentlélek veszi a lelket birtokába és általa jön az Atya és a Fiú és lakozik mibennünk, minthogy természetük egy és így elválaszthatatlanok.

Ugyancsak a Lélek fűz bennünket Jézushoz. Ő a hatóság fuvalom, kinek indítása alatt Krisztus által az Atyaistenhez megyünk. „A Szentlélekben járulunk az Atyához”, mondja az apostol.⁶ És hozzáteszi „A fiúság Lelkét vettétek, melyben kiáltjuk: Abba, Atyánk.”⁷ A liturgia tekintetbe veszi a Fiú és a Szentlélek külső misszióját, és ezt mindig kifejezésre juttatja formuláiban, Istenhez való emelkedésünknek okává a Szentlelket teszi és Krisztust, a mi Főpapunkat eszközévé, míg az Atya, aki magába foglalja az egész Szentháromságot, a cél.

galambnak parancsolta, hogy olajág által hirdesse a világnak a békét.“ És hozzáteszi: „Az olajágak, melyeket a zsidók szórtak Jézus lábai elé, bizonyos módon a Lélek kenetét hirdették, melynek részeseivé lettek.“ Ezek az ágak hasonlóak voltak ahhoz, amit a galamb hozott csőrében, midőn visszatért a bárkába; „ezek a béke és az irgalmasság kiadásának jelei.“ Az olaj, mely a bérmlás és az utolsókenet anyaga, s melyet a papi rend szakramentumának kiszolgáltatásánál is használnak, valóban a Szentlélek kiadásának jele tehát, aki általa adatik a lelkeknek. Néha látjuk képen a Szentlelket emberi alakban is, amint homlokát olajágból készült koszorú övezi, vagy galamb alakjában, amint csőrében olajágot tart, vagy a szent olajat tartalmazó edényt.

⁶ Efez., 2, 18.

⁷ Róm., 8, 15.

IV. FEJEZET.

AZ EGYHÁZ ÁLTAL ISTENHEZ

Hol találjuk meg Jézust?

Az Atyaistenhez kell mennünk, Jézus által, a Szentlélekben. Hogyan tudjuk azonban Jézusnak ezt a közvetítését használni, miután mennybemenetelek a mi Főpapunk elhagyta a földet? És a Szentlélek, aki az ő helyettesítésére küldetett, hol lakik?

Itt kell megemlékeznünk arról az erkölcsi személyről, akit a liturgia „a mi anyaszentegyházunk”-nak nevez. Krisztus jegyese, a Szentlélekben megkeresztelkedve, vezet bennünket, gyermekeit Istenhez, Jézus Atyjához és az ő Atyjához. Az Egyház által és egyedül csak őáltala lépünk be az atyai házba, a mennyek országába.

A látható Egyház mindenekelőtt a pápa. Mielőtt elhagyja a földet, Jézus a legfőbb papi hatalmat ruházza Péterre, az apostolok fejére és utódaira, minden pápára: „Te Péter vagy és én erre a kösziklára építem Egyházamat. Minden, amit megkötsz a földön, meg lesz kötve a mennyben és minden, amit feloldasz a földön, fel lesz oldva a mennyben.”¹ Midőn pedig Jézus búcsút vesz minden apostolától, ezt mondja nekik: „Vegyétek a Szentlelket. Minden, amit megkötök a földön, meg lesz kötve a mennyben és minden, amit feloldoztok a földön, fel lesz oldva a mennyben.”²

Péter hatalma kiterjed az összes apostolokra, akik fejükkel egyesülnek. „A római pápa után közvetlenül az ő igazgatása alatt, írja XIII. Leó, a kereszténység vallásos érdekeinek kormányzása a püspökökre tartozik. Ha nem is helyezték a főpapi hatalom csúcsára,

¹ Mt. 16, 19.

² Mt. 18, 18.

mégis az egyházi hierarchia fejedelmei és amint mind-egyikük egy külön egyházmegye kormányzójává tétett, ők, mint Szent Tamás mondja, fő munkásai a lelki épület felépítésének.”³

Ilyenformán van a földön egy látható hierarchia, vagyis a pápa és az összes püspökök által alkotott szent fejedelemség. Ez a látható Egyház helyettesíti Jézust, akinek megtestesülését ily módon kiterjeszti az egész világra és minden korokra, mert Krisztus hatalmát gyakorolja. Sőt, mi ennél sokkal több, bírja azt a titokzatos hatalmat, hogy lehozassa minden oltárra a testtélett Igét és örködik tabernákulumaink körül, ahol lakik. Ezt ezeknek a szavaknak erejénél fogva teszi: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”,⁴ — és a tridenti zsinat mondja, hogy az apostolok megkapták a hatalmat, hogy konszekráljanak és papokká rendeltettek; ez mutatja az Eucharisztia és a hierarchia között fennálló benső egységet. Az Egyház tehát Krisztus mása, mert elválaszthatatlan tőle és az Üdvözítő papságába öltözve, szolgálata által pótolja azt, ami hiányzik Krisztusból a leg-szentebb Oltáriszentségben.

A Hostia-Jézus nevében, aki ebben az új állapotában megszűnt beszélni és mozogni, prédikál és cselekszik az Egyház. Úgy, hogy az egyházi hatalom, mindig elválaszthatatlan lévén Jézustól, mondhatja, mint Ő: „Senki nem megy az Atyához, csak általam.”

Hol működik a Lélek ?

Az Egyház-Jézus által megyünk tehát az Atyához a Lélekben. Az apostol megerősíti, hogy „a püspököket tette a Szentlélek az Isten egyházának kormányzóivá.”⁵ Ez a Lélek birtokába vette az Egyházat Pünkösöd napján. Leszállt Jézusra a szeretet szimbolumának, galambnak

³ Sapientiae christianae.

⁴ Lk. 22, 19.

⁵ Ap. csel., 20, 28.

alakjában és leszállt Krisztus jegyesére tűznyelvek alakjában, mely a szeretetnek egy másik jelképe, a Coenaculum mennyegzős házában. És ettől kezdve sohasem hagyta el az Egyházat. Igazgatja az Egyházat a katolikus hierarchia és igazgatja a Szentlélek is. Annyira elválaszthatatlanok, hogy Szent Péter a jeruzsálemi zsinaton így kiált fel: „Tetszett nekünk és a Szentléleknek...”

Mint az előző fejezetben mondtuk, az Egyház imádságformuláiban és számos rítus által szertartásában megemlékezik ennek a Léleknek a működéséről. Fontos ezt még jobban is megmutatni.

Szent Pál beszél a Szentlélek kegyelméről, melyet Timoteusnak adott kézfeltétel által. A püspökszentelés szertartásában a három konzekráció főpap az új püspök fejére teszik kezüket és mondják: „Vedd a Szentlelket.” Majd fejére öntik a szent krizmát, az isteni Lélek kegyelmeinek ezt a szokásos jelét.

Azután a püspökök ezt a Szentlelket tovább közlik papjaikkal: „Ha valaki azt mondja, hogy a papszentelés által nem adatik a Szentlélek, átok alatt legyen”, mondja a tridenti zsinat. A felszentelő püspök és vele a papok kezüket kiterjesztik mind és a püspök mondja: „Áraszd szét lelkében, Uram, a szentség Lelkét.” Majd, a Veni Creator Spiritus éneklésére megkeni kezüket a katechumenek olajával. Végül rájuk lehel, mondván: „Vegyétek a Szentlelket, akiknek megbocsátjátok bűneiket, meg lesznek bocsátva.”

A diakonusszentelésnél is a püspök rájuk teszi a felszentelendőkre kezeit és ezt mondja: „Vegyétek a Szentlelket, hogy erősek legyetek és ellenálljatok a gonosz léleknek.” Az alszerpap-szentelésnél ezt mondja: „Töltsd be lelkét a Szentlélekkel és az ő hét ajándékával.”

Midőn a püspök bérmál, először a „Ve Sancte Spiritus”-t énekli, majd a bérmálándókra helyezi kezét, és így folytatja: „Küldd el a Szentlelket, a Vigasztalót, a Bölcseség, az Értelem, a Tanács és az Erősség, a Tудо-

mány és a Jámborság, a Félelem Lelkét.” Ezután megkeni a bérmálkozókat a krizmával: „Megerősítlek beneteket az üdvösség krizmájával.” Végül így fejezi be: „Ó Isten, ki Szentlelkedet adtad az apostoloknak és azt akartad, hogy általuk és utódaik által adassék a hívőknek, add, hogy ez a Lélek szálljon le a gyermekekre, kiknek homlokát a szent krizmával megkentük, hogy ő kegyeskedjék szívükben lakni, s azokat templomaivá tegye, ahol dicsőségét kinyilvánítja.”

A betegek szentségének kiszolgáltatásánál is megkenik a papok a betegeket és mondják: „Gyógyítsd meg, Uram, kérünk téged, a Szentlélek kegyelme által ennek a betegnek bajait.”

A szent hirarchia tehát, amely Jézus életének folytatása és kiterjesztése, ugyanúgy bírja és adja a Szentlelket, amint ő bírta és adta. Teljesen betölti, általa vezeteti magát, s amint mondtuk, így megyünk az Atyához Krisztus által a Szentlélekben.

Hogyan vezet az Egyház az Atyához ?

Ennek megértéséhez tudnunk kell: Jézus Egyházának *tanítói* hatalmat adott, hogy tanítsa a lelkeket, *papi* hatalmat, hogy megszentelje őket és *kormányzói* hatalmat vezetésükre. Ezt a hármas hatalmat a Szentlélek közreműködése által gyakorolja. Meg akarjuk tehát mutatni, hogy egészen különösképen a liturgia által fejti ki az Egyház ezt a hármas hivatalát.

1. A tanítói hatalom.

A pápa Rómában, „ex cathedra” tehát Szent Péter székében és mint az egész Egyház doktora a liturgikus szertartás alatt, vagy annak alkalmával beszél.⁶ A püspök

⁶ IX. Pius pápa 1854-ben a pápai nagymisében, evangélium után hirdette ki a Szeplőtelen Fogantatás dogmáját, azután folytatta a misét.

mikor püspöki székeben (cathedra) ül, akkor egyházmegyéjének doktora; s ezért „katedrális” a templom, ahol ez a püspöki szék áll.

A szentmise első részében a lektorok Ószövetségből vett részeket olvasnak fel, az alszertpap olvassa az „epistolát”, melyet azért neveznek így, mert legtöbbször az Újszövetség leveleiből van véve, s végül a szertpap az evangéliumot hirdeti. „A gyülekezet feje ezután, mondja már Szent Jusztinus, beszédet intéz a néphez, megmagyarázza a felolvasott részeket és inti a hívőket ezeknek a fölséges példáknak utánzására.”⁷ Az ő korában azonban még csak a püspök volt a gyülekezet vezetője; ha megtörtént, hogy betegség, vagy más ok akadályozta a megjelenésben, akkor valamelyik papját küldte el, hogy őt helyettesítse az igehirdetésben.

„Az apostolok ideje óta látjuk, írja Dom Ursmer Berlière, hogy az Isten szavát az istenszolgálat alkalmával hirdetik, mert ez oly szoros összeköttetésben áll a liturgikus olvasmányokkal, hogy a katolikus hagyomány sohasem akarta azt teljesen elválasztani a liturgikus szolgálattól, és sohasem akarta elvenni tőle ezt a díszhelyet, mely méltán illeti meg.”⁸

Napjainkban is még a vasárnapi, vagy ünnepi miséken olvassák fel a pápai enciklikákat, vagy püspöki pásztorleveleket.

Mily tartalmas és bőséges a katolikus tanításnak ez a kenyere, melyet az Egyház az előmisében oszt szét. Nap-nap után *kivonatok* ezek az ó- és újszövetségi Szentírásból; *zsoltárversek* az introitusban, gradualeban, offertoriumban és communióban; *részek* a próféták vagy apostolok írásaiból az Epistolában, melyek mind Jézusnak az evangéliumban mondott szavait világítják meg. És, hogy még jobban kiemelkedjék ennek a képnek vagy mozaiknak szépsége, melynek részei egy har-

⁷ I. Apol., 67. fej.

⁸ Revue Bénédictine, 1890. március.

monikus egészet alkotnak, a liturgikus keret is, a benne foglalt kincsekhez méltó szépségével megadja a végző tökéletességet. Jobban megértjük a Mester tanításait, pl. a bűnbánatról, midőn Hamvazószerdán egy templomban halljuk, ahol minden gyászról beszél és kifejezi az Egyház fájdalmát bűneink felett. Jobban megérezzük Krisztus feltámadásának jelentőségét, mikor az erről szóló evangéliumot felolvassák és magyarázza az, hogy a Nagyböjt hosszú gyászos napjai után az Egyház szolgálói az öröm ruhájába öltöznek, s az Alleluja lelkesült éneklése után, nagyszámú gyülekezet részesül az Üdvözítőnek ebben az új életében, a húsvéti áldozásban.

Mily ékesenszóló az Egyháznak nap-nap után ilymódon adott tanítása, midőn élénk állít egy szentet, mint példaképet és leírja nekünk életét a szentmisében és a szent zsolozsmában. Így egyszerre fejti ki előttünk a krisztusi aszkézis elméletét és gyakorlatát. A liturgikus év folyamán micsoda ünnepeket ül meg az Egyház, s ezek kapcsán milyen erényeket és igazságokat köt lelkünkre! Így mindig Krisztus van szemünk előtt: vagy a maga személyében vagy pedig tagjaiban, Jézus követeése pedig a szentség.

Mikor a trienti zsinat a vasárnapi evangéliumokról beszélve, azt állítja, hogy ha azt az év folyamán a hívőknek elmagyarázzák, akkor az ismétlése a katekizmusban foglalt tanítás minden pontjának.⁹ Bossuet pedig nem habozott azt mondani, hogy „a hagyomány legfontosabb tanítása bennfoglaltatik az Egyház imádságai-ban.”¹⁰

A liturgia olyan teológia, melyet térdenállva tanu-

⁹ Nem tudjuk ezzel kapcsolatban eléggé dicsérni és ajánlani a homiliákat, azaz az evangélium magyarázását a mise közben való prédikációban. A prédikáció csak nyerhetne azzal, ha minden vasárnap a maga liturgikus keretébe helyeznők vissza és nem a misétől elválasztva külön tartanók.

¹⁰ États d'oraison, VI. fej.

lunk. Itt minden dogma ritka átható erővel bír, mert az Egyház úgy tanítja, hogy az ember minden képességét erre irányítja. Karácsony ünnepe pl. örvendező énekeivel, kivilágításával, zsolozsmájának és miséjének magasztos szövegeivel, melyek csak a gyermek-Istenről beszélnek, úgy jelenik meg minden évben, mint a megtestesülés dogmájának legékesebben szóló megerősítése. Ugyanígy van a feltámadás és Jézus mennybemenetelének ünnepével, Szűz Mária mennybevitelével és minden misztériummal. Ezeknek a nagy misztériumoknak egész tana ki van fejtve a misszáléban és a breviáriumban azokon a napokon, amikor ünnepeljük.

Mindezekből a megfontolásokból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a nyilvános istentisztelet, — ahol az Egyház maga értékesíti a Szentlélek vezetése alatt a Szentírásnak és a hagyománynak gazdagságait, az a rendes útja és biztos útja, mellyel az Egyház tanító hivatalát gyakorolja az emberek között.

2. A papi hatalom.

Az Egyház papi hatalmát a lényeges dolgokban a liturgikus könyvek (Misszálé, Breviárium, Rituale, Pontificale, Püspöki Szertartáskönyv, Martyrologium) előírásai szerint rendezett imádságok, szertartások, ritusok összessége által gyakorolja. A következő fejezetek mind ezt bizonyítják. Egyelőre legyen elég azt megmutatnunk általánosságban, hogy az Egyház hogyan szentel meg bennünket a liturgia által.

a) A katolikus hierarchia *mindennap* bemutatja a szent áldozatot, mely istentiszteletének középpontja; azután elmondja a kánoni órákat és ezzel megnyeri Istentől minden krisztusi hívő számára a Golgotán kiérdemelt kegyelmeket.

b) A liturgikus év ünnepei *minden évben* emlékeztetnek bennünket Jézus életének minden misztériumára, hogy annak érdemeit lelkünkre alkalmazzák.

c) A szakramentumok, melyeknek működése önmagában hatásos és a szentelmények, melyeknek működése azoknak áhítatótól függ, akik azt kiszolgáltatták és akik azt fogadják, biztosítják számunkra az üdvösségre nélkülözhetetlenül szükséges kegyelmeket *egész életünk folyamán*.

Egy gyermek születik: az Egyház, papjai által, mint egy édesanya hajol a bölcső fölé és megadja neki a keresztség által a kegyelem életét. Később az eucharisztikus asztalhoz bocsátja, ahol teljesebben részesül a szentmise gyümölcseiben, melyek a Kálvária áldozatának gyümölcsei. Mikor az ifjúkorba lép, püspöke megbérmálja. Ha olyan szerencsétlen volt, hogy megbántotta Istent, az Egyház kibékíti őt vele. Mikor eljön a pillanat, pl. egy fiatalember számára, hogy életmódot válasszon, ismét az Egyház adja meg neki a papi hatalmat vagy áldja meg szerzetesi fogadalmát, vagy pedig házasságát. És végül mikor elérkezik az óra egy lélek számára, hogy Istenhez menjen, az Egyház ajánlja őt a Magasságosnak a szentkenet által és gyászában zsolozsmát imádkozik s az elhunytak miséjét mutatja be holtteteme mellett, melyet azután megáldott földbe helyez.

Az összes szentelmények, mint a szenteltvíz, a Confiteor, a Miatyánk, az evangéliumi olvasmány, a tömjén, gyertyák, hamu és pálma- vagy barkaszentelés és minden áldás, amelyet az Egyház bármily körülmények között ad, szintén igen hathatósan közreműködik, mint látni fogjuk, megszentelésünkön.

3. *A kormányzói hatalom.*

A kormányzói hatalom „az a királyi korona, melyet az Atya helyezett Krisztusának homlokára, és amelyet Jézus Krisztus azután Egyházának homlokára tett át.”¹¹

¹¹ Dom Grea: De l'Eglise.

Ezt a hatalmat, mely törvényhozói, bírói és fenyítő hatalom, az Egyház részben a liturgia által gyakorolja.

A liturgikus jog, vagyis a nyilvános és hivatalos istentisztelet rendezésének joga az Egyház látható fejét illeti meg.¹² A trienti zsinat óta tartják fenn maguknak a római pápák ezt a jogot. A különböző egyházak liturgiái, s a kultuszban a püspökök a pápa hallgatóságos hozzájárulásával maradtak meg jogosultaknak, törvényeseknek.

„A liturgikus könyvek, melyek naponta rendezik áldozatainkat, imádásainkat és imádságainkat, dicsérő, közbenjáró és szenttétevő hatásukat egyedül attól a tényről nyerik, hogy a hierarchia jelenlegi feje által adtnak. Természetfölötti és páratlan címük az égi Atya előtt az, hogy azt a nagy imádságot alkotják, melyet Jézus Krisztus helytartója szervez.”¹³ A breviárium, misekönyv és rituale a pápa legfőbb tekintélyétől nyerték törvényes hitelességüket és ettől kezdve az imádságok, melyeket tartalmazznak, nemcsak jóváhagyott formulák, hanem Krisztus jegyesének hivatalos imádságai s mint ilyenek, a legnagyobb kegyelmet eszközölő hatalommal bírnak. Az Egyház magáévá teszi ezeket a formulákat, tehát mind teljesen telve vannak és kicsordulnak Krisztusnak, az Egyház láthatatlan fejének és az ő tagjait alkotó szenteknek érdemeivel.

„Mint a kötelesség eszményének öre, írja Dom M. Festugière, a liturgia a ritualis törvényhozás hatásánál fogva a kötelességek iskolájává lesz. Nekünk itt nem kell másként elemeznünk ezt a törvényhozást, mely rendezi az évenkénti ciklust, szétosztja naponta a különböző liturgikus aktusok közt a hivatalos imádság feladatát és végül rubrikái által részleteiben is meghatározza az istentisztelet végzését.”¹⁴

¹² „Unius Apostolicae Sedis est tum sacram ordinare liturgiam, tum liturgicos approbare libros.“ (1257. kánon.)

¹³ D. Beauduin: La piété de l'Eglise, 24. old.

¹⁴ U. o.

Rendszerint a liturgikus összejövetelek alkalmával hozta az Egyház ítéleteit és rendelkezéseit, ahogy erre most is emlékeztet az egyházi törvényhozás a kihirdetésekre vonatkozólag, melyeket evangélium után kell publikálni.

Napjainkban is Úrjövét és Szentnegyvennap zárt idők az ünnepélyes házasságok számára és a Szentnegyvennap a böjtnök és megtartóztatásnak időszaka. Ugyanezekben az időszakokban az Egyház megtiltotta a háborúskodást, felfüggesztette a törvénykezést és a bírói eljárások folytatását. A vigiliák, évszaki böjtnök és pén-tekek is a bűnbánat gyakorlatai, melyek a liturgiától függnök.

Ugyancsak *liturgikus összejövetelei alkalmával gyakorolta az Egyház sokszor végrehajtó hatalmát.* „A bűnbánók kiűzése és visszafogadása, melyek természetük-nél fogva az Egyház fenyítő fegyelméhez tartoznak, formájukat tekintve liturgikus aktusok”, mondja M. Desloge. A húsvéti gyónás a feladott elégtétellel még egy nyoma ennek és reális alkalmazása.

A kiközösítés végül kizár az Egyházból és a hívők összejöveteleiből; sőt a templomba való belépést is meg-gátolja.

A fenyítő hatalmat gyakorolja még az egyházi tila-lommal is, mely egész vidéket zár ki a nyilvános imád-ságokból, szakramentumokból és egyházi temetésből.

Az Egyház tehát királynő s *legfőbb hatalmát rész-ben a liturgiában gyakorolja.* Mindíg igazságosnak mu-tatkozik itt, s ha néha szigort gyakorol a lelkek javára, akik reá vannak bízva, mindenható imádságát is közbe-veti, hogy megnyerjék Istentől bocsánatát. Úgy hogy in-kább anya, aki a Szentnegyvennap, Advent, vagy a vigi-liák kissé kemény fegyelmével elvezeti gyermekeit Hús-vét, Karácsony és az év nagy ünnepei örömének telje-sebb élvezésére.

Az elmondottakból vonjuk le a következtetést, hogy az, ki a krisztusi lelkületet annak első és nélkülözhetet-

len forrásából akarja meríteni, kell, hogy szeresse a liturgiát, mert ezáltal gyakorolja az Egyház tanítói hivatalának nagy részét, papi hatalmának lényeges részeit és fenyítő hatalmának is egy kis részét.

A liturgikus életben való minimális részvétel szigorúan kötelező mindenkire: nevezetesen a vasárnapi és ünnepnapis miséken való részvétel.

De az a lélek, aki teljesen alá akarja magát vetni a hármis hatalomnak, melyet az Egyház gyakorol, azért, hogy általa egészen Istenhez mehessen, kötelességének fogja tekinteni, hogy a lehető leggyakrabban vegyen részt a liturgiában. Nem volna tehát helyes, ha az, aki tökéletes akar lenni, mindennapi életében kivonná magát abból a keretből, melyben a liturgikus imádság mozog. Ezáltal sok kegyelemtől fosztaná meg önmagát és megfosztaná Istent is attól a különleges dicsőségtől, melyet néki az Egyház nyilvános imádsága, a liturgia ad.

AZ EGYHÁZIAS SZELLEM

Az Egyház területének felosztása

Az Egyház, hogy tanítói, papi és kormányzói hármas hatalmát gyakorolja, a katolikus világot egyházmegyékre és plébániákra osztja.

Elsőnek azonban jegyezzük meg, hogy az Egyház, egész kiterjedésében, először a pápa, aki kiváltkép bírja önmagában a hármas hatalmat, melyet Krisztustól kapott, mint Tanítótól, Paptól és Királytól. Azután a püspökök osztják meg vele ezt a hatalmat az összes hívők, de főleg egyházmegyéjük hívei javára. Továbbá a papok kapnak püspökeiktől ezekből a jogokból többet-kevesebbet olyan mértékben, ahogy a püspökök ezt szükségesnek látják; végül a hívők közvetlenül a pápának, püspökeiknek és plébánosaiknak alávetve, velük együtt ugyanazt a hitet vallják, általuk ugyanazokat a szakramentumokat veszik és vezetésük alatt ugyanazoknak a törvényeknek engedelmeskednek.

Szent Péter bazilikája, ahol a pápa ünnepélyesen celebrál és a lateráni Szent János bazilika, mely a római püspök katedrálisa, az egész világmindenség krisztusi hívői számára a hierarchia csúcsának szimbolumai: ezek az Egyház látható középpontját jelzik.

A számos katedrális, elszórva a világban, mintegy koszorút alkotnak a fő- és anyabazilika körül: a püspökök itt vezetik a nyilvános imádságot.

Végül a plébániatemplomok és más szentélyek, ahol a papok celebrálják a hivatalos istentiszteletet, mintegy mindmégannyi sarjai az egyházmegye anyatemplomának.

A pápai vagy püspöki káptalan kötelessége minde-
nekelőtt a liturgikus funkció. „A kanonokoknak külön-
leges funkciója, írja Dom Besse, hogy egész teljességé-
ben és minden kívánatos ünnepélyességgel celebrálják
a katolikus liturgiát a misének és a kánoni órának
mindennapi éneklésével. A püspök fokozza ezt az egy-
házmegyei liturgiát ünnepnapokon a főpapi istentiszte-
lettel. Ez a vallásos szolgálat integráns részét alkotja az
egyházmegyei életnek.”

Egykor a püspök egyedül maga celebrált püspöksé-
gében, egyedül prédikált, egyedül keresztelt az egyet-
len keresztelőkápolnában, mely temploma mellett volt.
Plébániák akkor még nem voltak s a püspökség viselte
a püspöki plébánia nevet.

„Az egész világ hívői szívesen zarándokolnak Rómá-
ba, mondja Mercier bíboros. Az egyházmegye és külön-
nősképpen a püspöki székhely hívőinek szívükön kelle-
ne viselniök, hogy időről-időre székesegyházukba jám-
bor zarándoklást rendezzenek. Kedves hívők, az alkalmak
nem hiányoznak, hogy ezzel a gyakorlattal gyer-
meki ragaszkodástok adóját rójátok le anyaegyházatok
íránt.”

A püspök székesegyházának szerepe

Van az egyházmegyében is azután egy templom,
ahol a vallásos szertartások méltósága kiemelkedően
szép: a püspök temploma, — és csak töletek függ, hogy
annak a liturgiának, amikor csak akarjátok, boldog tanú-
i legyetek. Főpapi zsoltos az év minden nagy ünne-
pén, ünnepélyes vecsernyék vasárnapokon, főpapi szertartások
Nagycsütörtökön, papszentelések... micsoda
liturgikus pompák, ezeknek mind látói-hallói lehetnétek,
de, sajnos, ma még közületek sokaknak ezek elzárt kin-
csok!

„Aldanám a Gondviselést, ha ez a felszólításom ott-

honosabbá tenné számotokra nagyszerű székesegyházakat és így jobban élveznétek liturgiáját.”

„Nem akarnátok-e ezentúl megoszolni és úgy tenni, hogy a különböző alkalmakkor, melyeket fentebb említettem, családokat egy vagy több taggal képviselve legyen a székesegyház istentiszteletén? A kongregációk, harmadrendek, a Páli Szent Vince-konferenciák, az egyesületek, a munkáskörök, a patronázsok nem jönénének-e felváltva résztvenni anyaegházuk istentiszteletén?”

„A plébániák és szerzetesközösségek papjai nem tekintenek-e kötelességüknek és örömüknek, hogy püspöküknek a lelki atyaság átérzését megadják, melyet ők maguk hallgatóik között minden vasárnap éreznek?”

A püspök szentelésénél fogva bírja önmagában ennek a lelki atyaságnak minden erejét, mert ő egyedül „atya” a szó legvalódibb értelmében és a székesegyház az igazi atyai ház az egyházmegye minden hívője számára. Ha a legszebb és legnagyobb az egyházmegye minden temploma között, ez éppen azért van, mert székhelye annak, aki önmagában bírja, minden egyházmegyei hívő számára, a papság teljességét.

A püspökben összpontosul tehát az egész egyházmegye vallási élete. „Az Egyház általa kapja Isten adományait, általa intézi Istenhez könyörgéseit, általa küldi az ég felé a dicséretet és áldást, általa ad hálát. Ez a liturgikus imádságnak, ennek a nyilvános imádságnak a misztériuma, mely az Egyház mindennapi és örök aktsusa... És ha a közösség, az egész egyházmegye tagjai nem is lehetnek mindig materiális egységben együtt a püspöki szék körül, mégis az egyházi közösségnek a liturgiában látható köteléke állandóan egybegyűjti az Egyház tagjait a liturgikus imádságban, melyen lélekben mindig résztvesznek, test szerint bárhol is legyenek. Úgy hogy a liturgikus imádságnak ez a nagy áldozata tulajdonképpen nemcsak egy állandó áldozat, hanem a püspöknek és népének lelki egysége általa nem szen-

ved megszakítást.”¹ Ime, ez a katolikus és egyházas szellem.

Legyen szabad itt Mgr. Charost-nak a volt lillei püspöknek magasztos szavait idéznem.

„Lássuk, mennyire érdeke a hívők egész testületének, hogy legyen egy központi szerve ,ahová összefolyik s ahonnan ismét szétárad, s amely által egyesül az egyházmegyének egész vallásos élete.

„A mi földünk Flandria, ugyanazon hittel, ugyanazokkal az egyszerű és erős családi tradíciókkal. Már ez mélységes és széjjelválaszthatatlan egységet ad nekünk.

„De ki ne értené meg, hogy ennek az alapos és meghatározó egységnek cselekvésben kell megnyilvánulnia és állandó gyakorlatban, látható jelben kell megnyilatkoznia egy püspöki templom: a katedrális által, melynek bizonyos órákban az összes hívők és az összes papok nagv plébániatemplomává kell válnia? Itt, a püspök bazilikájában mindnyájan otthon vannak, még pedig ugyanazon a címen és jogon, mert az egyházmegye szent Pátronájának ugyanaz a szeretete hozza össze őket. Így tehát ebben a templomban nyilvánvalóbban lesz tudatossá bennünk lelki és családi egységünk. Itt széthullanak azok a korlátok, melyek a plébániákra való szétदारabolásból szükségképen fennállnak. Itt azt az életet gyakoroljuk, melvet a pszichológusok viszonylatnak neveznek, s mely fölötte áll a sejtek, sőt az egyes tagok külön életének. Itt impozánk szolidaritásban tűnik elének az imádságnak és szeretetnek állandó kölcsönösége, az ismeretségek fenntartatnak és bizalmasabbakká lesznek, s ezek alkotják — Szent Pál tanúskodása szerint — kezdettől fogva Krisztus testének eleven és cselekvő egységét: az Egyházat. Az apostol úgy tekinti, hogy össze vannak kötve és egybe vannak foglalva, mint ugyanazon testnek ízei, s megcsodálja az oly jól meg-

¹ Dom Gréa idézett műve.

szerkesztett együttest, s oly jól megalkotott összeköttetést, a vett és adott jó szolgálatok örök kölcsönösségét az összes tagok között.²

„A legrégibb egyházatyák, egy Szent Kelemen pápa, már az első század végén és néhány évvel később egy Szent Antiochiai Ignác mily erősen érezték ezt az egységet, melyet a püspök és a püspöki szék valósítanak meg, vagyis a püspök egyháza! „Mindnyájan együtt vagyunk ott, mondja Szent Kelemen, s egyetértésben, egységünk tudatában.”³ „A papok itt mint egy test jönnek össze s lelkünk úgy hangzik egybe a püspökével, mint a citerának a húrjai.” A püspöki katedrálisban, az anyateplomban, mely a plébániatemplomok középpontja, kell, hogy jobban érvényre jusson a ritus nyelve és a vallásos ének, melyet a fentemlített két egyházatyá anynyira ajánl; itt kell a szent funkciók fényében és szép végzésében a szentély tanítványainak liturgikus ízlését és érzékét kialakítaniok. Azután a központból szétmenve feltárnak a hívők előtt, akik imádják az Úr fölségét, amely imádásnak ezek a ritusok érzékelhető és hiteles megnyilvánulásai. Itt kell, hogy a szabályok és hagyományok teljes követése megadja az egyházmegyének a nyilvános imádság egységét, mely kiegészítője a hit és a keresztség egységének!

„Végül itt, a püspök tulajdonképeni környezetében, melynek nagyságát még láthatóbbá teszi funkciójának fontossága, történnek a papszentelések. Ezekben folytatódik a papság arany láncolata, annak a főpaphoz való fűződése, aki egyedül bírja a papság teljességét és termékenységét. Ez az igazság itt nagyobb ragyogásban tűnik fel. A felszentelendők családtagjai és barátai, kik az egyházmegye minden pontjáról összejönnek abba a templomba, ahol a püspök székel. A felszentelésben résztvéve azután meglátják, hogy miként ered, mint forrásból a papság isteni missziója, melyet semmi emberi

² Efez., 4, 16.

³ Prima Clementis, XXXIV. 7.

törvény nem tud megkötni, sem alávetni. A püspök az apostolok utóda, kiket Krisztus küldött, Krisztust pedig az Atyaisten küldötte. A püspök kiterjeszti kezét a fiatal szereplők fölé, hogy rájuk ruházza Jézus Krisztus papságát, s így értjük meg Tertullianus szavát egész világozosságában és magasztos erejében: „*Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo!*”

„Plébániatemplomaink, bármily szent is legyen azoknak eredete, bármennyire is joggal kedvesek azok a hívők áhítatának, nem adhatják az eredetnek és az isteni folytonosságnak ezt a képét. Bizonyos, hogy jelenlegi létesítésük szintén a törvényesség fölséges jellegével bír és igen helyes volt felállításuk gondolata, „optimo jure”, amint azt a tridenti zsinat kifejezte.⁴ Mindamelltt ezek a templomok csak egyházi alapítások, mint a plébánosi működés is egyházi rendelkezésén alapszik. Csak a kereszténység hosszú századai után tündek fel. Midőn az eredeti kisegítő kápolnák, melyek a székesegyházat vették körül — a város és a hívők közösségének egyetlen plébániatemplomát, — lassankint plébániákká lettek — bizonyos folyamat által, mely napjainkban is tart, — ezek úgy tündek fel mindenki előtt, mint a székesegyház oltványai. A székesegyház maradt továbbra is a szeretett és látogatott anyaegyház, az egység középpontja, a „közösség tudatának” székhelye, melyet Szent Kelemen pápa oly nagyszerűen juttatott kifejezésre. A székesegyház minden plébániatemplomnak ismételheti, mindenestire szerényebb mértékben és őt megillető részben, amit Krisztus mondott apostolainak: „Én vagyok a szőlőtő, ti vagytok a szőlővesszők.” Adjuk meg a tőkének szép és teljes növekedését, hogy minden vessző összhangban tapadjon hozzá, egységben és folytonosságban, melyek az Egyház isteni jelei.”⁵

⁴ XIV. ülés, 9. fej.

⁵ Lettre paroissiale de Mgr. Charost: Semaine religieuse du diocèse de Lille, 1920. július 18.

A papság szerepe

A püspökkel és általa a pápával való egyesülés hogyan valósulhat meg a hívők legnagyobb része számára, ha nem a papok közvetítése által. Valóban, a püspökök nem végezhetnek mindent maguk egyházmegyéjükben, megbízzák papjaikat, hogy helyettesíthessék őt a nép között. Eszerint tehát a pap hierarchikus előjárójának nevében és helyette működik; — köréje gyűlni tehát az istentisztelet összejövetelein végső eredményben annyi, mint a püspök köré gyűlni.

Isten szívesen veszi a papi imádságot és nekünk igyekeznünk kell imádságainkat gyakran a papok imádságával egyesülten ajánlani Istennek. Ez történik mindig a liturgikus istentisztelet által, mert azt mindig egy papnak kell vezetnie. (1256. kánon.) És amikor egy ünnepeles misén számosan segédkeznek s áhítattal végzik a szertartásokat, bizonyosak lehetünk abban, hogy Isten így hajlandóbb megadni nekünk azt, amit kérünk, az így megsokszorozódott közbenjárók által. Egy királyt vajjon nem tiszteli-e jobban meg, ha egy követ nagyszámú, hódolatteljes kísérettel körülvéve jelenik meg előtte s úgy nyújt át tisztelettel egy kérést, mintha azt egyedül teszi?

A plébánosunk és plébániánk

De a papok között, akik a mi közbenjáróink, van egy, akit az Egyház egészen különleges módon rendel erre, s ez a mi plébánosunk. A plébániatemplom a székes-egyház leányegyháza és a plébános a püspök helyettese. „A plébániatemplom azért lelki otthonunk, mert az anya-egyháznak a leány-egyháza.”⁶ És a plébános az a kötelék, mely bennünket püspökünkkel egyesít, mert

⁶ Dom Beauvain: Questions liturgiques 1913, nr. 1, Louvain.

tőle kapja a megbízást, hogy lelkünk pásztora legyen. Ő az a küldött, aki kinevezésénél fogva, plébániáján a kultusz hivatalos végzője. Ő neki kell a liturgikus ténykedéseket végezni és Isten szívesebben fogadja el az ő közvetítésével végzett imádságot. És valóban a plébános a maga hívei számára a közvetítés egészen különleges hatalmával bír, mert ő a közbenjáró az ég és hívei között. Mint a püspöknek, a főpásztornak, neki is, mint ennek helyettesítőjének bizonyos napokon a rábízott nyájért kell a szentmisét bemutatnia. Szavaival táplálnia is kell őket. A plébános az e célra rendelt törvényes lelkész, és a szószéken mindenki más előtt ő az Egyház autentikus orgánuma. „A pásztor szava különös kegyelemmel és erővel hat a nyájra, mondja Massillon: hatalommal és az atya gyöngédségével beszél; a leg-egyszerűbb igazságok az ő ajkán, hivatalánál fogva, különös kegyelmet és áldást eszközölnek. Ilyen hatással más nem beszélhet az ő nyájához...”

A trienti zsinat is megköveteli, hogy legalább vasárnapokon és ünnepeken mindenki, ha megteheti, a saját plébániatemplomába menjen, annyira fontos saját pásztorunk szavát és figyelmeztetéseit meghallgatnunk.

A plébániatemplom tabernákuluma számunkra Jézus hivatalos lakóhelye. És itt, a neki szentelt oltárról a Szent Szűz, a plébánia híveire különös anyai kegyelmeit árasztja. Itt látjuk azoknak a szenteknek az oltárait is, akik iránt a plébánia különös hálával tartozik, mindekelőtt a plébánia védőszentjének oltárát, akinek tiszteletére emelték a templomot és aki választott pártfogója annak az egész családnak, amelyik itt összejön. Végül, miután életünk folyamán itt vettük a különböző szakramentumokat, végül az Egyház itt sír halandó porhüvelyünk fölött. A köveken, amelyeken jártunk, vagy a falakat ékesítő sírköveken találjuk azoknak az elhunytaknak nevét, akik ugyanehhez a plébániai családhoz tartoztak.

Mindezeket a gondolatokat csodálatosan foglalja ösz-

sze P. Desurmont. „Ahogy az eucharisztikus Jézus Krisztus megsokszorozta önmagát, hogy mindegyikünké legyen és mindegyikünk mellett legyen, úgy azt akarta, hogy az általános Egyház mintegy részekre oszoljon s hogy a krisztusi nép mindenhol bírja mintegy a kat. Egyháznak másolatát: a plébániatemplomot. A plébániatemplom a krisztusi nép számára a Gondviselés helye, a vallás középpontja, a hierarchia rendje... A Gondviselésnek valóban megvannak a maga kiváltságos helyei, ahol jobban működik a kiválasztottak javára, mint másutt. Az ilyen kiváltságos hajlékok közt megvan a plébániatemplomnak a maga rangja s bizonyos tekintetben első rangja van; mert minden hely közül, ahová Istent keresni megyünk, ez a legtörvényesebb, mindenki számára a legjobban ajánlott, a leginkább megsokszorozott és legkönnyebben elérhető. A Gondviselésnek ebben a hajlékában gyakorolhatják, jobban, mint bárhol másutt, a vallást teljes egészében. Itt történik a keresztség, a bérmálás, a hitoktatás, itt a bűnbánat szentségének kiszolgáltatása; itt hangzik fel az Istennek különösen hiteles szava; itt kötik a házasságot, itt van az elhunytak találkozója; itt megy végbe a húsvéti ünneplés, itt mutatják be az örök és kötelező áldozatot, végül itt található Jézus Krisztus legteljesebb megismerésítője, a lelkek pásztora. A plébánia a valóságos élet középpontja lévén, a hierarchia rendjének is megvalósítója. Általa mehet minden krisztusi hívő a paptól a püspökhöz; a püspöktől a pápához, a pápától Jézus Krisztushoz.”⁷

A plébánost tehát az Egyház arra rendelte és a Gondviselés arra választotta, hogy a pápának, a plébánia első fejének és a püspöknek, a plébánia második fejének lehetővé tegye, hogy hatásosan töltsék be feladatukat azon krisztusi hívek között, akikért felelősek.

Az Egyház a világban Krisztus országát hivatalosan

⁷ La charité sacerdotale. I. rész 10 fejt.

a plébániák által alapítja meg, melyek mint szoros hálózat veszik körül az egész földet. A tridenti zsinat is előírja a püspököknek, „hogy a rájuk bízott lelkek üdvösségének biztosabb munkálása végett a népet állandó és különálló plébániákra osszák s mindegyikére egy plébánost jelöljenek ki; s azokban a falukban és helyeken, ahol még nincsen, a lehető legrövidebb időn belül alapítsanak plébániát.”

Fontos tehát, hogy megújuljunk a plébániai szellemben. Gondolnunk kell arra, hogy mindenekelőtt az Egyház hivatalos kultuszának gyakorlására rendeltetett a plébános és alapított a plébánia, mert a liturgia alkotja a plébániai élet leglényegesebb részét. És ez az élet egészen különleges módon nyilvánul meg minden vasárnap nagymiséjében. Az egész plébániai családnak ebben a teljes gyülekezetében — ami a székesegyház főpapi miséjének kicsinyített mása — bőséggel árad a lelki élet. Mindenekelőtt itt érezzük magunkat benső összeköttetésben az anyaegyház (főtemplom) hivatalos imádságával.

Ha így használjuk fel plébánosunk közbenjárói szerepét, akkor egyesülünk püspökünknek és a pápának papságával, akik maguk Jézus papságában részesülnek. Így adhatjuk meg Istennek a tökéletes dicsőítést és jótetteivel Isten ilymódon halmoz el. Ez is egyik oka annak, hogy a liturgia az igazi krisztusi lelkület első és nélkülözhetetlen forrása.

VI. FEJEZET

A MISE SZENT ÁLDOZATA

A nagy csoda

Azt mondja Bossuet, hogy „a világmindenségben nincs semmi nagyobb, mint Jézus Krisztus; és Jézus Krisztusban nincs nagyobb, mint az ő áldozata”; és áldozatában nincs nagyobb, mint az a pillanat, amidőn az Üdvözítő felkiált: „Atyám, kezeidbe ajánlom lelkemet” és meghal. Mi ugyanígy mondhatjuk — gondolva arra, hogy az Egyház Krisztus életének folytatása és a szentmise a Kálvária folytatása, — hogy a világban nincs semmi nagyobb, mint az *Egyház*; hogy az Egyházban nincs nagyobb, mint a *szentmise* és a misében nincs nagyobb, mint az *átlényegülés*. „Mi csodálatosabb — kiált fel Szent Tamás, — mint ez a szakramentum, ahol a kenyér és a bor lényege átváltozik Krisztus testévé és vérévé, úgy hogy Krisztus, Isten és tökéletes ember egy kevéske kenyér és egy kevés bor színében van jelen.”¹

Ez a fölséges csoda, mely naponkint megjelenül oltárainkon, az *egész liturgiának középpontja*, mert ez az áldozat. Mivel mindenkéül az áldozatban, — azaz az egyedül Istennek fenntartott ajándékban — van meg igazában az imádás szelleme, azért az Egyház is mindenekelőtt a szentmise áldozata által adja meg a három isteni Személynek az őket megillető imádat.

Az Eucharisztia úgy tűnik fel, mint folytatása azoknak a megaláztatásoknak, melyek Krisztus földi életé-

¹ Úrnap matutinumának 5. olvasmánya.

ben megkezdődtek a megtestesülésben és a Kálvária megsemmisülésében befejeződtek. Jézus — mondja Szent Bernát — irántunk való szeretetből lealázza magát „usque ad carnem, usque ad crucem, usque ad panem” — a testig, a kereszting, a kenyérig. Betlehemenek és a Káiváriának szelleme fellelhető teljes egészében az oltáron, ahol az Üdvözítő azt a tökéletes áldozatot ajánlja fel Istennek, amelyet ő maga mutatott be a jászolban és a kereszten.

Krisztus példájára, akinek állandó gondolata volt a Golgota áldozata, Jézus jegyese az oltárra irányította minden gondolatát. Ez az oltár a középpont, a templom építészeti vonalai is itt találkoznak s az oltár körül szervezi az Egyház egész liturgiáját, amit ezért „missacentricus”-nak nevezhetünk.

„A szentmise — mondja Dom Cabrol — volt a mustármag, melyből az egész katolikus liturgia kifejlődött.”²

Dom Festugiére pedig hozzáteszi, hogy „a keresztény liturgia betöltötte feladatát, amikor a szentmise misztikus áldozatát organizálta és mikor teljes egészében a szentmise körül fejlődött ki...; az áldozat az Egyház kultuszának legfőbb műve, ez tömöríti és központosítja mind a szétáradó energiákat.”³ M. Desloge pedig így ír: „A szentmiseáldozat a krisztusi liturgia legnagyobb aktusa. Az Egyház, isteni sugallattól vezetve úgy érzi, hogy nem tudja nagyobb nyomatékkel hangsúlyozni a többi ritusok méltóságát, mint ha azokat az oltár nagy misztériumával körülvéve celebrálja. Ha a Pontificale lapjait olvassuk, ráismerünk az Egyház szándékára, hogy a misével való kapcsolatunk által emelje ki a tiszteletére oly nagyon méltó szakramentumok és szertartások kiválóságát.”⁴ „A mise egyedül ma-

² Le livre de la prière antique, V. fej.

³ La Liturgie catholique.

⁴ Etude sur la signification des choses liturgiques, 50. oldal.

gában foglalja az egész liturgiát! — írja Lafontaine atya — ma is uralkodik azon és a liturgiának minden többi része ide vonatkozik.” Liturgiát celebrálni valamikor annyit jelentett, mint ha most azt mondjuk: misét celebrálni.

A szentmise a kereszttáldozat megjelenítése

„Az utolsó vacsorán, jelenti ki a tridenti zsinat, azon az éjszakán, midőn kiszolgáltatták Jézust, hogy szeretett jegyesének, az Egyháznak látható áldozatot hagyjon, és hogy az megjelenítse az idők végéig a kereszten bemutatott véres áldozatot, arra emlékeztessen és reánk alkalmazza annak üdvöhoző erejét a mindennapi bűnök bocsánatára, Jézus kijelentette, hogy ő mint az örök Főpap, Melkizedek rendje szerint, Istennek, Atyjának ajánlotta fel testét és véréát a kenyér és bor színe alatt. Megparancsolta apostolainak és a papságban utódjaiknak, hogy ugyanezt az áldozatot mutassák be.”⁵

A szentmiseáldozat tehát megjeleníti a kereszttáldozatát, emlékeztet arra és alkalmazza annak érdemeit.

„Valahányszor eszitek ezt a kenyeret és isszátok ezt a kelyhet, jelenti ki az apostol, az Úr halálát hirdetik.” „Ezen az isteni lakomán, éneklí az Egyház. felújítjuk az Ő szenvedésének emlékeztetét — recolitur memoria passionis ejus.”

A szentmise Krisztus szándéka szerint valóban helyettesítette halálának előestéjén a zsidó Paszkát, mert Jézus „átmenetének” emléke lett e világból Atyjához. És hogy élő emlékezés legyen, Jézus „tiszteletreméltó kezeibe vette a kenyeret és bort”, melyet több mint tizenkét évszázad óta ettek és ittak a zsidók a húsvéti bárányal, Egyiptomból a Igéret földjére való „átmenetük” emlékére. Majd kettős konszekráció által a kenyér-

⁵ XXII. ülés, 1. és 2. füz.

nek, mint szilárd tápláléknak állagát átváltoztatta testévé és a bornak, a folyékony elemnek állagát vérévé.

Miért ez a két egymásutáni konsekráció, miért ez a két különböző szín és ez a két teljesen különálló átváltozás, ha nem azért, hogy a Kálvária jelenjék meg az oltáron?

Amidőn ugyanis a pap, valóban a Mester parancsára, újramondja az utolsó vacsora szakramentális szavait, az első konsekráció a kenyérnek Krisztus testévé való átlényegülését, átváltozását eszközli, s e szavaknak ereje közvetlenül csak erre vonatkozik; ugyanígy a második konsekráció közvetlen hatása csak a bornak átlényegülése Krisztus vérévé. A kenyér tehát egészen különleges címen jeleníti meg Krisztus testét, mert állaga az Üdvözítő testévé változott, és a bor Jézus vérét, mert állaga Krisztus vérévé változott. A vér és a lélek ugyan jelen van a kenyér színe alatt és a test és a lélek a bor színe alatt, mint „vele együtt járó”, mert a feltámadt Jézus nem halhat meg többé, teste, vére és lelke elválaszthatatlanok. Azonban a szertartást, az átváltozást szorosan tekintve, külön van a teste és külön a vére.

Ezért, habár valóban egész teljességében van a két szín alatt, teljes igazsággal mondhatja Jézus, midőn megtöri a konsekrált kenyeret: „Ez az én testem” és midőn a kelyhet nyújtja: „Ez az én vérem kelyhe.”

Szent Pál is ugyanígy és ugyanezt mondja: „Az áldás kelyhe, melyet megszentelünk, nem részesedés-e Krisztus vérében? És a kenyér, melyet megtörünk, nem részesedés-e Krisztus testében?”

Az Egyház is minden ritusában és minden liturgikus formulájában gonddal ügyel arra, hogy Jézus Krisztus testét jelölje meg, midőn a kenyér színéről van szó és az ő vérét, midőn a bor színéről beszél.

Offertoriumkor a pap külön ajánlja fel a kenyeret és külön a bort. Az átváltozásnál a konsekráció után külön-külön mutatja fel s az Egyház kívánsága, hogy nézzünk külön a kenyérre, hogy megvalljuk a

Krisztus testévé való átlényegülés hitét, majd a kehelyre, hogy a bornak az Üdvözítő vérévé való átlényegülését valljuk meg. Ezzel a nézésünkkel veszünk tudomást a szent áldozatról. A mise folyamán többször vet keresztet a pap külön a testtéváltozott ostyára és külön a Jézus vérért tartalmazó kehelyre. A kis Úrfelmutatás pillanatában az ostya mintegy egyesül a kehely tartalmával, nyilvánvalóan azért, hogy az egész Krisztust ajánljuk fel Atyjának. Végül a pap áldozása is két szín alatt történik: „A mi Urunk Jézus Krisztus teste őrizze meg lelkemet”, mondja a pap, midőn a Szentostyát veszi megához, „a mi Urunk Jézus Krisztus vére őrizze meg lelkemet”, teszi hozzá, amikor a konszekrált bort issza.

A mise tehát a kettős konszekráció által élő megjelenítése Kálváriának. Ebben az értelemben kell fel fogni Bossuet következő szavait: „A konszekrációban a test és a vér misztikus módon szétválnak, mert Jézus Krisztus külön-külön mondotta: Ez az én testem, ez az én vérem; s ez élénk és hatásos megjelenítését fejezi ki annak az erőszakos halálnak, melyet elszenvedett. Így az Isten Fia a szent Asztalra kerül az ő szavainak erejénél fogva, azokba a jelekbe öltözötten, melyek halálát jelenítik meg. Nem kétséges, hogy ez az aktus önmagában kedves Isten előtt s mintegy kötelezi őt, hogy kegyesebb szemmel nézzen ránk, mert szemei elé állítja saját Fiát a halál jelei alatt, mely által ő megengesztelődött.”⁶

Egy a pap — és egy az adomány

Ki ne értené meg most már a tridenti zsinat szavait, hogy a szentmise egyrészt „megjeleníti a kereszten végbement véres áldozatot, másrészt alkalmazza annak üdvösséges erejét, mindennapi bűneink bocsánatára.”

⁶ Explic. de la doct. cath. sur les matières de controverse. Vives XII. 87. old.

A szentmise, jelenti ki ugyancsak a tridenti zsinat „valóban ugyanaz az áldozat, mely a Kálvárián mutatott be, mert ugyanaz a pap és ugyanaz a feláldozott.” „A Golgota véres áldozata (Hostia): olvassuk a tridenti zsinat katekizmusában: és az oltár vérontás nélküli áldozata nem két áldozat, hanem egyetlenegy.” Krisztus az, aki „feláldozza magát a kereszten, s aki feláldozza magát most más módon, papjainak ténykedése által.” Ha Jézus befejezte megváltásunk művét, hátravan még, hogy azt reánk alkalmazza, mert Isten kívánja, hogy javunkra fordíthassa Krisztusnak a kereszten szerzett érdemeit, melyeket az Üdvözítő maga ad neki oda.

Az égben, a mennybemenetel napján Krisztus megkezdte égi papságát, melynek gyakorlását sohasem szünteti meg, mert „mindig közbenjár érettünk”, mutatván Atyjának dicsőséges sebhelyeit. „Mint a főpap, aki a szentek szentjébe a bakok és borjak vérével hatolt be, ő a mennyei sátorba a saját vérével lépett be”, írja Szent Pál.⁷ Szent Ambrus húsvét keddjének Matutinumban mondja „Inkább felvitte az égbe az értünk kapott sebeket és nem akarta eltüntetni azok nyomát, hogy megmutathassa Istennek, az ő Atyjának a mi szabadulásunk árát.” „Lássátok, mondja továbbá Bossuet, hogyan közeledik Atyjához, friss sebeit mutatva, melyeket bíborszínűre fest az újszövetségnek ez az isteni vére, melyet bűneinkért ontott.”⁸ Így mintegy vértelen, örökös Kálvária emelkedik az égben.

A földön a misében ajánlja fel Jézus vérének Atyjának, részint a konszekrációban, részint az azt követő átadásban (a kis Úrfelmutatás ritusa a Miatyánk előtt): tehát ő a fő cselekvő a szentmisében. Az ő ereje által történik az átlényegülés és midőn a szentmisét bemutató pap átadja az átváltoztatott adományokat Istennek, akkor tulajdonképen ő, a Főpap és Áldozat ajánlja fel

⁷ Zsid. 10, 12—14.

⁸ Beszéd Áldozócsüörtörtökön.

önmagát; a papok ténykedése nem más, mint a szolgák ténykedése, tehát valami részesedés Jézus papságából. „Mínhogy ebben az isteni áldozatban — mondja a tridenti zsinat — ugyanaz a Krisztus van jelen és áldoztatik fel misztikus módon, aki véres áldozatot mutatott be a kereszten, a szentmise valóban engesztelő áldozat. S íme, az apostoli hagyomány értelmében ezért ajánlják fel nemcsak az élők bűneiért, bajaiért, érettük való elégtételül és minden szükségeikért, hanem azokért is, akik Krisztusban nyugodtak el, anélkül, hogy tökéletesen megtisztultak volna.”⁹ Jézus a szentmisében a bűnért haragvó Istent megbékíti, mert a Kálvárián kiontott vérét ajánlja fel neki. Mivel az oltár áldozata engesztelő áldozat, saját erejénél fogva elhárítja Isten haragját és kegyessé teszi őt velünk szemben. A Miatyánk után valóban minduntalan halljuk is a pap ajkáról a „béke” szót.

A kereszt és az oltár

A Golgota és az oltár áldozata között misztikus egység van. Jog szerint „az egyetlen feláldozás erejénél fogva Jézus konsekrálta mindazokat mindörökre, akiket megszentelt”, amint Szent Pál mondja.¹⁰ De mégis kell másik áldozat, hogy reánk alkalmazza, amit a kereszt kiérdemelt. „A kereszt áldozata — mondja M. de Condren — kiérdemelt mindent, de nem alkalmaz ránk semmit és a szentmiseáldozat nem érdemel ki semmit, de ránkalkalmaz mindent.” A tridenti zsinat is megerősíti, hogy „a véres áldozatnak igen bőséges gyümölcsét tapasztaljuk a vérontás nélküli áldozat által.

A mise tehát biztosítja a Kálvária áldozatának minden hatását, itt a kereszt rendelkezésére áll minden ország népe lelkének és minden századokon keresztül. Ezért mondja a pünkösöd utáni 9. vasárnap secretája:

⁹ XXII. ülés, 1. és 2. füz.

¹⁰ Zsid. 9, 28.

„mikor az oltár misztériumát ünnepeljük, mindannyiszor megváltásunk műve megy végbe.” És Aranyaszájú Szent János hozzát teszi, hogy „a szentmise bemutatásának értéke ugyanaz, mint Jézus haláláé a kereszten”, abban az értelemben, hogy a szentmiseáldozat reánkalkalmazza a kegyelmeket, melyeket Krisztus halálával kiérdemelt. Tehát annyi, mintha mi magunk lettünk volna a kereszt lábánál. Ime, mit mond erre vonatkozólag a tridentinai zsinat: „A megbékített Úr ez áldozat felajánlása által kegyelmet ad, a bánat ajándékát és még a súlyos bűnöket is megbocsátja.”¹¹ Ezeket a bűnöket nem közvetlenül engedi el, mint a keresztségben, vagy a bűnbocsánat szentségében, mert a szentmiseáldozat éppen úgy hat, mint a kereszt áldozata, melyben Krisztus bűneinknek megfelelő elégtételt ajánl fel Istennek, hanem megnyeri számunkra az időszerű, bőséges kegyelmeket, melyek érdemszerző cselekedetekre ösztönöznek, hogy megbánjuk bűneinket s azokat megvalljuk. S ha lelkünk nincs megfelelő állapotban, ez az áldozat maga is jogot adhat nekünk arra, hogy a kegyelmeket megfelelőbb körülmények között, s különösen a halál pillanatában megnyerhessük.

A szentmise, *elegettező áldozat* lévén, egészen különös erővel bír a már megbocsátott bűnökért járó büntetések elengedésére. Mint a kereszt áldozata, közvetlenül engedi el azokat, mert Krisztus elégtételeit nyújtja Istennek. Ez magyarázza, miért „a tisztítóhelyen lévő lelkeket az oltár üdvösséges áldozata segíti legfőképen.”¹² A szentmise tehát valóban eltávolítja tőlünk azokat a büntetéseket, melyeket a bűnök miatt kellene elszenvednünk és megrövidíti a tisztítóhelyen való tartózkodásunkat.

Végül a szentmisének igen hatalmas *kieszközlő ereje* is van, mely megszerzi Istentől számunkra az élet min-

¹¹ XII. ülés, 2. füz.

¹² Trid. zsin., u. o., 2. füz. végén.

den szükségében a segítséget. Ezért van a misekönyvben miseszöveg a betegekért, háború idejére, békéért, stb., stb. Ki tudná megmondani, hogy a tisztán anyagi világban is a mise mennyi áldásnak forrása?

Értékeljük ezt a szent áldozatot és ne gondoljuk, hogy kevesebb, mint a szakramentumok, azért, mert nem önmagában engedi el a bűnt, mint azok, vagy nem a szakramentumok módja szerint növeli a kegyelmet. Hatásai különböznek a szakramentumok hatásaitól, de semmiben sem kisebbek. Az egyház maga oly szükségesnek tartja a szentmisét, hogy megparancsolja minden vasárnap és ünnepen a benne való részvételt, míg szentáldozást kifejezetten nem ír elő csak évenként egyet. Minél megfelelőbb lelkülettel megyünk a szentmisére, annál nagyobb az Isten dicsősége a szentmiseáldozat által és annál nagyobb hasznunk lesz nekünk belőle.

VII. Pius pápát egy napon arra kérték, engedélyezzen búcsút azoknak, akik a szentmiseáldozaton részt vesznek. A pápa nem volt erre hajlandó, mondván, hogy „az imádandó Szentség a kegyelemnek eléggé bőséges és értékes kincseit tartalmazza, hogy önmagában is élessze az áhítatot.”

Következtetések

Az első következtetés, amit le kell vonnunk az, hogy áhítatunknak az Eucharisztia felé kell irányulnia. Először is a szentáldozat felé, benne a szentáldozással, mely az áldozatnak kiegészítője; — azután második helyen a tabernákulumban őrzött legszentebb Oltáriszentség imádása felé. Mivel a főoltár körül folynak le az ünnepélyes nagymise magasztos szertartásai és ott énekelik a kánoni órákat? Azért most a püspöki katedrálisokban és apátsági templomokban nem őrizhetik a főoltáron a legszentebb Oltáriszentséget. Sőt, egyes, egé-

szen kivételes esetektől eltekintve, a szertartásokra vonatkozó előírások megkívánják, hogy a legszentebb Oltáriszentség más oltárra legyen kitéve, mint ahol az ünnepélyes szentmiseáldozatot bemutatják (ezt a szabályt Rómában mindig megtartják), mert akkor a szent áldozatra kell a jelenlévők minden figyelmének irányulnia.

Hogy így a tabernákulum jelentősége szerint az oltár után a második helyen áll, azt az Egyház világosan kifejezi, midőn megkívánja, hogy — kivételes engedélytől eltekintve — minden nap egy szentmiseáldozat mutattassék be abban a szentélyben, ahol az Eucharisziát őrzik. Megtölti a toronyalakú, oltártól függetlenül álló tabernákulumokat is.

Egyébként el is tudunk képzelni templomot tabernákulum nélkül, de oltár nélkül soha, mert a templomnak mindenekelőtt az a rendeltetése, hogy ott a szent áldozatot mutassák be, amit a templomszentelés szertartása erősen ki is emel.

Azonban ha a szentségmutatóban kitett, vagy a tabernákulumban lévő legszentebb Oltáriszentség iránti hódolat nem is foglalja el az első helyet, távol áll tőlünk az a szándék, hogy azt lebecsüljük. Miután a szentmiseáldozatot bemutatják, a tabernákulum visszanyeri minden jogát és az Egyház azt akarja, hogy az a kápolna, ahol az Oltáriszentséget őrzik, a legdíszesebb legyen. Mikor, különösen a XIII. század óta az eretnekek tagadni merészelték, hogy Jézus jelen van a legszentebb Oltáriszentségben a szentáldozaton kívül is, az Egyház liturgikus kultuszt adott az Eucharisziának, mint szakramentumnak. A szent áldozat után megőrzött, konszekrált Ostyát diadalmenetben hordozza az Egyház. Egészen különleges ünnepségnek lett tárgya: Úrnapja körmenetének, melyről Luther azt mondta, hogy a legmegvetésreméltóbb a római Egyház minden ünnepei között. Emellett meg kell jegyeznünk, hogy ennek az ünnepnek a középpontja is tulajdonképpen a szentmise bemutatása és nem a körmenet.

Mikor megszűntek az esti misék, megkezdődtek helyettük különösen a XVI. századtól kezdve, — a legszentebb Oltáriszentséggel adott áldások, ahol a Szentostya, a szentmisén kívül, a kultusz közvetlen tárgya. Nem érdektelen azonban megjegyezni, hogy eredetileg ezek az áldások a vesperáshoz, vagy a kompletoriumhoz csatlakoztak. Franciaországban ennek az áldásnak neve ma is „salut” (üdvözlés) s ez mutatja, hogy a rövid szentségimádást a Salve Regina (Salut Reine) eléneklése után végezték, amivel az officium végződik. „Nagyon hasznosan lehetne az ünnepélyes vesperáshoz egy megfelelő beszédet és a legszentebb Oltáriszentséggel adott áldást hozzáfűzni” mondja X. Pius pápa.¹³

Épen úgy, ahogy a szentáldozás nyer azáltal, hogy a miséhez kapcsolódik, hiszen amint azt a következő fejezetben látni fogjuk, annak egy részét alkotja, a legszentebb Oltáriszentséggel adott áldások is nyernek azáltal, ha a zsolozsmához kapcsolódnak, melynek középpontja a szent áldozat. Éppúgy, ahogy a szentáldozást csak később választották el a szentmisétől, az áldások is csak idővel lettek a zsolozsmától független szertartások, s jobb lenne, ha ismét ahhoz kapcsolódnának.

Adjuk meg tehát a misének mindig a legfőbb helyet és cselekvően vegyünk részt abban, hogy megnyerjük az üdvösségnek azokat a gyümölcseit, melyeket az igaz krisztusi szellemnek ez az első és nélkülözhetetlen forrása magába zár.

¹³ Motu proprio 1903.

VII. FEJEZET

A SZENTÁLDOZÁS

Az áldozatban való részvétel egyik lényeges eleméről

A szentmise nemcsak azért hatalmas eszköze a megszentülésnek, mert az új törvény áldozata, hanem azért is, mert abban Jézus lelkünk tápláléka lesz. Mikor a legfölségesebb Szentséget alapította, ezzel a szándékkal választotta a kenyeret és a bort: „Vegyétek és egyétek, ez az én testem”; — „Vegyétek és igyátok, ez az én véremnek kelyhe”, mondotta apostolainak.

Régen úgy vettek részt az áldozatban, hogy egy lakomán megették az oltáron feláldozott állatokat. „Akik az áldozati húst eszik, — mondja Szent Pál — nem részesülnek-e az oltárból?”¹

„Az Üdvözítő testét és vérét venni, — mondja a mise kánonja — annyi, mint részesedni az oltárról.” (Supplices.) A Pontificale idézi a bér málközőknak a szentáldozás pillanatában a következő előírást: „Most pedig részesüljenek az áldozatban.”

A szentségi lakoma a legmagasabb foka a szent áldozatban való részvételnek. A hívőknek az áldozatban ilyen módon legalább egy évben egyszer, Húsvét ünnepe táján kell résztvenniök, mert ez az idő az Eucharisztia alapítására emlékeztet. De a trienti zsinat kívánja, hogy a hívők mindig járuljanak szentségi áldozáshoz, valahányszor szentmisén résztvesznek, „hogy a legszentebb áldozat bőségesebb gyümölcseit nyerjék meg.”

¹ Kor., 10, 18.

Az utolsó vacsora oltára egy asztal volt.² Az apostolok ették és itták a kenyeret és a bort, melyet a konzekráció által Jézus testévé és vérévé változtatott át. Az első századokban a hívők sohasem vettek úgy részt a szentmisén, hogy az isteni lakomához ne járultak volna. „Az Egyház első századaiban — írja Dom Cabrol — sohasem tévesztették szem elől a híveknek a Főpappal ugyanazon áldozatban való egységét.”³ „Anaklét pápa — olvassuk a Breviáriumban július 13-án — elrendelte, hogy a konzekráció után mindnyájan áldozzanak.” Egyébként is számos bizonyíték van arról, hogy régen, az első buzgóság hevében, az apostolok tanítása nyomán és a legősibb szokás szerint lehetetlen volt az áldozást a misétől elválasztani.

A papnak a szentáldozatban, melyet bemutat, mindig kell áldoznia és ha a konzekráció után nem tudja folytatni a misét, egy másik papnak kell a szent színeket magához vennie.

Fénélon megjegyzi, hogy „mintegy erőszakot követnek el Jézus áldozatán, amikor egyesülnek ugyan a pappal annak bemutatásában, de nem egyesülnek az áldozati élet vételében. Ott lenni a szentmisén áldozás nélkül annyi, mint megcsónkítani a szent cselekményt.” Az áldozás a misének kiegészítő része; enélkül ez a cselekmény liturgikus szempontból nem egész, nem teljes, mintegy megcsónkított.

A szentmisén való áldozás, bár isteni alapítás és egyházi hagyomány, mégis se nem isteni, se nem egyházi parancs. Mikor már nem kívánták meg a két szín alatt való vételt, szokásba jött, és hamarosan általánossá vált, a szentmise áldozaton kívül nyújtani a hí-

² Jelenleg kétféle oltárt készítenek, az *asztal-oltárt*, mely az utolsó vacsora asztalára emlékeztet, s a *koporsó-oltárt*, a katakombák emlékéért, mert a mártírok sírjában, majd pedig az ereklyéik fölött emelt bazilikákban mutatták be a szentmise-áldozatot.

³ Tridenti zsinat, 2. füz. végén.

vőknek az Eucharisziát. Az Eucharisziát őrző edények, vagy pixisek, melyek kezdetben egészen kicsiny méretűek voltak, — mert csak a betegek számára eltett Szentostyákat tartották azokban — a XV. század közepétől kezdve mind nagyobbak és fontosabbak lettek s így a tabernákulumok is, melyekben ezeket elhelyezték. A hívők nem hozták, mint régen, az Offertoriumkor a kenyeret, ami a szent áldozathoz szükséges volt, s amelyet konsekrálva visszakaptak.⁴ Így az áldozás könnyen elvált az áldozattól.

A szentáldozat és a szentáldozás

Mindenesetre, amidőn a szentmisén kívül áldozunk, ne tévesszük soha szem elől, hogy az Ostya áldozatból származik és hogy az áldozás minket ennek az áldozatnak tesz részesévé, éppen ezért rendes körülmények között az áldozatban van az áldozás helye. Ha tehát az Eucharisziát a misén kívül vesszük, legalább gondoljunk arra, hogy az áldozás a miséhez tartozik. Így a Rituale ír arról, hogy a pap, midőn misén kívül osztja ki a szentáldozást, használhat fehér stólát, de az aznapi liturgikus színt is használhatja. „Az aznapi szín előnyben részesítendő — mondja Le Vavasieur, — mert ez mutatja, hogy milyen szoros viszony van a mise és az áldozás között.”⁵ Jobb elválasztani, ha feltétlenül kell, az áldozást a misétől, mint elhagyni; de ha a körülmények megengedik, a misében végzett áldozás mindig termékenyebb lesz. A mise valóban a legjobb előkészület az áldozásra, aminthogy az áldozás maga a legjobb részvétel a misében.

⁴ Ott, ahol ez a szokás feleleveníthető, hatalmas segítséget nyújt az áldozásnak az áldozathoz való kapcsolására s mutatja a híveknek, hogy ez a két aktus ugyanazon ritusnak két része.

⁵ Szentartáskönyv (10. kiad.) T. I., 324. old. 3. sz.

„Minthogy a szentáldozás elsőrangú liturgikus cselekmény — mondja Dom Vandeur, — a szentáldozás nem lehet ájtatosság: mindenekfelett meg kell őrizni tehát liturgikus jellegét. Liturgikus keretében kell azt tekintenünk; és liturgikus módon kell arra készülnünk, vennünk s Istennek megköszönnünk.”⁶

Részét alkotja a hivatalos kultusznak; ne válasszuk el tehát azoktól a szertartásoktól és imádságoktól, melyekkel körülvéve adja nekünk azt az Egyház. Ezeket a szertartásokat és imádságokat a Szentlélek vezérlésével állították össze, azzal a céllal, hogy előkészítsenek bennünket az áldozásra; a pápáknak, a püspököknek és a papoknak sincs más előkészületük. Áldoznak abban a misében, amelyet bemutatnak. Amikor az Egyház megparancsolja nekik, hogy ezt tegyék, vajjon nem azt írja-e nekik elő, amit a legjobbnak ítél? Miért kell tehát a hívőknek papjaiktól különválni, amidőn a szentáldozásra készülnek és valamiféle magánájtatosságot végezniök? Nem volna jobb, mindenekfölött ebben a pillanatban egyesülni a hierarchiával, az Egyházzal, hogy általuk menjenek Istenhez? Bízunk ebben a jó Anyában, aki liturgiájával oly tökéletesen készít elő Jézus testének vételére. „Uram, — mondja a miséző áldozása előtt — ne tekintsd vétkeimet, hanem Egyházad hitét.”

És az Egyház hiszi, hogy nem közeledhetik jobban Istenhez, mint kezében Krisztus vérének kelyhével. Azzal kezdi, hogy az Atyának ajánlja fel a mise kánonjában az oltár áldozatát, mely a Kálvária áldozata; és csak ezután kéri az irgalmasság Atyjától, hogy adja meg „mindennapi kenyerünket” és a Kenyér vételéhez a szeretetnek megkívánt lelkiállapotát, „bocsáss meg nekünk, ahogy mi is megbocsátunk”; végül mindezek után az ő nevében osztja ki nekünk.

Nem jobb-e a Kálvária áldozatát úgy venni, hogy

⁶ Rev. liturgique, 1911. okt. 10. (Maredsous.)

előbb így felajánljunk bűneink kiengesztelésére, ahogy az a misében történik? A szentáldozat megbékíti az isteni igazságot és az áldozás, a maga keretében, jobban kifejezi azt, amit Mercier bíboros a béke csókjának nevez, s amit az Atya ad gyermekeinek, mint kiengesztelődéésének zálogát, ajándékaival együtt. A szentmisén való részvétel egyébként, amidőn jobban részesít az áldozat hatásaiban, a Szakramentum vételét terméke-nyebbé teszi. Ime a bizonyíték:

A szentáldozat először megtisztít

A szentmise a legkülönbözőbb formákban számos bűnbánati aktust foglal magában. Ezek a pap által végzett aktusok, de amelyekben a hívők is részesülnek, ha azokhoz tudatosan csatlakoznak, szentelmények, melyek az Egyház imádságai és érdemei által hatnak. Miért ne folyamodnánk ilyen könnyű eszközökhöz, hogy szívünket megtisztítsuk?

Ott van mindenekelőtt *a szenteltvíz*: „Hints meg engem, Uram, izsóppal és megtisztulok, moss meg engem és fehérebb leszek a hónál.” Azután a *Confiteor*. A pap mélyen meghajol az oltár lépcsője előtt, ahová nem merészel felmenni; hangosan vádolja magát Isten előtt, az egész mennyei udvar előtt és az egész gyülekezet előtt azokról a hibákról, melyeket gondolattal, szóval és cselekedettel elkövetett. Háromszor veri mellét, hogy mintegy összetörje bűneit és mondja: „Én vétkem, én vétkem, én igen nagy vétkem.” Majd Isten irgalmasságához és a szentek imádságához folyamodik. Most felemelkedik, kereszttel jelöli meg magát. Megnyerte ő s vele mi a mindennapi bocsánatos vétkek elengedését, fölloldozását és bocsánatát. Mégis úgy megy fel az oltárhoz, hogy közben kéri Istentől „vegye el minden gonoszságát, hogy lelke tiszta legyen.” *Megcsókolja a mártírok ereklyéit*, melyek az oltárban vannak, s arra kéri Istent, hogy „az ő érdemeik és minden szentek ér-

demei által bocsássa meg minden bűnünket". Újabb szentelmény, mely megtisztítja lelkünket, ha a pappal egyesülünk. Majd könyörög az Úr irgalmasságáért: *Kyrie eleison*. A Glóriában Krisztushoz fordul: „Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit, irgalmazz nekünk.” Ezeknek a könyörgéseknek, ha odaadó lélekkel mondjuk, meglesz a hatásuk.

Az evangélium szövegét megcsókolva, a miséző ezt mondja: „Az evangélium szavai töröljék el bűnünk nyomait.” Az *offertoriumban* az ostyát felajánlja Istennek „megszámlálhatatlan bűneimért, — mondja a miséző — megbántásaimért és hanyagságaimért és minden jelenlevőért is.” Azután a pap mélyen meghajolva mondja: „Alázatosságunk szellemében és törődött szívvel kérünk, fogadj el minket, Uram.” A *kézmosás* is szentelmény, amely, ha szívből egyesülünk ezzel a cselekménnyel, tisztára mossa a lelket, mialatt a vizet öntik a pap kezére: „Megmosom kezeimet az igazak gyülekezetében. Ártatlanságban járok, Uram, ments meg, irgalmazz nekem.” *Úrfelmutatás után* a miséző megüti mellét és bűnösnek jelenti ki magát: „Nobis quoque peccatoribus.” *A Miatyánkban* kéri és meg is nyeri bűneinek bocsánatát. „Remissio peccatorum in oratione dominica et quotidiana”, mondja Szent Ágoston. Mikor az *Agnus Dei*-t mondja, kéri a Bárányt, aki lemossa vérében a bűnöket, hogy irgalmazzon nekünk: „Szabadíts meg engem, Uram — teszi hozzá — szentséges szent tested és véred által minden bűnömtől.” „Hadd gyógyuljak meg ez áldozás által, melyet méltatlanságom ellenére merészkedem magamhoz venni.” „Felejtsd el, Uram Jézus Krisztus bűneimet.” És mint a százados, ismét háromszor veri a mellét s mindannyiszor méltatlannak nevezi magát Krisztus vételére. „Domine non sum dignus... de csak egy szóval mondd és meggyógyul az én lelkem.”

A hit aktusai nemkevésbé számosak. Mindenekelőtt az imádságok, a lekcio és az evangélium olvasásával

kezdődnek. „Visszhangozzék a Credo — mondja a toledói zsinat (589); mert ennek éneklése által kiváló módon megerősödik az igaz hit, a katolikus nép lelke újra átéli hitét és így készül Krisztus testével és vérével való egyesülésre.” A konsekráció kiváltképpen a „mysterium fidei”. A misében minden a hitet táplálja és méltóan nagy elgondolást ad Istenről, akit magunkhoz veszünk.

A remény és szeretet aktusait is igen nagy számban találjuk a misében. Minden reményünk Jézusban van „általa, vele, benne adunk meg minden tiszteletet és dicsőséget Istennek”. Bízunk az ő közvetítésében és a lélek, mikor Krisztussal együtt feláldozza magát, felgyullad „a szeretet legnagyobb bizonyítékának” emlékétől, melyet Krisztus adott nekünk halálában, s melynek kiegészítése az áldozás, amidőn önmagát adja lelkünknek.

A szentmisében tehát minden a Hostiában jelenlevő Jézussal való egyesülésünkre vonatkozik. És minthogy ennek az áldozatnak és áldozásnak lelkünkben létrehozott hatásai különböznek az ünnepek misztériuma szerint — mert áldozni annyi, mint Jézussal egyesülve résztvenni a megünnepelt misztériumban, — ki ne látná a liturgia szellemében történő készülés előnyeit. Mások karácsony kegyelmei, mások husvétéi, mások, amelyeket egy mártir ünnepén kérünk és mások, melyeket egy szűz ünnepén nyerünk. Olvassuk csak el a *communio* antifónáit és a *postcommunio* imádságait s megértjük a jótéteményeknek azt a változatosságát, melyeket akkor nyerünk, ha a szentáldozást így, a maga igazi keretébe helyezzük. És a szentáldozás vételéhez nem kellene ugyanígy megfelelő, alkalmas készüllet? Ne féljünk tehát elhagyni a megszokott, sokszor lélektelenné váló és egyhangú, áldozás előtti formulákat. Nagyon hasznosan helyettesíthetjük ezeket az aznapi mise szövegének lélekkel és figyelemmel való elolvasásával és az arról való gondolkodással.

A szentmiseáldozat — mondottuk az előző fejezetben — a Kálváriát jeleníti meg. Az Üdvözítő halálának ez az emléke még határozottabb lesz, ha az Eucharisziát mint Szakramentumot tekintjük. Jézus valóban itt van a kenyér és bor színe alatt, melyek az ember rendszer táplálékai, úgy, hogy ebben az állapotban hasonló lesz a régi szertartásban feláldozott állathoz, Bárányhoz, melynek húsát eszik és véréét isszák. Az áldozat lelke, a legteljesebb feláldozás, a valóságos odaadás ebben csendül ki legerősebben és legtisztábban.

Áldozni ezzel az áldozattal tehát annyi, mint áldozni a megfeszített Jézussal. Ez pedig annyi, mint azonosulni az Üdvözítővel, amikor eltávozott ebből az életből. Meghalt mihelyettünk s áldozni annyi, mint igyekezni fel a Kálváriára, s felszegezni magunkat Krisztus keresztféjére s ott meghalni vele. Miután Jézus megszűnt szenvedni, most rajtunk a sor, hogy társuljunk az ő szenvedéséhez, hogy kiérdemelhessük annak jótéteményeit. Ez a krisztusiak áldozásának értelme s ezért csak nyerhet a szentáldozásunk, ha egyesítjük a szentmiseáldozattal, melynek kiegészítője. „Mi nagyon el hagyjuk feledni, hogy az áldozás, legalábbis a vágyáldozás — írja Plateau abbé — kiegészítő része a szentáldozásban való részvételnek.”⁷

„Az Egyház felajánlja először a kenyeret és bort, hogy abból test és vér legyen; azután felajánlja ezt a testet és vért, miután a konszekráció megtörtént, — mondja Bossuet — de ezt csak azért teszi, hogy egy harmadik feláldozással önmagát ajánlja fel.” „A külsőleg felajánlott áldozat — mondja Szent Tamás — a lelki áldozatnak jele, mely által a lélek önmagát Istennek ajánlja fel.” Jézus a kereszt véres áldozata volt és mi, bizonyos módon, az oltár véres áldozatai vagyunk, ahová elvisszük minden nap, vagy legalább minden vasárnap lelki és fizikai szenvedéseinket, melyeknek súlyát

⁷ La Paroisse, IV. köt., 165. old.

a nap és az egész hét folyamán érezzük. Azután a Kálváriának és az oltárnak az Áldozata velünk egyesülve, erőt ad mindennek elviselésére.

„Ezen az oltáron — mondja a római Pontificale — legyen feláldozva a gőg, elfojtva a harag és halálos csapás méressék az erkölcstelenségre és minden helytelen vágyra.” „Értsétek meg azt, amit cselekedtek — mondja a püspök a papszentelésnél — és midőn az Úr halálát hirdetitek, haljanak meg bennetek a helytelen vágyak.” „Add, hogy örökre neked ajánlott, méltó áldozataid lehessünk” — mondja lényegében a misekönyv számos secretája és postcommunioja. „Megadtad Szent Alfonznak, hogy ünnepelhesse ezeket a misztériumokat — olvassuk a szent miséjének egyik imádságában — s hogy azok által szent áldozatként adja magát neked.”

Ez a tanítás tűnik ki Szent Ágoston minden írásából. Emlékeztet először arra, hogy az oltárban található a szentek ereklyéi, azután azt mondja, hogy így abban a tiszteletben részesülnek, hogy egyesülnek Jézus áldozatával. „Nem Istvánnak emeltünk oltárt — mondja, — hanem István földi maradványaival, ennek a testnek ereklyéivel, mely Istenért áldoztatott fel, oltárt készítettünk az Úrnak.”

Majd hozzáteszi: „Az áldozatot nem a szenteknek ajánljuk fel, mert ők maguk a feláldozottak.” „Az egész megváltott város, vagyis a szentek és hívők gyülekezete együtt alkotja a nagy Főpap által Istennek ajánlott áldozatot, aki feláldozta magát értünk szenvedésében.”⁹ Az Egyház mint ilyen a Főnek teste az áldozatban, melyet mindennap bemutat, megtanulja önmagát vele együtt feláldozni.”¹⁰

„Az Egyház — mondotta Szent Pál — Krisztus teste és benne van az ő teljessége.”¹¹ A szentáldozás pilla-

⁸ De civitate Dei, I. 22. X. fej.

⁹ U. o., I. 10, 6. fej.

¹⁰ U. o., XX. fej.

¹¹ Ef, 1, 23.

natában mi vagyunk az a kis vízcsepp, melyet a pap felajánlaskor a borba vegyített. Egyek vagyunk Jézussal, megfeszített tagjai a tövissel koronázott Főnek. És amint Krisztus áldozatának érdeme abból a tényből ered, hogy ő azt önként vállalta, mi ebben az áldozatban olyan mértékben részesülünk, amilyen megnyugvással, sőt örömmel fogadjuk önmagunk feláldozását. Ez a szentáldozás gyümölcse és ez az, ami — különösen az útravalóul vett szentáldozásnak, — egész jelentőségét adja.

Jegyezzük meg közben Dom Cabrollal, hogy „a betegek szentáldozása bensőleg kapcsolódik a miseáldozathoz és a valóságban nem külön szertartás”;¹² sőt azt is mondhatnók, hogy ugyanazt a formát adják neki, mint a szentmisében.

Grimal mondja, hogy „ha az áldozásban magunkévá akarjuk tenni az áldozat gyümölcseit, anélkül, hogy feláldoznánk magunkat, ha istenivé akarunk válni a Hostia által, anélkül, hogy áldozattá válnánk vele, akkor az oltár élődíjainak életére vágyunk, s az üdvösséget a kereszten kívül keressük”. Az áldozás tehát feláldoz bennünket és ezért legfőbb forrása az igazi krisztusi szellemnek, mely negatív oldalát tekintve, az önmagunkról való lemondásban, a régi ember megtagadásában áll. Ez az áldozás, ez az igazi részesülés az áldozati aktusban, ami a konszekráció, az imádás tökéletes hódolata Isten előtt, mert itt a magunk égőáldozatát Jézus keresztáldozatával egyesülten ajánljuk fel.¹³ És így az áldozás állandóan a mi mindennapi Paszkánk, azaz átnemetünk az igazi Mózes vezérlete alatt Egyiptom föld-

¹² La Priere antique, 417. old.

¹³ Nagyon kívánatos volna, ha az elsőáldozás alkalmával tartott beszédekben jobban kiemelnék a gyermekek előtt az áldozásra vonatkozólag itt elmondottakat, emlékeztetve őket arra, hogy most először részesülnek a legteljesebb módon a kereszt áldozatában.

jéről, vagyis a sátán és a mi rossz hajlamaink fogságából az ígéret földjére, vagyis az Isten országa gyermekeinek szabadságára.

Ilymódon mindennap, mindinkább a halálból az életre jutni, annyi, mint a szent Eucharisziát éltető mivoltában látni. A szent Szakramentum valóban a krisztusi szellem első és nélkülözhetetlen forrása, mindenk fölött annak pozitív részét tekintve. Az Eucharisziának legsajátságosabb hatása, hogy növeli bennünk a kegyelmet. Isteni eledel ez, melynek fenn kell tartania az új ember életét, a természetfölötti életet: „Ego sum panis vitae. — Ha nem eszitek az én testemet és nem isszátok az én véretem, nem lesz élet bennetek.”¹⁴ És valóban, éppen úgy, ahogy az eledelek, melyeket magunkhoz veszünk, magukban foglalják a tápláló elemeket, melyeket a szervezet áthasonít, hogy élhessen, a mennyei kenyér, melyet veszünk, az Isten életét tartalmazza és adja lelkünknek. De a természetes rendben a táplálék az, amit az ember felszív és magához hasonít, ellenben az Eucharisziában Jézus emel fel bennünket, hogy részeseülhessünk isteni életében. „Rendszerint — mondja III. Ince pápa — a táplálék változik át annak a lénynek állagává, aki azt magához veszi; de itt a táplálék veszi át az aktív szerepet, az olvaszt magába s aki eszi, az olvad bele.”¹⁵ Mintegy azt mondhatnók, hogy a táplálék meghal önmagának, olyan mértékben jár át bennünket Jézus élete, „ipse vivet propter me”, mondja a Mester. „Krisztus eszik engem — mondja Szent Bernát, — ő elnyel engem, megemészt engem, magába olvaszt engem, isteni átalakulás útján. Ő eszik bennünket és mi esszük őt, mert ha csak én eszem, anélkül, hogy ő is ennék engem, akkor ő bennem lesz ugyan, de én nem leszek

¹⁴ Ján. VI, 51—54.

¹⁵ De sacr. alt. myst., I. IV. XIV. fej., 866 old. IV. Migne.

még öbenne. De ha ő eszik engem és én is eszem őt, akkor én benne leszek és ő énbennem.”¹⁶

„Igy — mondja Bossuet — a legszorosabban egyesültök és ketten egy testben leszek, ami a Menyaszonynak joga és ami ennek a tiszta és isteni házasságnak tökéletes befejezése.”¹⁷ „Krisztus misztikus testének egységét — erősíti meg Szent Tamás — az ő valóságos testének szakramentális vétele hozza létre.”

Az Eucharisziának, mint szakramentumnak nincs más célja, mint hogy jelezze¹⁸ és létrehozza a „res sacramenti”-t, ez pedig nem más, mint az összes hívőknek az Üdvözítő misztikus testébe való egybegyűjtése által az Egyház egysége. A szentáldozásban tehát nemcsak Jézusnak a tabernákulumban való jelenlétéről van szó, vagy a szent színekben való rövid fizikai jelenlétéről bennünk a szentáldozás által, hanem misztikus hatásáról, ami ebből következik, s ami abból áll, hogy Krisztus állandóan lelkünkben lakik és a mi lelkünk folytonosan Krisztusban lakik (Inhabitatio). Ő a mi fejünk, mi az ő tagjai vagyunk, s ez a vitális egyesülés, mely a keresztségben kezdődik — mert az implicite magában foglalja a „votum”-ot, vagyis a vágyat¹⁹ az Eucharisztia vétele után, — jogot ad nekünk, hogy minden újabb szentáldozással szorosabbá tegyük ezt az életkapcsolatot.

Ez magyarázza meg a Pax szertartását, melyet az első keresztények sohasem mulasztottak el a szentáldozás előtt, mert ha az Eucharisztia szeretetet hoz létre, azt meg is kívánja, mint vételének feltételét. „A kenyér, melyet megrörünk — mondja Szent Pál — nem ré-

¹⁶ S. Bern. in Cant. Serm. 71. no. 5, II. köt., 1123 old. Migne.

¹⁷ Médit. sur l’Evang., 24. füz.

¹⁸ A kenyér és a bor sok búzaszem és sok szőlőszem egyesüléséből jön létre. Az evés maga, melynek ezek elemei, szintén egyesülést jelent.

¹⁹ Lásd a következő fejezetben 61. oldalt.

szesedés-e Krisztus testében? Minthogy csak egy kenyér van, mi mindnyájan egy testet alkotunk, mert valamenyien ugyanazon kenyérből részesülünk.²⁰ Az áldozásnak szociális (közösségi) célja van s ennek megvallására vágyunk kell az után, hogy — legalább bizonyos alkalmakkor — *mindnyájan együtt vegyük* magunkhoz.

„Add meg nekünk, — mondja a legfölségesebb Szentség imádsága, — hogy szent tested és véred misztériumát úgy tiszteljük, hogy megváltásod gyümölcsét magunkban szüntelen érezzük.” S ez a gyümölcs az, — Jézus mondotta az utolsó vacsorán, — hogy megvalósítuk Krisztusban a szentek közösségét (egyesülését), „ut unum sint” és együtt részesülünk Krisztus életének misztériumaiban.

Mily szép látvány, midőn az egész krisztusi közösség fogadja az Eucharisziát, hogy közölje mindenkivel az Üdvözítő életének misztériumait, melyről az Egyház liturgikus ciklusában emlékezik meg.

Ennek a fejezetnek bevezéseként mondjuk, hogy ha Jézus a szent Szakramentumban lényegileg jelen van, ezt nemcsak azért teszi, hogy mi ott őt imádjuk „tantum ergo Sacramentum veneremur cernui”, hanem mindezekelőtt azért, hogy ott ő imádja az Atyát, hogy igazságosságát engesztelje a Kálvária áldozatának a szentmisében való folytonos megújítása által és hogy az embereket a Hostia vétele által szentekké, misztikus testével mind bensőbben egyesült tagokká tegye.

És így a liturgia, midőn rendezi az Eucharisztia iránti kultuszunkat, az Isten országának terjesztőivé tesz bennünket, nemcsak a szent Szakramentum iránti mind nagyobb külső tisztelet által, hanem mindenekelőtt a szent áldozatban való mind teljesebb részvétellel és a szentáldozás által Krisztus misztikus testének fokozatos kifejlesztésével. Ez az „*Adveniat regnum tuum*”-nak teljes megvalósítása.

²⁰ I. Kor., 10, 15.

VIII. FEJEZET.

A SZAKRAMENTUMOK

Az Eucharishtián kívül Jézus még hat más szakramentumot rendelt, melyek életünk különböző forduló pontjainak felelnek meg, vagyis arra vannak hivatva, hogy az emberi élet különböző állapotait tegyék természetfölöttivé.

Az újszülött lelkébe *a keresztség* oltja bele a kegyelem életét és teszi Isten gyermekévé; a fiatalnak *a bér-málás* adja meg a növekedés isteni erejét, az érett ember *a házasság* szentségében nyeri a szükséges kegyelmeket a krisztusi család kormányzásához és kialakításához. Kell az Egyháznak jól megalapozott hatalom s az *egyházi rend* az, amely eltörölhetetlen jegyet nyom azok lelkébe, akiket Isten a hívők vezetésére hívott, jelleget, mellyel a katolikus hierarchiában foglalnak helyet. Épűgy, ahogy a testet orvosságokkal gyógyítják, ugyanígy, sőt még jobban gyógyítja, sőt életre támasztja fel *a bűnbocsánat* szentsége azokat a lelkeket, melyekben a természetfölötti élet lankad, vagy éppen kialudt. Végül azoknak, akik betegség, vagy öregség miatt a halál veszélyében vannak, *a szentkenet* adja a megnyugvást, bátorságot, békét, sőt a gyógyulást is, ha ez üdvösségük szempontjából nekik hasznos. Így a keresztyének létük egész folyamán el vannak látva minden kívánt lelki segítséggel.

A hat szakramentum, melyről beszélni fogunk, a Kálváriához kapcsolódik és az Eucharishtiához is, mint áldozathoz és mint szakramentumhoz.

A keresztség vonatkozásban áll a Kálváriával, mert „mi ott meghalunk és el vagyunk temetve — mondja Szent

Pál — Jézussal, hogy vele új életre támadjunk fel.”¹ A szentatyák is a vízben, mely a kereszten Jézus oldalából ömlött, a keresztség szimbolumát látták.

Ez a szakramentum az Eucharisziával is kapcsolatban van, mert amikor eltörülhetetlen jelet nyom a lélekre, jogot ad a szent áldozatban való részvételre és a szentáldozásra. A keresztséghez használt vizet a nagyszombati mise előtt ünnepélyesen áldják meg. Szentelt olajat öntenek bele, melynek megáldása Nagycsütörtökön történik. És régen közvetlenül a húsvéti mise előtt kereszteltek, s most is, ha lehetséges, a katechumeneket ilyenkor keresztelik. A keresztség, mint a teológusok mondják, csak az Eucharisziára való tekintettel adja a kegyelmet: „nisi respiciendo ad Eucharistiam”.² Vagyis magában foglalja a „votum Eucharistiae”-t, azaz az Eucharisztia vétele utáni vágyat, amint azt az előző fejezetben láttuk, ami Krisztus tagjaivá és vele Isten gyermekeivé tesz bennünket.³

A *bérmálás* új jegyet nyom lelkünkre és a Kálvária kegyelmei bőségesebben áradnak reánk, hogy teljessé tegyék azokat, melyeket a keresztségben nyertünk. Ez a szakramentum is kapcsolatban van az Eucharisziával, mert a Szentostya az erők eledele, azoké, akiket a bérmálás érettkorúakká tett; és a szent olajat, mely a bérmálásnak anyaga, a nagycsütörtöki szentmisében áldják meg.

A *bűnbocsánat* szentsége megmossa lelkünket a Báránynak a Kálvárián kiontott vérében. Eltöröl minden bűnt, bármily súlyosak és számosak is legyenek azok. Ez a szakramentum is összeköttetésben van az Eucharisziával, mert előkészíti a bűnöst arra, hogy gyümölcsözően vehessen részt a szent áldozatban és méltóvá, hogy áldozhasson. Itt is, mint a keresztségnél, a teoló-

¹ Róm., 6, 4.

² Clemens Marc., Instit. Mor. Alphons, 1563. sz. II. köt., 110. oldal.

³ Szt. Tamás, III, 73. 3 cikk. ad. 3.

gusok azt tanítják, hogy a bűnbocsánat szentsége is csak az Eucharisziára való tekintettel adja a kegyelmet.⁴

A *szentkenetet* illetőleg pedig emlékezzünk arra, amit az előző fejezetben az útravalóul adott szentáldozásról mondtunk (58. old.), s ez mutatja, hogyan egyesíti a beteget Jézussal, a kereszten haldoklóval és árasztja lelkébe a kereszti kegyelmeit, a szentáldozat és a szent Szakramentum közvetítésével. Kapcsolatban van a misével is, mert a betegek olaját, mely ennek a szakramentumnak az anyaga, ugyancsak a nagycsüörtői misében áldják meg. Sokkal jobban megértenők a szent olajnak a betegekre való hatását és erejét, ha ismernők megáldásának formuláit.

Az *egyházi rend* szakramentuma nagyon szoros viszonyban van a Kálváriával és az Eucharisziával, — úgy is mint áldozattal és úgy is, mint szakramentummal. Hiszen, amint hisszük és tudjuk, Jézus szenvedésének előestéjén adta papságát apostolainak és az ő utódaiknak ezekkel a szavakkal „ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”, s megadta nekik a hatalmat a szentmise bemutatására, melyet kifejezetten szenvedésének emlékezetévé tett.

„Az egyházi rend szakramentuma az Eucharisziáért rendeltetett — mondja Szent Tamás — mert a hatalomnak, melyet a papszentelés ad, célja vagy magának az Eucharisziának konszekrálása, vagy pedig más hivatalokra való előkészítése, melyek mind az Eucharisziára vonatkoznak, mely a szakramentumok Szakramentuma.”⁵

„A hatalommal való felruházás — mondja ugyan csak ő — egy jelnek átadása által történik, mely egy-egy rend lényegi aktusára vonatkozik, s amint a papságnak a legsajátságosabb aktusa Jézus Krisztus testé-

⁴ Lásd 61. old. 2. sz. jegyzet.

⁵ 3 P. qu. LXVIII. a. 2.

nek és vérenek konszekrálása, egy valószínű nézet szerint a megfelelő szavakkal kísért kehelyátadásban vésődik a felszentelt lelkébe a papi jelleg.⁶ Ezek a szavak a következők: „Vedd a hatalmat, hogy áldozatot mutathassál be Istennek és misézhesél az élőkért és elhunytakért.”

„Minden vallás — mondja Frstugière — istentiszteletének alapjául, sarkkövéül természetesen az áldozatot tette meg. Az áldozat, melyet az étkezés követ, a liturgia csírája a pogányoknál. — Az áldozathoz imádságok és ritusok kellene, meg az embereknek bizonyos osztálya, akiket kiválasztanak arra, hogy áldozatot mutassanak be. A pap első kötelessége az áldozat bemutatása.” „A liturgia leglényegesebb aktusa és egyúttal fő létrehozója az áldozat. Ebből jön létre a papság s körülötte egységesen alakul ki a kultusz organizmusa.”⁷

M. Desloge pedig megjegyzi: „Az egyházi rend a szent hatáskörök különbségei szerint oszlik meg.”⁸ Az oltár szolgálói ugyanis kisebb vagy nagyobb mértékben vesznek részt a szent misztériumokban, és ez jelöli meg a szent hierarchiában elfoglalt helyüket. Az *ajtónálló* egyszerűen csak a szentély ajtaját őrzi, ahol a szent áldozatot bemutatják és a haranggal összehívja a hívőket. A *lektor* az ószövetségből olvas föl, az *akolitus* viszi a gyertyákat az evangélium felolvasásához és ő nyújtja a boros- és vizeskanacsót az alszerpapnak.⁹ Az *alszerpap* olvassa a lekiót a misében és ő viszi az oltárra a kelyhet és az ostyát. Ő önti a vizet is a borba. A *szerpap* az evangéliumot olvassa, bort önt a kehelybe és érintheti a szent edényeket, melyekben az Eucharisziát őrzik. Bizonyos esetekben a szentáldozást is kioszthatja. Az

⁶ U. o. qu. 87. o. 5.

⁷ La liturgie catholique.

⁸ Etudes sur la signification des choses liturgiques, 345. oldal.

⁹ Régen a mise folyamán a katechumenek miséjében gyakorolták az exorcisták hivatásukat a katechumeneken.

áldozópap magyarázza meg a felolvasott szent szöveget, konszekráll és a szentáldozást nyújtja. Végül a *püspök*, aki az Ordo teljességét bírja (mert ő — amit az egyszerű áldozópap nem tehet meg — közölheti papságát), főpapi misét mutat be és rendszerint a szentmise folyamán adja fel a kisebb rendeket is, a nagyobb rendeket mindig és kizárólag a misében.

Végül a *házasság* szentsége is vonatkozásban van az Eucharisziával, mint áldozattal és szakramentummal.

„Az ősi szokás az, — mondja Cabrol — hogy a házasság szertartása a szentmise alatt menjen végbe, bár el is lehet attól választani. Ha mise alatt történik a házasságkötés, a jegyesek hoztak adományokat.”¹⁰ „Van a Misszáléban egy mise, *Pro sponsis*, melyet közvetlenül a házasságkötés után celebrálnak; ezen mise folyamán a menyasszony különleges áldást kap. Ha ennek az áldásnak nem volna meg a hatása, az Egyház azt tanácsolja a házastársaknak, hogy mutattassák be a szent áldozatot a Szentlélek tiszteletére, hogy a feleség anyává lehessen „ut possis in utero portare prolem.”

A házastársak új élete egyébként nem tétel-e fel számukra áldozatot? És a szentmisében való részvétel akkor, amikor hűséget esküsznek egymásnak, nem különleges módon egyesíti-e ezt a „holocaustum”-ot, mellyé a férj és feleség lesznek, azzal az áldozattal, melyet Jézus mutat be a kereszten, hogy az Egyházat jegyesévé tegye és amelyet az Egyház folytatólagosan megvalósít Jézussal, az oltáron?

És az életközösséget, mely létrejön a férj és feleség között, nem teszi-e bizonyos módon szorosabbá a szentáldozás, melyet vesznek, mert az a Kálvárián feláldozott Jézustól van, s lelkük tápláléka, melyből a házasság szakramentumának minden kegyelme folyik. Ezért látunk szoros kapcsolatot a szeretet szakramentuma — ahol Jézus táplálékul adja magát jegyesének, az Egy-

¹⁰ U. o., 449. oldal.

háznak — és a szeretet e másik szakramentuma közt, ahol a házastársak „ketten egy testben” jelképezik ama fölséges házasságot, Szent Pálnak oly ismert megállapítása szerint: „Nagy ez a szakramentum (a házasság) Krisztusban és az Egyházban.”¹¹

Gaudier tökéletesen összefoglalja ezt a tanítást arról a viszonyról, mely összeköti a szakramentumokat a Kálváriával és az oltárral, ezekben a szép sorokban: „Ha a szakramentumokat alapításukban tekintjük, azt kell mondanunk, hogy a véres áldozatból származnak — Jézus Krisztus szenvedéséből, — mert akkor, végtelen érdemeinek erejénél fogva teljesült és hagyatott jóvá ez az alapítás Isten részéről. De ha *alkalmazásukban, teljességükben, bevezettségükben* tekintjük azokat, akkor a vérontás nélküli áldozat: a szentmise a forrásuk, amennyiben az a véres áldozatnak emléke. És a mi Urunk nem akarta másképp adni az ő testének és vérének szakramentumát, mint ez áldozat által. Ezzel akarta megérteni, hogy ha egyébként van is más módja Isten imádásának és az ő segítségeért való könyörgésnek, mégis semmi más eszköz ehhez nem hasonlítható. És hogy ez az eszköz állandó legyen, az eucharisztikus áldozat által Egyházában marad, közbenjáró, közvetítő Isten és ember között a kenyér és bor színe alatt, ahogy az volt a kereszten.”

Jól láthatjuk tehát, hogy Krisztus misztikus testében az Eucharisztia a szív, vagy a természetfölötti élet rejtett forrása és a szakramentumok az ütőerek, melveken át a szívből kiárad minden tagba a kegyelem életadó vére. A szakramentumok létesítenek közvetlen összeköttetést a feláldozott Jézus és a lélek között, beléöntve a szenttétevő kegyelmet, a krisztusi erényeket és a Szentlélek ajándékait.

*

¹¹ Ef. 5, 32.

Ezt az isteni kegyelmet a szakramentumok adják; ezt a kegyelmet érzékelhető formulák és rítusok jelzik. Általuk lehetővé válik, hogy mintegy szemmel láthassuk Isten működését a lelkekben (lásd a III. fej. végét és a IV. fej. elejét).

Ha meg akarunk erről győződni, gondoljunk arra, hogy például *milyen isteni erők hatják át a szentelt olajat és a keresztvizet*. A nagycsütörtöki misében a püspök kéri, hogy a szent krizmát és a többi olajokat „töltsse el a Szentlélek ereje”. Nagyszombaton lehívja a vízre „az Isten Lelkének szenttétevő hatalmát, aki az idők kezdetén a vizek fölött lebegett, hogy azokat termékennyé tegye.” „A Szentlélek ereje — így folytatja — szálljon le ennek a kútnak vizére, hogy termékennyé legyen és újjászületést tudjon eszközölni.” Ugyanezt mondja, amikor beleönti a szent krizmát és a katechumenek olaját, úgy hogy ez a víz alkalmas a szenttétevő működésre, amelyre rendeltetett; általa a Lélek árad el a lelkekben, úgyszólván látható módon. Ugyanígy van a többi szakramentumnál is.

És minthogy ezeket a szakramentumokat egész létünk folyamán vesszük, azt mondhatjuk, hogy *az egész krisztusi élet lényegében a szakramentális kegyelmek befogadásában és kifejlesztésében áll*. Vajjon nem a keresztségi kegyelem által vagyunk-e Isten gyermekei? A keresztség a szenttétevő kegyelem csíráját helyezi a lelkünkbe, ezt erősíti a bérmálás és táplálja az Eucharisztia. Ha oly szerencsétlenek voltunk, hogy elvesztettük, visszaadja a bűnbocsánat szakramentuma. Az egyházi rend és házasság által kibontakozik új működéseknek megfelelő irányban, s végül a betegek kenete által megnyeri a végső teljességet, úgy hogy a lélek biztonsággal állhat meg Bírāja előtt.

Maga a mennyei dicsőség is, a kegyelemnek ez a csodálatos kifejlődése nem más, mint az élet folyamán nyert szakramentális kegyelmeknek tökéletessége, teljessége.

*

Kétségtelen, hogy a szakramentumok nem közvetlenül és egyenesen Isten imáadására és dicsőítésére szolgálnak, mint a szent áldozat. Ezek mindenekelőtt a mi megszentelésünkre rendeltettek, arra, hogy a Kálvária érdemeit lelkünkre alkalmazzák.

De, amint Jézus is, megtestesülésének misztériumai-ban „az ő testének napjaiban” nemcsak „jót cselekedvén” járt körül, hanem „dicsőséget adva Istennek” is, ugyanígy ezek a szakramentumok is, melyeket „a megtestesülés ereklyéinek” neveznek, *nemcsak biztosítják lelkünknek a kegyelmet, hanem dicsőséget is adnak Istennek.*

Ezek a ritusok közvetve erre a dicsőítésre irányulnak, amennyiben Szent Bonaventura elnevezése szerint mint „*medicamenta sanctificantia*” — amint gyógyítják a lelkeket és természetfölöttivé teszik, amidőn „sanans” és „elevans” kegyelmet adnak, hogy dicsőíthessük az Urat.

A szakramentumok *közvetlenül is Isten dicsőségére* irányulnak, amennyiben azoknak vétele „az isteni valóságokkal való élés”, ami Szent Tamás szava szerint teljességében „protestari divinam excellentiam”.¹²

A szakramentumok közül három még közvetlenebbül vonatkozik erre az isteni dicsőítésre. Azok, amelyek bizonyos karaktert adnak. „Az eltörölhetetlen jegy — mondja az angyali Doktor — az isteni kultusszal van kapcsolatban és nem más, mint hitünknek érzékelhető jelekkel való kinyilvánítása”,¹³ a hitnek megvallása, mely kezdődik a keresztségben, fejlődik a bérmálásban és tökéletességét a papságban éri el. Ez a három szakramentum: „debita praeparatio colentium Deum ad cultum ipsius.”¹⁴

A szakramentumok által közölt *eltörölhetetlen jegy*

¹² Ia, IIae, 81. a. 3, ad 2.

¹³ 3a, 63, a. 4. ad. 3.

¹⁴ Ia. IIae. 100, a. 1 ad. 1.

nem szenteli meg a lelkeket, hanem *Istennek, az ő szolgálatára konszekrálja*. Ezen természetfölötti hatalom által a lélek Jézushoz, mint Főpaphoz hasonul valóban és bár különböző fokban az ő örök papságának lesz részese. (L. első fej.) Továbbá azt is tanítja Szent Tamás, hogy az eltörölhetetlen jegy Krisztus legfőbb papságában bírja eredetét, annak folyománya, a krisztusi kultusz aktusainak gyakorlására, melyeknek célja Isten dicsőítése. *A szakramentumokat tehát nem lehet egyedül úgy tekinteni, mint a lelkek számára a szenttélevés forrásait, hanem úgy is kell látnunk, mint eszközöket az emberek számára, hogy általuk az Istenségnek dicsőséget nyújtsanak.*

*

Ennek a fejezetnek bevezéseként lássuk, hogy a szakramentumok miként alkotják az Egyház hivatalos kultuszának részét.

Mint hogy a krisztusi liturgia az Egyház által szervezett kultusz, felvetődik valóban a kérdés, hogy (a szentmiseáldozat és) a szakramentumok, — melyeket lényegükben Jézus alapított, s ezért nem egyházi elrendelések — liturgikus aktusok? Másszóval: A liturgiának köszönjük-e a szakramentális kegyelmeket?

Jézus valóban az Egyházra bízta ezeknek a kincseknek a kiosztását. („Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”, — „Kereszteljétek meg minden nemzetet”), s az Egyház bizonyos módon a magáévá teszi azokat, amidőn a vallásos szertartásokat liturgikus könyveiben a legkisebb részletekig szabályozza.

De az Egyház nem elégszik meg azzal, hogy csak körülvegye ritusaival és imádságaival e Krisztus által rendelt cselekményeket; szolgálatát adja (az áldozat és) a szakramentumok lényeges elemeinek megvalósításához.

A szakramentumok (mint az áldozat is) tulajdonképpen hármassal állnak:

1. (Az áldozat és) a szakramentumok *anyaga*, s ezt az Egyház alkalmazza. Némelyik szakramentumnál nincs megtiltva azt sem hinnünk, hogy Jézus magának az anyagnak a megállapítását is az Egyházra hagyta, valamint az alak meghatározását is.

2. (A konzekráció és) a szakramentumok *alakja* a papi hivatalra, vagyis az Egyházra van bízva.

3. Végül annak, aki (az áldozat és) a szakramentumok ritusát cselekszi, azzal *a szándékkal* kell tennie, hogy azt akarja, amit az Egyház akar.

Ebben az értelemben mondjuk, hogy a Jézus Krisztus által alapított áldozat és szakramentumok cselekmények, melyeket az Egyház határoz meg és az általa szervezett liturgikus kultusz egy részét alkotják.

Mindezek ismét arra a következtetésre juttatnak, hogy a liturgia az igazi krisztusi lelkület első és nélkülözhetetlen forrása, amennyiben közvetlenül segít biztosítani lelkünk számára a szakramentális kegyelmeket és azért is, mondja Cabrol, mert „eszközt ad a hívőknek, hogy Istent imádják s így szentté legyenek”.¹⁵

¹⁵ Le Culte catholique.

IX. FEJEZET

A SZENTELMÉNYEK

A Jézus Krisztus által alapított szent áldozat és szakramentumok lényegükben bizonyos formulákból és ritusokból állnak, melyeket mindig jól meg kell különböztetni azoktól a szertartásoktól, amiket az Egyház a századok folyamán hozzájuk fűzött. Ugyanis a szentmisének és a szakramentumoknak a nagysága nem a szertartások külső pompájától, nem az imádságok nagy számától, nem a ritusok és az ének szépségétől, nem a pazar díszről és nem a templom nagyságától és művészi értékétől függ.

Akár a Szentatya pontifikálja a Szent Péter templom ragyogásában a misét, akár egy ismeretlen misszionárius az erdőben összetákoltt nyomorúságos kunyhóban, a szent áldozat lényegében ugyanaz. Ugyanezt mondhatjuk a keresztségről: akár nagyszombaton szolgáltatják ki ünnepélyesen nagyszámú katechumennek, vagy pedig egy laikus adja fel egyszerűen a halálveszélyben lévő kisgyermeknek, a szakramentum ugyanaz.

De akkor miért kívánják meg az egyházi törvények, hogy a templomban pótolják a keresztség minden szertartását, ami a sürgős feladásnál elmaradt? Miért anynyi a pompa, az imádság, az ének, a szertartás az ünnepélyes szentmisében és a szakramentumok kiszolgáltatásánál? Miért ítéli X. Pius pápa „minden dícséretre méltónak a templom szépségét és pompáját, a szertartások fényét és gondos rendezettségét, a papság nagy számát, az ünnepélyes misét celebrálóknak áhítatát és komolyságát”¹

A mi korunkban, amikor papok és hívők annyira túl

¹ Motu proprio.

vannak terhelve, nem volna-e jobb megszüntetni a hosszú szertartásokat, amelyekből már nem sokat értenek, unatkoznak alatta s ezért mind kevesebben látogatják? Nem volna-e hasznosabb a lényegest megtartva csökkenteni azok számát és időtartamát?

Az Egyház tudja, hogy ma így gondolkoznak, sőt azt is látja, hogy nem igen jönnek az ünnepélyes istentiszteletre, aminők a főpapi misék (vagy ünnepélyes nagymisék), a papszentelés, hamuszentelés, gyertyaszentelés, a keresztkút megáldása, a keresztfjárom napok körmenetei, sőt a plébániai nagymise és a vasárnapi vesperás. *És mégis, nem szünteti meg*, s ha üldözés korlátozná, visszatérne a katakombákba, hogy azokat celebrálhassa. Kétségkívül, mint engedékeny édesanya, ki számotvet az idők és helyek szerint a körülményekkel, melyek között gyermekei élnek, csökkenti az ünnepek számát és beleegyezik a szertartások bizonyos megszüktésébe — mint a csendes mise, a nem énekelt, vagy magánosan recitált officium, — de sohasem szünteti meg ünnepélyes liturgiáját, melynek egyedül van meg kiválóképen a szociális és katolikus jellege, amelyennek a hivatalos kultusznak lennie kell. A szentmiséről szólva a trienti zsinat azt mondja, hogy az ünnepélyességnek, amivel azt körülvesszük, célja, „hogy kiemelje, figyelmünkbe ajánlja az oly fölséges áldozatnak méltóságát, hogy a hívőket a benne rejlő mélységes misztériumok hódoló szemléletére indítsák.”² Tehát arról van szó, hogy így Istennek nagyobb dicsőséget adunk s egyszersmind lényegesen több jót nyer lelkünk általa.

„A liturgia, mint neve mutatja — írja Maton kánok — nyilvános cselekedet és mint ilyen, azt jelenti, hogy a külső kultusz minden pompájával jár és feltételezi az egész közösség jelenlétét az oltár körül. Nincs kétség az iránt, és a legbizonyítóbb erejű tényekkel tör-

² 27. ülés, V. fej.

ténelmileg ki lehet mutatni, hogy a katolikus Egyháznak jelenlegi hite a magános misék törvényességét illetőleg kezdettől fogva minden keresztény század hite volt. Mégis gyakorlatilag és rendes körülmények között a ceremóniák pompája, az ének lelkesültsége, a szent cselekmények fénye hosszú ideig elválaszthatatlanoknak tüntek a szent áldozat bemutatásától.”³ És ha az Egyház ma, látva a hívek hajlandóságát, hogy mindig többet hagyjanak el az áldozat külső pompájából, időszerűnek tartotta is a régi disciplinát ebben a pontban meglazítani, vágyai egyáltalán nem változtak meg, s állandóan kiemeli szeretetét a régi idők megőrzött hagyományai iránt.

Nem a kazuisztika paragrafusai közt kell keresni a katolikus vallásosság ideálját. A krisztusi kultusz formái közül az igazán vallásos lelkeknek azok iránt kell nyilvánvalóan szeretettel viseltetniök, ahol az Úr szándékai a szeretet fölséges misztériumában tökéletes megértésre találnak és jobban teljesíttetnek, s nem azok iránt, ahol a magánajtatosságnak adnak szabadabb teret.

És a történelem tanúskodik arról, hogy az Egyház, isteni Jegyese gondolatainak hűsége és biztos tolmácsolója ebben a pontban az első idők fegyelmét és rendjét tartotta fenn addig, amíg a krisztusi országokban a buzgóság és a hit a maga fényében, erejében megmaradt. Addig, amíg tehette, az ünnepélyes misék és nyilvános officiumok jámbor pompájában egyesítette gyermekeinek lelki életerejét.”⁴

A szentély fényében bemutatott szent szertartások az érzékeket olyan atmoszférába merítik, mely azokra mélységes hatással van és mozgásba hozza a lélek minden tehetségét. Az Egyház ugyanis nem hagyja figyel-

³ V. ö. D. Guéranger L'Année Liturgique c. műve, Pünkösöd utáni idő, I. köt., 202. old. s egyéb helyeken.

⁴ La famille paroissiale, 65. old.

men kívül, hogy *a fogható és anyagi valóságok milyen jelentékeny helyet foglalnak el az ember életében.* Az ember először érez, azután gondolkodik. A látható dolgok által emelkedik fel a láthatatlanokhoz. A külső cselekmények is belső érzelmeket keltenek fel benne, melyek a maguk idején gondolatná és akarattá válnak. Az ember lelkét megfogni és akaratát vonzani az érzékek kapuján keresztül lehet. Ezért beszélt Jézus példabeszédekben és rendelte a szent áldozatot és szakramentumokat érzékelhető alakokban.

Az Egyház a maga részéről kultuszában megsokszorozza a szimbolumokat, a jelképes formulákat és rítusokat, melyekben testet öltenek Istenről és a vallás misztériumairól alkotott legfölségesebb gondolatai. „A vallásnak leghitelesebb, legfönségesebb és mindenekelőtt legnépszerűbb kifejezései nem a teológiáinkban van, melyek nem a nép számára készültek — írja P. Fontaine S. J., — sőt, merném mondani, még a kis katekizmusokban sem. Hogy annak szellemét megérthessük, nagyon sokat kell elmélkednünk és gondolkoznunk.

„A vallásnak a maga konkrét valóságában *még hozzáférhetőbbnek kell lennie.* Az ember test is, nemcsak lélek. Kell, hogy ez a vallás érzékelhető, fogható alakban tűnjék fel előtte, hogy így belekerüljön az életbe, s így azt mindjobban felemelje és természetfelettivé tegye.

„A krisztusi vallás ezt a csodát liturgikus ünnepei által művelte, amit azonban sokszor nem is veszünk észre, mert állandóan szemünk előtt van.”⁵

Látjuk tehát, hogy *mily fontosak* azok a ceremóniák, rítusok, formulák és tárgyak, melyeket az Egyház kultuszában használ. „Ezek a rítusok — mondja a római katekizmus — kifejezik a szakramentumok hatásait s mintegy érzékelhetővé teszik a hívők előtt, akik így jobban megértik azoknak szentségét. Hitüket, szerete-

⁵ L^e prone d'après le Concile de Trente, VI. fejj.

tüket, természetfeletti érzelmeiket ezek jobban felkeltik; gondoskodni is kell róla, hogy a megható és oly tanulságos szertartások ne legyenek előttük ismeretlenek.”⁶ A tridenti zsinat tanítja, hogy „ha valaki azt mondja, hogy a ceremóniák, felszerelések, s a külső jelek, melyeket az Egyház használ, inkább „*irritabula impietatis*”, mint „*officia pietatis*”, az átok alatt legyen” s ugyancsak ezt mondja azokra is, akik azt állítják, hogy a ritusokat „a papok bűn nélkül elhagyhatják”.⁷

Mgr. Glorieux a következőket mondja: „Jézus az utolsó vacsora számára nagy és gazdagon díszített termet választott. Az emberi szellem követi ezt az isteni sugallatot. Azok a templomok sohasem lesznek elég szépek, melyek az oltárnak és tabernákulumnak adnak hajlékot. Michelangelo a Pantheon kupoláját Maxencius bazilikájának boltozatai fölé emeli. A mi gót székesegyházaink úgy emelkednek az ég felé, mintha hajlott boltozataink imádsást, könyörgő kérést fejeznének ki.

„Jézus, a zsinagóga liturgiájához alkalmazkodva, a nagy hálaadó Hallel zsoltárt énekelte apostolaival, mert ez volt a húsvéti bárány evésének liturgikus kísérlete. Az Egyház ebben a pontban lelkesedéssel utánazza az isteni Mestert. Mint nagycsütörtök estéjén az utolsó vacsorát, most az eucharisztikus áldozatot is olvasmányok, énekek és imádságok vezetik be, kísérik és fejezik be. Mindenekelőtt és mindenkifölött azt az imádságot választják, amit az Úr maga tanított, majd a szentírás inspirált szövegeit. Az egyházatyák, az egyházdoktorok és szentek is bekapcsolódhatnak misztikus hangjukkal ebbe a szent versenybe. Ez az isteni költészet nem marad meg mindig az emberi nyelv köznapi hangján; ki akar az is törni az emberi érzelmeik oly természetes kifejeződésének módján hanglejtésben, a hangok harmóniájában, a zenében, az énekekben.

⁶ II. rész, XVI.

⁷ VIII. ülés: A szakramentumokról általában.

„Már a katakombák idejében, de főleg az Egyház első társadalmi diadala után a konzekráció és az áldozás körül gazdag liturgia fejlődött ki, mely felhasznált minden nyelvet, a legméltóságtelesebb, legpompásabb formákat alkalmazta s így próbált az imádás és hálaadás kötelességének magaslatára emelkedni, az Eucharisztia iránt és az Eucharisztia által.”⁸

Minden mozdulat és imádság, mely a szentmise bemutatásában és a szakramentumok kiszolgáltatásában körülveszi a lényegest, a Krisztus által rendelt rítusokat, magának az Egyháznak a cselekedete és a régi írók állítása szerint⁹ mindezek a szentelmények kategóriájába tartoznak.

A rítusok, áldások, a megáldott tárgyak tehát szentelmények, vagyis érzékelhető jelei és megjelenítő szimbolumai azoknak az üdvösséges hatásoknak, melyeket a lélekben kifejtenek. Nem úgy törlik el a bűnököt és nem önmaguktól hozzák létre a kegyelmet, mint a szakramentumok, hanem „*ex opere operantis Ecclesiae*” — „*ex sua impetratione*”, mondja az 1144. kánon — vagyis az Egyház Isten előtt mindenható jogának, imádságának erejénél fogva. Ezeknek a dolgoknak (*res*) és ezeknek a cselekményeknek (*actiones*) is megvannak a ma-

⁸ La musique d'Église: egyházzenei kongresszus, Tourcoing, 1919., 59. old.

⁹ A legkülönbözőbb módon, sokféleképen határozták meg a szentelményeket. A régiek, mint Izidor, Alkuinus, Amalraire, Rabanus, Rupertus, Hugo de Sancto, Victore stb. azt mondták, hogy kivéve azt, ami az áldozat és szakramentumok lényegét alkotja, minden szent szabály és minden szent dolog, amit az Egyház alkalmaz külső kultuszában. „Kis szakramentumoknak” nevezték ezeket, mert közreműködnek az üdvösség művében, amennyiben az áhitatot felkeltik. A modern szerzők kizárják a szentelmények sorából azokat a szertartásokat, melyeket a szakramentumok kiszolgáltatásánál alkalmaznak, s a szentelmény nevet csak azokra a cselekményekre és dolgokra értik, melyek a szakramentumokon kívül alkalmaztatván, bizonyos tekintetben azokhoz jobban hasonlítanak.

guk hatásai a lelkiek világában, „*effectus praesertim spirituales*”. Felkeltik figyelmünket, bánatra indítanak és minden erény gyakorlására készítetnek. „Amennyiben azokat a bűnnek bizonyos útálata kíséri — írja Szent Tamás, — a *Confiteor*, a mellverés cselekménye, s az Úr imádsága eltörlik a bocsánatos vétkeket, mert az Úr imádságában azt mondjuk: Bocsásd meg a mi vétkeinket. És amennyiben Isten és a szent dolgok iránti tiszteletünket fejezik ki, a püspök áldása, a szenteltvízzel való meghintés, a megkenések, a fölszentelt 'emplomban mondott imádságok és más efajta dolgok ugyan csak a bocsánatos bűnök elengedését eszközlik.”¹⁰

Akkor értjük meg a szentelmények fontosságát teljes egészében, ha arra gondolunk, hogy a szentmise és a szakramentumok a megszentülés gyümölcseit csak abban a mértékben érelik meg lelkünkben, amennyire megfelelő a lelkiállapotunk és éppen a szentelmények segítenek ezt a megkívánt dispoziíciót létrehozni.¹¹

Hogy a szentelmények minden hatásukat kifejthesék lelkünkben, értenünk kell azokat. Mikor pl. a tömjén felhője emelkedik az oltárról az ég felé, tudnom kell, hogy ez az Istenhez felemelkedő imádságnak szimbóluma: „Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo” és akkor ez a szentelmény felemeli szívünket Isten felé. Ha tudjuk, hogy a tömjénező tüze az isteni szeretet lángját jelképezi, melyben a Lélekkel együtt kell izzadnunk „*ignem sui amoris accendat Deus in cordibus nostris*”, akkor ez a szentelmény betölt bennünket az Isten szeretésével. Ha az evangélium előtt elimádkozott Munda cor meum valóban arra a tüzes zsarátnokra emlékeztet, mellyel egy szeráf tisztította meg Izaiás ajkát, akkor ez a szentelmény tisztává fogja tenni

¹⁰ III. 87, 3.

¹¹ „Est sacramentale, quasi dispositio ad sacramenta” quia „ordinatur directe ad removendum prohibens... omne quod effectum sacramentorum impedire potest” — in 4. dist. 2. köt. 1, a 2. ad 7.

szívünket. Az odaadó szívvel hallgatott evangéliumi olvasmány valóban maga is szentelmény és eltörli bocsánatos bűneinket: „Per evangelica dicta deleantur nostra delicta.”¹²

Az egész mise és különösen az ünnepélyes mise, mely — mint az Egyház imádsága — a legnagyobb szentelmény, így a szentelmények egész sorából¹³ áll, melyekkel nem élünk, mert nem ismerjük jelentésüket. (Lásd 76. és köv. old.)

Ugyanez áll a szakramentumok szertartásaira is.

Nézzük részleteiben a *kereszttség ritusát*: a pap rálehel a gyermekre, különféle exorcizmust végez, következik az effeta szertartása, sőt ad a gyermeknek, stb... majd miután megkeresztelte, megkeni a szent krizmával, fehér ruhát ad neki és égő gyertyát. Mindmegannyi szentelmény, melyek megszentelnék a lelket, ha értenők azokat.

Tanulmányozzuk a *bűnbocsánat szakramentumának* szertartásait: a pap karinget vesz fel és stólat, birétumot tesz a fejére, mint a bírák, mert bűnbánó térdel előtte, aki vádolja önmagát. Így jobban megértjük ennek a szakramentumnak a természetét és minden hatását.

¹² Bár az Evangélium azért hat, mert az Isten szava, de működik azért is, mert olvasása liturgikus cselekmény. A Mester parancsára: „Tanítsatok minden nemzetet“ olvassa az Egyház. Nem ő inspirálta ezeket a szövegeket, nem egyházi elrendelések. Mégis, nem elégszik meg, hogy csak ritusaival és szertartásaival vegye körül, hanem az Egyház osztja fel, olvassa és sokszor ő magyarázza, s használja fel a különböző részek egybevetésével, melyek a miseszöveget alkotják, az Egyház adja elénk az evangéliumot kultuszában. Ebben az értelemben a Szentírásnak szövegei, melyek a Misszáléban és a Breviáriumban találhatóak, a liturgia részeit alkotják., erről még később szólunk.

¹³ Szenteltvíz, Confiteor, tömjén, áldás, Miatyánk, evangélium, keresztvetés, gyertya, a megáldott kenyér, szentelt olaj. Mise alatt végezték egykor az exorcizmusokat, ez alatt áldják meg ma a húsvéti bárányt, az ételeket, az új gyümölcsöt, terményeket. A hamu, pálma-, olaj- vagy barkaág, gyertya, stb. megáldása is a szentmisével van kapcsolatban.

Hatoljunk be a hamu, a gyertya és a víz megáldásának értelmébe és formuláiba s itt is látni fogjuk, hogy a liturgiában mennyi gazdagság van a lelkek számára.

Ki kételkedhetnék pl. az Egyház imádságainak hatásában, midőn a virágvasárnapi misében megáldja az ágakat, ezeket mondva: „Kegyeskedjél megáldani és megszentelni ezeket az ágakat, hogy mindenki, aki azokat megkapja, érezze oltalmadnak hatását lelkében és testében. Áldd meg ezeket az ágakat, hogy bárhol őrzik azokat, akik ott laknak, megnyerjék a te áldásodat.”

Ki tagadná, hogy *a harangok megáldása*, mellyel az Egyház megtisztítja a fémet, melyből készült és mezteleni a szent krizmával, zengő hangjuknak különös hatalmat ad. Azt kéri az Egyház, hogy hangjuk „űzze el a veszedelmeket, távoztassa el az ártalmas szeleket, a vihar káros hatásait, növelje a hívők buzgó odaadását, tegye őket készségesebbekké a templom látogatására és ott az isteni kultuszban való részvételre.”

A víz megáldásánál ezt az imádságot mondja az Egyház: „Áraszd, Urunk, áldásod erejét erre az elemre, s add, hogy isteni kegyelmed hatását vegye a gonosz lélek elűzésére.” Ha ismernők a víznek ezt az erejét, mily gyakran használnánk, hogy az ördög elmeneküljön.

A liturgiában *a különleges áldások* egész sorozata van, de nem ismerik azokat. Van a betegek, a gyermekek, az állatok, a kenyér, a bor számára. A Rituáléban foglaltatnak még epifánia ünnepén a házak, lakások megáldása, Szent Balázs napján a torokáldás gyertyával, a gépek, repülőgépek, vasútak, egyéb járművek megáldása, stb. „Hallgasd meg imádságunkat — mondja pl. az Egyház a kocsik megáldásánál — áldd meg ezt a járművet s bízd szent angyalaid oltalmára, hogy mindazok, akik abban utaznak, minden veszélytől biztonságban legyenek.”

Az évszaki vagy negyedévi böjtök az u. n. „*kántorböjtök*” napjainak szertartásaival is az Egyház az ég áldását vonja le a földekre a földművesmunkák különböző

időszakaiban. Ezt teszi a *keresztjáró nápok* litániájában is: „Kegyeskedjél megadni és megtartani a föld gyümölcsseit, — ut fructus terrae dare et conservare digneris, te rogamus audi nos.”

És így ezekkel az exorcizmusokkal és ezekkel az áldásokkal, s mindavval, ami az Egyház kultuszához tartozik, *megkezdí az értelemmel nem bíró teremtményeknek felszabadítását*, melyekről Szent Pál mondja, hogy remélni látszanak „a romlás szolgaságából való megszabadítást, hogy részesülhessenek Isten gyermekeinek dicsőséges szabadságában.”¹⁴

Végezzük ezt a fejezetet azzal a cikkel, melyet Le Brun atya írt, Vitaminok címen.¹⁵

„Szép név ez ugyebár, mely tisztán cseng, mint valami görög szó. Mi is ez? Halljuk meg! Eddig úgy hitték, és szilárd megállapításnak tartották, hogy elégséges, ha a szervezetnek megadják a nélkülözhetetlen tápláló elemeket, s hogy nemsokára föl fogják találni azokat a pasztillákat, melyekbe bele tudják sűríteni egy étkezés tápláló erejét, „tápértékét”.

De tévedtek, ezt a tudomány mutatja meg a tapasztalatokat. Dr. Fafner írja, hogy pl. Eyckman „a tyúkakat, galambokat és kacsákat kizárólag hántolatlan rizszel etette. Azután pedig hántolt rizst adott nekik; mindezek a baromfiak betegek lettek, s csak úgy lehetett azokat meggyógyítani, hogy ismét adták nekik a korpát, amit előbb elvontak tőlük. Minthogy ez utóbbinak egyáltalán nincs tápereje, el kell fogadnunk, hogy valami mégis csak van ebben a korpában, ami kell az állatok egészségéhez...” Igen! Tehát a tápláló anyagoknak ezek a segítői a vitaminok.

A léleknek nincsenek meg szintén a maga vitaminjai?

¹⁴ Róm. VIII. 18—23.

¹⁵ Le Rappel de Charleroi, 1920. jún. 20.-i száma.

De igen! Megfigyeltük-e, hogy a természetes és természetfölötti rendben mily sok a párhuzam?

A haladásnak ebben a századában vannak emberek, akik azt mondják, nekik elég a minimum a vasárnapi mise és a húsvéti áldozás, hogy lelkük éljen. Mások, náluknál bölcsőbbek, teljes joggal hirdetik az Eucharisziával való gyakori, vagy naponkénti táplálkozást. De a gyakori áldozók közül sokan elhagynak minden mást és megfosztják a szentáldozást mindentől, ami azt a liturgiában körülveszi: a mise imádságaitól, olvasmányaitól, énekeitől és szertartásaitól — azt mondván, hogy mindez nem lényeges, hogy „ez nem a szakramentum!”

Helyes! Ez nem a szorosan vett lényeges, de azért szükséges. Látjuk-e tehát, hogy milyen analogiát mutatnak ezek a vitaminokkal, „az élet apró elemeivel?”

A tapasztalat mutatja meg a kétféle lélek közötti különbséget. Az egyik csak a nélkülözhetetlen táplálékot veszi és el is csenevészedik, a másik, a kultusz vitaminjainak telt kelyhéből iszik s életereje teljes!”

Bízzunk tehát az Egyház imádságában és használjuk fel jobban „a kultusz vitaminjait”, a szentelményeket, melyek szintén hozzájárulnak ahhoz, hogy a liturgia az igazi krisztusi lelkület első és nélkülözhetetlen forrása legyen.

X. FEJEZET

A SZENT ZSOLOZSMA

A kánoni órának is, melyeket az Egyház naponként elimádkoztat háromszázötvenezer papjával, a szentmise a középpontja. „A szent áldozat — mondja Callewaert — drága ékszer, mely a kánoni órák arany koszorújába van belefoglalva.”¹

„A vigilia — mondja Cabrol — a misének kötelező bevezetésévé lett; a vigiliának minden kánoni órája ezáltal a miséhez csatlakozik.”² „Nézetünk szerint — mondja továbbá — az egész kánoni officium a vigiliából származik.³ A matutinum (az éjszakai officium) és a laudes (a nap felkeltekor mondott zsolozsma) feltevésünk szerint nem egyebek, mint az eucharisztikus szolgálattól elválasztott vigilia, ami ezen szétválasztás következtében némi módosításon ment keresztül. A matutinum és laudes eredeti officiuma valóban ugyanazokból az elemekből áll, mint a vigilia: zsolozsmázás, olvasmány az ó- és újszöveveiségből, apostoli levelek, evangélium, imádság, s egyéb szertartások, mint pl. a bűnök megvallása.

Ezek az előmisének, vagy másképen a katechumenek miséjének elemei is. „A zsolozsma többi nappali és éjszakai részei a matutinumból eredtek — tehát az előmiséből s ugyanazon mintának másolatai: zsoltárok antifonákkal, olvasmány (fejezet), felelet, karvers, imád-

¹ Roulersi liturgikus nap.

² U. o., 261. o.

³ Vagyis a keresztényeknek az az éjszakai összejevetele, melyek a nagy ünnepeket előzték meg, pl. húsvét és pünkösöd vigiliája.

ság, vagy pedig mint a laudesben és vesperaeban egy, az evangéliumból vett canticum, mint befejezés. Tehát az egész officium a vigilia körül, vagy úgy is mondhatjuk, a szentmise körül forog és a kánoni órák jellegük-nél fogva mintegy a mellékboldogók. A liturgia igazi szelleme az tehát, hogy a kánoni órákat mindig a misével való szoros egységben tartsa.”⁴

A *matutinum* és *laudes* után a kolostorokban a *primát* a római időszámítás szerinti első órában (reggeli 6 és 7 óra között), *tertiát* a harmadik órában (9 óra tájban), a *sextát* a hatodik órában (délután 3 óra tájban), *nonát* a kilencedik órában (délután 3 óra tájban), a *vesperát* az esti csillag feltüntekor és a *kompletoriumot* mindennek befejezéseként az éjszaka beálltával recitálják.

A konventmisét, vagy nagymisét *tertia*, *sexta*, vagy *nona* után celebrálják, amint az régen szokásban volt a különböző liturgikus időszakok szerint bőjtölni ezen órák valamelyikéig. Eszerint a órák, *melyek megelőzik* a misét (rendszerint a következő négy: a *matutinum*, *laudes*, *prima* és *tertia*), *előkészítik* arra a papot és azok, — melyek a misét *követik*: a *sexta*, *nona*, *vesperae* és *completorium*, mintegy a *misének kiterjesztése*, folytatása az egész napon.

A szent zsolozsma tehát *hatalmas eszköze a megszentelődésnek*. Mindig a Mesternek fölséges imádságával kezdődik, melyre apostolait tanította: „Amidőn imádkoztok, ezt mondjátok: Mi Atyánk...” *A Miatyánknak*, melynek oly nagy hatalma van Istennél, mert benne Fiának imádságára ismer, egészen *különleges ereje van, mikor* hivatalosan, *a szent hierarchia imádkozza*. A Völegény és a menyasszony egyszerre fordulnak a mennyei Atyához az officium minden órájában és a misében is, áldozás előtt. Nagymisében ünnepélyesen éneklí a pap.

Az Üdvözlégyet is elmondjuk minden kánoni órán.

⁴ Id. mű, 84. old.

Ez az imádság, mely az angyalnak Szűz Máriához intézett üdvözlő szavaiból és Erzsébetnek a Szent Szűzhöz intézett szavaiból áll, szintén különösen hathatós az Egyház ajkán.

Az officium magábfoglalja a Credokat és Symbolumokat is. „A lélek itt kevés szóból sokat tanul — mondja Szent Ágoston. — Mintegy *szakramentális* erőt találunk bennük, mely hívő lelkünket táplálja. A hitnek, reménynek és szeretetnek minden szilárd táplálékát nyújtják nekünk.”

Vannak az officiumban *hymnuszok* is, mint a Te Deum és a kánoni órák himnuszai, melyekben a szent költők dicsőítésüket, imádásukat és szeretetüket lángoló szavakkal fejezik ki.

Vannak *antifónák, karversek és feleletek*, mint mennyi szívszárnyaló fohászok. Rövidek, s azért mint sebes nyilak repülnek az ég felé, nem engedve időt az elszórakozásnak. „Brevissima et raptim quodammo*do* jaculata”, mondja Hippo püspöke.

Vannak azután a szentek életéről szóló *olvasmányok*. Ezek a példaképeken épül a lélek, megvilágosodik az értelem s vonzzák az akaratot a jó felé.

A *zsoltárok* egyik fő részét alkotják a zsolozsmának. Megtaláljuk azokat az előmisében is. Jézus gyakran imádkozta a zsoltárokat. Mondotta azokat a zsidókkal a zsinagógában, a názareti házban és a szombatnapi zsinagógái összejöveteleken. Az utolsó vacsorán énekelte a Hallel zsoltárokat és a kereszten utolsó szavai: „Istennem, miért hagytál el engem... Atyám, kezeidbe ajánlom lelkemet” zsoltárokból valók.

Az Egyház tehát nem tesz mást, mint isteni Mesterét utánozza, midőn a zsoltárokat imádkozza. „A zsoltár — mondja Szent Efrém — magának az Egyháznak hangja, a földnek az éggel való társalgása, édesillatú imádság. A zsoltárok az égnek ajándékai.⁵ „A krisztusi hívő —

⁵ Opera, I. köt.

teszi hozzá Szent Athanáz — ezekből tanulja meg siratni bűneit, Isten segítségéért könyörögni, kifejezni iránta háláját és énekelni dicséretét.”⁶ „A zsoltárok — írja Szent Ambrus — megfelelnek mindenkinek és minden korban édesek. Ezekben a tanítás a nyelvnek kellé-
vel egyesül, énekeljük, hogy örvendjünk bennük, gondolkozzunk rajtuk, hogy tanuljunk belőlük.”

„A zsoltár édes eledel a krisztusi hívő szívének” — mondja Szent Bernát.⁷ Szent Vazul kijelenti, „hogy bennük teljes teológiát találunk”, Szent Ágoston szerint: „a hitnek, reménynek és szeretetnek összes alapjai megvannak a zsoltárookban.” Bossuet pedig azt írja, hogy „magukban a zsoltárookban megtaláljuk mindazt a jót, amit a Szentírásban elszórva fellelünk az ember tökéletesedéséről, az élet jócselekedeteiről, s ez az, ami a zsoltároknak oly különleges és magasztos hatalmat ad az emberi szív Istenhez való felemelésére.” Szent Alfonz azt állítja, hogy „egyetlen jól elmondott zsolozsma mozgásba hozza a lélek minden tehetőségét és száz erőnyes aktust vált ki. Egyetlen odaadó áhitattal elmondott órára feltételez a szív mélyén ezer jó vágyat, s ezer áhítatos, jámbor érzelmet.”⁸

„A zsoltárokkal imádkozik — mondja Lacordaire — az egyetemes Egyház s ebben az imádságban a szív gyöngédségén és költészet magasztosságán túl megtalálja a hitnek tanítását.”⁹

Az officiumban számos imádság van, különösen kiemelkedik ezek közül a *collecta*. Megtaláljuk a matutiniumban, a laudesben, a kis órákban, a vesperaeban. „Mindez azt mutatja, hogy az Anyaszentegyház mily nagy fontosságot tulajdonít ennek az imádságnak, ami mint-

⁶ Opusc. in Ps.

⁷ In Cant. serm. 7.

⁸ A zsoltárok azok használatára, akiknek kötelességük az officiumot végezni.

⁹ Mélanges du culte de J.-C. dans les Écritures.

egy a nap hangját adja meg.”¹⁰ A collecta az ősi imádságnak egyik formája. Az Egyház a zsinagógától vette át. Amikor az officiumot nyilvánosan mondják, csakis a vezető mondhatja ezt az imádságot. A közösség imádsága, melyre mindnyájan ráfelelik: Amen: úgy legyen, tehát a szónak teljes értelmében liturgikus imádság.

Az Egyház imádságainak lényeges tulajdonsága, jobban, mint bármi más imádságnak, hogy *tanítást tartalmaznak*. Jellegzetes példát idéz erre vonatkozólag Beauduin: „A Szeplőtelen Fogantatás ünnepének imádsága egymagában pl., melyet pápa, püspökök, papok, diakonusok, szubdiakonusok az egész világon mintegy ötvenszer mondanak el (az ünnepen és nyolcadában), magába foglalja a Szűz Máriáról szóló dogma egész velejét. Meg tudjuk belőle, hogy 1. *a mennyei Atya műve*: Deus qui praeparasti habitaculum (causa efficiens); 2. *az Inkarnációra való tekintettel történt*: dignum Filii tui habitaculum (causa finalis); 3. *Jézus Krisztus érdemeinek gyümölcse*: ex morte ejusdem Filii tui praevisa (causa meritoria); 4. *az eredeti ártatlanság állapotában áll*: per immaculatam Conceptionem, eam ab omni labe praeservasti (causa formalis); 5. *az Anyaszentegyház minden tagja számára kért kegyelem*: a lélek hasonló tisztasága (nos quoque mundos), mely minket tegyen: dignum habitaculum Filii tui. És az egész Egyház az Atyához fordul, a Fiú által, a Szentlélek egységében, s a Szeplőtelen Szűz könyörög értünk.”¹¹

A collecta hathatós *szentelmény* (sacramentale), melyet a buzgó lelkeknek szívesen kellene a nap folyamán többször is elimádkozniok!

„A breviáriumban, misszáléban, pontifikáléban az imádságoknak egész sora van, melyekben nem tudjuk, mit csodáljunk jobban: a nyelv magasztosságát, a mély-

¹⁰ Dom Guéranger: Explication des prières et des cérémonies.

¹¹ Questions liturgiques, no 2, 1913.

reható kenetet, vagy a teológiai mélységet. És mi mégis alig ismerjük az élő vizeknek ezeket a forrásait.”¹²

A szent zsolozsma gyakran idéz a szentatyák műveiből. A matutinumokban, mint Szent Benedek mondja, „az ó- és újszövetség isteni tekintéllyel bíró könyveinek hírneves és igazhitű katolikus atyáktól származó magyarázatait olvassuk.¹³ Elmondhatjuk tehát a breviáriumról azt, amit ez a Szent mond Regulájának befejezéseként: „Aki a tökéletességre törekszik, annak ott vannak a szentatyák tanításai, melyeknek megtartása a szentségnek legmagasabb fokára emel. Van-e a katolikus szentatyák művei közt egy is, amelyik ne mutatná az utat, melyen egyenesen Teremtőnkhez juthatunk el? És az atyák értekezései, írásai és életük mi egyebek, ha nem az erényre való oktatások azok számára, akik jól akarnak élni.”¹⁴ A lélek tehát a szent zsolozsmának végzése által állandó kapcsolatban marad az egész krisztusi hagyománnyal.

Végül a breviáriumban főképpen a mi szent könyveinkből vett olvasmányokat találjuk. Csaknem valamennyi legalább idézve benne van. Maga az Isten Lelke beszél hozzánk az officiumban. És alkalmazhatjuk rá Szent Benedeknek ezt a másik mondását: „Az isteni tekintélyű ó- és újszövetség melyik lapja, vagy melyik mondása ne volna legbiztosabb zsinórmértéke az emberi életnek?”¹⁵

Ezeknek a sugalmazott könyveknek leggyönyörűbb lapjai az *evangéliumok*. Az év folyamán Jézus egész tanítását eszünkbe idézi. Minden matutinum vonatkozásban van az evangéliummal, melyet a római officiumban részben, a monasztikus officiumban teljes egészében olvasnak ennek az istentiszteletnek a végén. Ugyanez áll

¹² Dom Cabrol, *Le livre de la prière antique*.

¹³ *Regula*, IX. fej.

¹⁴ U. a., LXXIII. fej.

¹⁵ Ugyanaz, ugyanott.

az előmiséről is, — mely, mint láttuk, tulajdonképpen rokon a matutinummal.

„Minden reggel — mondja Vandeur — a szentmise-áldozat óráján visszhangzik az evangéliumi szó... A gondolat, melyet az *introitus* nagyjában vázol, a *collecta* összefoglalva fejezi ki, az *epistola* magyarázza, adja elő, az *evangélium* fejt ki teljesen, magyarázza meg s határozott vonalakkal vési bele a hívók lelkébe. Rengeteg az, amit így egy év alatt meg lehet tanulni, Jézus Krisztus evangéliumának oly kevés szavából.”¹⁶

Az Egyház általánosságban a breviáriumba és a misekönyvbe oly sokat vett fel a négy evangélistától, hogy az év folyamán a leglényegesebb részeket elolvastatja belőlük.

Szent Máté, Szent Márk és Szent Lukács evangéliumát, melyeket szinoptikusoknak nevezünk, mivel gyakran ugyanazokkal a kifejezésekkel mondják el Jézus ugyanazon beszédeit és tetteit, nagyon gyakran találjuk az officiumban.

Szent Máté evangéliumának huszonnyolc fejezetéből csak egyet nem idéz és pedig a harmadikat.

Szent Márk evangéliumának tizenhat fejezetéből csak nyolcat idéz, mert az ő evangéliuma rövidebb és tömörebb. Mintegy pótlásképpen az ő elbeszéléséből veszi husvét napján a feltámadás, majd később a mennybemenetel leírását.

Szent Lukácsot idézi aránylag a leggyakrabban. Evangéliumának huszonnégy fejezetéből csak a huszadik nincsen az officiumban. A szinoptikusok közül őt tekintik leggazdagabbnak a történelmi anyagot illetőleg. Mint Szent Pál tanítványa, mesterének tanítását olyan hűséggel adja elő, hogy az egyházatyák ezt a harmadik evangéliumot „Szent Pál evangéliumának” nevezik. Ezenkívül különböző írott és szóbeli dokumentumok álltak rendelkezésére, úgy hogy van sok olyasmi evangéli-

¹⁶ Revue liturgique et bénédictine, 4. évf., 1. sz.

umában, amit egyedül ő mond el. Értékes részleteket közöl pl. Jézus gyermekkoráról.

De mint Krisztus maga, az Egyház is különös szeretettel bánik Szent Jánossal s evangéliumának mind a huszonegy fejezetéből citál részleteket. Ez az apostol valóban egészen különleges módon bizonyítja Krisztus istenségét. Ez magyarázza meg, hogy az ambókon, ahonnan az evangéliumot magyarázták, s ahová gyakran vésték a négy állatot, az evangélisták szimbolumait, *asas* — Szent János jelképezője, mert magasabban szárnyal, mint a többiek — *uralkodó szimbolum* lett, sőt még az énekeskönyvtartó állványokra is az ő szimboluma került. Ennek a sasnak a látása legyen számunkra bizonyítéka Jézus istenségének.

Közöljük itt Szent János evangélista tíz első fejezetének jegyzékét, hogy példaképen lássuk, hogyan használja fel a liturgia.

Az Evangélium Szent János szerint

<i>Fejezet</i>	<i>Vers</i>	<i>Liturgikus ünnep</i>	<i>Dátum</i>
I.	1-14	Urunk születése (a napi mise)	Dec. 25
	19-28	Advent 3. vasárnapja	Dec.
	29-34	Epifánia nyolcada	Jan 13
	35-51	Szent András vigiliája	Nov. 29
II.	1-11	Epifánia utáni 2. vasárnap	
		Szentnegyvennap 4. hetének hétfője	
III.	1-15	Szent kereszt feltalálása	Máj. 3
	16-21	Pünkösdhétfő	
IV.	5-42	Szentnegyvennap 3. hetének pénteke	
	46-53	Pünkösöd utáni 20. vasárnap	
V.		Szent Nereus és Achilleus	Máj 12
	1-15	Szentnegyvennap 1. hetének pénteke	
VI.	25-29	Minden elhunytakról való megemlékezés	Nov. 2
	1 1	Szentnegyvennap 4. vasárnapja	
	44-52 56-59	Pünkösöd utáni évszaki böjt szerdája Úrnapja	

Fejezet	Vers	Liturgikus ünnep	Dátum
VII.	1-13	Szenvedés hetének keddje	
	14-31	Szentnegyvennap 4. hetének keddje	
VIII.	32-39	Szenvedés hetének hétfője	
	1-11	Szentnegyvennap 3. hetének szombatja	
	12-20	Szentnegyvennap 4. hetének szombatja	
	21-29	Szentnegyvennap 2. hetének hétfője	
IX.	46-59	Szenvedés-vasárnap (Feketevasárnap)	
	1-38	Szentnegyvennap 4. hetének szerdája	
X.	1-10	Pünkösd keddje	
	11-16	Húsvét után 2. vasárnap Szent Cantorbéry-i Tamás Szent Jozafát	Dec. 29
	23-38	Szenvedés hetének szerdája	Nov. 14

Amint láthatjuk, az Egyház általában minden fejezet elejét idézi, majd még valamit citál, ami leggyakrabban egészen közeli vonatkozásban van az előbbi idézettel.

Lássuk pl. a húsvéti időben olvasott evangéliumok sorát. Megállapíthatjuk ebből, hogy egyformán használja fel a liturgia mind a négy evangéliumot.

Húsvéti idő

Liturgikus ünnep	Evangelisták	Fejezet	Vers
Húsvétvasárnap	Márk	XVI.	1-7
Húsvéthétfő	Lukács	XXIV.	13-35
Húsvétkedd	Lukács	XXIV.	36-47
Húsvétszerda	János	XXI.	1-14
Húsvétsütörtök	János	XX.	11-18
Húsvétpéntek	Máté	XXVIII.	16-20
Fehérvasárnap szombatja	János	XX.	1-9
Fehérvasárnap	János	XX.	19-31
Húsvét után 2. vasárnap	János	X.	11-16
Szent József olt. ünnepe	Lukács	III.	21-23
Húsvét után 3. vasárnap	János	XVI.	16-22

<i>Liturgikus ünnep</i>	<i>Evangelisták</i>	<i>Fejezet</i>	<i>Vers</i>
Húsvét után 4. vasárnap	János	XVI.	5-14
Húsvét után 5. vasárnap	János	XVI.	23-35
Keresztjáró napok	Lukács	XI.	5-13
Urunk mennybemenetelének vi- giliája	János	XVII.	1-11
Urunk mennybemenetele	Márk	XVI.	14-20
Urunk mennybemenetelének nyolcadába eső vasárnap	János	XV.	26-27
Pünkösöd vigiliája	János	XV.	15-21
Pünkösdvasárnap	János	XV.	23-31
Pünkösdhétfő	János	III.	16-21
Pünkösdkedd	János	X.	1-10
Az évszaki böjt szerdája	János	VI.	44-52
Pünkösöd hetének csütörtökje	Lukács	IX.	1-6
Az évnegyedes böjt péntekje	Lukács	V.	17-26
Az évnegyedes böjt szombatja	Lukács	IV.	38-44

Igy ami az evangéliumban a legfontosabb, a liturgi-
kus szövegekben és a szent zsolozsmában megtalálhatjuk.
Igy tehát magában foglalja mindezeket a drága kincse-
ket s így a krisztusi élet egyik legelső forrása.

Bár a hívők mind ebből a forrásból innának, bár
szeretnék a szentmisének a szövegeit és *minél nagyobb
mértékben használnák fel magánjátatosságaiknál a szent
zsolozsmát*; bár reggeli és esti imádságaik minél jobban
megközelítenék a prima és completorium óráját, me-
lyek az Egyháztól adott legtökéletesebb reggeli és esti
imák. Bár mindnyájan résztvennének a vasárnapi vespe-
rason, vagy ha ez nem lehetséges, olyan áldásra men-
nének el, ahol a completoriumot éneklik, mert Isten szí-
vesen hallja és szívesen hallgatja meg jegyesének hang-
ját — „non frustra oravit Ecclesia” — mondja Szent
Ágoston.¹⁷

¹⁷ 214. besz.

Egy pap, aki ennek a könyvnek első kiadását olvasta a következőket írja: „A prima a világiak számára a legszébb reggeli imádság és a completorium kiváló módon esti ima. Nem lehetne-e azonban így a laudes a hívők számára a szentáldozás utáni hálaadás és a vesperás szövege nem adhatna-e eszméket, érzelmeket, gondolatokat s nem vihetné-e közelebb lelküket Jézushoz, mikor őt a legméltóságosabb Oltáriszentségben meglátogatják? S mily jót tenne a lelkeknek, ha a nap folyamán különböző áhitatgyakorlataiknál rövid magyarázatokkal a kis órákat használnák fel!”

Kívánjuk legalább is, hogy vasárnap ne csak a szentmisén vegyenek részt a hívek, hanem a szent zsolozsmán is. Ez lenne a legjobb mód az Úr napjának megszentelésére, melyről Bossuet írja: „Ez az a nap, melyet az Úr szerzett: Örüljünk és vigadjunk túlaradó örömmel ezen a napon. Ez az imádandó Háromság napja: az Atya mint a világosság megteremtője jelenik itt meg, a Fiú feltámadásában, a Szentlélek pedig az apostolokra való leszállásában. Ó szent nap, ó boldog nap, bár mindig igaz vasárnap volnál, valóban az Úrnak a napja által, hogy mi hűségesen megtartanánk, amint szent vagy az Úrtól való elrendelésed által.”¹⁸

„Ezen az első napon — énekli a matutinum himnuszában az Egyház — a boldog Háromság teremtette a világot és a Teremtő feltámadván, a halált legyőzve, megszabadít attól bennünket.” „Összejöveleinket a hétnek ezen a napján tartjuk, mert ezen a napon támadt fel az Üdvözítő” mondja már Szent Jusztinus. A vasárnapok az év folyamán mintegy a húsvét visszhangjai is: Haec est dies quam fecit Dominus. Ezen a napon, éppúgy mint a húsvéti időben, az Egyház megszünteti a bűjtöt. A primában a húsvéti zsoltárt énekli: Confite mini, s a Szent Szűz befejező antifonájánál nem térdel le.

¹⁸ Elevat. III, 7: A vasárnapról.

Vasárnap tehát, ha csak lehetséges, ne csak reggel, hanem délután, vagy este is vegyünk részt a liturgikus imádságon, ami oly teljes dicsőítése Istennek és olyan sok kegyelmet eszközöl ki az emberek számára. Vegyünk részt a vesperáson, vagy a completoriumon és legyünk meggyőződve, hogy ha így teszünk, jobban dicsőíthetjük Istent, és az igazi krisztusi lelkület első és nélkülözhetetlen forrásából a szent zsolozsmából merítettünk.

XI. FEJEZET.

KRISZTUS MISZTÉRIUMAI
A LITURGIKUS ÉVBEN

Mikor az Úr az Eucharisziát alapította, ezt mondta: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.” Mikor az Egyház ezeket a szavakat ismétli a szentmisében, mindjárt hozzáteszi: „*Unde et memores*, — megemlékeztvén tehát Uram, Fiadnak üdvötszerző szenvedéséről és halottaiból való feltámadásáról, valamint dicsőséges mennybemeneteléről is, bemutatjuk neked, stb...” A *Suscipe* imádságban, kissé előbb, a pap ezeket mondta: „Fogadd el, ó Szentháromság, ezeket a felajánlott ajándékokat, melyeket bemutatunk a mi Urunk Jézus Krisztus szenvedésének, föltámadásának és mennybemenetelének emlékére.” Galliában még határozottabb volt ez az imádság: „Fogadd el ezt az ostyát, melyet felajánlunk neked, papok és hívek, Jézus Krisztus megtestesülésének, születésének, szenvedésének, feltámadásának és mennybemenetelének és a Szentlélek eljöveteleének emlékére.” És a görög szertartású mise szövegében itt még ez is hozzá járul: „az Üdvözítő második és dicsőséges eljöveteleének emlékezetére”.

Az Egyház tehát a szentmisét nemcsak Jézus halála emlékezetének tekinti, hanem élete minden misztériumáról való megemlékezésnek. Kiegészítve azt, amit már előbb mondtunk,¹ megállapíthatjuk, hogy a *Gloria in excelsis* Krisztus születésére emlékeztet, az *evangélium* nyilvános életére, a *Hozsánna* Jeruzsálembé való dicsősége, bevonulására, a *konszekráció* Jézus paschájára, vagyis e világból az Atyához való átmenetére. Halála a kiindulása ennek az átmenetnek és feltámadása a cél-

¹ Lásd II. fej.

baérés. A görögök ezért kettős névvel is jelölik a húsvétet: a megfeszített Jézus és a feltámadt Jézus húsvétje, (paschája). A *Supplices* imádság, ami utána következik bizonyos módon a mennybemenetelről beszél, mert azt kéri, hogy az oltár áldozata vitessék a mennyei oltárra s ezzel kifejezi, hogy a legszentebb Szentségben jelenlévő Jézus azonos Jézussal, a Főpappal, aki saját véérének kelyhével, feltámadása után negyven nappal bevonult az igazi szentek szentjébe, az égbe.² Szent János jelenéseiben őt az Isten trónja előtt látja, bárány alakjában „feláldozottan”, aranyos oltáron állva.

De ha a *szentmise állandó része általános módon emlékezik meg* az Üdvözítő életének minden misztériumáról, a misének *változó része külön-külön emlékeztet azokra az évfordulók napjain*. „A húsvétet — mondja Cabrol — mindannyiszor ünnepeljük, ahányszor bemutatjuk az eucharisztikus áldozatot, de természetes, hogy az évforduló napján az ünneplésnek nagyobb fényvel kell történnie.”³ Jézus a zsidó húsvétkor halt meg és támadt fel és mert a szent misztériumok ünneplésének kellett felváltania a mózesi rítus szerinti bárányevést, mely nem volt más, mint előkép, — az Egyház tehát megtartotta Húsvét ünnepének hagyományos dátumát,⁴

² De nem gondoljuk, hogy előnyére szolgálna az igazi áhítatnak, ha bizonyos önkényes és erőszakos módon keresik a misében Jézus egész életének megjelenítését, pl. hogy Jézusnak Heródestől Pilátushoz való hurcolását jelentené, midőn a pap a lekcio-oldalról az evangélium-oldalra megy át, hogy Pilátus kézmosását jelképezné a pap kézmosása, stb.... (Igy tesz még nálunk több imakönyvnek összeállítója. Liturgikus szempontból ez teljesen téves.)

³ U. a., u. o., 236. old.

⁴ A zsidók a húsvétet az első hónap holdtöltekor ünnepelték, vagyis holdtöltének azon a napján, mely egybeesik a tavaszi napéjegyenlőséggel, vagy ami azt követi. Nálunk ennek alapján az a gyakorlat, hogy a márc. 20. utáni holdtöltét követő vasárnap a húsvét. Sem a napéjegyenlőség dátuma — melyről feltételezik, hogy az mindig márc. 21., — sem a holdtölte nem egyezik teljesen a csillagászati számításokkal.

azzal a különbséggel azonban, hogy az azt követő vasárnapra tette. Ennek a napnak a szentmiséje különösen a feltámadásra emlékeztet és tengelye lett az egész keresztény kalendáriumnak. Ez az ünnepek ünnepe. A IV. században — mondja Sylvia zarándoknő — annak a napnak évfordulóján, amidőn Jézus dicső: egészen bevonult Jeruzsálembe, ennek a városnak hívői oda zarándokoltak, ahol az Üdvözítő elhaladt. Itt elolvasták az evangéliumnak azt a részét, mely erről a bevonulásról szól. Majd a püspök számára ült, s felment az Olajfák hegyének csúcsára, a Feltámadás templomába, körülvéve a tömegtől, akik kezükben ágakat vittek és hozsannát énekeltek. A szentélybe érve, a főpap bemutatta a szent áldozatot.

Ugyanígy Urunk mennybemenetelének évfordulóján elolvasták erre a misztériumra vonatkozó evangéliumi részleteket ott, ahonnan Jézus a mennybe emelkedett.

Hamarosan elkezdték az év folyamán ünnepelni Krisztus életének főbb évfordulóit, melyekhez aztán mise- és zsolozsmaszövegeket szerkesztettek, illetve állítottak össze s ezzel a IV. századtól a IX. századig a legtermékenyebb és legigazibb liturgikus működést fejtették ki.

Hogy erről meggyőződjunk, vessünk egy tekintetet a collectákra:

Karácsony: „Isten, ki *ezt a* szentséges éjszakát az igaz világosság fényességével ragyogóvá tetted.“

Epifánia: „Isten, ki egy csillag által nyilatkoztattad ki *ma* egyszülött Fiadat a pogányoknak.“

Gyertyaszentelő: „Mindenható Isten, egyszülött Fiadat *ma* mutatták be a templomban.“

Húsvét: „Isten, ki *a mai napon* Fiad által, aki a halált legyőzte, megnyitottad számunkra az örökkévalóság kapuját.“

Áldozócsütrők: „Hisszük, hogy egyszülött Fiad *ma* a mennybe ment.“

Pünkösöd: „Isten, ki *a mai napon* híveid szívét a Szentlélek felvilágosítása által tanítottad.“

A *prefációkat* is jellemzi, hogy mindig az ünnepelt misztériumról szólnak. Karácsonyi prefáció: „Az Ige megtestesülésének misztériuma által lelkünk szemei előtt az isteni világosság új fénye ragyogott fel.” A szent-vedés idejének prefációja: „Isten a kereszt fájához kötötte az emberi nem üdvösségét, hogy azáltal adassék vissza nekünk az élet, mely a halált okozta és aki a fán győzött, azt a kereszt fáján győzze le a mi Urunk Jézus Krisztus.” Húsvét prefációja: „Krisztus, a mi Paschánk feláldoztatott, mert ő az igazi bárány, aki elvette a világ bűneit, ki halálával legyőzte a halált és feltámadván, visszaadta nekünk az életet.” Áldozócsütörtök prefációja: „Jézus Krisztus feltámadása után megjelent összegyűlt tanítványainak és szemük láttára emelkedett az égbe, hogy istenségének részeseivé tegyen bennünket.” És a prefációt követő Communicantes-ben imádkozzuk: „Jézus Krisztus, a te egyszülött Fiaid magával vitte az égbe és a te jobboldra helyezte a mi törékeny testünket, egyesítvén azt az ő istenségével.” Pünkösöd prefációja: „Jézus felmenvén a mennyekbe, s az Atya jobbján ülve, a mai napon a fogadott gyermekekre kiárasztotta a megígért Szentlelket.”

Amint látni fogjuk, *különösen az evangéliumi olvasmányban éljük át újra*, történelmi sorrendben, Krisztus életének különböző misztériumait. Hogy erről meggyőződünk, elég, ha felütjük a Misszálé első oldalát.

Hónap	Liturgikus ünnep	T á r g y
Dec.	Advent 2., 3. és 4. vasárnapja (Szent Máté, Szent János, Szent Lukács.) Évszaki böjt szerdája (Szent Lukács.) Évszaki böjt péntekje (Szent Lukács.)	Keresztelő Szent János Krisztust hirdeti. Az angyali híradás. Mária meglátogatja Erzsébetet.

<i>Hónap</i>	<i>Liturgikus ünnep</i>	<i>T á r g y</i>
Dec.	Karácsony vigiliája (Szent Máté.)	Az angyal megjelenése Józsefnek.
Jan.	Körülmetélés Jézus szent neve (Szent Lukács.) Epifánia (Szent Máté.) Epifánia vigiliája (Szent Máté.) Epifánia nyolcadának va- sárnapja (Szent Lukács.) Epifánia oktavája (Szent János.) Epifánia ut. 2 vasárnap (Szent János.)	Urunk körülmetélése. Jézusnak nevezik. A bölcsek imádása. Menekülés Egyiptomba. Jézust megtalálják a templomban. Jézus megkeresztelése. A kánai menyegző cso- dája.
Márc.	Szentnegyvennap 1. vas. (Szent Máté.) Szentneovvennap evan- géliumai (4 evangé- lista.)	Jézus bőjtje a pusztá- ban. Jézus nyilvános élete.
Ápr.	Virágvasárnap (Szent Máté.) Nagycsütörtök (Szent János.) Nagypéntek (Szent János.) Nagyszombat (Szent Máté.) Húsvétvasárnap (Szent Márk.) Húsvét hete (3 evangélista.) Fehérvasárnap (Szent János.)	Jézus dicsőséges bevo- nulása. A lábmosás az utolsó vacsorán. Jézus szenvedésének el- beszélése. A szent asszonyok a sír- nál. Az angyal hirdeti a föl- támadást. Jézus különböző megje- lenései. Jézus megjelenik Szent Tamásnak.
Máj.	Áldozócsütörtök (Szent Márk.)	Jézus felmegy a menny- be.
Jún.-tól	Pünkösd (Szent János.) Pünkösd ut. 23. vas. (4 evangélista.)	Jézus által ígért Szent- lélek eljövetele. Meg kell értenünk, amit Jézus prédikált.
Nov.-ig	24. vas, Pünkösd után (Szent Máté.)	A legfőbb Bíró megjele- nése.

„Ahogyan a szent könyveket a kultusz felhasználja, — írja Festugière — az a mód különösen kiemeli Jézus személyének jelentőségét, s a liturgiának olyan szerkezeti egységet ad, mely messze fölötte van a bibliai részletek egymás mellé állításából keletkező egyesítésnek.”⁵

De Jézus személyének megjelenítése főleg azáltal valósul meg a liturgiában, hogy az Egyház *belső vonatkozásokat állapít meg az evangéliumi olvasmány és Krisztusnak az Eucharisziában való jelenléte között.*

Hallgassuk meg Bossuet szavait: „Az örök Bölcsesség, ki az Atyától született, két módon vált érzékelhetővé. Megjelent előttünk testben, melyet Szűz Máriától vett; azután megjelenik előttünk a Szentírásban és az evangéliumi szavakban; úgy, hogy azt mondhatjuk, hogy az Irásnak ezek a szavai mintegy második test, melyet magára vesz, hogy ismét megjelenhessék előttünk. S valóban Jézust magát látjuk itt: az a Jézus, aki az apostolokkal társalgott, él számunkra is evangéliumában; s a mi üdvösségünkért is hinti széjjel az örök élet ígéit.”⁶

Szent Ágoston már Bossuet előtt mondotta: „Úgy hallgassuk a szent evangéliumot, mintha az Úr maga beszélne. Ajkának drága szavait leírtuk, megőriztük és elmondjuk. Az Úr a mennyben van, de itt is van, mint Igazság. Hallgassuk az Urat.”⁷

Krisztus szavai Isten gondolatainak közvetlen és érzékelhető kifejezései. „Amiket mondtam — jelenti ki Jézus — úgy mondtam, ahogy az Atya nekem mondtotta.” És amint a szent Színek imádásunk tárgyai, mert magukban foglalják az Istenséget, Jézus tanítása hitet és tiszteletet kíván meg részünkről, mert bizonyos módon egy része az örök igazságnak. „Aki hanyagul veszi

⁵ U. a., u. o.

⁶ Panegyrique de S. Paul, II, 310. old.

⁷ Tract. in Joan.

a szent szavakat, nem kevésbé vétkes, mint az, aki a földre hagyja esni Isten Fiának testét” — írja Szent Cézár. Amit Szent Pál mond az Eucharisziáról: „Aki az Úr testét méltatlanul eszi, ítéletet eszik önmagának”,⁸ azt Jézus maga mondja az ő szent szavairól: „Aki nem fogadja el az én szavaimat, a beszéd, melyet én hirdetem, fogja őt megítélni az utolsó napon,” mert annak elvetése az isteni Igének elvetése, aki ebben az alakban nyilatkoztatja ki magát nekünk.

„Ne veszítsünk el egyetlen szót se az evangéliumból — mondja Origenes. Ha az Eucharisziában részesülve oly helyesen vigyáztok arra, hogy a legkisebb részecské se essék le abból, miért nem hiszitek, hogy Jézus egyetlen szavának elhanyagolása, semmibevevése olyan bűn, mintha testével bánnánk tiszteletlenül?”⁹

Az evangélium előtti körmenet és mindaz, ami körülveszi annak a nagymisében való éneklését, nem arra figyelmeztet-e bennünket, hogy ezt az isteni szót *ugyanazzal a tisztelettel kell hallgatnunk, amellyel Krisztus imádatának testének tartozunk*. A szent testet ugyanezzel a hódolattal vesszük körül. És egyébként nem Jézus közöttünk való kettős jelenlétének bizonyítása az is, hogy valamikor az evangélium szent könyveit a tabernákulumban, az Eucharisztia mellett őrizték?

Mint ahogy a Szentostyát tömjénezik, ugyanúgy az evangéliumot is. És ugyanúgy arany tartókban őrizték; valamikor ezeket az inspirált szavakat arany betűkkel írták bíborszínű pergamenre, s gazdag email, arany és ezüst lemezekkel borították kötését.

A szent zsolozsmában és a katechumenek miséjében az evangélium lapjai által részesülünk *a krisztusi tanítás kenyérében*, a hívők miséjében pedig a konszekráció által *az eucharisztikus kenyeret* vesszük. „Jézus Krisztus teste, melyből mi lelkileg élünk — mondják a

⁸ I. Kor. 2, 29; Szt. Ján. 12, 14.

⁹ XIII. homília, in exod. sanctis nupt.

VIII. század írói — nemcsak az a szent kenyér és bor, melyet az oltáron feláldoznak; az evangélium is Jézus Krisztus teste. És amikor mi olvassuk, vagy hallgatjuk az evangéliumot, a család gyermekei vagyunk az Úr asztala körül, ahol a mennyei kenyeret esszük.”¹⁰

Ez a két „*communio*” összefügg egymással.

„A dicséret liturgiája alá van rendelve az áldozat liturgiájának, — írja Festugière. A mise folyamán az evangélium szavai, melyet nagy ünnepélyességgel énekelnek, már előre kifejezést adnak a valóságos jelenlétnek. A katolikus érzék minden időben tisztán meglátta és áhítattal tisztelte azt a benső kapcsolatot, ami az élet igéje és az Eucharisztia szakramentuma között fennáll. Az evangéliumos könyv tömjénezése, az a szó, hogy a hívek állva, az evangéliumoskönyv felé fordulva hallgatják annak olvasását, s hogy a pap megcsókolja a felolvasott szöveget, hozzájárulnak ahhoz, hogy az a benyomásunk: *Krisztus misztikus megelevenítésénél vagyunk jelen.*”¹¹

Ez a megjelenítés teljes valósággá válik a konszekrálás pillanatában. A történelmi és bizonyos tekintetben távoli Krisztus, akiről nekünk az evangélium beszél, akkor leszáll az oltárra. A húsz század, mely elvált tőle bennünket, mintegy eltűnik és Jézus valóban újraél közöttünk az ő misztériumaiban, amelyekről megemlékezünk. Ilyenformán ha a misekönyv evangéliumi szakaszait és a Hostiát, vagyis a Krisztus által elmondott szavakat és az ő valóságos jelenlétét egymás mellé helyezzük, bizonyos tekintetben kortársai leszünk az Üdvözítőnek. Úgy tűnik ekkor, mintha ő maga beszélne nekünk és mintha minden egyes szentmise Krisztus életének egy-egy mozzanatát mutatná be, s hogy az ő ünnepköre módszeresen követi ezt az életet kezdetétől a végéig. Az oltár új Palesztina lesz, ahol Krisztus a szent Szakramentumban minden évben megújítja liturgikus életét,

¹⁰ Etherius et Beatus, VII. k., de Incarnat.

¹¹ La liturgie catholique, 11. old.

földi életének ezt a visszhangját. És ennek az ő életnek jellege még inkább közösségi, mert itt Krisztus benső egységben van misztikus testével. Valóban, *Jézus sakramentális és liturgikus élete által lehet csak megérteni Krisztus egész életét*, mert láttuk, hogy az Eucharisztia és a liturgia célja, hogy az Egyházat egyesítse Fejével minden misztériumban.

A lelkek, különösen a szentáldozás által, az oltáron lévő Jézussal egyesülve, vele születnek Karácsonykor, meghalnak és feltámadnak vele a Nagyhéten, stb... A Misszálé adja ennek a mindig aktuális életnek a programját, a sakramentális Krisztus, vagy másképp: az egyház-Krisztus életének programját. Ez a misztériumos-sakramentális cselekedet Jézus elmúlt földi életének megjelenítése. Szent Pál apostol az egész krisztushívői életet ezekbe a szavakba foglalja össze: „arra vagyunk hivatva, hogy Isten Fiának képéhez hasonljunk”, s ő teszi hozzá: „legyetek az én utánzóim, ahogy én Krisztus utánzója vagyok”. „A liturgikus idők valójában nemcsak egyszerűen jámbor cselekmények, melyek megváltásunk egész történetét dramatizálják; legfőbb céljuk, mint legsajátosabb hatásuk, hogy *létrehozzák annak a misztériumnak gyümölcsét bennünk, amelyet megjelenítenek.*”¹² Ezt kell még megmutatnom.

*

Hogy az egész év folyamán Istennek ajánlhassuk fel a szentmiseáldozatban mindazt, amit az Üdvözítő misztériumai az ő dicsőítésére magukban foglalnak és hogy a szentáldozásban vehessük a megszentelődésnek azt a gyümölcsét, melyet számunkra az Úr behelyezett, az Egyház az esztendő különböző időszakokra osztotta fel, melyek megfelelnek Jézus élete különböző eseményeinek és különböző szakainak.

Ime egy rövid séma:

¹² Missel pour tous. (Mont César, Louvain.)

<i>Evangelium</i>	<i>Misszálé</i>	<i>Lit. ruhák színe</i>
<i>A megtestesülés ünnepköre</i>	<i>Karácsonyi ünnepkör</i>	
1. Jézus várása	Adventi idő 4 vas	Viola
2. Jézus születése	Karácsonyi idő 1 vas	Fehér
3. Jézus királyságának bemutatása	Epifania utáni idő 1-6 vas	Zöld
<i>A megváltás ünnepköre</i>	<i>A feltámadás ünnepköre</i>	
1. } Jézus börtönte és nyilvános élete } Jézus szenvedése	Szentnegyvennapot megelőző idő 3 vas. és a szentnegyvennap 4 vas.	} Viola
2. Feltámadás és mennybemenetel	Húsvéti idő 8 vas	
3. Jézus elküldi a Szentlelket az Egyháznak	Pünkösöd utáni idő 24-28 vas. 52 vas.	Zöld

Ezen idők mindegyikének megvan a maga különleges, sajátos hatóereje, ami megfelel az ünnepelt misztériumnak. Felsorolok erre vonatkozólag néhány bizonyítékot:

Az Egyház küldetést kapott Istentől, hogy lelkünket irányítsa. Minden kétség nélkül azért organizálta a liturgikus évet, a Szentlelek vezérlete alatt, hogy a megszentelésnek azt a ráruházott hivatását betölthesse.

Külön-külön tekinti az Üdvözítő minden misztériumát és mindig csak azokat a kegyelmeket kéri, amelyek az illető misztériumnak megfelelnek. Azért nyeri meg ezeket a kegyelmeket, mert Jézusnak jegyese, őreá támaszkodva kér, s ezért hallgatja meg mindig az Atya.

Adventben például a megváltás előtti világot mutatja nekünk. A pátriárkák és próféták vágytak az Üdvözítő kegyelme után, ahogy mi is óhajtjuk ugyanebben az időben az ő dicsőséges eljövetelét. Az Egyház átveszi az ő könyörgő kiáltásukat: Jöjj, Uram, ne késlekedjél. Nem

kételkedhetünk abban, hogy a papok ezreitől és a krisztusi hívóktól ismételt hívó-váró kérések minden évben a karácsonyt megelőző négy hétben az ünnepen meg hozzák a jászol Gyermeke által kiérdemelt kegyelmeket és előkészítenek a világ végén történő újraeljövetelére. Ime, karácsony vigiliájának imádsága: Ó, Istenünk, ki minden évben elhalmozol bennünket megváltásunk várásának örömeivel, add, hogy örvendezve fogadjuk egyszülött Fiadat, a mi Urunk Jézus Krisztust most, amidőn megváltásunkra jön (itt Jézus történelmi eljövételéről van szó és a kegyelem által lelkünkbe való eljövételéről), hogy így majd bátorsággal nézhessünk rá, amidőn ítélni jön bennünket.”

Epifánia ünnepén azt akarja az Egyház, hogy csatlakozzunk a bölcsékhez és így adjuk át ajándékainkat isteni Királyunknak. „Amint a királyok kincseikkel titozatos adományokat ajánlottak fel az Úrnak, keressünk szívünkben olyan ajándékokat, melyek méltók arra, hogy Istennek ajánljuk fel azokat.”¹³

A *Szent Negyvennap* és a *szenvedés idején* az Egyházal Jézust kísérjük a pusztaságba, ahol böjtöl, Palesztinán át, ahol az evangéliumot hirdeti és a kereszthez, ahol meghal; és az egész liturgia a penitenciára int, Isten szavát hallatja, s azt akarja, hogy meghaljunk Jézussal együtt.

Húsvétkor (pascha, átmenet) a zsidókhoz csatlakozunk, akik ebben az időben keltek át a Vöröstengeren és Jézushoz, aki e világból Atyjához ment át. A liturgia segítségével igyekszünk minden évben a bűn halálából mindjobban az új életre feltámadni. Az egyházatyák határozottak, amidőn erről írnak: „A húsvéti idő a bűnök elengedésének és bocsánatának ideje.”¹⁴ „Tegnap Krisztussal szenvedtem a kereszten, ma megdicsőülök

¹³ Szent Leó pápa: Epifánia matutinumának 6. olvasmánya.

¹⁴ Szent Ágoston: Fehérvasárnap matutinumának 4. olvasmánya.

ővele. Tegnap meghaltam vele, ma éltre keltem ővele. Tegnap eltemettettem vele és ma vele támadok fel. *Heri consepeliebar, hodie simul resurgo.*"¹⁵

Szent Gergely másképpen mutat rá a feltámadt Krisztus misztériumában való részvételünkre. A szent asszonyok közé helyez bennünket, akik a sírhoz mennek:

„A szent asszonyok cselekedete, akik illatszereket vittek Jézus bebalzsamozására — mondja Szent Gergely a matutinumban — valamint jelez számunkra, melyet gyakorolni kell az Anyaszentegyházban. Mi valóban illatszerekkel megyünk Jézus sírjához, igen, az erények illatával, keressük az Urat a jócselekedeteinkkel.”

Pünkösdkor, mikor évfordulóját ünnepeljük annak, hogy a Szentlélek leszállt az apostolokra, az Egyház leterdeltet bennünket és a *Veni Sancte Spiritus*-t énekel-teti velünk: „Jöjj, Szentlélek, töltsd be híveid szívét és gyujtsd fel bennünk szeretetednek tüztét.” A Lélek meghallgatja hívásunkat és minden évben, ezen a napon új Pünkösöd valósul meg az Egyházban. Ez az, amit megállapít a toledói zsinat 650-ben: „Feltétlenül szükséges, hogy az ünnepeknek meglegyen a megállapított napjuk: húsvétnek, pünkösdnek, karácsonynak. Ha pl. nem ünnepeljük a kellő napon a pünkösdöt, nem kaphatjuk meg a Szentlélek ajándékait.”¹⁶

Hála tehát a liturgiának, hogy Krisztus misztikus teste, mely az egész világra kiterjed, hozzácsatlakozik a megváltás nagy művéhez, melyet a Fej vitt végbe és megnyeri alkalmas időben mindazokat a kegyelmeket, melyek az Üdvözítő életének különböző misztériumaiból áradnak és különösen a Kálvárián történt halálából, mert mindig a szentmise, a szenvedésnek megjelenítője a középpontja minden krisztusi ünnepnek.

¹⁵ Szent Nazianzi Gergely: a monasztikus officium Matutinumának 6. olvasmánya.

¹⁶ Historie de Conciles (H. L.)

„Megújítani, megjeleníteni évenként az Úr élete eseményeinek megszentelő hatását, ez misztikus, de valószínűsége hatalma az Egyháznak, melyben hinnünk kell” — írja Ryelandt. *Az Egyháznak minden ünnepe szakramentália azok számára, akik abban résztvesznek.* „A liturgikus cselekmények — mondja P. le Vavasseur, — a mi Urunk és az Egyház nevében mennek végbe és amint a szakramentumokban benne van Jézus Krisztus ereje és érdeme, úgy a liturgikus cselekmények is magukban foglalják bizonyos módon az Egyház erejét és érdemeit.”¹⁷ Így biztosan működnek lelkünk megszentelésén.

Teljes igazsággal mondhatja tehát Guéranger, hogy „a liturgikus év megújító ereje a *Szentléleknek misztériuma*, aki szüntelenül megtermékenyíti azt a művet, melyet sugalmazott az Egyháznak.” Ezért is ismét a liturgia a valóban krisztusi lelkületnek első és nélkülözhetetlen forrása.

Legyen tehát teljes a hitünk a liturgikus év hatásosságában, s minthogy a haladáshoz szükség van rendszerre, használjuk az Egyház szentségének hivatalos rendszerét,¹⁸ éljünk teljesen együtt ezzel a jó anyával. Ünnepei segítségével vegyünk részt örömeiben és fájdalmaiban. De tegyük azt kitartással és energiával, mert ez a részvétel megkívánja, hogy az év minden napja és egész létünk lemondás legyen önmagunkról, amit gyakorlatban igen kevesen valósítanak meg.

¹⁷ Manuel de liturgie. (Lecoffre, 2. o.)

¹⁸ A liturgia gyakorlati, vagy ha úgy tetszik, *közvetlen*, direkt módszer, mely megmutatja a léleknek az utat (meta = egyenlő, odos = út). melyen haladnia kell, hogy eljusson Istenhez.

XII. FEJEZET

SZŰZ MÁRIA A LITURGIKUS ÉVBEN

Az Istennek járó kultusz, az *imádás*, a „latria” után következik az Isten Anyja, a szent Szűz iránti *megkülönböztetett tiszteletünk* (hyperdulia). Tanulmányozzuk ennek a kultusznak természetét és kiterjedését a liturgiában.

Mária az isteni tervben egyedülálló helyet foglal el. Ő sokkal bensőbb módon egyesült Istennel, mint az összes angyalok és szentek, mert oly szorosan kapcsolódott a megváltás művéhez, hogy nem félünk őt az emberi nem „együtmegváltójának” nevezni.

Ő az, akiben a Szentlélek munkálkodása által az Ige testté lett. Az ő *Fiat* szava döntötte el üdvösségünket, mert lehetővé tette a megváltást, s Isten ettől tette függővé üdvözítésünket.

Ezért a Szent Szűzet, aki valóban Isten Fiának anyja, mindig közvetlenül Isten után tiszteljük. A szentmise Confiteorjában, Communicantes-ében, Suscipe-jében, a Mindenszentek litániájában és mindenütt nevét mindig az angyaloké és szenteké előtt említjük, akiknek ő a királynője.

A görögök a Mária-szobrokon arany belükkel írták ennek a kiemelkedő kultusznak okát a szobrok lábához: *Theotokos* — Istenanya. Az Egyház imádságaiban mindig isteni Fia közelében mutatja meg nekünk az Istenanyát. Az isteni intézkedés ugyanazon végzésének tárgyai mind a ketten. A Szent Szűz ünnepeinek lectioi Máriára alkalmazzák azt, mit a szent könyvek a Bölcseségről mondanak, mely az Isten Igéjének tulajdonsága. „Miután Ádámban és Évában az egész emberi nem bűnbeesett, Isten előre megmondotta, hogy Jézus és Má-

ria által lesz megváltva.” (A Szeplőtelen Fogantatás officiuma.) „Gábrriel ajkáról fogadván az Ave köszöntést, békét adsz nekünk, megváltoztatván Éva nevét.”¹ (Ave maris stella.)

Hasonlítsuk össze a rózsafűzér titkait — ez az október 7-i ünnep tárgya — és Szűz Mária ünnepkörének ünnepeit, hogy lássuk, hogy a rózsafűzér örvendetes, fájdalmas és dicsőséges misztériumainak hármas képében és az ünnepkörben Jézus és Mária mindig elválaszthatatlanok.

<i>A rózsafűzér misztériumai</i>		<i>A Mária-ünnepek</i>	<i>A liturgikus év</i>
Örvendetes misztériumok	A Szent Szűz üdvözlése	Ádvent évnegyedes böjttének szerdája	Adventi idő
	Erzsébet látogatása	Ádvent évnegyedes böjttének pénteke	
	Jézus születése	Karácsony (dec. 25.)	Karácsonyi idő
	Bemutatás a templomban	Gyertyaszentelő Boldogasszony (febr. 2.)	
Fájdalmas misztériumok	Jézus megtalálása a templomban	Epifánia nyolcadának vasárnapja	Epifánia ideje
	A halaltusa	Nagycsütörtök és Nagypéntek	A szenvedés ideje
	Az ostorozás		
	A tövissel koronázás		
	A kereszti vitele		
Jézus halála			
Dicsőséges misztériumok	Feltámadás	Husvét	Húsvéti idő
	Mennybemenetel	Áldozócsütörtök	
	A Szentlélek elövétele	Pünkösd	Pünkösd utáni idő
	Szűz Mária mennybevittele	Nagyboldogasszony	
	Szűz Mária megkoronázása	Nagyboldogasszony	

¹ Eva-nak fordítottja: Ave.

² Dom Leclercq: Dictionnaire Archéologique: Annonciation.

Karácsony ünnepkörében, mellyel a liturgikus év kezdődik, a lélek az öröm hangulatát leheli be, ami először tartózkodó, majd kiárad a rózsafüzér öt első misztériumában. Az első misztériumot kétségkívül márc. 25-én ünneplik, de decemberben is. „Követve a másutt is gyakorolt szokást — mondja a toledói zsinat 665-ben, — Szűz Mária üdvözlését egész Spanyolországban december 18-án ünnepeljük, mert Gyümölcsoltó ünnepe gyakran esik a nagyböjtbe, vagy húsvét ünnepére.”

„Tehát nagyon régi időtől fogva megvan a kapcsolat az angyali üdvözlés és Advent között.”

Karácsony ünnepkörében (december—február) a Szent Szűzre vonatkozó evangéliumok öt mindig Jézussal együtt mutatják nekünk.

Az angyali üdvözlés: „Ime fogansz és Fiat szülsz.“ (Advent évnegyedes böjtjének szerdája.)

Sarlós Boldogasszony: „Erzsébet felkiáltott: „Áldott a te méhednek gyümölcse.“ (Advent évnegyedes böjtjének péntekje.)

Karácsony vigiliája: „József vedd Máriát feleségül, mert a Szentlélek műve által fogant.“

Karácsony: „Mária világra hozta elsőszülött Fiát és pólyába takarta.“ „A pásztorok megtalálták a Gyermekeket Máriával.“ (Dec. 25.)

Epifánia: „A bölcsek a Gyermekeket Máriával találták.“ (Jan. 6.)

Menekülés Egyiptomba és visszatérés: „Vedd a Gyermekeket és Anyját.“ (December 28. — Január 5.)

Gyertyaszentelő Boldogasszony: „Mikor beteltek Mária tisztulásának napjai, a gyermek Jézust elvitték a templomba.“ (Febr. 2.)

Megtalálás a templomban: „Fiam, atyád és én kerestünk téged.“ (Epifánia nyolcadába eső vasárnap.)

Kánai menyegző: „Mária így szólt Jézushoz: Nincs bork.“ (Epifánia ut. II. vasárnap.)

Január elsején valamikor három mise volt, mint Karácsonykor. Az első a mi Urunk tiszteletére és a második a Szűzanya tiszteletére. Ez az eredete a mai mise második órációjának. Ebben dicsőítjük az istenanyaságot.

Húsvét ünnepkörében (februártól novemberig) mindenekelőtt Jézus nyilvános életének misztériumait ün-

nepeljük. Ebben az időszakban az evangélium csak két esetben beszél Máriáról: amidőn Jézust keresi és amikor a néptömegből egy asszony, meghallva az Üdvözítő beszédét, dicséri az ő Édesanyját. A liturgia idézi az evangéliumnak ezt a két részletét, az elsőt a Szent Negyvennapba eső évnegyedes böjt szerdáján, a másodikat a harmadik vasárnapon.

Azután nagycsütörtökön és nagypénteken találjuk azokat a fájdalmas misztériumokat, melyeket Szűz Mária is átélt szívének bensejében: Fiának haláltusáját, ütlegeit, töviskoronáját, keresztjét.”³ A Hétfájdalmú Szűz ünnepén, a fájdalmas pénteken és a nagyhéten az evangéliumok elmondják, hogy „Jézus keresztje mellett állott az ő édesanyja.”

A dicsőséges misztériumok a húsvéti időszak ünnepeiben és a pünkösdi utáni időben következnek sorra, amidőn „köszöntjük a Szent Szűzet Fiának diadalában, a vigasztaló Szentlélek lángolásában és a mennyeknek Királynőjét az ő dicsőségében.”⁴ *A Szűzanya itt mindennél együtt van Jézussal.*

Május hónapjáról Guéranger így ír: „Májusban és júniusban nincs különösebb ünnepe az Isten Anyjának. Úgy tűnik, hogy az Egyház tiszteletteljes csendben hódol ebben a negyven napban Szűz Máriának, amidőn annyi gyötrelem után megnyugszik feltámadott szent Fiának bírásában. Ha húsvét misztériumáról gondolkozunk ebben a titokzatos időszakban, vigyázzunk tehát, hogy Jézust ne válasszuk el Anyjától s így találjuk el az igazságot. Jézus ebben a negyven napban gyakran van együtt tanítványaival: elhagyhatja-e tehát édesanyját csak egy percre is az őt érő új és utolsó megpróbáltatás előtt, midőn a menny kapui megnyílnak, hogy befogadják Jézust? Az Üdvözítő gyakran van együtt a Szűzanyával, elhalmozza gyermeki szeretetével; de e

³ Rózsafüzér ünnepe II. vesperásának himnusza.

⁴ Rózsafüzér ünnepe II. vesperásának himnusza.

látogatások ideje között sem hagyja el; nemcsak emléke, hanem jelenléte a maga teljességében megmarad a Szent Szűz lelkében, a kimondhatatlan bensőséges, boldog birtoklás minden gyönyörűségével.

„Nincs ünnep, mely kifejezhetné ezt a misztériumot; mégis a Szentlélek, aki az Egyház érzéseit vezérli, észrevétlenül keltette életre a hívők lelkében a gondolatot, hogy különös módon hódoljanak a Szent Szűznek május íolyamán, mely majdnem minden évben egész teljességében a húsvéti ünnepek örömeiben telik el. Kétségkívül a természet májusi szépsége is hozzájárult ennek a kedves gondolatnak megfogalmazásához; de ha arra a titokzatos, mennyei befolyásra gondolunk, mely mindennek megindítója az Egyházban, megértjük, hogy ennek az elhatározásnak mélyén isteni szándék van, hogy egyesüljünk ezekben a napokban a Szent Szűz tisztaságos szívének túláradó boldogságával, amikor a mi lelkünk is tele van boldogsággal Isten nagyságának és irgalmasságának ünneplésében.”⁵ „Boldog, ragyogó, sugárzó, virágos hónap, telve étellel s így méltó arra, hogy minden évben a Szent Szűznek, az Isten Anyjának szenteltessék, mert ez az ő Fia diadalának hónapja.”⁶

A májusi Szent Szűzet tisztelni annyi, mint Máriát szent Fia dicsőséges misztériumaival kapcsolatban tisztelni.

Jézus diadalának ünneplésében az Egyház szükségét érzi, hogy Anyjához forduljon és mondja neki: „Örvendezzél, mennyországnak Királynője, mert Fiad feltámadt.” A második orációban, melyet fehérvasárnaptól kezdve mond az Egyház, kéri Istent, hogy „Mária közbenjárására szabadítson meg bennünket a jelennek szomorúságaitól és engedje élveznünk az örökkévalóság

⁵ Année liturgique: Temps Pascal, le 24 mai.

⁶ U. o., Temps Pascal III. Vig. de l'Ascension. — Akik azt hiszik, hogy a liturgikusok el akarják törölni Mária hónapját, olvassák el: „Le mois de Marie mis en rapport avec la liturgie.”

örömeit”, melynek előképei és preludiumai a húsvéti örömöök.

Urunk mennybemenetelének misztériumát elefánt-csontba, vagy ezüstbe vésték a régi misekönyvek fedőlapján. Ott látjuk a Szent Szüzet az apostolok között az Olajfák hegyén, midőn Jézus felmegy a mennybe.

Régi hagyomány őrzi azt is, hogy a Szentlélek az utolsó vacsora termében Szűz Máriára szállt le előbb, s azután áradt szét az apostolokra, tanítványokra.

Pünkösöd után az Egyház a legfönségesebb Oltáriszentséget ünnepli. A Szentostyában üdvözli „a Szűz Máriától született Üdvözítőt. (Ave verum.)

Augusztus 15-e vesperásának antifonáiban az Egyház elmondja: „Ma Szűz Mária felvétetett a mennybe, örvendezetek, mert ő uralkodik mindörökké Krisztussal.” „Szűz Mária felvétetett a mennyei otthonba, ahol a királyok Királya trónon ül.”

*

A christologikus ciklusnak, melyben az Egyház Máriát Jézussal együtt tiszteli, megfelelő Szűz Mária ciklusa. Ime a párhuzam az ünnepek között:

J é z u s	M á r i a
Angyali üzenet (márc. 25.)	Szeplőtelen Fogantatás (dec. 8.)
Jézus születése (dec. 25.)	Mária születése (szept. 8.)
Jézus szt. Nevének ünnepe (jan. 1.)	Mária szent nevének ünnepe (szept. 12.)
Jézus bemutatása a templomban (febr. 2.)	Mária bemutatása a templomban (nov. 21.)
Jézus szenvedése (nagy-péntek)	Mária együttsszenvedése Jézussal (fájdalmas pént.)
Jézus föltámadása és mennybemenetele (húsvét és áldozócsütörtök)	Mária föltámadása és mennybevitele (aug. 15.)
A szent kereszt fölmagasztalása (szept. 14.)	Hétfájdalmú Miasszonyunk (szept. 15.)

Szűz Mária ünnepei mintegy Jézus ünnepeinek utánzása. Szűz Mária ünnepköre azonban nem szorítja háttérbe és nem nyomja el az Úr Jézus Krisztus ünnepkörét. Ezt kell mindig szem előtt tartanunk, amikor a Szent Szűzet és a többi szenteket tiszteljük.

Szűz Mária ünnepein is főleg Krisztusnak szól az Egyház dicsérete: „Ünnepeljük a Boldogságos Szűz mennybevitelét és imádjuk Krisztust az ő Fiát” (aug. 15-i Invitatorium); „az angyalok örvendeznek Mária győzelmén és dicsérik az Isten Fiát.” (Szűz Mária mennybevitelle ünnepeinek introitusa.)

Mária valóban a legszebb zsákmánya annak a győzelemnek, melyet Jézus a sátán fölött aratott. Az Úr mindenekelőtt azért testesült meg és azután azért halt meg a kereszten, hogy édesanyját megóvja a büntől és elárassza kegyelmeinek teljességével. Istenanyasága megkívánta, hogy ment legyen az eredeti büntől (december 8. orációja), hogy mindenkor szűz legyen „*virgo prius ac posterius*” mondja a liturgia, hogy szűz jegyese legyen, hogy semmi bűn, legyen csak bocsánatos bűn, ne árnyékolja be. Úgy illett, hogy Isten anyjának teste ne lásson romlást. És mindezeket a kiváltságokat Jézus szerezte meg Máriának. Tehát midőn az anya dicsőségét énekeljük, dicsőítjük Fiát, akitől az származik. És viszont semmi sem oly dicsőséges Mária számára, mint szent Fiának magasztalása.

Az Egyház tudja ezt. Nem tudja másként jobban tisztelni a Szent Szűzet, mint hogy szentmisét mutat be, amidőn a Magasságosnak ajánlja fel Jézus drága vérét hálaadásul mindazért, amit Isten tett Máriáért, és hogy a Szent Szűz mindent Fia által kapott. A szenteknek kedvelt szokásuk volt, hogy Szűz Mária kezeibe helyezék mindazt, ami a szent áldozatban Istent dicsőíti és azokat a kegyelmeket, melyeket az embereknek nyújt s így örvendeztették meg az ő anyai szívét, ki mindig vágyik dicsőíteni Fiát és jól tenni a lelkekkel.

*

Jézusnak anyja, Mária, anyja az ő misztikus testének is. Ő adta a természetes életet Fiának, ő adja a természetfeletti életet Fia jegyesének is, a hívőknek, akik Jézus sal való egyesülésükben, vele együtt gyermekeivé lesznek ennek a szent anyának.

Krisztus megváltói misztériumaiban résztvéve, Mária bizonyos jogot nyert a kegyelmek kiosztására, melyeket Fia kiérdemelt. És hogy megnyerhessük ezeket a kegyelmeket, Jézus végtelen érdemeivel kellene egyesítenünk Mária életének érdemeit és jelenlegi közbenjárását, mellyel mindent megtehet az Üdvözítőnél.

Szűz Máriának ezt a közvetítését bizonyítja a liturgikus könyveknek minden lapja s Mercier bíboros kezdeményezésére miseszöveg készült „Máriának, *minden kegyelem közvetítője*”-nek tiszteletére. Isten Anyjának jelentékeny szerepe az Úr Jézus Krisztus által kiérdemelt kegyelmek kiosztásában magyarázza azt a kiváltságos helyet, melyet kultusza a liturgiában foglal el.

A szentmisében Szűz Mária neve tizenkétszer is szerepelhet; — minden kánoni óra elején segítségül hívjuk; — az officiumot az ő tiszteletére elmondott antifónával fejezzük be. Minden liturgikus időszak számára külön votivmiséje van a Szent Szűznek. A Mindenszentek litániájában elsőnek és háromszor kérjük.

Az ő ünnepein énekelt himnuszok és orációk éppoly szép, mint változatos címekkel halmozzák el és az ő közvetítésében való végtelen bizalmat fejezik ki.⁷

Vannak Szűz Máriának a liturgikus év folyamán olyan különleges ünnepei, melyek mindenható közvetítését bizonyítják. *A szent rózsafűzér ünnepe* (okt. 7.) emlékezés és hála a lepantói győzelemért (1571 okt. 7.); a törökökön aratott újabb győzelem alkalmából, 1716-ban XI. Kelemen pápa kiterjesztette az egész Egyházra; XIII. Leó pápa pedig, hogy a nehéz időkben a Szent

⁷ Pl.: „Fogadja általad imádságunkat, ki érettünk a te Fiad kívánt lenni.” (Ave maris stella.)

Szűz segítségét megnyerje, magasabb rangra emelte ezt az ünnepet, külön misét és új officiumot írt elő. *Szűz Mária látogatásának ünnepe* (júl. 2.) azért került bele a római Egyház kalendáriumába, hogy kieszközölje a nyugati schizma megszűnését, később másodosztályú ünnep rangjára emelték, hogy ezzel köszönjük meg Szűz Máriának Róma megszabadítását és IX. Pius pápának az örök városba való visszatérését. *Szűz Mária szent Nevének ünnepe* (szept. 12.) Bécs felszabadulásáért való hálából nyert létet. *A Hétfájdalmú Miasszonyunk ünnepe* (szept. 15.) hálaadás VII. Pius pápa megszabadulásáért. Vannak még más ünnepei is a Szent Szűznek — ha csak azokat vesszük is, melyeket az egész Egyház megül. Ilyenek Havas Boldogasszony (aug. 5.), Kármelhegyi Boldogasszony (júl. 16.), Fogolykiváltó Boldogasszony (szept. 24.), a lourdesi Szűz megjelenése (febr. 11.). Ezekből látjuk *a Szent Szűz pártfogásának megnyilvánulásait* a századokon át.

A liturgikus év megerősíti XIII. Leó pápa szavait: „Ennek a századnak nyújtott minden kegyelem Istentől Krisztusnak, Krisztustól a Szent Szűznek és a Szent Szűz által nekünk adatott”, és X. Pius pápa mondását: „Krisztus a forrás, a Szent Szűz a közvetítő csatorna.”⁹ Mily édes arra gondolni, hogy Szűz Mária a misztikus testnek anyja, melyet a Szentlélek éltet, mert általa, az ő közvetítésével árad a lelkekbe a természetfeletti élet minden kegyelme.

Midőn a liturgia felhasználja Szűz Mária közvetítését, ezzel is lelkünk számára első és nélkülözhetetlen forrása lesz a valódi krisztusi szellemnek.

⁹ „Ad diem illum“ enciklika, 1914. febr. 2.

XIII. FEJEZET

AZ ANGYALOK A LITURGIKUS ÉVBEN

Az angyaloknak tevékeny szerepük volt az Üdvözítő örvendetes, fájdalmas és dicsőséges misztériumaiban; a szentek pedig a földön közreműködtek erényeikkel és szenvedéseikkel az Isten Fiának megváltó művében. Méltó tehát, hogy az angyalok is, meg a szentek is részt kapjanak Jézus érdemeinek a lelkekre való alkalmazásában. Az angyalok és a szentek Krisztussal és az ő szent Anyjával egyesülve: *közvetítők*, akiknek kérése, bár különböző fokban, de rendszerint szükséges, hogy tudjuk Istent dicsőíteni és megszentelődhessünk, szentté lehessünk.

Beszéljünk először az angyalokról, mert a Szent Szűz neve után az ő nevük az első a X. Pius pápa által kiadott „Divino afflatu” kezdetű bullát kísérő rubrikákban. „Az Úrnak, a Boldogságos Szűz Máriának, az angyaloknak, Keresztelő Szent Jánosnak.. ünnepei.” A *Confiteorban* a pap ezt mondja: „Gyónom a mindenható Istennek, a Boldogságos mindenkor Szűz Máriának, Szent Mihály arkangyalnak, Keresztelő Szent Jánosnak.” Szent Mihály képviseli itt az összes angyali karokat, melyeknek ő a feje. A *Mindenszentek litániájában* háromszor folyamodunk Szűz Máriához, azután mondjuk: „Szent Mihály, Szent Gáriel, Szent Ráfael, minden szent angyalok, boldog lelkek minden szent rendjei, könyörögjétek érettünk.” A *haldoklókért mondott imádságban* az Egyház így szól: „Menj ki ebből a világból, krisztusi lélek az Atyaisten nevében, Jézus Krisztus nevében, a

dicsőséges Szűz Mária nevében, az angyalok és arkan-
gyalok nevében, a trónállók és uralkodók nevében, a
fejedelmek és hatalmasságok nevében, a kerubok és
szeráfok nevében, a pátriárkák és próféták nevében, a
szent apostolok nevében, stb. . . .”

*

Szent Mihály ünnepén és az őrzőangyalok ünnepén
Istent az arkangyalok Királyának” és az „angyalok Ki-
rályának” nevezzük a matutinum invitoriumában.

Szent Mihály arkangyal megjelenésének ünnepén a
himnusz Krisztusról, mint a „szent angyalok dicsőségé-
ről” énekel. Szent Pál bizonyítja, hogy „Krisztusban te-
remtett Isten mindent „ami van az égben, a földön, a
láthatók és láthatatlanok, a trónállók, az uralkodók, a
fejedelmek, a hatalmasságok, mert minden, ami van,
azt ő teremtette és magáért teremtette. Ő az Egyház tes-
tének feje. Tetszett Istennek, hogy általa békítsen ki min-
deneket önmagával, akik a földön és az égben vannak,
békét adva kereszti vére által.”¹ „Ugyanaz a Krisz-
tus, aki újra felemelte az embert, — írja Szent Bernát —
tartotta meg az angyalt. Felemelte az embert, megőrizte
az angyalt; mindegyik más módon vett részt ugyanab-
ban a megváltásban.”² „Jézus vére által helyreállította
rangjukat. A monasztikus officium egyik responsori-
umában mondja az Egyház: „Ő áldott kereszt, melyen az
angyalok Királya győzedelmeskedett.”³ „A Kálvárián
kiontott vér nemcsak az embereknek volt hasznára, ha-
nem az angyaloknak is.”⁴

Az angyalok kara is egyesül a szentek karával az ég-
ben, hogy dicsőítsék a Bárányt: „Néztem — mondja
Dániel míg a trónokat elhelyezték és egy ős öreg leült.

¹ Kol. 1, 15—20.

² Sermon 22. in Cant.

³ Szent kereszt felmagasztalása.

⁴ De Maistre idézi: Eclaircissements sur les sacrifices.

Trónja tűznek lángjából volt. Ezernyi ezren szolgáltak neki és százezerszer százezrek hódoltak előtte. Az ember fia előre jött az öregig és neki adatott a hatalom, dicsőség és országlás.”⁵ *Izaiásnak* is volt látomása: „Láttam Adonait (Istent), fölséges trónon ülve. Ragyogása betöltötte a templomot. Szeráfok állottak körülötte és kiáltának egyik a másikhoz: „Szent, szent, szent Jehova, a seregek Istene. Ezernyi és tízezernyi volt a számuk és hangosan mondták: A Bárány, aki feláldoztatott, méltó arra, hogy dicsőséget és dicséretet nyerjen. Telve van az egész föld az ő dicsőségével.”⁶

Szent János a *Jelenések* könyvében mondja: „Hallottam sok angyal hangját a trón, az élőlények és a vének körül. Ezernyi ezren voltak és fennhangon mondták: A Bárány, aki megöletett, méltó a hatalomra, istenségre, bölcseségre, erősegre, a tiszteletre, dicsőségre és áldásra.”⁷

Mialatt a mennyei oltár körül versenyezve énekeltek, az angyalok a földön is oltáraink mellett állnak a szent áldozat alatt. „Melyik hívő kételkednék abban — írja Szent Gergely, — hogy Krisztus feláldozásának órájában az egek megnyílnak az ő szavára, az angyalok karai szolgálnak ennél a misztériumnál. Ami a legalacsonyabb, egyesül a legmagasabbal, a föld egyesül az éggel, a látható és láthatatlan egybeolvad.”⁸ „Az asszonyok fedjék be fejüket a templomban az angyalok miatt” — mondja Szent Pál.⁹ „Az angyalok mindig nagy számban vannak jelen a szentmisén, hogy tiszteljék ezt a szent misztériumot — írja Szent Szalézi Ferenc. És mikor ott együtt vagyunk velük s ugyanazzal a szándékkal vagyunk mi is jelen, csak javunkra lehet ez a társaság; a győzedelmes és a küzdő Egyház karai kapcsolód-

⁵ Dániel, 7, 10.

⁶ Izaiás VI.

⁷ Jel. k. V, 11, 12.

⁸ De Consecr. I. II.

⁹ I. Kor. 11, 10.

nak a mi Urunkhoz ebben az isteni cselekményben, hogy *Vele, Benne és Altala* megnyerjék az Atyaisten szívét és megszerezték számukra irgalmasságát.”¹⁰ És főképp a szentmisében egyesülnek velünk az angyalok, mert semmi sem örvendezteti úgy meg őket, mint a szent áldozat, melyet a földön az ő tiszteletükre mutatunk be.

Szent Gertrud elmondja, hogy Szent Mihály ünnepén e szavakkal imádkozott: „A te nagy fejedelmed tiszteletére ajánlom fel, Uram, ezt a szentséges szakramentumot. Felajánlom neked a kiválasztottak dicsőítésére, az ő örömük növelésére, minden angyalok dicsőségére és boldogságára.” Azután látta, hogyan fogadta el az Atyaisten a neki felajánlott ajándékot és a kimondhatatlan gyönyörűséget, mely átsugárzott a mennyei lelkeken, kik mind elragadtatva jöttek feléje, hogy megköszönjék ezt neki.

És ezenkívül is minden imádságunkban egyesülünk az angyalokkal, amint arról szól a Szentírás és a szentatyák.

„En Ráfael vagyok — mondotta az angyal Tóbiásnak, — egy a hét lélek közül, kik az Úr előtt vagyunk.” És Szent János a Jelenések könyvében írja le, amit lát: „Hét égő lámpás világít a trón előtt és ezek Isten hét lelke.”¹¹ Ezért mondja az Úr Mózesnek: „A templom számára hét lámpást csináltatsz, melyek a gyertyatartók karjaira lesznek helyezve, hogy ... világítsanak.” Mikor a püspök ünnepélyes misét celebrál, *hét gyertyát* gyujtanak meg az oltáron, hogy ebből is megértsük, hogy szeretetünk lángjában kell elégnünk az istenség trónja előtt, az angyalokkal: „Az Úrnak angyalai — énekli az Egyház — áldjátok örökké az Urat. Angyalok, arkangyalok, trónok, uraságok, fejedelemségek, hatal-

¹⁰ Vie dévote, 2. e.

¹¹ Jel. k. IV, 5.

masságok, erősségei az égnek, dicsérvétek az Urat.”¹² A zsoldáros pedig ezt mondja: „Dicsérvélek téged az angyalok színe előtt.”¹³ „Gondoljunk arra — mondja Szent Benedek, a zsolozsmáról beszélve, — hogyan kell viselkednünk az Istenség és az ő angyalai előtt s úgy imádkozunk, hogy lelkünk összhangban legyen szavunkkal.”¹⁴ És Szent Anzelm, egy másik zsoldárverset („Dicsérvétek az Urat tízhúrú hárfán”) magyarázva mondja, hogy „ennek a hárfának első kilenc húrja az angyalok kilenc kara, s ezeknek a húroknak hangja tiszta és kedves, nincs benne semmi szomorúság. A tízedik húr mi vagyunk, testvéreim, az Egyház gyermekei, utasok ebben a számkivetésben; és angyalainknak valami harmonikus hangot kell nyujtanunk. Az ő áhítatos szolgálataiból nyeri lelkünk az ártatlanság szüzi fehérségét, a szeretet bíborát, vagy a megbánás jóillatát.” *Különösen imádságunkban igyekezzünk egyesülni öröz-angyalunk imádsásával.*

A liturgia tehát már a földön egyesít minket az angyalok égi szolgálatával és megmutatja nekünk, hogy milyen részük van üdvösségünk minden misztériumában; — buzdít bennünket, hogy azokat velük együtt ünnepezzük.

Karácsonykor az Egyház így énekel: „Az égi seregek sokasága csatlakozik az angyalhoz, dicsérve Istent és így énekelve: Dicsőség az eget magasságában az Istennek.”¹⁵ „Ma született Krisztus, ma a földön az angyalok énekelnek, az arkangyalok örvendeznek, ma az igazak így énekelnek: Gloria az eget magasságában.”¹⁶ És a pap az éjféli misében örvendezve intónálja az angyali himnuszt: Gloria in excelsis.

Virágvasárnapon az Egyház Krisztust e szavakkal magasztalja: „Az angyali kar az eget magasságában, a halandó

¹² Máj. 8. a Laudes antifónája.

¹³ 137. zs. 1.

¹⁴ Regula, XIV. fej.

¹⁵ A Laudes antifónája.

¹⁶ Antifona a II. vesperae Magnificatjához.

ember és minden teremtmény zengi dicséretedet. Dicsőség, dicséret és tisztelet neked, Krisztus, megváltó király.“¹⁷

Húsvétkor a matutinum második olvasmányában Szent Gergely így beszél az angyalokról, akik megjelentek a jámbor asszonyoknak a sírnál: „Az angyal fehér ruhába öltözve jelelt meg, mert nagy ünnepünk örömét hirdette. Ruhájának fehérsége valóban a mi nagy ünneplésünk fényét fejezi ki. A mi ünnepünknek, vagy az ő ünnepének nevezzük-e? Legjobb, ha így mondjuk: Ez az ünnep az övé és a miénk. Mert ha a mi Megváltónk feltámadása a mi boldogságunk, amennyiben, elvezetett bennünket a halhatatlansághoz, öröme lett az angyaloknak is, mert azzal, hogy bennünket a mennybe hív, az ő számuk lesz teljes. Ezen az ünnepen, amikor örömünk közös, az angyal tehát fehér ruhában jelenik meg, mert az Úr feltámadása megnyitván nekünk az eget, helyrehozta a veszteséget, melyet a mennyei haza szenvedett.“ *Nagyszombaton* a diakonus az Exsultet-et énekelve, így kezdi: „Örvendjenek most az égben a mennyei karok, ünnepeljük örömmel az isteni misztériumokat és szent harsona hirdesse a fölséges Király győzedelmét!“

Hallgassuk még meg *Urunk mennybemenetele ünnepének* zsolozsmájában a matutinum himnuszát: „Fölemelkedsz a csillagok birodalma fölé, a trónig, ahonnan gyakorlod azt a mindenre kiterjedő hatalmat, melyet neked az ég adott. Ott fogadod a hármassal teremtett világ hódolatát: az eget, a földet és a pokolét, melyek most már uralmad alatt vannak s térdet hajtanak fölséged előtt. Az angyalokat elfogja a csodálat, midőn látják a halandók sorsának változását: a test vétkezett és a test tisztította meg őket, Isten urallodik az Istennek testében.“ És az egyik olvasmányban Nagy Szent Leó pápa így magasztalja Jézust az ő diadalában: „E szent sokaság jelenlétében egy emberi természet emelkedik minden mennyei teremtmények méltósága fölé, hogy elhagyja az angyali rendeket, hogy magasabbra emelkedjék, mint az arkangyalok és meg ne álljon fölséges emelkedésében, míg az örök Atya lakába be nem fogadja. Társa lesz a trónon és a dicsőségben Annak, akinek természetével egyesül, már mint Fiú.“ *Urunk mennybemenetele ünnepének* nyolcadában, hétfőn, a matutinum 5. olvasmányában így ír Szent Aranyházi János: „Nem lett volna elég Krisztus dicsőségére, hogy behatoljon a mennybe és ott az angyalok között foglaljon helyet? De nem, embersége áthaladta az eget, a kerubok fölé emelkedett, magasabbra jutott, mint

¹⁷ Gloria laus.

a szeráfok, s nem állt meg addig, míg el nem érte az Úr trónját. A mi természetünk így felemeltetett mindezek fölé, úgy hogy az ember, aki olyan mélyen volt, hogy lejjebb már nem kerülhetett, fölemelkedett olyan magas helyre, ahonnan följebb már nem kerülhet... Az emberi természet megéremtelte, hogy ma minden dolgok fölé emeltessék. Ma az angyalok és az arkangyalok látták a mi emberi természetünket az Úr trónján, halhatatlan dicsőség ragyogásában.“ És ugyanennek a nyolcadnak szerdáján a Matutinumban Nagy Szent Gergely hozzászól: „Nagy öröm volt az angyaloknak, midőn az Istenember az égbe jutott. És minthogy az emelkedéshez a fehér ruha illik, az angyalok fehér ruhába öltözve jelentek meg a mennybemenetel pillanatában, mert ebben a misztériumban Jézus Istenembernek mutatkozott, dicsőséges föl-emelkedésében.“

Szűz Mária mennybevitelének ünnepén az Egyház énekel, hogy Mária fölemeltetett a mennyei lelkek fölé, akik őt királynőjükként üdvözlik. „Istennek szent anyja fölemeltetett az angyalok fölé az égi királyságban.“ „Mária fölvetett a mennybe, az angyalok örvendeznek ezen és dicsőítik, áldják érte az Urat“, — mondják az antifonák. „Az angyalok himnuszt énekelnek, az arkangyalok szolgálják, az erősségek dicsőítik, a fejedelemségek reszketnek az örömtől, a hatalmaságok versengve örvendeznek, az uralkodók kitörő örömmel vigadoznak, a trónállók ünneplik, a kerubok dicsőítést ismételik, és a szeráfok hirdetik dicsőségét.“¹⁸

Figyeljük meg, hogy mindezeneken az ünnepeken a *prefáció*, miután röviden megfogalmazza a nap misztériumát, felhív bennünket, hogy egyesítsük dicsőítésünket a mennyei seregével. *Karácsony*: „Az Ige megtestülésének misztériuma által a te fényednek új sugara ragyog lelkünk szemébe“; *húsvét*: „Krisztus, a mi Paschánk feláldoztatott“; *Urunk mennybemenetele*: „Feltámadása után Jézus felemelkedett az égbe“; és „ezért az angyalok dicsőítik az isteni Fölséget, stb...“

Az angyalok elébe jönnek a hívők lelkének a halál pillanatában. „Az angyalok hatalmas serege jöjjön lelked elé, amikor távozik a testből — mondja a pap a haladók imádságában. A Sátán, ez a rémítő szörnyeteg

¹⁸ A Matutinum 4. olvasmánya.

hátráljon meg az ő csatlósaival, reszkessen az angyalok közeledtére, akik téged kísérnek. Indulj el ebből a világból, — teszi hozzá, — krisztusi lélek, az angyalok és arkangyalok nevében, a trónállók és uralkodók nevében, a fejedelmek és hatalmasságok nevében, a kerubok és szeráfok nevében.” Az ég legyen nekik nyitva — kéri az elköltözötték miséjének offertoriuma, — s az angyalok örvendezzenek vele. Szent Mihály, Istennek főangyala fogadja őket, aki megérdemelte, hogy a mennyei sereg feje legyen.” És a feloldozás után: „Istennek minden *angyalai jöjjenek* elébe és vezessék be a mennyei Jeruzsálembe. Jöjjetek segítségére Istennek szentjei, siessetek fogadására az Úrnak angyalai, vegyétek fel lelkét és mutassátok be a Magasságosnak.

*

Amint az emberek, úgy *az angyalok is tagjai Krisztus misztikus testének*. Ők is Főjük, Jézus által adják meg a hódolatot az isteni Fölségnek, az egész küzdő Egyházzal együtt. „Ki által dicsérik fölségedet az angyalok... Krisztus által dicsérik az angyalok az isteni Fölséget, imádják őt az uraságok, imádják a hatalmasságok, tisztelik a hatalmasságok, az egek, az egek erősségei és a boldog szeráfok hódolnak neki” (Közös preláció).

„Mikor te könnyek között imádkoztál — mondotta Ráfael Tóbiásnak, — könnyeidet az Úrnak ajánlottam fel.”¹⁹ Szent Benedek Regulájában két alkalommal beszél arról, hogy „a napnak és éjszakának minden pillanatában, minden nap az angyalok, kiknek őrizetére vagyunk bízva, jelentik cselekedeteinket az Úrnak.”²⁰

A *Confiteorban* a celebráns és a hívek Szent Mihály imádságát kéri: „ideo precor beatum Michaelum Archangelum.”

¹⁹ Tob. XII, 12.

²⁰ 7. fejezet.

Felajánlaskor, az oltár tömjénezésénél kéri a pap: „Szent Mihály arkangyalnak, aki a tömjénoltár jobbján áll és az Úr minden választottjának könyörgésére az Úr áldja meg ezt a tömjént és fogadja el édes illatul.”

Utalás ez Szent János víziójára: „Egy angyal állott az oltár előtt, arany tömjénezővel és sok illatszer adott néki, hogy felajánlja minden szenteknek imádságait az arany oltáron, mely az Úr trónja előtt áll és az illat, mely a szentek imádsága, az angyal keze által felszállott Isten elé.”

Az angyalok ajánlják fel imádságaikat Istennek, de ezt Szent Mihály parancsára és közvetítésével teszik, aki „az égi seregek feje, vezére” „Dicsőséges uralkodó, Mihály arkangyal, — mondja a liturgia — gondoldj reánk itt és minden helyen, kérjed mindig az Isten Fiát értetünk, alleluja.”²¹

A *szent színek konsekrálása után* a celebráns mélyen meghajol és így imádkozik: „Esedezve kérünk téged, mindenható Isten: ezeket szent angyalod keze által vited fel magasztos oltárodra isteni Fölséged színe elé, hogy... minden mennyei áldással és kegyelemmel árteljük.”

„Valóban nyilvánvaló, — mondja Durandus — hogy hinnünk kell abban, hogy angyal segít a szent misztériumnál, és az ajálja fel Istennek a pap és a hívők imádságait.”²² Bossuet így magyarázza ezt a részt: „Mi jobbat lehetne tenni mint a szent angyal társaságát kérni, aki az imádságban vezet és benne minden szenteket, akik társai az ő boldogságának, hogy ajándékuk mindjárt eljusson a mennyei oltárig és kellemesebb legyen Istennek, amidőn ez a boldog társaság ajánlja fel.”²³ *Az angyalok által az Úrnak felajánlott imádságok kedvesebbek előtte.*

²¹ A Magnificat antifonája május 8-án.

²² Rational, II. köt., 322. old.

²³ Médit. XIV.

Jézus szavait: „Az ő angyalaik mindig látják Atyám arcát” Szent Hilarius így magyarázza: „Hogy az angyalok vezetik a hívők imádságait, ez egészen biztos tanítás. Az angyalok tehát minden nap Istennek ajánlják fel a gyermekek imádságait, akiket Krisztus megváltott és azért nagyon veszélyes dolog nevetni azt, akinek kivánságát és kérését annyi tisztelettel viszik fel egészen az örök és láthatatlan Isten trónjáig az angyalok, akik az ő udvarát alkotják.”²⁴

*

Mivel az angyalok természete fölötte áll a mi emberi természetünknek és ezért jobban résztvesznek üdvösségünk misztériumaiban, *Isten általuk alkalmazza reánk Jézus Krisztus érdemeit.* „Azért szállnak fel az égbe, hogy oda vigyék imádságunkat, s azért szállnak le onnan, hogy elhozzák nekünk Isten adományait” — mondja Origenes.²⁵

Az angyalok *tevékeny részt vettek megváltásunk művében.* Szent Ráfael megjelenik az ószövetségben, Szent Mihály pedig az újszövetségben. Egy rossz angyal kísértette Évát a földi paradicsomban és általa megejtette Ádámot. Gábrriel arkangyal az „új Évától” kéri az „új Ádám” megtestesülésbe való beleegyezését, akinek bennünket fel kellett emelnie. Angyalok imádták Jézust a világba való jövelekor. A sátán megkísérti Krisztust a pusztában és a jó angyalok jönnek őt szolgálni. Az Úrnak egy angyala vigasztalja a Megváltót a Getszemáni kertben. És tudjuk hogy az angyaloknak mennyi részük volt az Üdvözítő dicsőséges misztériumaiban. Nem kell csodálnunk tehát, hogy közvetítők ők Isten és az emberek között, amidőn kiosztják azokat a kegyelmeket, melyeknek forrásai mind ezek a misztériumok. Ezt az angyali közvetítést kifejezetten tanítja a liturgia.

²⁴ Örzőangyalok ünnepe (okt. 2.) zsolozsmájában a Matutinum 9. olvasmánya.

²⁵ Logos

Az „*Asperges me*” után következő imádságban kéri a pap Istent, hogy „küldje el szent angyalát, aki őrizze, támogassa, védelmezze, látogassa és oltalmazza mindazokat, akik a templomban összejöttek.”

A *szent evangélium felolvasása előtt* a szentmisében a pap így imádkozik: „Tisztítsd meg szívemet és ajkamat, mindenható Isten, aki Izaiás látnok ajkát tüzes szénnel megtisztítottad.” Izaiás ajkát egy angyal tisztította meg. „Felkiáltottam: én szerencsétlen! nem tudok beszélni, mert tisztátalan ember vagyok, s tisztátalan ajkú nép között lakom! Akkor felém repült egy szeráf. Égő szenet tartott, melyet fogóval vett az oltárról. Megérintette ajkamat vele és mondotta: Ime, égő szén érintette ajkaidat; gonoszságod eltöröltetik és bűneid megbocsáttának.”²⁶ Az oltárnál ennek az angyalnak közvetítéséért imádkozunk, hogy általa tisztítson meg bennünket Isten.

A *mise végén* a celebráns még egyszer az angyali seregek vezéréhez fordul abban az imádságban, melyet már az oltár lépcsőjén mond. „Szent Mihály arkangyal védelmezze minket a küzdelemben; Isten erejével társítsd vissza a sátánt és a többi gonosz szellemet, akik e világban járnak a lelkek elvesztésére.”

A *felnöttek keresztségénél* az Egyház kéri Istentől, hogy „mint Izrael fiainak őrizetére éjjel-nappal egy angyal volt kijelölve, amidőn Egyiptomból kivonultak, úgy kegyeskedjék elküldeni a magas mennyből az ő szent angyalát, hogy így vigyázzon ezekre a katechuménekre és elvezesse őket a keresztség kegyelmére.”²⁷

A *hamuszentelésnél* az Egyház esedezik Istenhez, hogy méltóztassék elküldeni az égből szent angyalát, hogy megáldja és megszentelje azt a hamut.” Amidőn az Egyház megáld sirt, hidat, kocsit, stb., ugyancsak kéri a Magasságost, hogy küldje el egy angyalát annak őrzésére.

²⁶ Izaiás, 6, 7.

²⁷ Rituale: Felnöttek keresztelese.

A liturgia telve van azzal a gondolattal, hogy az *angyalok szolgálata által jön el Isten hozzánk és megünnel minket*. Ők a mi közvetítőink. S vajjon ez a gondolat egyébként nem megerősítése-e annak a legrégebbi egyházatyák által bizonyított tanításnak, hogy az egyházi hierarchia megfelel az angyali hierarchiának és amint közvetítőink a pápa, a püspökök és a plébánosok, így kell közvetítőinknek lenniök Szent Mihálynak, az angyali seregek fejének, az egyházmegye angyalának és minden templom angyalának.²⁸

Azért az Egyház, amidőn kultuszában folytonosan segítségül hívja az angyalokat, mint közvetítőket, általuk adja meg Istennek azt a dicsőítést, mely neki így kedvesebb és nekünk biztosítja — ismét őáltaluk — azokat a kegyelmeket, melyekre szükségünk van. Újabb ok, melynél fogva a liturgia az igazi krisztusi lelkületnek első és nélkülözhetetlen forrása.

²⁸ Minden egyházmegyének és minden plébániának megvan a maga őrzőangyala. Braziliában a nemzet őrzőangyalának ünnepét külön megünnepelik.

XIV. FEJEZET

A SZENTEK ÜNNEPEI

Az angyalok után a szenteket tiszteli az Egyház. Különösen övék a pünkösdi utáni idő, mert ekkor ünnepeljük a Szentlélek szenttétevő működését. Ebben az időszakban, mely az esztendőnek a felét foglalja magában, természetesen a legtöbb szentnek ünnepeét találjuk. És mindenekelőtt, felülmúlva az összeseket és valamennyit egybefoglalja, november 1-én ünnepeljük minden szenteket. Ez kötelező ünnep, vigiliával és nyolcaddal.

A liturgiában *a szentek rangbeli sorrendje* az, amit a Mindenszentek litániájában is látunk: Keresztelő Szent János, Szent József, a szent pátriárkák és próféták, Szent Péter, Szent Pál, Szent András, Szent János minden szent apostolok és evangelisták, stb... A Confi-teorban ugyanígy Szent Mihály után következik Keresztelő Szent János, Szent Péter és Pál apostolok és minden szentek.

Ez a rangsor aszerint van összeállítva, amint a szentek a megtestesülés tervében fontosabb, vagy kevésbé fontos szerepet töltenek be. *Az elsőség Keresztelő Szent Jánost* illeti meg, a Megváltó előhírnökét. Mint a többi szenteket, ünnepeljük őt halálának napján (augusztus 29.), de a mi Urunk és a Szent Szűz vele is megosztották azt a kiváltságot, hogy születését is ünnepeljük (június 24). Ez az ünnep elsőrangú, vigiliája és oktávája volt egészen az 1911.-i reformig. Kívánatos volna, hogy visszanyerje kultusza azt a különleges helyet a hívők becsülésében, amelyben azelőtt volt része. Erre emlékeztet még néhány népi szokás, mint pl. Szent János tüze.

Utána következik Szent József, március 19.-én. A böjti idővel nem fért össze, hogy ünnepének nyolcada legyen. Ezért kapott még egy ünnepet, Oltalmának ünnepét: húsvét utáni harmadik hét szerdáján, nyolcaddal. Szent József Máriának szüzi hitvese s e valóságos házasságból kifolyólag atyja a gyermek Jézusnak. Neki jogai voltak a Szűznek, az ő hitvesének áldott Gyümölcse felett. Ő az egész Anyaszentegyház oltalmazója is. Ünnepeinek külön prefációja megénekeli ezeket a kiváltságokat.

Szent Józsefet követik *az apostolok,¹ mert ők Jézus közelségben éltek s kiválasztotta őket, hogy hirdessék a világban az evangéliumot.* Régen ünnepeiken munkaszünet volt, mint a vasárnapokon. Kettő kivételével mindnek ünnepét vigilia előzi meg; ez mutatja, hogy mennyire fontos a róluk való megemlékezés. Szenteljük meg ezeket a napokat a szentmisében való részvétellel, áldozással, ne hagyjuk elmúlni észrevétlenül, mint az igen sokszor előfordul. Nem lehetne pl. az iskolákban, intézetekben a gyermekek figyelmét felhívni valamivel az ünnepükre. — ha az esetleg nem is lenne más, mint valami kis kedveskedés?

Június 29-ike Szent Péternek, az Egyház fejének és Szent Pálnak, a nemzetek apostolának ünnepe, az ő mártírháláluk évfordulója. Egyike a legnagyobb ünnepeknek. Kötelező a szentmisében való részvétel és a szolgai munkától való tartózkodás. Vigilia előzi meg és nyolcad követi. A legújabb kodex megjelenése óta a vigilia böjtje megszűnt.

¹ Szent András vigiliával, nov. 30., — Szent Tamás vig. val, dec. 21., — Szent János nyolcaddal, dec. 27., — Szent Mátyás vig.-val, febr. 24., — Szent Fülöp és Jakab, máj. 1., — Szent Péter és Szent Pál vig.-val, jún. 29., — Szent Jakab vig.-val. júl. 25., — Szent Bertalan vig.-val, aug. 24., — Szent Máté vig.-val, szept. 21., — Szent Simon és Szent Júdás vig.-val, okt. 28., — Szent Márk evangélista, apr. 28., — Szent Lukács evangélista, okt. 18.

Ezen a napon különösképen kell imádkoznunk a Szentséges Atyáért, Szent Péter utódjáért. *A két apostolfejedelemnek az esztendő folyamán még öt más ünnepe van.*²

Az egyes nemzetek, egyházmegyék, plébániák védőszentjeinek ünnepét az Egyház igen nagy fénnel üli meg, mert az ő munkájuk által lettek ezek az országok, területek katolikusokká. Ezek a szentek a mi atyáink a hitben és az égben továbbra is védik azt az országot, ahol éltek, ahol tisztelik őket, ahol ereklyéiket őrzik.

A *templomszentelés évfordulója* is igen nagy ünnep. Az egész Egyház megüli a római lateráni bazilika szentelésének évfordulóját (nov. 9.) és Urunk színeváltozását (aug. 6.), ami második titulusa ennek a bazilikának. Ez a templom volt a katolikus kultusznak első középontja.

Megünnepeljük még Szent Péter és Szent Pál bazilikájának felszentelését (nov. 18.), amelyek az ő vérnőhaláluk táján épültek és a Sancta Maria Maggiore (a „régébbi Mária templom”) ünnepét (aug. 5.). Ez Rómában a Szent Szűz legnagyobb bazilikája. Itt őrzik a kis Jézus jászolának darabjait, így Rómában ez a bazilika Betlehemet képviseli. A jeruzsálemi Szent Kereszt bazilika itt a Kálváriára emlékeztet. Benne a Golgotáról hozott földt őrzik és a szent kereszt relikviáit. Az igazi keresztnek darabját az Egyház a legnagyobb tiszteletben tartja, amint azt mutatja a kereszt előtti hódolat nagypénteken, a szent kereszt felmagasztalása ünnepén (szep. 14.). A liturgia dicsóítja a szent fát, melyen az Üdvözítő meghalt, magasztalja ezt a fát, melyet az Úr az Egyház paradicsomába ültetett el s melynek áldott Gyümölcse visszaadta az életet azoknak, akiknek halált hozott a földi paradicsom fája.

² Szent Péter római katedrása, jan. 18., — Szent Pál megtérése, jan. 25., — Szent Péter antiochiai katedrása, febr. 22., — Szent Pál emlékezete, jún. 30., — Szent Péter bilincsei, aug. 1.

Az apostolok után az elsők *a mártírok* voltak, akiket az Egyház ünnepel. Templomokat emeltek vértanúságuk helyén, vagy sírjuk fölött. A katakombákban a szent misztériumokat földi maradványaik fölött ünnepelték: ez az eredete annak a szokásnak, hogy az oltárköbe vértanúk ereklyéit helyezik.³ A mártírok így közösségben vannak a Kálvária Mártírjával, akiért „tanúságot tettek” Benne való hitükről, vérük kiontásával.

A legnagyobbak e mártírok között az aprószentek (dec. 28.), akik mint kisgyermekek kapták meg a véskeresztiséget Jézus megvallásával „non loquendo sed moriendo — nem szóval, hanem érte való halállal”. Szent István első vértanú (dec. 26.), amelyről a nyolcadik napon ismét van megemlékezés és Szent Lőrinc (aug. 10.), akinek ünnepét vigilia előzi meg és a nyolcadik napon megemlékezés követi.

Utánuk következnek *mind a szent főpapok, hitvallók, szüzek, szent asszonyok és özvegyek*, akik közül elsőnek említjük meg Szent Joachimot és Szent Annát a Szent Szűz szüleit, akik az isteni tervben fontos szerepet tölthettek be.

Az Egyház némely szent hitvallójának megadja a „*Doktor*” címet. A görög egyháznak négy⁴ és a latin egyháznak is négy⁵ nagy doktora van és ezeken kívül még tizenkét Szent viseli ezt a címet.⁶

Az Egyház tiszteli *a szerzetesrendek legfőbb törvényalkotóit* is:

³ Az ereklyéket mindig tisztelte az Egyház és sok egyházmegyében külön megünneplik az ott őrzött ereklyéjét.

⁴ Aranyszájú Szent János (jan. 27.), — Szent Atanáz (máj. 2.), — Szent Vazul (jún. 14.), — Szent Nazianzi Gergely (máj. 9.).

⁵ Szent Jeromos (szept. 30.), — Szent Ágoston (aug. 28.), — Nagy Szent Gergely (márc. 12.), — Szent Ambrus (dec. 7.).

⁶ Szent Hilarius jan. 14., — Szent Szalézi Ferenc, jan. 29., — Szent Alexandriai Cyrill, febr. 9., — Szent Damiáni Péter, febr. 23., — Szent Leander, febr. 27., — Szent Aquil-

Szent Benedek, a bencések alapítója márc. 21. Szent Assisi Ferenc, a ferencesek alapítója okt. 4. Szent Domonkos, a domonkosok alapítója aug. 4. Szent Ignác, a jezsuiták alapítója júl. 31. Szent Alfonz, a redemptoristák alapítója aug. 2. stb.

Ezek az ünnepek különböző időszakokban keletkeztek, *s a szentek élete és kultusza mintegy az Egyház kivonatos történetét adja*, minden századok folyamán. Olvassuk életrajzukat az ő ünnepükön. Ezt kívánja az Egyház is papjaitól, amidőn a szentek életét a szent zsolozsmában olvastatja.

Kezdetben kevés szent ünnepe volt a keresztény kalendariumban, de a századok folyamán mindig újabb szenteket nevelt az Egyház. „A szentek officiumai lassanként megszorodtak — állapítja meg X. Pius pápa — s ennek következtében majdnem teljesen eltűnt a vasárnapok és feriek liturgiája.” Ez veszélyt is rejthet magában, ha a lélek belemerül azoknak ünnepeibe, akik csak másodlagos eszközökként szolgálták megváltásunk művét s elveszti szem elől Azt, akinek elsősorban műve a megváltás, a mi Urunkat, vallásunk nagy misztériumainak hagyományos kereteiben. S hogy mindent megújítson Krisztusban, a szentatya *visszaadta a krisztusi ünnepkörnek azt a legfőbb elsőséget, mely azt megilleti. A szentek ünnepeinek megadta a helyes korlátokat*, melyek által láthatókká váltak ismét a „Proprium de tempore” vezető vonalai. A szentek ünnepkörének tehát első törvénye, hogy jóformán mindig eltűnjék a vasárnapokon és azokon a nagy ünnepeken, melyek az esztendő folyamán Jézus életére és cselekedeteire

nói Tamás, márc. 7., — Jeruzsálemi Szent Cyrill, márc. 18., — Szent Damaszceni János, márc. 27., — Szent Izidor, ápr. 4., — Szent Leó, ápr. 11., — Szent Anzelm, ápr. 21., — Szent Béda, máj. 27., — Szent Bonaventura, júl. 17., — Szent Alfonz, aug. 2., — Szent Bernát, aug. 20., — Szent Krizolog Péter, dec. 4., — Szent Efrémnek XV. Benedek pápa adta meg a doktori címet.

emlékeztetnek. Így az Evangélium teljes fényében bon-
takozik ki előttünk s a szentek alakjai, akik az Üdvözi-
tő körül munkálkodtak, az Egyház kultuszában az őket
megillető helyet nyerik. *Kivánatos, hogy ezt a hierar-
chiát mindig szem előtt tartsuk.* És a liturgiának éppen
egyik különös előnye, hogy általa megadhatjuk az év
folyamán minden szentnek az őt megillető tiszteletet,
méltóságuknak, rangjuknak megfelelően.

Figyelemreméltó, hogy ritka kivételektől eltekintve,
az Egyház sem az officiumban, sem a szentmisében nem
szól közvetlenül a szentekhez, hanem Istenhez, akiben
minden szentségnek szerzőjét ismeri el. Így a matuti-
num invitatoriuma általában így szól: „Az apostolok
Királyát..., a mártírok Királyát..., a hitvallók Kirá-
lyát..., a szűzek Királyát, jöjjetek imádjuk”, aszerint,
hogy mi volt az illető szent, akit ünnepelünk. A collec-
ták sohasem a szenthez fordulnak; egyszerűen említés
történik közbenjárásukról, miután méltatják a kegye-
lemnek csodáit, melyeket Isten művelt bennük. Például
január 25-én, Szent Pál megtérésének ünnepén: „Isten,
aki az egész világot tanította Szent Pál predikálásával,
stb., stb.” Február 5-én Szent Agatha ünnepén: „Isten,
ki hatalmad egyéb csodái között győzedelmessé tette a
mártírság gyötrelmei között a gyöngébb nemet is, stb.”

És ez azért van így, mert a szentek iránti tisztelet
mindenekfölött abban áll, hogy *bennünk magának a
Magasságosnak művét dicsőítsük*, mert a szentmise,
mely az isenimádásnak legfőlségesebb módja, a legna-
gyobb hódolat, amit a szentek iránt tanusíthatunk. A
szentek emlékére bemutatni az áldozatot valójában any-
nyi, mint Istennek bemutatni Jézus vérét, hogy végtelen
imádást és hálát adjunk mindazokért a jökért, melyeket
velük az Úr tett. És a szentek, akik vágnak dicsőíteni
a főlséges Istent mindazért, amit velük tett, nagyon há-
lásak azért, ha a szentmiseáldozatot az ő szándékukkal
mutatjuk be. Ez növeli boldogságukat.

Mert ha úgy tekintjük az új törvényt áldozatát, mely-

nek engesztelő és könyörgő ereje van, akkor ha a szentek ünnepén mutatjuk be, úgy midőn Jézus érdemeit és imádságait ajánljuk fel, felajánljuk a szentek elmúlt földi életének érdemeit is és az ő jelenlegi közbenjárásukat a mennyben.

Különösen *a mennybe való bevonulásuk évfordulóján*, az ő ünnepükön — dies natalis — *szavuk hatalmasabb* az Istennél. Miséik orációi mindig vagy érdemeikről, vagy közbenjárásukról emlékeznek meg. Szent József oltalma ünnepének postcommunioja pl. azt kéri Istentől, hogy: „Szent József érdemei és közbenjárása által legyünk részesei az örök dicsőségnak.”

Az ószövetségben a fölséges Istenhez fordultak és a pátriárkák közbenjárását használták fel, hogy szívesebben fogadja őket: „Kérünk téged, Urunk, Istenünk, ne vond meg tőlünk irgalmasságodat Ábrahámért, akit szerettél; Izsákért, a te szolgádért és Izraelért, a te szentédért” — mondta Azariás a tüzes kemencében.⁷ „Megmentem Jeruzsálemet éretted és szolgámért Dánielért” jelenti ki a próféta Ezechiás királynak.⁸ Az Egyház nem szűnik meg ismételni: „Isten, atyánk Istene, Ábrahámnak Istene, Izsáknak Istene, Jákobnak Istene, Isten, ki megjelentél Sina hegyén a te szolgádnak Mózesnek, stb.”⁹ *De leggyakrabban helyettesíti a pátriárkákat és prófétákat a szentekkel*, vagy amazok mellett megemlíti ezeket is. Angyalok Istene, arkangyalok Istene, pátriárkák Istene, próféták Istene, apostolok Istene, mártírok Istene, hitvallók Istene, szűzek Istene, stb.”¹⁰ Mindenszentek napján kéri, hogy „egy ünnepen emlékeztvén meg minden szenteknek összes érdemeiről, Isten adja meg nekünk, ily sok közbenjáróra való te-

⁷ Ex. 32, 13. — Dán. III, 35.

⁸ Kir. negyedik könyve, XIX, 34.

⁹ Felnöttek keresztségének szertartása és a nászmise, a Ritualeban.

¹⁰ Rituale, u. o.

kintettel irgalmasságának oly nagyon óhajtott bőségét.”
(Oráció.)

A szentek egyességének misztériuma által habár ezek a boldog lelkek az égben laknak, mégis *bensőséges kapcsolatban vagyunk velük*, mert ők is, mint mi, Krisztus misztikus testének tagjai és általuk jut el hozzánk a mi Fejünk isteni élete. Isten mellett ők a mi szószólóink, akik védik ügyünket, s hogy ezt megtehessék, egyesülnek az Úr Jézus Krisztussal. Emléküket az Egyház mindig egyesíti a Golgota Áldozatának emlékével. Ereklükét az oltárban őrizzük és a mise kánonjában minden szentről megemlékezünk (Communicantes). Szent Ágoston mondja: „Az egész megváltott város, vagyis a szentek gyülekezete és társasága, ez a nagy, közös egyetemes áldozat, amelyet a nagy Főpap bemutat Istennek, aki feláldozta magát értünk szenvedésében.” A szentmisében Jézus és a szentek áldozatának egysege biztosít számunkra nagy kegyelmeket.

*

A szentek kultusza, amint azt a liturgiában megismerjük, végül abban is áll, hogy *erényeiket utánozzuk*. Május 1-én, Szent Fülöp és Szent Jakab miséjében így imádkozunk: „Add, hogy mi, akik örvendezünk az ő érdemeiknek, javunkra használjuk fel példájukat.” És a február 5-i misében: „Engedd meg jóságodban, hogy mi, akik Szent Agatha szűz és mártir születését ünnepeljük, az ő példáját követve, hozzád emelkedjünk.”

Ki tudná elmondani a morális jelentőségét annak, hogy az Egyház naponta megemlékezik szentjeinek erényeiről, nagylelkű tetteiről. A hívők így mindig maguk előtt látják követésreméltó életüket, s így könnyebben kerülnek a rosszat és nagyobb buzgósággal keresik az igazi javakat.

Athén főterén a polgárok felállították hazájuk hősei-

nek szobrait, s mikor elhaladtak előttük, látva azok harcias tartását, ösztönszerűen kiegyenesedtek.

Ez a szentek ünnepeinek hatása a krisztusiakra. Látják a krisztusi hitnek ezeket a hőseit. kiegyenesednek és nagyobb lélekkel haladnak a szentség útján.

És ezért is lesz a liturgia lelkünk számára az igazi krisztusi lelkület első és pótolhatatlan forrása.

XV. FEJEZET.

A LITURGIKUS ELMÉLKEDÉS

A liturgia nemcsak a formulák és mozdulatok vallása. „Azt gondoljátok, mert sok szóval imádkoznak, meghallgatást nyernek”, mondotta Jézus a farizeusokról, akik mást nem tartottak meg, mint a külső ritust. És sok hívő is azt gondolja, hogy mindent megtett, ha recitálja a liturgikus szövegeket, s kifogástalan módon éneklí a gregorián éneket. „Lélekben és igazságban kell imádni: In spiritu et veritate oportet adorare” jelenti ki nekik Krisztus.

A szentmiseáldozat, ami az Egyház hivatalos kultuszának középpontja, külső ritus, amely — mint ahogy láttuk, — csak azoknak használ, akik nemcsak érzelmi-*leg (affective)* áldozzák fel magukat, hanem valóságosan is (*effective*) az isteni áldozattal.

A szakramentumok érzékelhető jelek, melyek bár önmaguktól fejtik ki hatásukat, csak a felvevőnek lelki dispoziciója szerint szentelik azt meg.

A szent zsolozsma szóbeli imádság, amelyet az imádságnak szellemében kell elmondanunk, ha meghallgatást kívánunk. „Tudjuk, mondja Szent Benedek, hogy nem a sok szó által, hanem a szív tisztaságáért és a szívbeli könnyes töredelemért hallgat meg bennünket az Isten,”¹ s a szent zsolozsma recitálásának módjáról beszélve, azt mondja, (mint már olvastuk): „Amikor zsolozsmázunk, lelkünket hassák át azok a gondolatok, amelyeket szavaink kifejeznek”,² vagyis hogy szóbeli imádságunk elmélkedő imádság is legyen.

¹ XX. fej.: Az imádságban való tiszteletről.

² U. o., XIX. fej.

„Nem elég biztosítani a szent zsolozsma méltóságát és materiálisan jó elvégzését, írja Delatte. Kell, hogy értelmünk tudja, kihez intézzük a szavakat, kinek szólnak a dallamok; kell, hogy figyeljünk a zoltárosnak és az Egyház gondolatára. Kell, hogy szívünk valóban felmelegedjék, amidőn szavunk visszhangzik. És, hogy a harmónia teljes legyen, életünknek magának is összhangban kell lennie gondolatunkkal, szeretetünkkel, szavunkkal, hangunkkal. Így és csakis így éri el a liturgia kettős célját: Isten dicsőítését és a magunk megszentelését.”³

Emellett a tévedés mellett, mely szerint az Egyház liturgikus kultusza a léleknélküli ritualizmusnak bizonyos fajtája, van egy másik, nem kevésbé gyászos, mely azt akarja elhíttetni, hogy ha valaki a hivatalos imádságot elvégzi, ezzel fel van mentve az egyéni imádság alól.

De vajjon nem a mi Urunk maga mondotta-e: „Ha imádkozni akarsz, menj be kamrádba, zárd magadra az ajtót, s imádd Atyádat rejtekben és Atyád, aki lát a rejtekben, megjutalmaz érte.”⁴ És az egész hagyomány nem erősítette-e mindig meg az egyházatyák szava által, hogy az imádság minden pillanatban nélkülözhetetlen, mert mindig el kell mondanunk szeretetünket Istennek. A tudomány világában szükséges a gondolkodás; állandóan vissza kell rá térni és belehatolni mindjobban s a gondolatokat el nem feledni. És a természetfeletti világban, hogy megismerjük Istent és magunkat, hogy keressük a jót és kerüljük a rosszat, gyakran kell ezekre a dolgokra gondolnunk s ezeknek szüntelenül elmélkedésünk tárgyainak kell lenniök a nap folyamán. Így és csak így tudjuk az isteni megvilágosodás fényében, az Isten szívével való összedobbanásban, amit imádságnak nevezünk, jobban megismerni az isteni

³ Commentaire sur la Regle de saint Benoit, 215. o.

⁴ Mt. 6, 6.

nagyságot és a magunk semmiségét, valamint az ebből származó előnyeinket és kötelezettségeinket. Ha ezeket az előnyöket nem ismerjük, meg fogjuk vetni és ha elfeledjük ezeket a kötelezettségeket, akkor megszegjük azokat. „Ignoti nulla cupido.” (Az ismeretlen után nem vágyunk.)

„A liturgikus imádság, mondja Ryelandt, lényegében kollektív, közösségi imádságforma, ami bármily szép és szent legyen, sohasem helyettesítheti teljesen azt, amit az egyéni benső élet megkíván, aminek szükségét érzik a lelkek, akiket Isten magához vonz. Mindazoknak, akiknek szükségük van a hit igazságairól való átértett és benső meggyőződésre, vagy a csendben való imádságra, hogy hibáikat megbánják, hogy hálát mondanak, szeressenek és megalázkodjanak, kell a hivatalos kultusz kötelességén kívül bizonyos idő magánimádságra és elmélkedésre. Bármily szépek a zsoltárok és a liturgikus imádságok, a magánimádság és elmélkedés mégis lényeges helyet foglal el a normális belső életben.”⁵

Az elmélkedésre tehát szüksége van minden krisztusi hívőnek és ettől a megállapítástól nem kell megijedni — ahogy sokan megijednek, — mert ez az elmélkedés nem más, mint a gondolkodásnak és imádságnak egysége. „Olvassál mindig keveset, mondja Fénelon,⁶ olvassál lassan és mohóság nélkül, olvassál szeretettel.” Valóban, ebben az olvasásban, melyben kérem Istent, hogy világosítson meg, értelmem, ami először mozdul meg, belehatol az igazságba és a jónak formájában tűnik fel akaratom előtt; akaratom, mely csak olyan mértékben szeret, amilyen mértékben megismer, most láng-ra lobban az isteni szeretettől és felbuzdul az imádságban, hogy gyakorlati elhatározásokat tegyen. A kezdők-

⁵ Maredsousi liturgikus hét: Breviárium és elmélkedés, 173. o.

⁶ Összes művei, III. kötet, 192. o.

nél a megértésnek van nagyobb szerepe, mint az akaratnak, ez a tulajdonképpeni elmélkedés; az előrehaladottabbaknál ellenkezőleg a szívnek szerepe több, mint az értelemé, ez pedig a tulajdonképpeni imádság. Mindkét esetben a gondolkodás az első s ezt követi az érzélem, vagy áhítat; az az eszköz, ez a cél. A lelki élet mesterei mindkettőt az imádság névvel jelölik, mert az imádság és elmélkedés egymástól elválaszthatatlanok és a gyakorlatban bizonyos fokig együtt hatnak. „Amikor olvasol, Isten szól hozzád, mondja Szent Ágoston, és amikor imádkozol, te szólsz Istenhez.”⁷ Az értelem hallgat, a szív felel, mert itt a megértést teljesen áthatja a kenet és a szeretet.

A hivatalos viszony mellett, amit a liturgikus kultusz létesít Istennel, van tehát másik, magánjellegű kapcsolat. *Van az égi király udvarának szertartása*; ez a liturgia, melyben a papi hierarchia (pápa, püspökök és papok), a királyi palotában — a templomban — összegyűltek között Jézus Krisztus által az Atyának nyilvános tiszteletet adnak, melynek formuláit és rítusait az Egyház hivatalosan meghatározta.

Másrészt *van magánkihallgatás*, ahol az alattvalók uralkodójukkal bizalmasabban elbeszélgetnek; ez a népies fogadtatás, ami *mindenütt lehetséges és ahol mindenkinek* van valami mondanivalója. Ez a családi tűzhely, ahol az atya gyöngédséggel fogadja gyermekeinek bizalmát. Az imádságnak ez a nem hivatalos formája — bár a lelki vezetés bizonyos ellenőrzése alatt marad,⁸ mégis nagyobb szabadságot enged a lelkeknek Isten előtti kiáradásukban.

A liturgikus, vagy nyilvános imádság lényegében közösségi és szükségképpen külsőleges, mert az Egyház, mint látható társaság fordul a Teremtőhöz. És nagy ez az imádság, mert ez hiteles, hivatalos szava a jegyesnek.

⁷ A 85. zsoltárról.

A nem liturgikus vagy magánimádság néha külsőleges, mint a rózsafüzér recitálása, a különböző társulatok imádságai, stb... vagy egyszerűen belső imádság, mint az elmélkedés és a szemlélődő imádság. Végezhető templomban és magánlakásban. És ezt az imádságot is Krisztus misztikus testének tagjai végzik a Szentlélek indításával, s első előnye, haszna, hogy megvalósítja a Mester parancsát: „Mindenkor imádkozni kell és soha meg nem szünni.”⁹

Lássuk tehát, milyen viszony van az imádságnak ezen két formája között.

I. Mi a liturgikus imádság a magánimádság számára ?

„A katolikus imádságnak ezen két formája között féltékenyen párhuzamot vonni, egyiket a másiktól versengő módon elválasztani nem jár semmi előnnyel; és hiába keresnénk azt, hogyan ártanak ezek egymásnak, vagy hogyan zárják ki egymást. Boldog az, aki mindkettőt szeretve, egyesíti! Mindegyik maradjon meg a maga helyén az Egyház gyermekeinek gyakorlatában és becsülésében.”¹⁰

A liturgikus imádság, mondja Gréa, „a legkiválóbb dicsőítés, amit ember a földön Istennek adhat; minden, ami ezt kisebbíti, nyilvános baj és szerencsétlenség, és annak megszüntetése az utolsó büntetés, amivel Isten fenyegeti a városokat :„Megszüntetem ezen a helyen a vőlegény és a menyasszony szavát (Jerem. VII, 34.), Jézus Krisztusnak és az Egyháznak ünnepélyes beszélgetését.”¹¹

⁸ Gyóntató vagy lelkivezető, az Egyház által jóváhagyott könyvek, vagy lelkigyakorlatok, búcsúkkal ellátott imádságok, stb., stb.

⁹ Lk. 17, 1.

¹⁰ Madame l'Abesse de Solesmes: „La vie spirituelle et l'oraison”, X. f.

¹¹ A római breviárium bevezetéséből.

A szent hierarchia által szabályozott és vezetett liturgikus imádság jó ellenőrzője a magánimádságnak és megakadályozza a személyes inspirációknál könnyen lehetséges csalódásokat, képzelgéseket. A magánájtatosságokat kitágítja, mert az Egyház hivatalos kultusza — a legmélyebb etimológiai értelemben — a keresztyén imádság, vagyis az egész közösségnek imádsága, a katolikus hierarchia egy tagjának vezetése alatt. „Ha belső imádságunknak külső formát adunk, írja Beauduin, ez az Egyház ellenőrzése alá helyez bennünket és érintkezésbe hoz a hívők egész gyülekezetével.”¹²

A liturgikus imádság *segítségére van* a léleknek, amidőn a Magasságos iránti érzelmeink kifejezésére a legalkalmasabb formulákat sugallja. „Nem találunk semmit az emberi nyelvben, ami tökéletesebben kifejezné az imádságban a teljes igazságot, mint a liturgikus imádságnak formáit, melyek ugyanazzal a hajlékonysággal alkalmazkodnak az Istenet kereső léleknek első dadogásához, mint az őt megtalálónak elragadtatót áradzásaihoz.”¹³ Mily boldog, hogy bár nem tudja Isten kellően dicsőíteni, akit imádsága oly nagyra mutat előtte, mégis bizonyos pillanatokban mondhatja a zsolozsmái, az Egyháznak szent imádságait és olvasmányait, mert jól tudja, hogy ez a menyasszonynak a hangja, melyet a Szentlélek sugall és Isten mindig meghallgat.

„Az ártatlan és jámbor lélek, mint Bossuet mondja, itt mennyei gyönyörűséget és tartalmas táplálékot talál, s buzgóságának folytonos megújulását is.”¹⁴ „Tudjuk, hogy az egyéni imádság táplálkozhatik magánforrásból is; de nemkevésbé igaz, hogy a szemlélődésnek első és legbőségebb forrását mindig a zsolozsmában találjuk... Hogyne tudna az a lélek, akit az isteni Lélek ké-

¹² La piété de l'Église, 79. o.

¹³ Lu Bruyère: La vie spirit. et l'oraison.

¹⁴ Mária Terézia temetésekor mondott beszéde.

szít elő és formál (a hivatalos kultuszban) jobban beszélgetni, mint más, szívének intimitásában Istennel, amidőn visszatérve magányába, magával hozza, mint méhecske oly sok virágnak mézét? A szemlélődés, legmagasabb formájában, vajjon nem egyszerűen kivirágzása-e azoknak a szép tanításoknak, melyeket az Egyház imádsága ad nekünk?"¹⁵ „A liturgikus imádság, írja Beauduin, tanítványait Jézus Krisztus papságával élető és bensőséges kapcsolatban tartja, s üdvös a hatása ennek a léleknek belső aktivitására, aki a szemlélődő imádság csöndjében Istenével a legbensőségebb egységben marad;”¹⁶ és valóban, teszi hozzá Chipier abbé, „amint az anyagi eledel vérré változva kering az öszes tagokban, hogy azokat megújítsa, ugyanúgy a lelki táplálék, amit a zsolozsmában merítettünk, eljut minden képességünkbe: értelem, akarat, emlékezet, képzelet, mindezeket felfrissíti és élteti”.¹⁷

Összefoglalva: a magánáhitat a liturgiában találja, kiválóan sajátos céllal, azokat a *formákat*, melyekben a legteljesebben kifejezheti magát és a *forrást*, melyből a legbőségesebben táplálkozhatik. Ebben az értelemben mondhatjuk, hogy az elmélkedés a liturgiában nyeri legnagyobb tökéletességét.

II. Mit jelent a magánimádság a liturgikus imádság számára?

A liturgia csak átemlédetden tökéletes. A magánimádság nélkülözhetetlen a léleknek a hivatalos dicsőő imádsághoz való előkésztéshez, ennek a dicsőítésnek méltó végzéséhez és végül a nap folyamán megnyerjük a szentségnek minden gyümölcsét, amit a liturgikus imádság adhat.

Az Egyház nyilvános kultusza *az életszentségnek hi-*

¹⁵ Gueneger: La vie spirit. et l'oraisno, X. köt.

¹⁶ La piété de l'Église, 75. o.

¹⁷ U. a., 333. o.

vatalos iskolája. Ebben az iskolában, mint minden más iskolában, a tanítványoknak előkészítő munkálatokat kell végezniök; azután kitartó figyelemre van szükség az előadás alatt; végül mikor a tanításnak vége, következik a visszatekintés, gondolkodás, összefoglalás. Az imádságban is ez a három teendőnk van.

1. *A megelőző magánimádság.* — „A szentmiseáldozat bemutatása előtt (tehát az abban való részvétel előtt is), áldozás előtt, a szent zsolozsma végzése előtt (az egyszerű híveknek a vesperae előtt) magunkban *meg kell fontolni ezeknek a cselekményeknek a fontosságát.* Ilyen elmélkedés nélkül lehetetlennek tűnik ezeket a liturgikus ténykedéseket tudatosan végezni és elkerülni azt a sajnálatos és terméketlen, csaknem értelmetlenül végzést azoknál, akik nem törekednek ettől megszabadulni.”¹⁸

„A szent zsolozsma végzésének minden gyümölcse az előzetes készülettől függ, a prófétának e szavai szerint: „A te füled hallotta az én szívemnek előkészületét.” (10. zsolt. 7.) Egyetlen imádság sem lesz tökéletes ha azt nem előzte meg az elmélkedés, mondja Hugo a Sancto Victore „De oratione” c. értekezésében. Minden gyümölcse az előkészülettől függ.”¹⁹

„Itt figyel fel a lélek, mintegy készületben és gyakorolja magát, hogy tökéletesen valósítsa meg a dicséret áldozatának négy célját; úgy készül el, hogy amikor eljön az idő, mint jól hangolt hangszer zeng az Atya, Fiú és Szentlélek dicsőségére.”²⁰

A különböző liturgikus idők szelleméről szóló előzetes olvasmányokra és a mise változó részeinek *mindennapi tanulmányozására szükség van, legalábbis a kialakulás időszakában.* Misszálét és breviáriumot tényleg nem érthetünk meg teljesen, ha nem ismerjük bizo-

¹⁸ Bréviaire et méditation, 180. o.

¹⁹ Exercices spirituels de D. Garcias Cisneros O. S. B., 307. o. (1549.)

²⁰ La vie spirituelle et l'oraison, 158. o.

nyos mértékben a Szentírást, a szentek életét, az egyháztörténelmet; ez volt a szerepe a homiliáknak, melyeket az egyházatyák nélkülözhetetleneknek tartottak a nép liturgikus nevelésében. A liturgikus vallásosság, távol tehát attól, hogy kizárólagos legyen, ellenkezőleg szükségessé teszi éppen azért, hogy jól megvilágosított és jól vezetett legyen — számos régi és modern könyv használatát, a prédikációhallgatást és a papi ténykedést.

Az ilyen értelemben vett nevelés hiányában „napjaink hívőinek legnagyobb része *képtelen felfogni a liturgia szépségeit, mert hiányzik náluk a Szentírásnak őszinte szeretete*, írja Decrouille abbé. Az első keresztyének sokkal jobban előkészültek arra, hogy gyümölcsözően vehessenek részt az istentiszteletben. Még a nép között sem volt ritkaság találni olyanokat, akik csaknem kívülről tudták a négy evangéliumot és az apostoli levelek legfontosabb részeit.”²¹

„Néha pl. az epistolát nem érthetjük meg teljesen a szükséges összefüggések nélkül. Ne késlekedjünk, főként vasárnap, elolvasni az egész fejezetet, ahonnan idézve van; olyan lelki kincseket találunk benne, amelyek bőségesen kárpótolnak a fáradságért.”²²

Régen a hívők ismerték a zsoltárokat is, amelyeket nekik megmagyaráztak és elmélkedtek róluk a misében. Az introitus, a graduale, az offertorium, a communio, melyek szövegét eléggé ékes dallamra, lassan énekelték, gondolatokat és érzéseket sugalltak, melyekbe a lélek tetszése szerint behatolhatott. De ez az elmélkedés csak úgy éri el teljes hatását, ha előzetesen tanulmányozzuk ezeknek a zsoltároknak értelmét. Ha Jézus Krisztus élettörténetében olvassuk pl. a mise evangéliumát, hogy jól megértsük, milyen körülmények között adta azt a tanítást, sokkal jobban a szívünkhöz fog szólni, amidőn a pappal együtt olvassuk.

²¹ La sainte messe, 35. o.

²² La liturgie catholique, 73. o.

Tehát az elmélkedésnek és a magánolvasmánynak kell a lelket előkészítenie a közös, nyilvános imádságra.

2. A magánimádság a liturgikus imádság alatt.— Az ember nagyon hajlandó azt hinni, hogy a szóbeli imádság a liturgia és a gondolatban való imádkozás az elmélkedés. Nyisd fel breviáriumodat vagy misszálédát, mondja gúnyosan Festugière, mozgasd az ajkakat és forgasd a lapokat; feltéve, hogy ismered a rubrikákat, mint ahogy egy káplár ismeri a katonai regulát, s akkor a rituális imádságnak tökéletes gyakorlója vagy.” Kétségkívül, az Egyház imádságának önmagában olyan értéke van, hogy ha olyanok recitálják is, akik nem ismerik a latin nyelvet, akkor is meghallgatja Isten; mégis kell, hogy a lelket áthassa az imádság szelleme. Mert ha ekkor az elmélkedés nem jár együtt a szóbeli imádsággal, ez utóbbi nem lesz egyéb, mint szavaknak sorozata, amit elmondhatna egy papagáj, vagy gramofon is. Ebből következik tehát, hogy az értelmi, vagy affektív elmélkedés — melyet rendszerint úgy fognak fel, mint a liturgiától különálló imádságot, mivelhogy gondolatbeli — nemhogy ellentétben volna a liturgiával, hanem ellenkezőleg elválaszthatatlan tőle, sőt annak lényeges eleme. Az értelemnek és az akaratnak tehát működniök kell a mise alatt, fel kell dolgozniok a liturgikus szöveget, mint ahogy az elmélkedés tárgyát fel kell dolgoznia annak, aki külön elmélkedést végez. Az egész hagyomány egybehangzó ebben a pontban: azt látjuk, hogy régen minden zsoltár után rövid elmélkedő szünetet tartottak. Ezt a hallgatást azután az antifona és a Gloria Patri váltotta fel. Az officium végén az orációk is a megelőző meditációnak összefoglalásai, konkluziói voltak.²³

²³ Ez alatt az elmélkedő és csendes imádság előtt a pap énekelte: „*Oremus*: Imádkozzunk“, azután jött a diakonus felszólítása: „*Flectamus genua*: Hajtsunk térdet“; most az egész gyülekezet elmélkedve, leborulva imádkozott; né-

Nem *a misén* énekelünk, hanem *a misét* énekeljük, mondta X. Pius pápa, amikor azt kérdezték tőle, mit lehet énekelni a szent áldozat alatt. Szívesen feleljük mi ugyanígy azoknak, akik azt kérdezik, lehet-e elmélkedni a mise alatt: Nem *a misén* elmélkedünk, hanem *a misét* elmélkedjük.

A mise valójában a gondolatoknak, dicsőítésnek és imádságoknak sorozata, melyek úgy vannak megalkotva, hogy amikor azokat a lélek magáévá teszi, mozgásba hozza minden tehetségét, mint amikor magánimádságát végzi. Az Egyház, amidőn a Szentlélek által vezérelve megalkotta, bizonyos módon ugyanazokat a törvényeket alkalmazta, melyek szabályai lettek később azoknak az elmélkedéseknek, melyeket Cisneros bencés apát, Szent Loyolai Ignác, Szent Alkantarai Péter, Szent Szalézi Ferenc, Szent Granadai Lajos és mások lelkigyakorlataiban találunk.

Ezekben a módszerekben azt az utasítást találjuk, hogy már *az előző estén kell előkészíteni* az elmélkedés tárgyát, már akkor arról kell gondolkozni. És mi láttuk, hogy a mise is mennyire megkívánja az előkészületet és az Egyháznak is az a gyakorlata, hogy a megelőző nappal vezeti be az ünnepet, az előző vesperással.

Az elmélkedő imádság előtt *meg is kell tisztítani* a lelkünket: — És a nagymise szenteltvízhintéssel kezdődik s minden misében elmondjuk a Confiteort, utána következik a feloldozás és bűnök elengedésének kérése.

Ezek után *Isten jelenlétébe* kell helyezkednünk és szándékunk az, hogy ne legyen más célunk, más gon-

hány perc múlva a subdiakonus a „*Levate*: KeljeteK fel!” szavakkal fejezte be ezt az imádságot és a pap hangosan egy rövid formulát mondott, ami megfelelt annak a szándék-
nak, amiről előzőleg szó volt, ami az imádságuk tárgya volt. A Miatyánk, aminek csak első és utolsó szavait mondták hangosan, s a többi részét lehajolva, csendben mondták, ugyancsak az elmélkedésre emlékeztet, melyet ezzel a testtartással, vagy térdenállva végeztek.

dolatunk, mint az ő dicsősége: — És vajjon nem ezt tesszük-e attól kezdve, hogy tisztelettel beléptünk a templomba, térdet hajtottunk a tabernákulum előtt s lélekben egyesültünk a pappal, aki az oltár lépcsőjénél mondja, hogy Istenhez menekül, aki megújítja ifjúságát és belép a szentek szentjébe, amidőn odalép az oltárhoz? A nagy cselekmény folyamán mind jobban elfogja az Isten jelenlétének érzése a papot és a híveket. Ami pedig az Isten dicsőítésének szándékát illeti, ezt fejezi ki a Gloria in excelsis éneklése éppúgy, mint az „Aperi” kezdetű imádság a zsolozsma elején.

Ezután következik az *első előkészület* (preludium), melynek célja megkötni a kósza képzeletet: tekintve, hogy az embernek teste is van, el kell vonnia gondolatait érzékeitől és akarata számára kívülről kapott benyomásokban kell ösztönzést találnia. Ez volna a hely elképzelése. Már most hol találhatnánk tökéletesebb környezetet az oráció tanításának megizlelésére, mint azt, ahol a szentmiseáldozatot bemutatják. A templom díszítéseivel, üvegeablakaival, építészeti szépségeivel, az orgona és az ének hangjával, az öröm felkiáltásaival, vagy a szomorúság, fájdalom hangjaival, a ruhák színeivel és gazdag díszítésével, a harang hangjával, mely olyan messze eljut, míg a szentélyben a pap és segédlete a szent ritust végzik, az itt mindenben megtalálható szimbolizmus: szavakban, mozdulatokban és még a legmindennapibb dolgok használatában is, a víz, a só, a tűz, a világosság, a tömjén, a hamu, — mindez megfogja az embert, hogy bele tudjon merülni ebbe a liturgikus atmoszférába és őt érzékén át hatalmába keríti, hogy így férjen lelkéhez és emelje Istenhez.

„Ezekén az ünnepeken, mondja X. Pius pápa katekizmusa, valóban minden jól volt elrendezve és alkalmazva különböző körülményekhez: ceremóniák, szavak, ének és minden külső akció, úgy, hogy mélyen hatoltak a lélekbe a misztériumok és igazságok, vagy az ünnepelt események, felkeltették az érzelmeket és meg-

felelő cselekedetekre hangolták.”²⁴ Mindehhez hozzájárul még az a speciális dogol, hogy mindnyájan a pap-pal egyesülve, ugyanazt imádkozzák és ugyanazt énekelik.

A második előkészületben a lélek kéri Istent, hogy végzendő elmélkedését áldja meg és adja meg azokat a különleges kegyelmeket, amelyeket e gyakorlat végzése által remél megnyerni.

A collecta, vagy első oráció, amivel valamikor a szent áldozat kezdődött, ugyanezt a kérést tartalmazza, vagy általában az Egyház maga határozza meg napról-napra a kegyelmet, amiért esdekel, s ami megfelel annak a misztériumnak, vagy ama szent ünnepének, akiről megemlékezés történik a szent áldozatban.

A különböző módszerek előírásai szerint *ilyen előkészületek után kezdődik a tulajdonképeni elmélkedés*, amidőn az értelem megfontolja az emlékezet által felidézett tárgyat, vagy egy könyvből vett szent gondolatokkal táplálkozik.

És a collecta után a Misszálé, az Egyháznak ez a legszebb ékszereket tartalmazó kincses tára, a lectioban és mindenekelőtt az evangéliumban nyújtja nekünk azt, amit Szent Pál így nevez: „a szónak és a bölcsességnek gazdagsága, mellyel Jézusban töltekeztünk.”²⁵

És ne feledjük, anglikán lelkész jelentette ki, hogy „a katolikus liturgiában, főként a misszáléban és a breviárlumban kapjuk a Szentírást a maga teljes fényében és éltető ékesszólásában. Valóban a liturgia összefoglaló és lírai kifejezése a két legtermészetfeletti dolognak: a Szentírásnak és az Egyháznak”.²⁶

A katechumenek miséje csodálatos kivonatát adja

²⁴ II. függ., 2.

²⁵ I. Kor. 1, 5.

²⁶ D. Laurent Janssen idézi A. Sérenthéz intézett levelében, amely levél „La méthode d’oraison du moyen-age” c. mű előszavát alkotja.

az ószövetségnek, újszövetségnek és az egész hagyománynak. Leírja, az ünnepek sorrendjét követve, Jézus Krisztusnak és az ő szentjeinek életét és mindazt az igazságot, melyet hinnünk kell. Itt találjuk az introitásokban, gradualékban, allelujákban és offertoriumokban a zsoltárok könyvéből vett dicsőítéseket is. Ez a könyv, X. Pius szavai szerint „tökéletes szépségű” és „csodálatos erővel indítja a lelkeket minden erénynek szeretetére”.²⁷ A sequentiák a keresztény költészet legszébb alkotásai. A tanítások, melyek mindig az atyák homiliának tanításait emelik ki, több pontban az elmélkedés formáját mutatják. Végül a Credo összefoglalja az egész katolikus hitet.

Milyen csodálatos remekmű ez az előmise! Olyan, mint egy mozaik, melynek minden része harmonikusan forr egybe, hogy jobban kiemeljék az evangélium szavait, melyek az egésznek szívét alkotják. A Mester maga beszél itt nekünk, s apostolainak, vagy prófétáinak szava visszhangzik az ő tanítására, míg az Egyház mind ezeket a szövegeket énekeivel, ceremóniáival, sőt a különböző liturgikus időszakoknak megfelelően a ruhák színével is kifejezőbbé teszi, mintegy érzékelteti.

A Misszálé a karácsonyi időszakban nem beszél másról, mint a jászolban fekvő Megváltóról, vagy gyermekségének misztériumairól. A celebráns ekkor fehérbe öltözik és a gregorián melódiák csak örömet fejeznek ki. A Szent Negyvennap folyamán a misekönyv kizárólag Jézus apostoli életét és szenvedését írja le. A violaszínű ruhák és a szomorú énekek különösen a penitencia gondolatát hangsúlyozzák, s ez bontakozik ki minden liturgikus formulából. Húsvétkor Krisztus győzelmét, mennybemenetelekor diadalának égi bevezetését, pünkösdkor e győzelem gyümölcseinek lelkünkre való alkalmazását adja elénk a misekönyv elmélkedésül. *A Misszálé tehát az Egyház hivatalos elmélkedő könyve.*

²⁷ „Divino afflatu“ kezdetű bullából.

Ugyanígy egymásután feltárja előttünk az Isten Anyjának életét alkotó misztériumokat, akinek szüzi tisztaságát mindig fehér ruhával fejezi ki.

Azután az apostolok és mártírok ünnepén, — akik elsőeknek kerültek bele a krisztusi kalendáriumba, — ez a könyv megmutatja nekünk az ő szenvedéseiket és mártíriumok emlékét egyesíti a Golgotáéval, mely az oltáron misztikus módon megjelenül. Itt a piros ruhák beszélnek arról a vérről, melyet ezek a hősök Krisztus nevéért ontottak.

Mindennap egy szentnek életét írja le nekünk az Egyház a Szentírásból idézett szövegekkel. A meggyőzésnek micsoda erejét kapja az evangélium, mikor így illusztrálja az Egyház ezekkel a nagylelkű szívekkel, akik azt valóban gyakorlatba vették! Csodatevő Szent Gergely ünnepén pl. az evangélium idézi Jézus szavait: „Bizony mondom nektek, ha valaki azt mondja ennek a hegynek: Menj tovább és merülj a tengerbe és nem kételkedik szívében, de hiszi, hogy amit mond, az meg'esz, meglátja annak teljesülését.” Szent Gergely valóban parancsolt egy hegynek, hogy húzódjék vissza, helyet adva egy templom építéséhez, — és parancsa teljesedett. Szent Damaszkuszi János napján az evangélium egy elszáradt kezű emberről beszél, akit az Üdvözítő meggyógyít a zsinagógában. A szentet pedig a damaszkuszi kalifa arra ítélte, hogy vágják le a jobbkezét. Isten csodáival adta vissza épségét és az Egyháznak ez a szent doktora megígérte, hogy többé másra nem használja ezt a kezét, mint a Szűzanya dicsóításának írására.²⁸ Ilyen és hasonló példákat még sokat idézhetnénk.

Igy minden reggel Istennel, testvéreinkkel és önmagunkkal szembeni kötelességeinket olyan módon adja elő a misekönyv, hogy az egyszerre elméleti és gyakorlati is.

²⁸ Nov. 17. és márc. 27. a Misszáléban.

„Az Egyház, Istentől inspirálva és az apostolok tanítása nyomán úgy osztotta be az esztendőt — írja Bossuet, hogy itt Jézus Krisztus életével, misztériumával, prédikálásával és tanításával együtt megtaláljuk mindezeknek igaz gyümölcseit is az ő szolgáinak csodálatos erényeiben és az ő szenjeinek példáiban, az ó- és újszövetségnek titokzatos kivonatát és az egész egyháztörténetet. Így minden időszak gyümölcsöző a krisztusi hívő számára: mindegyik telve van Jézus Krisztussal, aki a próféta szava szerint mindig csodálatos és nemcsak önmagában, hanem szentjeiben is.”²⁹ „Az Egyház, mondja Beauduin, jól ismeri gyermekeit, amidőn liturgikus könyveiben összegyűjti, csodálatosan pazar bőkezűséggel a mindig új és soha ki nem meríthető gazdagságot, kincseket. A Misszálénak minden miséje egy kis arany erecske, mely szinte a föld felszínén fut, elég, ha felemeljük s máris készpénzzé tehetjük.”³⁰

Mégis mennyi az egyébként vallásos ember, aki nem ismeri ebben a kis és mégis oly nagy könyvben található kincseket. Nem ismerik, mily csodálatos rendben van az megszerkesztve. Még csak nem is sejtik, hogy a legnagyobb összhang van nemcsak az egész év miséi között, hanem minden nap miséjének különböző részei között is. A lectio és az evangélium között,³¹ s gyakran az introitus, az oratio, az offertorium és a communio között az Egyház által határozott szándékkal létesített kapcsolatot, vonatkozás van. Így a szövegek sokasága ahelyett, hogy ártana az elmélkedésnek, azt elősegíti, mert *a mindennapi liturgia néhány fõgondolatra vezethetõ vissza, melyek* mindig különböző formákban *isméllõdnek, s*

²⁹ Mária Terézia felett mondott gyászbeszéde.

³⁰ La piété de l'Église, 78. o.

³¹ A Szent Negyvennap folyamán ez az összefüggés megkapó. Nézzük pl. a második hét szombatjának, a harmadik hét hétfőjének és csütörtökjének lectioját és evangéliumát s így tovább.

így természetszerűen arra indítanak, hogy azokat mindjobban elmélyítsük.

Az introitust, offertoriumot és communiót régen egy teljes zsoltár eléneklése követte és jelezték, hogy milyen értelemben kell venni azokat a celebrált ünnepnek megfelelően. Az introitus gyakran a gradualeban ismétlődik, ami pedig általában a lectionak és az evangéliumnak magyarázata, melyeknek összekötője mind tartalmánál, mind helyénél fogva, melyet e kettő között foglal el. Január 25-én például, Szent Pál megtérésének ünnepén a lectio elmondja ezt a csodát az Apostolok cselekedetei nyomán. A graduale erről a kegyelemről beszél, mely Pált apostollá és a pogányok megtérítőjévé teite és nem volt terméketlen lelkében. És az alleluja folytatja: Szent Pál méltó a dicsőségre, megérdemli, hogy elfoglalja a tizenkettedik trónust. Jézus pedig az evangéliumban kijelenti: Boldogok az apostolok, akik őt követték, mert tizenkét trónon fognak ülni, hogy megítéljék Izrael tizenkét törzsét. Február 2-án a Szent Szűz tisztulásának ünnepén a lectio Malachiás próféta könyvéből van, aki hirdeti, hogy a Messiás el fog jönni a templomba. A graduale a 47. zsoltár egy része, melyben elmondjuk, hogy Isten irgalmasságát vettük az ő templomának közepette és az alleluja ezt a részt a Gyermekek Jézusra alkalmazza, akit Simeon hord karjaiban. Az utána következő evangélium előadja Szent Lukács elbeszélésében Jézus bemutatásának történetét. Így a graduale és az alleluja mindjárt megmutatják a lectio és az evangélium közötti kapcsolatot. Az első jövendölés, melynek megvalósulása a másodikban van.

Az oratio, mely gyakran az egész napi liturgiának kulcsa, ebben a két misében gondolati összeköttetésben van a lectio és az evangélium tanításával. Ugyanis az oratio alkalmazza ezt a tanítást lelkünkre. Szent Pál megtért, mondja az egyik, add Uram, hogy mi utánozzuk őt. Jézust bemutatják a templomban, mondja a másik, hadd mutathassunk be mi is itt tiszta szívet.

Ime két másik példa is: Szent Péter bilincseinek ünnepe (aug. 1.) az oratio megemlékezik az apostolfejedelmek megmeneküléséről és azt kérjük, hogy mi is szabaduljunk meg a bűnök kötelékeitől. Szent Pannaforti Rajmund ünnepe (jan. 23.) az imádság elmondja, hogy ez a szent írt a penitencia szakramentumáról és hogy csodálatosan átkelt egy tengerszoroson: a kérés pedig az, hogy a penitenciának méltó gyümölcseit teremhessük és így eljuthassunk az üdvösség kikötőjébe.

Igy kell elmélyítenünk mindennap a misének minden részét, hogy egyik a másikat világítsa meg. Ez pedig az értelem munkája, amely előkészíti és megelőzi az akaratét. Minden meditációnak célja, hogy érzelmeket és elhatározásokat váltson ki lelkünkől, melyek segítenek megvalósítani, ami lelkünkben mint sejtés létrejött, s hogy elviseljük Istenért a fáradságot, megpróbáltatást, áldozatot. „Az imádságban, mondja Bourdaloue, a szellemnek csak a szív által szabad működnie.”³² A liturgia itt is a legkitűnőbbben vezeti lelkünket, mert az olvasmányok mindig Isten dicsőítésével, vagy imádsággal végződnek.

Az elmélkedési rendszerek szabályai szerint minden meg gondolásnak az imádságra, hálaadásra, odaadásra, Istennel való egyesülésre és kérésre kell irányulnia: — és vajjon a mise ezt a programot nem a legeszményibben valósítja-e meg? A lélek megtisztult és megvilágosodott az előmisében, a hívek miséjében az offeratoriumban felajánlja magát, a prefációban hálát ad, feláldozza magát Jézussal a konszekrációban és bensőségesen egyesül vele az áldozásban. És az Egyház ezt a nagy aktust hivatalos hálaadással fejezi be, mely a postcommunioval kezdődik.

Végül látjuk azt is, hogy az Egyház, azt akarva, hogy gondolatai a lelkünkbe hatoljanak, szereti gyakran is-

³² Mme de Maintenon-hoz intézett levél.

mételni ugyanazokat a formulákat, mint a Kyrie, Sanctus, Agnus Dei, Domine non sum dignus.

*Az egész év miséi tehát a lelkigyakorlatoknak egész sorozatát adják, melyek olyan terv alapján vannak megalkotva, ami számol az emberi lélek minden szükségletével. Ha hűségesen követjük az ünnepeknek ezt a jól-rendezett sorozatát a maguk vigiliáival és oktávaival, amelyek azokat hatásosabbá teszik és meghosszabbítják, lelkünk az év folyamán belemerül ezekben a gyakorlatokban abba, amit a lelki írók *via purgativának* (Advent, Szent Negyvennap), *via illuminativának* és *via unitivának* neveznek (Karácsony, Húsvét.)*

Minden mise egy teljes elmélkedést ad, melyben *az Egyház formulázás nélkül alkalmazza azokat a módokat, melyek az értelem és az akarat munkáját vezetik, úgy hogy elég magunkévá tenni ezt az elmélkedést, alkalmazkodva lélekben a szent szöveghez és a misszáléban vagy breviáriumban megállapított rendhez, hogy minden értelmi, sőt érzéki képességünk kifejtse tevékenységét és megfelelő munkát gyakoroljon. Mint a munkások, akik többen egyazon munkán dolgoznak, mindegyik a maga külön dolgát végzi, mégis ugyanazt a drága kelmét szövik, melybe a lélek öltözik, hogy Istennek tessenek. Úgy, hogy a liturgia nagyon jól megalkotott és nagyon biztos rendszert alkalmaz, de ennek törvényei annyira természetesek, hogy éppen ezért sokan nem veszik észre.*

A Misszálé tehát a legrégebb, legteljesebb és *legtökéletesebb elmélkedési könyv* „Az Egyház gyermekei elnyerik Edesanyjuk minden bölcsességét a szent liturgiában, melyben benne van a legökéletesebb módszer, a legradicionálisabb, legjobban elrendezett, legegyszerűbb imádság, az, amely a legnagyobb lehetőséget adja a Szentlélek bőséges kegyelmének.”³³ „Tanítás és módszer nem elég, hogy belénk hatoljon az isteni igazság, kell a kegyelem: már most a liturgia, mint az Egyház

³³ La vie spirituelle et l'oraison, IX. köt.

által végzett kultusz-cselekmény, természeténél fogva megszentelő erejű. Az igazság itt imádássá és imádsággá lesz, telve kegyelemmel.”³⁴

3. *A magánimádság a liturgia után.* — A szentmise után az elmélkedésnek tovább kell tartania, az egész nap folyamán. *Nem szabad áthatolhatatlan válaszfalnak lennie az Egyház imádsága és a mi magánajátosságunk között.* A rituális kultusz nemcsak az Isten közvetlen szolgálatot tartja szem előtt, hanem a mi természetfölötti javunkat is. *Az átelméledett szentmisének húszonégy órán keresztül isteni energiák forrásának kell lennie* számunkra, mely fenntart bennünket megpróbáltatásaink közepette, amelyek így eggyé lesznek az oltár és a Golgota áldozatával. Krisztusnak és a ő szentjeinek egész életét minden évben, ugyanazokban az időszakokban élénk tárja a liturgia azért, hogy utánozzuk; és az ő lelkük és a mi lelkünk közt így életünk folyamán tiszter, harmincszor, hatvanszor létrejövő kontaktus mindjobban megszentel bennünket.

„Vannak lelkek, akik egész napon a collectákból és az Egyház egyéb imádságaiból élnek, melyeket reggel énekelnek, vagy hallottak; vagy a zsolozsmából, melyet énekelnek, vagy elmondanak. Ó, ez az egyszerű és termékeny módszer! Ezek a lelkek szinte természetszerűen mennek át a földi liturgiából az égi liturgiába.”³⁵

Egy liturgikus ünnep által nyert teljes hatás valamely buzgó lélek számára kiindulópontja lehet a magabibbrendű imádságnak, mert az Egyház kultusza alkalmas arra, hogy „elvezesse a lelkeket a misztikus állapot küszöbéig, az egvesülésnek addig a imádságáig, amidőn a lélekből eltűnnek az alsóbbrendű vallásos tevékenység módjai”.³⁶ A menyasszony maga az, aki elvezeti ezeket a kiváltságos lelkeket a Völegényhez.

³⁴ Quest. Lit. 1913., Noel, 91. o.

³⁵ Ch. Sauvé: Les litanies du S. Coeur. 31. élévation.

³⁶ La liturgie catholique, 87. o.

Szent Benedek is kijelenti Regulájának 52. fejezetében, hogy „az officium végeztével, ha egy testvér kíván még magánosan imádkozni, tegye azt egyszerűen, nem a szavak hangjával, hanem könnyekkel és egész szívvel”, és Cassianus mondja, hogy „a kánoni vigiliákat a magánvirrasztásoknak kell követniök, hogy a belső, tisztulást, melyet a zoltározás és imádság szerzett meg nekünk, el ne veszítsük”.³⁷

Alkalmazzuk ezeket a szavakat azokra a lelkekre is, akiket Isten nem hív a krisztusi életszentségnek czekre a csúcsaira, mert a lelkiéletet minden fokán meríthetjük az Egyház forrásaiból. „Ki tagadná, írja Ryelandt, hogy méltóbb az Egyház gyermekeihez a liturgiának személyes szükségleteikre való hasznosítása”,³⁸ mint az, hogy figyelmen kívül hagyják egyéni elmélkedéseikben ezt a tartalmas táplálékot, melyet ez az Édesanya készít nekik mindennap lelkigyakorlataiban, vagy kultuszának autentikus formuláiban. Ha Krisztus jegyesének ezt a ritmusát veszi át a mi egyéni imádságunk, az Istennel való beszélgetés lesz, ahol az Egyház maga közvetítő Isten és közöttünk. „Ez a liturgikus áhítat homogén: a kultusz és a meditáció kölcsönösen egymást támogatják.”³⁹ És ez a legfőbb okok egyike, amiért a liturgia első és nélkülözhetetlen forrása az igazi krisztusi szellemnek.

³⁷ Inst., II. könyv. 13. r.

³⁸ Semaine liturgique, 177. o.

³⁹ La piété de l'Eglise, 78. o. — Az „Etudes“ egyik figyelemreméltó cikkében (1922. jún. 20., címe: Bulletin de liturgie pratique) P. Doncoeur S. J. világosan kimutatja, hogy a liturgia egységet ad a lelki életnek.

XVI FEJEZET.

A LITURGIKUS KATEKÉZIS

X. Pius pápa 1905. április 15-én kelt, „Acerbo nimis” kezdetű bullájában, pápaságának második évében írja, hogy „nagyon hálátlan és nehéz időkben hívta az Úr, hogy a legfőbb pásztor hivatását gyakorolja Krisztus egész nyája fölött, mert most jobban, mint valaha megvalósul, amit az Apostol mond az efezusiaknak: „Tudom, hogy ragadozó farkasok hatolnak be közétek, s nem kímélik a nyáját.” És elemezve a különböző okokat, melyek hozzájárultak ahhoz, hogy a keresztény hívek között gyérül a vallásos gondolkozás, azt mondja, hogy a *lelkek mostani lanyhaságának és gyöngeségének* s minden ebből származó rossznak *legfőbb oka az isteni dolgoknak nem ismerése*. „Nincs többé Isten ismerete a földön, mondotta Ozeás próféta; a rágalom, a hazugság, a gyilkosság, a lopás, a házasságtörés elárasztja a földet és vérözönt hoz. Ime, nyög a föld és mindazok, kik rajta laknak, elernyednek.” És ismételve XIV. Benedeknek egy szavát, így beszél a pápa: „Megállapítjuk, hogy nagy része azoknak, akik az örök kárhozatra kerülnek, annak tulajdoníthatják menthetetlen szerencsétlenségüket, hogy nem ismerték a hit misztériumait, melyeket szükségképen ismerni és hinni kell, hogy a választottak közé felvétethessenek.” Mindazoknak, akik bármi módon résztvesznek az Egyház kormányzásában, első feladatuk, hogy a hívőket a szent dolgokra megtanítsák. Bizonyos — mondja még mindig a pápa, — hogy ha könnyörületet tanúsítunk a szegények iránt és enyhítjük nyomorúságukat, Isten nagy dicséretét érdemeljük ki; de ki tagadná, hogy ennél sokkal nagyobb érdemet sze-

rez az a buzgóság és munka, mellyel nem múltó, testi javakat biztosítunk nekik, hanem lelküknek örök javát, amidőn őket tanítjuk és intjük? Nem, semmi sem lehet kívánatosabb és kedvesebb Jézus Krisztusnak, a lelkek Megváltójának, mint amit önmagáról mond Izaiás ajkával: „Azért küldettem, hogy a szegényeknek hirdessem az evangéliumot.”

Azután a trienti zsinattal (V. ü. 2; XXIV. 4 és 7) X. Pius pápa hozzáteszi, hogy „ezt a tanítást kettős alakban kell adni: egyrészt a vasárnapi és ünnepnap *predikációkban*, amidőn az evangéliumot magyarázzák, *ez az kenyér*, melyet a felnőtteknek kiosztunk, a másik pedig *a katekézis*, midőn a hit elemeit magyarázzuk, *ez az a tej*, melyet a kisdedeknek adunk. Anélkül tehát, hogy ez a szokott homiliát elhagynók, melyet a nagymisén minden ünnepnapon kell az evangéliumról tartani, a plébánosoknak és többi papoknak, akikre lelkek vannak bízva, katekézist kell tartaniok a híveknek s ehhez a trienti katekizmust használják.”

Kettős tehát *a forrás*, melyből a krisztusi igazságok rendes körülmények között a lelkekbe áradnak, hogy őket üdvözítsék: egyrészt az evangéliumról szóló *homiliák* és másrészt *a katekizmus*. Egyébként a kettő *kiegészíti egymást*, úgy hogy a tridenti katekizmus előszavában a szerzők azt írják, hogy hasznos dolog a vasárnapi evangélium-magyarázatokat a katekizmus keretét alkotó négy pont valamelyikére visszavezetni. Ezek: A hitvallás, a szakramentumok, a parancsolatok és a Miatyánk. „Ha pl. Advent első vasárnapján magyarázzuk az evangéliumot: *Jelek lesznek a napban, a holdban*, stb., megtalálják, ami erre vonatkozik az apostoi hitvallás megfelelő ágazatában: „Eljön ítélni az élőket és holtakat.”¹ És ezek a teológusok, Szent Borromei Károly vezetésével az év minden egyes vasárnapjára és ünnepé-

¹ Collection de Mgr. Marbeau: Catechisme du s. Concile de Trente. 11. old. és 723. old.

re azt a katekizmusi fejezetet adják, mely megfelel az azon a napon az Egyháztól olvasott evangéliumnak. „Ilymódon — teszik hozzá a katekizmus szerzői — egyszerűen ismertetik meg a hívőkkel a hitvallást és az evangéliumot.”

„Különösképen megismerhetjük, amit Jézus Krisztus nekünk tanított a katekizmusból és a templomban tartott oktatásból” — mondja a cambrai katekizmus.

Szükség van erre a kettős módszerre. A szentbeszédben a Szentírásból és a hagyományból vett tanítások nagy bőségét találjuk. A szentbeszéd nagyon régi szokás szerint, — mely valószínűleg az apostolokig nyúlik vissza — az evangélium felolvasását követi. Már Szent Jusztinius beszél róla. Világos tehát, hogy rendes körülmények között a beszéd célja a megelőző olvasmány magyarázása. „A közösség feje olvasott a Pentateukusból, majd egy másik a Prófétákból. A szent könyvek e részeinek olvasását beszéd követte, melyben a szónok a szent szöveget magyarázta.”² „Az Egyháznak az ünnepek elrendezésével egyik legfőbb célja a hívők tanítása — mondja Bossuet. Az ünnepek különböző időkben vannak, hogy így megtanuljuk, Isten mit tett a mi üdvösségünkért és mi szükséges ahhoz, hogy az üdvösséget elnyerhessük. Valóban, ha Krisztus hívei csak az ünnepek szellemét értenék meg jól, már akkor is tudnának mindent, amit tudniok kell, mert megtalálnák ezeken az ünnepeken mind a szükséges tanításokat, mind pedig a jó példákat is.”³

Nagyon igaz, hogy az Egyház liturgiáját mindig hatalmas fegyverként használta az eretnekségekkel szemben. A pelagianus eretnekséget különösképen a liturgia sújtotta le, amit Bossuet és Fénelon kifejezi. „Az Egyháznak — mondja Szent Ágoston — nem kell meghall-

² Le prône et la liturgie, Revue Bénédictine, 3. sz., 1890. március — D. U. Berlière O. S. B.

³ D. U. Berlière O. S. B.: Catechisme de fêtes, előszó.

gatnia a fásasztó vitatkozásokat; csak végezze méltóan imádságait; mennyire szeretném, hogy a hitben gyöngé keresztyének, akik nem tudják megérteni a Szentírást, tekintsék ezeket az imádságokat, melyek az Egyházban kezdettől fogva megvoltak s amelyeket mindvégig meg fog őrizni.”⁴

A katolikus hitet itt *a liturgiában nemcsak az imádságokból tanuljuk meg, hanem a ritusban is*, ami érzékelhető magyarázata az imádság szavainak.

Ez valóságos katekizmus képekben, *élő és illusztrált katekizmus*, mert Jézus, vagy a szentek példájukkal és erényeikkel nyomossá teszik a nyert elméleti tanítást és közbenjárásukkal meg is szerzik az erőt számunkra, hogy tudjuk tenni, amit ők tettek. „Van-e olyan fejezete a katekizmusnak — kérdi P. Lansoy, — melyet a liturgia nem fejezzen ki, legyen szó Istenről, az ő tökéletességeiről, a hódolatról, mely őt megilleti, a bűnről és annak engeszteléséről, a megtestesülésről és a megváltásról, arról, hogy hogyan tehetjük magunkévá e misztériumok gyümölcseit; az imádságról és annak hatékonyságáról Jézus Krisztus érdemei és Szűz Mária, valamint a szentek közbenjárása által.”⁵

„A liturgia nagy tanító értékét, szent hitünk tanításában való nagy hatását s e tanító hatásnak okait három pontban foglalhatjuk össze — írja Grégoire, a tournai-i nagyszeminárium liturgia tanára: A szépségnek, a liturgikus ének poézisének, a ceremóniáknak, a templomoknak varázsa; a liturgikus év ünnepeinek megkapó ékesszólása, mellyel vallásunk igazságait oly ünnepélyességgel erősíti; végül a ritus nyelvének oktató és megfogható volta. Innen van az, hogy a liturgia a vallásos igazságot érzékelhetően vonzó erővel ruházza fel, megfogja a képzeletet, felmelegíti a szívet s különösen élővé teszi a lélek meggyőződését. Így a természetfeletti

⁴ De bono perseverantiae, c. 23.

⁵ La Sainte Famille, 1921. jan., 17—21.

igazságok útján vezet bennünket, kétségkívül nemcsak az okoskodó elme útján, mely a dogmákat vizsgálja s mind magasabbra jut azok megértésében, hanem ezeket az igazságokat a lélekkel teljes egészében átéli. Ha pedig ez igaz, akkor el kell ismerni nemcsak azt, hogy a liturgia értékes támpontokat nyújt és jelentősen hozzájárul a vallástanításhoz, hanem azt is, hogy *módszere a legjobb és szükséges* mindazoknak a lelkeknek, akik nem szoktak szellemi elvont oktatásokhoz, vagyis az emberi lélek óriási többségének. Ki kellene tehát küszöbölni azt a néha hangoztatott hiedelmet, hogy a liturgia ismerete valami fölösleges, az luxus, s csak akkor kell adni a hívőknek, minden egyéb után, ha marad rá idő.”⁶

Jelentős tehát a liturgia hozzájárulása a vallás elvont és elméleti tanításához, amit a katekizmus ad.

De amint valamely nyelvnek közvetlen és gyakorlati tanulása nem ment fel a nyelvtan szabályainak ismeretétől, *a liturgia sem akarja a katekizmust pótolni*. Fontos valójában, hogy az igazságokat a lélek bizonyos rendben, összefüggésében kapja s ezt az egyházi év nem nyújtja. A rendszeres kifejtés megvilágítja a tudnivalókat, megkönnyíti a következtetéseket s így lehetőséget ad az ellenvetések megcáfolására. „A kinyilatkoztatásban — mondják a tridenti katekizmus szerzői — (és a liturgia a kinyilatkoztatásnak nagy részét magában foglalja), nem lehet mindent egészen könnyen megérteni és ha meg is értettük, nem vésődik be annyira az emlékezetünkbe, hogy mindig kielégítő magyarázatot tudjunk róla adni. Ezért mélységes bölcsesség rejlik abban, hogy atyáink az üdvösség minden tanítását és tudományát négy főcsoportra osztották.”⁷ Ezen négy pont szerint oszlik fel a trienti katekizmus, melyről Valere bí-

⁶ „Semaine liturgique de Maredsous“ (1912. aug.): Contributions qu'offre la liturgie à l'enseignement de la Religion, 114. o.

⁷ A trienti katekizmus előszavában.

boros írta: „Úgy tűnik, mintha nem ember fogta volna a tollat, hanem maga a mi szent Egyházanyánk, kit a Szentlélek vezet. Ő beszél itt és ő tanít. A tridenti zsinat rendeletére készült ez a könyv, s úgy mondhanók, a Szentlélek sugalmazására.” XIII. Leó pápa is 1899. szept. 8.-i enciklikájában „arany könyv”-nek nevezi.

A Misszálét is az Egyház állította össze, s szintén mondhatjuk, mintegy a Szentlélek diktálta; megérdemli, hogy ugyancsak arany könyvnek nevezzük. *A katekizmus és a Misszálé egymást világítják meg kölcsönösen* s mindkettő megvilágítja értelmünket és megindítja szívünket.

*

A katekizmus és a liturgia között mindig fennállott benső egység világosan kitűnik a hagyományokból. Melyek a legrégebb nyomok, amiket a katekizmust illetőleg találunk?

P. de Punier⁸ írja, hogy az alapigazságok szóbeli, családi tanítása az apostolok ideje után nem egyéni kezdeményezés bizonytalanságára volt hagyva, hanem annak megvoltak a maga szabályai és törvényei, ha nem írott szövegben, legalább elemi hivatalos oktatásban. Hogy ez a tanítás megvolt, az annyira nyilvánvaló és bizonyított, hogy a könyv hiányában is bizonyos számú, minden kétséget kizáró adat áll rendelkezésünkre a tanítás anyagát illetőleg.

Ennek a tanításnak neve „*Katekezis*” volt, ami tulajdonképpen *visszhangot* jelent, átvitt értelemben pedig *szóbeli tanítást*, ami a kérdés és felelet rendszerének gondolatát idézi fel. Innen van, hogy a latin egyházatyák ezt a szót „catechesis” alkalmazzák a tanításnak, mint cselekvésnek megjelölésére éppúgy, mint a tanítás tárgyára. Hamarosan ezt a nevet alkalmazzák arra is, aki tanít: *catechista*, s a tanulóra: *catechumen*, s az in-

⁸ Dictionnaire archéologique: Catéchumens.

tézmény, mely kettőjük közös beszélgetésén alapul: *catechumenatus*.

Az újszövetség több helyen világosan utal apostoli tanításra. Pünkösöd ünnepének megtörtései kitarítottak — olvassuk — az apostolok tanításában. A határozott névelő mutatja, hogy meglévő tanítási formuláról van szó. Szent Pál Szent Titushoz intézett levelében emlékezteti őt, hogy beszédeit ehhez a tanításhoz kell alkalmaznia. („Kata ten Diaken”, II. 1.)

Feltételezhetjük tehát, hogy *volt szóbeli apostoli tanítás, párhuzamosan az evangéliumban megőrzött, írott tanítással*. A szóbeli tanítás szokása megvolt Palesztina minden zsidó iskolájában. A mester recitált egy mondat, emlékeztetett a tudósok magyarázataira s kifejtette a maga személyes magyarázatát. Ezek a mondasok két századon keresztül szájhagyományként megmaradtak, mielőtt azokat leírták volna. Az apostoloknak a nemzeti szokáshoz kellett alkalmazkodniok. Nagy szeretettel használták Jézus szavait, ragaszkodtak a szövegnek hű visszaadásához, ami dogmatikus tanításuknak mindjárt a biztosság jellegét adta. Ugyanígy volt a morális tanításnál is. Innen van az, hogy bizonyos típusa, mintája alakult ki a prédikációnak, példa, melyet mindenki magáévá tett, feldolgozott azáltal, hogy ismételte ugyanazokat a tanításokat és hallotta azokat ismételni. Szent Klemen és Szent Ireneus megállapítják: *a hívek nemcsak a gondolatokat, hanem magukat a szavakat ismételték. Az evangéliumokban megőrzött írott tanítással párhuzamban a Didaché adja a szóbeli tanítás típusát*.

Az apostolok korát közvetlenül követő időben ezt a tanítást leírták. Ebben az időszakban valójában megjelent egy kis mű görög nyelven, melynek címe pontosan „A tizenkét apostol Didachéja”. Ez a mű az apostoli prédikációk különböző részleteinek összeállítása, melyet addig szóhagyomány őrzött meg.

Míg az evangélium az Úr Jézus Krisztus életét mondja el és beszédeit írja le, s így nemcsak a történe-

tet tanítja, hanem, — bár kevésbé didaktikus alakban — dogmát és morálist is, *az apostolok Didachéja megadja a rendszeres katolikus élet szabályait, parancsát* s így mintegy *vallásos kézikönyv*. Az apostoli katekézis felsorolja az erényeket és a bűnöket: Az erényeket gyakorolni annyi, mint az élet felé emelkedni; bűnöket elkövetni annyi, mint a halálba futni. Ez a katekézis kizárólag az erkölcsi parancsolatokhoz tartja magát s kifejezetten nincsen benne semmi abból, amit hinni kell. *Mintája annak, hogyan tanították a katechumeneket a keresztség kiszolgáltatása előtt*. A VI. században Szent Benedek Regulájában ad néhány szabályt ebből a könyvből.⁹ A VIII. század elején még használják ezt a „*két út katekizmusát*”, még a Rajna partjainál is.

Ehhez az erkölcsi részhez hozzájárul még egy rövidebb, összevontabb, itt találjuk a tant magát, úgy összefoglalva, ahogy azt a hitvallás magában foglalja. *Az apostoli hitvallás körülbelül arra az időre vezethető vissza, mint a Didaché*, azaz kb. 100-ra. A kifejezéseket, az apostolok, vagy közvetlenül utódaik nyelvéből veszi és közvetlenül az apostolok utáni időből származik.

A Credo a catechumen számára *az ortodox hit titkos záloga* volt. Továbbadása *élszóval* történt a keresztségi előkészületben. A katechumennek *betéve* meg kellett tanulnia, miután a püspök ajkáról hallotta. A katechetikai oktatás tehát a hittanítás bizonyos formuláján alapszik, melynek fővonalait mutatja a római Credo.

„A két út katekizmusához” és a Credóhoz, melyek képviselik mindazt, ami a két első század katekézisanyagát illeti, *hozzá kell még vennünk a Miatyánkot*, melyet a megkereszteltnek el kellett mondania, amint azt következtethetjük Szent Pál leveleinek egyes részeiből. (Róm. 8, 17; Gal. 4, 6; I. Kor. 10, 2—4.)

Mindezek alapjai a mostani katekizmusnak is, mely magyarázza a Credót, Istennek és az Egyháznak paran-

⁹ Cap. IV: Quae sunt instrumenta bonorum operum.

csolatait, s mindazt (szakramentumok, — kegyelem, imádság), ami által gyakorolhatjuk ezt a kettős, dogmatikus és morális tanítást.

*

De hogyan történt ez a tanítás? Alexandriában például a krisztusi hit kezdetétől fogva híres katechétikai iskola volt, szabályszerűen megszervezett tanítással. Ezt az iskolát, mint igazi egyházi intézményt, a püspök hatalma alá helyezték. Egyetlen személy volt az iskola vezetője, aki tanított, s rendszerint még egy tanult személy segített neki és helyettesítette szükség esetén. Ez utóbbi rendszerint utódja lett a vezetőnek.

Jeruzsálemben Szent Cyrill, Antiochiában Aranyszájú Szent János, Hippóban Szent Ágoston katechéták voltak, mielőtt püspökké szentelték őket, vagyis a tanításnak azzal a részével voltak megbízva, mely közvetlen előkészületül szolgált a keresztséghez.

A dogmatikus és morális tanítás nem volt bizonyos meghatározott időhöz kötve; *az egész év folyamára terjedt*, hogy a hallgatókat a keresztelés ünnepélyes beavatására előkészítse. Ennek a módszernek logikus következménye volt, hogy csoportok alakultak ki, melyek tanítása készületük időtartama szerint változott.

Maradtak ránk *kézikönyvek*, melyeket e katechézisekhez használtak, és amelyeket Szent Nyssai Gergely és Szent Ágoston szerkesztettek, de a legvilágosabb ezek között Jeruzsálemi Cyrillé (IV. sz.). Ez az egyházközösség különös gonddal őrködött katechumenjei fölött. Ennek a Szentnek a katekézise magában foglal tizennyolc tanítást azon katechumenek számára, akik húsvétkor veték fel a keresztséget és öt tanítást beavatásuk utáni időre. A bejegyzés, a katechumenek sorába való beírás a Szent Negyvennap első vasárnapján történt (a latin egyházban a harmadik és negyedik vasárnapon). A következő napon megkezdődött az oktatás. És tanultak

minden nap, két héten keresztül, prima és tertia között, azaz három óra hosszat, reggel 6 órától kilencig, kivéve a szombatot és vasárnapot. A tanítás a Szentírás alapján történt, kezdték a Genezisen, annak betűszerinti és lelki értelmében. A hatodik és hetedik héten a Credot adták elő ágazatról-ágazatra a katechumeneknek. Virágvasárnapon mondták azután el a (redditio, traditio) hallgatók a hitvallást. A keresztség után, a húsvétot követő nyolc napban az új megkereszteltetteknek beszéltek azokról a misztériumokról, melyekbe be voltak avatva: keresztség, bérmálás, Eucharisztia és megtanították őket, hogyan kell élniök, hogy gyakor az örök életnek örvendhessenek.

Rhabanus Maurus, Alkuin tanítványa (IX. század) összeállított egy könyvet, mely útmutatásul szolgált, hogyan oktassák a pogányokat, akik a keresztséget kérik. Ebben beszél a hitvallásról, a Miatyánkról, az erényekről, melyeket gyakorolni kell, s a bűnökről, melyek kerülendők. Ez nagyon *részletes kibővítése* a Miatyánknak, a „Két út katekizmusá”-nak és a Didachénak, vagyis *az ősi katekizmusnak*.

A katechumenek *részvehettek az eucharisztikus áldozat első részén*, a homília végéig. Ezután elküldötték őket; (ebből magyarázhatjuk meg a böjtelő és Szent Negyvennap zsolozsmáiban a matulinum lectióit, és az áldozatnak „missa” szóval való elnevezését, ami elbocsátást, küldést jelent). Ebben az előmisében, a collecta után és a szent olvasmányok előtt a Szent Negyvennap harmadik szerdáján történtek a következő szertartások: rálehelés, kereszttel való megjelölés, kézzátétel, a Miatyánk és a hitvallás elmondása. Végül nagyszombaton, az exorcizmus, az effeta, ellentmondás a sáának, az olajjal való megkenés és a hitvallás visszaadása. Mindezek a szertartások benne vannak a jelenlegi keresztségi rítusban és húsvét nyolcadának miséiben megtaláljuk egyes igazságokat, melyeket akkor az új krisztusi hívőkkel közöltek a keresztségüket követő napokban. Ebből

látjuk, hogy az *Egyházban a katekizmus és a liturgia mindig elválaszthatatlanok.*

A liturgia tehát, mely telve van a dogmáknak és a morálisnak legfontosabb és legalaposabb tanításaival, a *népnek katekizmusa*. Miután ugyanis a gyermekek elhagyják az iskolát, nem nyernek másutt általános tanítást a hitről, mint a kultuszban és a prédikációban.

Itt látják megvalósítva s itt élik át teljes fényében azt, amit az iskolában tanultak. És ha a tanítás hiányos volt, az iskolai hitoktatásban nem ismerték meg a liturgiát, akkor nem fognak sokáig kitartani a szentmisében való részvételben. Mikor felnőttekké lesznek, unatkozni fognak a templomban, mert nem voltak beavatva abba, ami ott történik. Sokszor a pap ezeket csak a halálos ágyon látja újra. Akkor próbálkozik feléleszteni szívükben a hitnek azt a szikráját, melyet az iskola padjaiban nyertek, s amelynek lángra kellett volna gyulladnia az oltárnál.

*

Ezt a fejezetet kettős idézettel szeretnők befejezni:¹⁰

„A katolikus oktatás nagyon gyakran megmerevedik és formalizmussá lesz. Megkívánják, hogy a tanuló pontosan megjegyyezze a szavakat; de ritka, hogy ez az emlékezetet fejlesztő tanításmód a tanuló értelmét meg is fogja, s még inkább, hogy akaratát is a jóra indítsa. Hogy ezen segítsünk, elevenné kell tennünk a tanítást azzal, hogy kapcsolatba hozzuk a szakramentumok imádságainak és ritusainak lényegével. A gyermek így a himnuszokban és az imádságokban meg fogja találni nagy dogmáink nagyszerű összefoglalását. Ezenfelül élvezni fogja ezekben a szellemi, irodalmi varázst is, megmarad lelkében az ünnepeknek magukkal ragadó emléke, amidőn ezeket hallotta, s a szertartásokban részt-

¹⁰ Szívesebben idézzük így magukat a szerzőket, mert a liturgia nemcsak beavatás, hanem tájékoztató könyve is.

vehetett. Ha a szakramentumokat azoknak ritusaival magyarázzuk meg, a tanuló megérti, hogy azok *láthatatlan kegyelem látható jelei*. Ha megismer.e ezt a jelleget, ránevelődik *a látható vallásnak* gyakorlására, *a látható Egyház* szerve által, vagyis jó katolikus lesz.”¹¹

A liturgikus év fönséges tanításának gyümölcseként megcsodálhatjuk azt a fejlődést, melyet az igazságok megértetésében és a természetfölötti élet kifejlesztésében művel. Nincs egyetlen pontja a krisztusi tanításnak, melyet nemcsak hogy ki ne fejezne a liturgikus év folyamán, hanem, mindezeket azzal a tekintéllyel és azzal a kenettel vési a lelkünkbe, melyet az Egyház liturgiája nyelvbe és oly kifejező szertartásaiba behelyezett. A hívőnek hite így évről-évre megvilágosodottabb lesz, kifejlődik benne a teológiai érzék, az imádság elvezeti őt az ismerethez. És a krisztusi lélek számára micsoda bőséges forrása a haladásnak, amidőn hitének tárgya mind ragyogóbban jelenik meg előtte, amikor kell, hogy üdvösségének reménye biztossá váljék, látva, hogy az Isten jósága mennyi csodálatos dolgot művelt az emberért, amikor fellángol benne az *isteni Lélek* lehelle-tére a szeretet, aki *a liturgiát tette mintegy a lelkekben való működésének központjává.*”¹²

A liturgia tehát *csodálatos népies katekizmus*, azért is „első és mellözhetetlen forrása a valódi krisztusi szellemnek.”

¹¹ M. Baelen, Revue de 1, Enseignement Chrétien, 1910.

¹² Dom Guéranger, Année Liturgique, általános előszó, XX, XXIII. o.

XVII. FEJEZET

A LITURGIKUS ZENE ÉS A LATIN NYELV

1. A liturgikus zene

X. Pius pápa a liturgikus zenéről kiadott *Motu proprio*-jában mondotta, hogy a liturgia a „valódi krisztusi lelkületnek első és mellőzhetetlen forrása.” Így tehát beszélnünk kell az egyházi énekről is, megmutatván, hogy általa a kultusz Isten nagyobb dicsőségét szolgálja és a lelkeknek több kegyelmet ad.

„A lelkipásztori tevékenység gondjai között, nemcsak e legfőbb apostoli Széken, hanem mindenütt az Egyházban — írja ez a szentéletű pápa — az első, hogy megtartsuk és előmozdítsuk Isten házának tiszteletét, ahol a vallás fölséges misztériumait ünnepeljük és ahol a krisztusi hívők összegyűlnek, hogy a szakramentumokat vegyék, résztvegyenek az oltár szent áldozatában, imádják a mi Urunk Jézus Krisztust a legméltóságosabb Oltáriszentségben és egyesüljenek az Egyház közös imádságával a liturgia nyilvános és ünnepélyes szertartásában. Tehát nem szabad a templomban semminek sem lennie, ami zavarja, vagy akárcsak csökkenteni is a hívők áhítatát és buzgóságát, semmi sem lehet, ami méltán okot adhatna a nemtetszésre, vagy botrányra; semmi sem lehet főként, ami egyenesen sérti az embert és a cselekmények szentségét és ami következképpen méltatlan lenne Isten fölségének és az imádságnak házához.”¹

¹ *Motu proprio* az egyházi zenéről. (1903. november 22.)

A mi Urunk nyilvános működése kezdetén kiüzte a templomból az árusokat és X. Pius pápa, kit emésztett a buzgóság, mint az isteni Üdvözítőt, az Isten házáért, pápaságának bevezetéseként templomainkból kiüzi a méltatlan énekeseket. „Első kötelességünk, hogy mindjárt felemeljük szavunkat és elítéljük mindent, ami a kultusz gyakorlásában és az egyházi szertartásokban eltér az egyenes úttól.

„Valójában, mivel igen élénk vágyunk, hogy a valódi krisztusi szellem újra virágozzék minden módon és megmaradjon minden hívőben, szükséges gondoskodni mindenekelőtt a templom szentségéről és méltóságáról, ahol a hívők éppen azért gyülekeznek össze, hogy ezt a szellemet első és mellőzhetetlen forrásból merítsék, azaz a szent misztériumokban és az Egyház nyilvános és ünnepléses imádságában való tevékeny részvételből.”

„Hiábavaló volna egyébként azt remélni, hogy az égnek bőséges áldása száll reánk, ha a Magasságos előtti hódolatunk ahelyett, hogy édes illattal szállna fel hozzá, ellenkezőleg az ostort adja az Úr kezébe, melyet az isteni Megváltó használt már a templom méltatlan megszenteltelenítőinek kiűzésére.”²

A szentatya megjegyzi még, hogy „a leggyakoribb és legnehezebben kiirtható visszaélések egyike” a kultusz dolgaiban, „ami a templomi zenét és éneket illeti. Lehet ennek cka ennek a művészetnek változó és hullámzó természete maga, lehet az ízlésnek és szokásoknak századokon át végbemenő, fokozatos változása, lehet az a gyászos hatás, melyet a szent művészetre a profán és teátrális művészet gyakorol, lehet az az élvezet, amit a zene közvetlenül okoz, s melyet nem mindig könnyű a helyes kerekék között megtartani, lehet a számos előítélet, mely lassankint behatol még a tekintéllyel bíró és jámbor személyek lelkébe is, de állandó irányzat észlelhető attó a meghatározott, egyenes úttól és attól a céltől

² Motu proprio az egyházi zenéről. (1902 november 22.)

való eltérésre, amelyért zeneművészet a kultusz szolgálatába állított. Ennek törvényei pedig teljes világgosszággal megtalálhatók az egyházi kánonokban.”³

Az énekekben — teszi hozzá a szentatyja — „a legnagyobb fokban meg kell lenniök a liturgia sajátosságának megfelelő tulajdonságoknak, mindenekfölött a *szentségnek* és az alak kiválóságának, amelyből önmagától folyik másik jellegzetessége, s ez az *általánosság*.”

„Az egyházi zenének *szentnek kell lennie*, ami következőképpen kizár minden profán jelleget, nemcsak önmagában, hanem a formában is, ahogy azt előadják. Valódi művészetnek kell lennie, mert másképpen nem lehet az a hatása a hallgatókra, melyet az Egyház kíván elérni akkor, amidőn a hang művészetét befogadja liturgiájába. De *ugyanakkor általánosnak is kell lennie*, úgy, hogy bármely nemzetségű hívő hallgatja, ne legyen rá kellemetlen hatással.”

„Ezek a tulajdonságok — fejtegeti tovább a pápa — a legnagyobb fokban a *gregorián énekekben* találhatók, ami következőképpen a *római Egyház hivatalos éneke*, az egyetlen ének, melyet az egyházatyáktól örökölt, féltékenyen őrzött hosszú századokon keresztül liturgikus kézírataiban, melyet mint sajátját írja elő a híveknek, melyet a liturgia egyes részei számára kizárólagosan állapít meg, s melyet a legújabb tanulmányok oly szerencsésen újítottak fel teljes sértetlenségében és tisztaságában.

„Ezért a gregorián éneket mindig úgy tekintették, mint az *egyházi zene legtökéletesebb mintáját* s a következő, általános szabályt teljes szigorúságában lehet felállítani: Zenei szerzemény a templom számára annyira szent és liturgikus, amennyire a módban, ihletettségben és ízlésben megközelíti a gregorián dallamot és annyival kevésbbé miltó Isten házához, amennyire távol áll ettől a legfőbb mintától.

³ U. a., u. o.

„Az ősi, hagyományos gregorián éneknek tehát nagy szerepet kell adni a kultuszi cselekményekben. Mindenkinek meg kell győződve lennie, hogy egyházi ténykedés semmit sem veszít ünnepélyességéből, ha nem kíséri semmi más zene, mint ez. Különösképen kell gondoskodni arról, hogy a nép ismét ezt énekelje, hogy így újból tevékenyebben vegyenek részt az Egyház kultuszában, amint az régen szokás volt.

„A fentebb említett tulajdonságok kiváló fokban *megvannak* (a gregorián éneken kívül) még a *klasszikus polifóniában*, különösen a római iskola szerzeményeiben, mely a XVI. században érte el tökéletességének tetőfokát Pierluigi Palestrinában.⁴ A polifonia klasszikus formájában *nagyon közel áll a gregorián énekhez* és ezért megérdemli, hogy felerészben ezt használja az Egyház legünnepélyesebb funkcióinál, azaz a pápai kápolnában.

„Az Egyház mindig elismerte és támogatta a művészetek fejlődését, felhasználván a kultusz szolgálatára mindazt, amit az emberi szellem szépet és jót tudott produkálni a századok folyamán, feltéve, hogy a liturgikus szabályokat mindig tiszteletben tartották. Következésképpen a *legmodernebb zene is megengedett* a templomban, ha olyan értékes, komoly, fönséges műveket nyújt, melyek semmiképpen sem méltatlanok a liturgikus cselekményekhez.”⁵

⁴ Palestrina Pierluigi szobrának felavatása alkalmával, 1921. október 2-án XV. Benedek pápa a következőket írta: „Ennek az ünneplésnek legyen az a haszna, hogy az egyházi zene helyreállításában való buzgóságot mindjobban kifejleszse. Ezt kezdte meg szerencsésen tisztelendő emlékü elődünk, s az terjed, erősödik a katolikus világ minden részében. Nem akarjuk, hogy az idő, az évek múlásával meggyöngyüljön ezeknek a bölcs törvényeknek hatása, melyeket ugyanaz a pápa vázol meg az 1903. november 22-i Motu Proprio-ban, mely mintegy törvénykönyve az egyházi zenének. Azt akarjuk, hogy ezek megmaradjanak teljes érvényükben, mindenekfölött abban, ami Palestrina iskolájának zenéjét illeti.”

⁵ Motu proprio az egyházi zenéről. (1903. november 22.)

A Motu proprio kerete tág: minden zene, ami szent, szép és általános, megengedett a templomban.

Ezeket a tulajdonságokat megtaláljuk — írja Delporte abbé:

„A legmagasabb fokban a gregorián énekben: ez a *parancsolt* zene.

Kiváló fokban a palestrinai zenében: ez a *tanácsolt* zene.

Megfelelő fokban bizonyos modern zenékben: ez a *megengedett* zene.”⁶

Mindig mindenekelőtti a gregorián ének, mely teljes kifejlődése és megkoronázása a zsidó, görög és római zeneművészetnek. Benne megtaláljuk mind a zsinagógának, mind pedig az Egyháznak minden zenei hagyományát. A gregorián ének hivatalos könyvei olyan tonalitás dallamait őrizték meg számunkra, melyeket Krisztus és az apostolok énekeltek s melyek a kereszténység első századai óta használatosak.

Joggal mondhatta tehát XIV. Benedek pápa: „Az Egyház éneke a gregorián ének.” Azért nevezik gregorián éneknek, mert Nagy Szent Gergelyt, az első bencés pápát illeti tisztelet azért, hogy összegyűjtötte és nyilvánosságra hozta ezeket az áhítatos dallamokat, melyekhez neve mindörökre hozzáfűződött. A kézzel írott antifonáriumban, melyet St. Gallen könyvtárában őriznek, ezt a pápát úgy ábrázolják, hogy titkárának diktálja a hangjegyeket és a Szentlélek szimbolumaként egy galamb vezeti munkáját.

Rómából a gregorián antifonárium elterjedt lassan az egész világra. „Szent Ágoston és 39 szerzetestársa alighogy kikötöttek brit földön, Tanet szigetén, gregorián énekükkel elragadtatták a barbárokat, akiknek hirdetni akarták az evangéliumot. Szent Bonifác is Türingiában, hesseni kolostorában ápolta ezt az énekmódot.

⁶ Konferenciák a tourcoing-i Szent Kristóf templomban, 1918.

A gregorián éneknek jó része volt a germán népségek vad erkölcsleinek megszelídítésében, kik lassan azután meg is keresztelkedtek. Mélységes hitből élő atyáink a vallás különböző misztériumait csak ezekre az édes és szent kenettől illatozó dallamokra énekelték el.”

Nagy Károly elősegítette elterjedését egész Frankonban, ahol számos „Schola Cantorum” versenyzett egymással hatásban. „Ezeknek a tiszteletreméltó éneknek szépsége — írja Guéranger — annyira elragadta Nagy Károlyt, hogy a római pápákkal egyetértésben a gregorián éneket roppant birodalmában a művelt-ség egyik leghatalmasabb eszközévé tette.”⁷

Moissenet kanonok írja: „Az ember szomjazza a poézist: de ha mindenki élvezheti is, a nagy többség nem tud alkotni s ahhoz megy, aki azt neki készen adja. Az Egyház a liturgia nagy poézisét nyújtja. Ime, a nagy kolostoroknak, a főpapi nagymiséknek a nemzetek megtérítésében olyan szerepük volt, amit nem tekinthetünk kisebbnek, mint a predikáció hatását. És az Egyház, amidőn így kifejezhette magát, mindig nagy fontosságot tulajdonított annak, hogy a Krisztushoz tért társadalomban élő hatású lehessen ez az elem, ami épúgy képes megőrizni a hitet, mint ahogy képes volt azt létrehozni.”⁸

Tudjuk, hogy X. Pius pápa Motu propriojában az éneket a kultusz „kiegészítő lényeges részének” nevezi, s azt mondja róla, hogy az „valóságos officium”, úgy hogy nélküle a liturgia többé nem „opus integrum”, hanem valahogyan csonka. Ének nélkül hiányzik egy eleme, ami nélkül, hogy lényeges volna, mégsem mellékes, mert tulajdonságai segítik az Egyház imáját teljesértékűvé tenni. „A szent ének — mondja X. Pius pápa — hozzájárul az egyházi szertartások tiszteletreméltó volának és fényének emeléséhez.” „A zene a liturgiának egy része és annak alázatos szolgálója.” A liturgia

⁷ Institutions liturgiques, II. köt., 429. old.

⁸ L'enseignement du chant sacré, 25. o.

szolgálatába állítva, hatalmas eszköze az apostolkodásnak, melynek hozzá kell járulnia, a pápa gondolata szerint, a valódi krisztusi szellemnek a társadalomban való visszaállításához. "A szent zene, mint az ünnepélyes liturgia része, annak általános céljában is résztvesz, ami az Isten dicsősége és a hívők megszentelése." (Motu proprio). Megmagyarázzuk ezt a kettős célt.

a) Az egyházi zene Isten nagyobb dicsőségét szolgálja.

A nagy gondolatokat nem lehet másképpen teljesen kifejezni, mint énekkel. Aki annyira szeret, hogy azt szavakba foglalni, elmondani nem tudja, az énekel. „Cantare amantis est”, mondja Szent Ágoston. A zene felkelti és kifejezi a legjobb, legelőbb és legmélyebb érzéseket. A hazaszeretetének például, melyet érzünk a föld iránt. ahol születünk, s ahol őseink éltek, minden népnél szüksége volt nemzeti himnuszra, hogy abban kifejeződjék. Ebben az énekben az egész haza lelke benne rezeg.

A krisztusi hívőnek, a mennyei haza gyermekének *is van nemzeti himnusza*. Általános ének ez melvet hitbeli ősei énekeltek valamikor a katedrálisokban. s amely *visszhangja itt a földön a mennyei haza énekének*. Ez az ének a liturgikus ének, melynek formulái az egység külső kapcsolatát adják az egész világ hívőinek. *Az ének összhangja megteremti a szívek összhangját*. Mivel pedig az egész világ minden templomában ugyanazok a dallamok hangzanak, ez a végtelen hangverseny felszáll a fölséges Istenhez és a legnagyobb dicsőséget adja neki. Az ember az, aki így imádkozik; ez az egyszerre *testi-lelki*, és ugyanakkor *szociális* lény, ez a nagy sokaság, mely ugyanabban a természetfölötti elragadtatásban ugyanazon egy hangon énekel, — s ez a hang az Egyház hangja — a háromszor szent Is'ennek. S mint-hogy egy bölcs mondás szerint aki énekel, kétszeresen

imádkozik. — Bis orat qui cantat, — ennek az imádságnak a legnagyobb hatása van a Mindenhatóra.

Egyébként is, hogyan lehetne másképp jobban ünnepelni Isten fölséges nagyságát és a krisztusi dogmák szépségét, mint énekkel? *Az ének bizonyos módon anyagtalan*, olyan, mint a lehellet, az ihlet, a lélek hangja, mely telve van a Szentlélekkel. „Töltekeztek a Szentlélekkel — mondja az Apostol — zsoltárokat, himnuszokat és lelki énekeket énekelve.”⁹ Az egész hagyomány is azt mutatja, hogy az Egyház mindenkor énekelte a zsoltárokat, himnuszokat és canticumokat, melyeknek neve eléggé mutatja azok rendeltetését.¹⁰ Amikor a római katolikus vallás ritusában a Pontifex Maximus valami felajánló formulát mond el,¹¹ ezt a cselekvényt „praefari carmen” kifejezéssel jelölik: nem lehetetlen, hogy a „praefatio” szó innen származik.”¹² „A misében a prefáció éneke folytatódik megszakítás nélkül az egész kánon alatt, úgy hogy egykor magát az átélényegülés szavait is énekeltek az egész Egyházban.”¹³

A collecta is, állandó minta szerint, rövid és szimmetrikus formulákra oszlik, melyek lehetővé teszik annak éneklését. A keresztjáró napok litániáit mindig énekeltek. A nyilvános imádságnak veleszületett és rendes formája tehát az ének. A csendes vagyis a *nem énekelte mise* pedig *lecsökkentett ritus*. Olyan, mintha a legméltségesebb Oltáriszentséggel adott áldásnál az Ave verumot, a litániát és a Tantum ergo-t egyszerűen csak recitálnák ahelyett, hogy énekelnék.

„Az ének a legteljesebb, legtiszteletteljesebb és legdicsőségesebb kifejezése az Isten iránti hódolatnak.

⁹ Ef. V, 19.

¹⁰ Etimológiailag a *zsoltár* = húros hangszerrel kísért *ének*; a *himnusz* = dicsőítő *ének*; canticum = lírai ének.

¹¹ Püspök-, pap- és diakonusszentelés, krizma és húsvéti gyertya szentelése, templomszentelés, stb.

¹² Mgr. Batiffol konferenciája, 1914. máj. 26.

¹³ Dom Cagin: Eucharistia, 47. és 48. o.

Semmi más kifejezés mód nem teljes; csak az elénekelt dicsőítéssel adja meg az ember Istennek mindazt, amije van, mindazt, amit adnia kell.”¹⁴ Guéranger-val fejezzük be: „Milyen szomorú a keresztény ajkaknak ez a némasága, mintha nem volna szükségük többé énekre, hogy kitörjön imádságuk és annak megadják a legtökéletesebb formát.”¹⁵

b) Az egyházi zene nagyobb szentséget biztosít a hívőknek.

X. Pius pápa mondja: „Az egyházi zenének legfőbb hivatása, hogy megfelelő dallamba öltöztesse a hívőknek előadott liturgikus szöveget: sajátos célja, hogy nagyobb hatást adjon a szövegnek magának, úgy, hogy a hívők *könnyebben gyulladjanak áhítatra* s így *jobban előkészüljenek* a kegyelem gyümölcseinek lelkükbe fogadására. Ezek a szent misztériumok ünneplésének sajátosságai gyümölcsei.” (Motu proprio.)

A szent ének *vonzóerőt gyakorol* a krisztusi hívőkre és hangolja őket Isten dicsőítésére és bocsánatkérésre. *Felemeli az embert*, nemes módon érinti érzékeit, mozgatja meg képzeletét, s így szívébe hatol az öröm, vagy fájdalom érzése, amit az ének kifejez. A gregorián énekben nincsen semmi az álmodozásból és határozatlan szentimentalizmusból: nem marad meg az érzékek-nél; felhasználja csak azokat, hogy általuk megfogja a lelket s elragadja természetfölötti örvendezésre. A modern szerzemények nagy számában, akármi a szöveg, az csak alkalmat ad a művésznak, hogy kifejtse tehetségét; ilyesmi nincsen semmi *gregorián énekben*, melynek *egyedüli hivatása, hogy minél jobban kifejtse azokat a gondolatokat és szavakat*, melyeket a lélek ki akar fe-

¹⁴ Moissonnet, u. o., 55. o.

¹⁵ Vie de sainte Cécile.

jezni.¹⁶ Hála gazdag és változatos tonalitásának, egyszerű és fölséges ritmusának, sok és változatos neumájának, az Egyház hivatalos éneke a krisztusi dogmákat minden árnyalatával és a katolikus áhitatot minden gazdagságával és finomságával ki tudja fejezni. Ez valóban az imádság hangja, s ez az imádság a Menyaszszony imádsága, aki Völegényével és a Szentlélek ösztönzésére a legméltóbban mondja el minden szeretetét az Atyának.

A gregorián énekesek nem produkálják magukat, hanem „ha világiak is, valósággal az egyházi kórus szerepét játsszák” (Motu proprio); előadnak bizonyos nehezebb imádságokat, melyeknek éneklését a szertartás szabályai számukra tartják fenn és fönntartják, elősegítik a hívők áhitatát úgy, hogy azoknak gondolata és tekintete ne az énekkaron, hanem az oltáron legyen.

„Ó Uram, — kiált fel Szent Ágoston — hogy sírtam a te himnuszaid és énekeid hallatára! Ó hogyan érintették élénken meghatott lelkemet a te Egyháznak édes hangjai! Behatoltak a fülembe és ugyanakkor igazságod beszűrődött szívembe: a szeretet tüzes lendülete hevített, s édes könnyeket hullattam.”¹⁷

„Akármilyen keményszívűek legyenek a világiak — mondja Szent Bernát, — ha szép zsoltáréneklést hallanak, legalább valami kezdetét érzik az Isten dolgai szeretetének. És aki csak természetes gyönyörködésért hallgatja a zsoltáréneket, a végén a megbánás és megtérés könnyeit hullatja.”

Hallgatva ezeket az évszázados, sőt évezredes szövegeket, gazdagon feldíszítve az ősi és szent dallamok

¹⁶ Egy példa ezer közül: a különböző Credókban, valamint Urunk mennybemenetelének ünnepén, valahányszor a szöveg mondja, hogy Jézus fölment a mennybe, a gregorián dallam mindig emelkedő, s így segíti a lelket, hogy kövesse az Üdvözítőt, ki felmegy Atyjához és hogy lélekben vele éljen a mennyei házában.

¹⁷ Vallomásai, IX., VI.

óaranyába és szépséges változataiba, a mai krisztusi hívők is érzik lelkükön átvonulni azt a remegést, mely megmozgatta valamikor román és gót templomainkban őseink lelkét. És ebben a szent hangulatban, ahol *az egyes lélek lángja mindenkié*, az igazság ragyogó fényt nyer és a szív fölmelegszik. Ez *közösségben végzett elmélkedés*, ahol a lelkek, hála a hosszú neumának, vágyuk szerint töltekezhetnek az isteni szavakkal, mindig új fényektől világosodnak meg és szünet nélkül edződik akaratuk.

„Nem ismerek nagy mesterek agyában született művek között sem olyat, — mondja Gounod — melyet össze lehetne hasonlítani ezeknek a magasztos énekeknek félelmes fölségével, melyeket naponként hallunk templomainkban a temetési szertartásoknál: a Dies irae és a De profundis. Semmi sem éri el ezt a magasságot, sem a kifejezésnek és a lelki hatásnak ezt a hatalmát.”

A szent énekek tehát, ami ilyen szent lelkiállapotot idéz elő s a léleknek olyan hangot kölcsönöz, melyen oly jól kifejezheti magát, a megszentülésnek csodálatos eszköze.

Ezért rendeli el XI. Pius pápa *Motu proprio*jában, „hogy előírásainak pontos megtartásával és azok állandósítása céljából a püspökök egyházmegyéjükben külön bizottságot alakítsanak az egyházi zenéhez valóban értő személyekből, akikre reábizák a templomi zene és ének felügyeletét.” És hozzáteszi: „A szemináriumokban és egyházi intézetekben a trienti zsinat előírásai szerint kultiválják mind gonddal és szeretettel a hagyományos gregorián éneket és az előjárók e téren minél jobban bátorítsák és dicséretükkel lelkesítsék fiatal növendékeiket s ahol lehetséges, mozdítsák elő „Schola cantorum” felállítását.”

Végül figyelmükbe ajánljuk a templomi karnagyoknak, az énekeseknek, papságnak, a szemináriumi előjáróknak..., hogy minden buzgósággal mozdítsák elő ezeket a hosszú idő óta kívánt bölcs reformokat, melye-

ket általános óhaj hozott létre, hogy így ne tegyék ki megvetésnek az egyházi tekintélyt, mely már többször az illetékesek figyelmébe ajánlotta ezeket a reformokat és most újból elrendeli.”

A plébániatemplomokban gyakran *az éneken kell megkezdni a nyilvános kultusz helyreállítását és a krisztusi lelkiület újraélesztését*. A már meglévő énekaroknak, gyermekeknek, fiatal lányoknak, ifjaknak, asszonyoknak és férfiaknak tanítsák meg a gregorián éneket, mely kiváltképen *nép-ének*; részesítsék őket liturgikus nevelésben, s meglátják, hogy milyen étellel telítve fog megújulni az oltár körül a nyájnak egysége, a pásztor áldott tekintélyével.

Igy ismét arra a következtetésre jutunk, hogy a liturgia, ezúttal azért, mert az ének annak kiegészítő része, első és mellözhetetlen forrása a valódi krisztusi szellemnek.

2. A latin nyelv

„A római Egyház nyelve a latin nyelv. Tehát az ünnepestélyes liturgikus szertartások alkalmával tilos bármilyen más népi nyelven énekelni.” (Motu proprio.)

„Mindenekfölött azt kívánjuk — írja XV. Benedek pápa, — hogy a krisztusi hívők mindig nagyobb figyelemmel és mindig gyümölcsözőbben vegyenek részt az isteni áldozatban, mely által az emberi nem szeretett Megváltója misztikus módon folytatja vérének érettünk való kiontását. Minél jobban résztvesznek a hívők a fölséges áldozatban, annál inkább megnyerik mindazokat a javakat, melyek örök üdvösségükre szükségesek. Két okból nem oly eleven a népi áhítat, amilyennek kellene lennie a szentmisében való részvételben: nem ismerik a latin nyelvet és nem ismerik a liturgiát, te ebben a könyvben orvosoltad mind a két bajt... Így bárki, aki

olvasni tud, s ezt a könyvet használja az oltár előtt, alól a szent áldozat végbemegy, könnyen követi a papnak minden cselekményét s e nagy dolgok figyelmes követésével a lelki vigasztalás és isteni kegyelem csodálatos gyümölcseiben részesül.”¹⁸

„Három géniusznak van része — mondja Ozanam — az antik világban: Kelet szellemének, ez a elmélyedés, a szimbolizmus iránya; a görög szellemnek, mely mindenekfölött a gondolkodás, a filozófia; végül a latin szellemnek, s ennek jellemzője a cselekvés, a jogérzék. Hogy az ősi műveltséget teljes egészében örökölhessék a modern emberek, hogy semmi se vesszék el az emberi nemzedék intellektuális utódlásából, kellett, hogy ez a három szellem: Keleté, a görögöké és Rómáé bizonyos módon éljen, hogy az új nemzedék lelkét formálja.”¹⁹

Az Egyház nyelve az, melyben az ókor e három szelleme egyesül és egybeolvad. Az egyházi latin volt az általános nyelv a középkorban. Ez alakította ki a modern nyelveket. „A latin nyelv volt sokáig összekötő kapocs a művelt világban. Aki ezt a nyelvet beszélte, nem volt seholt Nyugaton és azon túl idegen.”²⁰ „A latin az összekötő kapocs a múlt és a jelen között, a testvériség jele, mely legyőz minden távolságot és egyesít legkülönbözőbb fajokat.”²¹ — írja Guéranger.

A latin tehát *hatalmas kapocs*, mely összetartja mind a krisztusi hívőket, midőn azok imádkoznak és énekelnek papjuk vezetése alatt. Szalézi Szent Ferenc ajánlja, hogy Istent ezen a nyelven imádjuk: „Mondja latinul imádságait: a Miatyánkot, Üdvözlégyet, Credot, ezáltal a legszorosabban egyesül a római Egyházzal, aki ezen a nyelven imádkozik.”²² — Bossuet mondja a pfálzi

¹⁸ Levél M. Marietti-bez, egy latin-olasz Missale kiadójához. — Acta Apostolicae Sedis, 1921. nov. 23.

¹⁹ La civilisation au Ve siècle, II. köt. 125. o.

²⁰ Année liturgique: Le jour de la Pentecote.

²¹ Instit. lit., 3. köt.

²² Filotea.

hercegnőről, hogy „megtanították a latin nyelvre, mert ez az Egyház nyelve”.

Ez a kötelék még bensőségesebb, ha a római kiejtést használjuk. Enélkül egyébként minden gregoriánhoz értő véleménye szerint nem lehet megadni ennek az éneknek minden hajlékonyságát és szépségét.

„Nem illő és ugyanakkor hasznos-e, — írja Ragon, — hogy a katolikus Egyház hivatalos nyelvét majdnem ugyanolyan kiejtéssel beszélje minden gyermeke, hogy a pap zavar nélkül énekelhesse a misét minden országban s azokat se zavarja, akik azt hallgatják.”²³

X. Pius pápa Dubois bíborshoz intézett egyik levelében kifejezi, mily nagy örömet szerzett neki, hogy „Franciaország különböző egyházmegyéiben oly nagy buzgalommal igyekeznek azon, hogy a latin nyelvben mindjobban megközelítsék a Rómában használt kiejtést.”²⁴

XV. Benedek pápa is kívánta „a latin kiejtésnek ezt az egységét, ama minta szerint, ahogyan az él a katolicizmus középpontjában. A már oly nagy területen ismert nyelvnek eme egységes kiejtése révén a mai emberek, mint a régi ker. hívők végre olyan egyetlen és általános nyelvet ismernek meg, amelyet oly gyakran, s többé-kevésbbé hiába kerestek másutt. A kölcsönös érintkezésnek ez a nagy lehetősége eggyel több vonzóerejét és kapcsát alkotná a Nemzetek Szövetségének, amelyre oly nagy szükség volna a tartós, óhajtott béke érdekében.”²⁵

*

Micsoda fölséges látvány, hogy a hívők mind, papjaikkal, püspökükkel és pápájukkal bensőséges kapcsolatban a liturgiában ugyanazon imádságban, ugyanazon

²³ L'Enseignement chrétien, 1907. 201. old.

²⁴ 1913. VII. 10.

²⁵ Gasparri bíboros levele Abbé Delporte-hoz.

nyelvű énekkel, ugyanazon kiejtéssel fordulnak Istenhez, mint a legfőbb főpap, az egész Egyháznak feje! Akkor ez az imádság, a szó teljes értelmében, egy, szent, katolikus, apostoli és római lesz és Jézus kívánsága teljesen megvalósul: „*Sint unum*. Hogy mindnyájan egyek legyenek, mint te, Atyám, és én, egyek vagyunk.”²⁶

²⁶ Szent János, 17, 23.

XVIII. FEJEZET.

A LITURGIA ÉS A KÖZÖSSÉG

A liturgiának igen benső kapcsolatai vannak a szociológiával, s ezért *a liturgikus mozgalom és a szociális mozgalom korunkban párhuzamosan haladnak*. A liturgikus apostolságnak egyik alapvető elve éppen az, hogy ezeket a lehető legszorosabban egysítse és *akik a szociális kérdés megoldását keresik, nem hagyhatják figyelmen kívül a liturgia által nyújtott segítséget*.

A liturgia lényegében valóban *az imádságnak szocializálása, közössé tétele*. Az Egyháznak, mint társaságnak imádsága ez, mely csoportosítja az embereket, tekintet nélkül országukra, nemzetükre, fajukra, születésükre, állásukra, értelmi és kulturális fokozatukra. A régi és új Ádámnak gyermekei ők, mind testvérek a természetben és kegyelemben, s mindnyájan közös Atyjukhoz fordulnak: „Mi Atyánk.” Kéréseiket *mindig többszámban* mondják el, s ezekben a könyörgésekben benne van *minden általános szükség*; hogy erről meggyőződjünk, elég felnyitnunk egy Misszálét, s elolvasni az imádságokat, melyeket a pap nagypénteken mond el. Ez a liturgikus imádság tehát egészen különösképen *előmozdítja a szociális érzék kifejlődését*, ami szükséges ahhoz, hogy egész terjedelmükben vizsgálhassuk meg a modern társadalmat foglalkoztató problémákat. Nincs igazuk azoknak, akik a liturgiának szemére vetik, hogy nem a gyakorlati rendbe való tudomány, mert éppen azok az elvek, melyeket a liturgia sürget — s csakis azok — (egy bíboros szava szerint) „képesek megoldani a szociális kérdést.”

„A liturgia nélkül — írja Vigourel — minden működés csak a krisztusi élet periferiáin mozog s a tapasztalat nem késik bizonyítani, hogy ha hiányzik a liturgia életet adó ereje — ami annyi, mint a vallásnak, a krisztusi

hitnek ereje, — semmi sem tud jó gyümölcsöt teremni és tartósan jót tenni.”

Főleg a liturgikus kultuszban való részvétel tartotta fenn a középkorban a vallásosságot. Ebben a korszakban a társadalom nyilvános életét az Egyház életéhez szabta. „Karácsony, húsvét — írja Fustel de Coulanges — akkor az emberi lét legnagyobb örömei voltak.” Az évkönyvek mindig pontosan feltüntetik, hogy Nagy Károly és fiai hol töltötték ezt a két ünnepet.

A polgári naptár alá volt rendelve a vallásos naptárnak. Munkaszünet volt pl. az összes apostolok ünnepén. A törvényszékek szünetei a liturgikus ünnepköröktől függtek, ahogy ma pl. húsvétnek és karácsonynak van ilyen vakációja. A családi asztalokon is meglátszottak az Egyház nagy ünnepei: a karácsonyesti társas vacsora, a húsvéti tojás és egynéhány egyéb megható szokás ezeknek homályos emléke.

„A szerződések megszűnését, vagy megújítását valamely szent dátumhoz kötötték: Mindenszettekhez, Szent Márton napjához, Karácsonyhoz, Szent János ünnepéhez. Hogy őseink mennyire örültek Szent János születésének, annak egyik jele az örömtűz, melyet ekkor gyújtottak. Ez a szokás a XIX. század végig tartott pl. a Rhone völgyében. Mint a megállapodások, hasonlóképpen a vásárok is megvoltak jelölve a keresztény naptárban.”¹

„Az ősi Ardenneknben ismertem még földműveseket, mondotta G. Kurth, — akik a vasárnapokat a szentmise introitusa szerint jelölték meg: Esto mihi, Invocavit, nem lévén egyéb kalendáriumuk. Ma már ez nincs meg. Számukra azonban az Egyház imádsága még az a bő és selymes köpenyeg volt, mely körülveszi az egész életet, s ezer megható szokás tartotta fenn és éltette állandóan ezt a jótékony és kedves meleget.”²

¹ Abbé Chipier: La Vie liturgique, 349. o.

² Semaine liturgique de Maredsous: La liturgie et le peuple.

Sok nemkatolikus szociológus kénytelen megállapítani, hogy ha a templomokban megszűnnének a vallásos szertartások, nem kellene hosszú idő, hogy az ember ismét barbárrá váljék. *Nincsen máshép békéje a társadalomnak*, csak akkor, ha Isten dicsőségét és a maga megszentelődését keresi. A vallás fékje nélkül felszabadul minden szenvedély; a vallást — religiot — pedig mindenekelőtt a liturgikus kultuszban találjuk, mely hivatalosan adja meg az embereknek az Istennel való összeköttetést.

„Az a társadalom, mely nyilvános életében nem ad Istennek kiváló helyet, önmagát ítéli arra, hogy olyan materializmusba süllyedjen, melynek gyászos következményei vannak, még természetes boldogulására nézve is, — mondja Theller de Poncheville. Ha megszüntetjük a kultuszt templomainkban, egyes kiváló lelkek szívükben fognak templomot emelni, de *a rej'tett Isten csakhamar elfeledett Isten lesz* és az emberek legnagyobb része számára többé nem lesz más, mint árny, mely elvész a végtelen kék messzeségben s aki nem érdekel senkit.

„*Isten a mindenek közötti szükséges egység elve; ez isteni kötelék nélkül az emberi kapcsolat megszakad. Amikor elhagyják az oltárt, mely körül az emberek testvérükké lettek, akkor az aranyborjúnak emelnek oltárt: — és kezdődnek a testvérgyilkos harcok, mert a kívánságoknak nincs többé korlátjuk. Ide jut el a társadalom, ha nem első gondja Isten nyilvános elismerése.*”³

Kérést intéztek XV. Benedek pápához (1900. augusztusában), mint már előbb XIII. Leó pápához is (1899. június), hogy évenként misével és zsolozsmával ünnepeljék meg Kriszust, mint a társadalom királyát. „Ez az ünnep — írják a kérelemben — nyilvánvalóan alkalmoszerűnek tűnik szociális szempontból, mert semmi

³ Egyházzenei kongresszus, Tourcoing. 1919.

más igazságot nem tagadtak annyira, vagy nem vettek tudomásul olyan rendszeresen, mint Jézus Krisztus legfőbb jogait szociális, civil és időleges dolgokban.

„Az Anyaszentegyháznak szokása, hogy a vallásos igazságokat akkor határozza meg, mikor azokat valamely eretnecség támadja. Ez az ünnep tehát Jézus Krisztus társadalmi királyságát illetőleg nevelő hatással lesz a tömegre, mely eltelt azzal a hamis elvvel, hogy a vallás magánügy. A nép számára az ünnep a legvilágosabb meghatározása az igazságnak. Ez az ünnep majd virtualiter (mert materialiter a tény nem az Egyháztól függ) visszaállítja a rendet is a társadalomban, azt a rendet, mely abban áll, hogy mindenki és minden dolog a maga helyén legyen, Jézus Krisztusnak, az emberek között elsősülöttnak, a teremtés mintájának, a népek Megváltójának és Közvetítőjének megadja az első, a legfőbb helyet a társadalomban.”

Anélkül, hogy ezt a kérést várta volna, az Egyház már régóta kifejezi liturgiájában a testtélett Ige királyságának ezt az általános jellegét.

Epifánia napján Jézust, mint minden nemzetek királyát imádják a királyi bölcsék: „Mondjátok minden nemzeteknek, hogy a kereszt által uralkodik Isten”, mondja a nagyheti liturgia. És Úrnapjának Invitatoria kijelenti, hogy Krisztus „a nemzetek uralkodó királya.”

Krisztus társadalmi királyságát bizonyítja tehát a liturgikus év. És ha a nemzetelek őt elismerik, megtalálják azt a boldogságot, melyet hiába keresnek Jézuson kívül. Ha a pápának, Krisztus helytartójának megadnák azt a megtisztelő helyet, mely őt megilleti a Nemzetelek Szövetségében és a világban, melynek ő lelki feje és ha az egyházi és világi hatalomban Isten hatalmát magát megtisztelnék, megtalálnák a békét és boldogulást, melyet egyébként hiába keresnek. A lelki és földi tekintélytisztelést, mely minden közösségnek alapja, erősen hangsúlyozza a liturgia. Szabályozza azokat a szertartá-

sokat, ahol megjelenik a legfőbb pásztor, Péter utódja. Különleges tiszteletet ad a püspöknek, akár pontifikál, akár pedig résztvesz valamely szertartáson. A papoknak is elsőbbséget tulajdonít, ami tiszteletet parancsol a hívőknek. Nekik fenntartott részben foglalnak helyet s ezért ezt a részt presbyteriumnak nevezi. Ide a hívek nem léphetnek be.

A liturgia megfelelő fogalmat ad a világi hatalomról is. Megáldják a királyokat⁴ — a felkenés pompás szertartásainak keretében, hogy megnyerje számukra a kegyelmeket, amelyekre szükségük van és hogy kiemelje a nép előtt a hatalom méltóságát. A fejedelemnek ilyenkor emlékezetébe idézi minden kötelezettségét: „Istent fogod szolgálni, gyakorolod az igazságot, ami nélkül a társadalom nem állhat fenn sokáig és viselkedéssel megmutatod, hogy nem saját előnyöd miatt uralkodol, hanem egész néped javára.” A király térdenállva esküszik Isten előtt és az evangéliumra, hogy teljesíteni fogja ezeket a kötelességeket. Ahányszor résztvesz a szent misztériumok megünneplésében, ünnepélyesen fogadják s külön neki fenntartott helyre vezetik, gazdagon díszített térdeplőhöz. Incenzálják őt még a püspökök előtt. A nagymise végén az Egyház imádkoztat a királyért, vagy a fennálló kormányzatért. *Igy lelkesít tiszteletre a lelki és világi fők iránt és kelt megbecsülést hatalmukkal szemben, és ezzel kiválóan elősegíti a rendet, a békét és a boldogulást az államban.*

Ami a hívők tömegét illeti, ha az Egyház el is ismeri a társadalmi állapotok különféleségét — ami a dolgok természetéből folyik, — azonban *arra is van gondja, hogy emlékeztesse őket egyenlőségükre.* Valamennyinek egyenlő méltósága az, hogy Isten gyermeke.

⁴ Ez a szertartás akkor jött létre, amidőn még nem ismertek más, szervezett államformát, mint királyságot, vagy császárságot. Az Egyház alkalmazhatja bármilyen katolikus államfőre, aki magas működését mindazzal a felelőséggel együtt, mellyel jár, Isten oltalma alá helyezi.

A templomok mindenki számára nyitva állnak; ott mindenkinek egyenlő jogai vannak. Gazdagok és szegények, urak és szolgák ott együtt vannak; mindnyájan testvérekként térdelnek oda az eucharisztikus asztalhoz; mindnyájunk hangja egyesül, hogy Isten dicséretét énekeljék.

Turenne-ről beszélnek, hogy egy napon lesütött szemekkel és összetett kezekkel járult a szentáldozáshoz, egyik szolgája előtte ment. A szolga úgy gondolta, hogy nem illik ura előtt mennie, s őt akarta maga elé engedni: „Tessék uram!” — „Barátom, — felelte Turenne — itt csak egy Úr van! Az, akit együtt magunkhoz veszünk. Menj előttem.”

A liturgia emlékeztet bennünket arra is, hogy *milyen egyformán semmik vagyunk halandó természetünkben*. A hamvazás szertartása eszünkbe juttatja közös eredetünket és közös sorsunkat: „Por vagy és visszatérsz a porba.” Bizonyítja advent idején, hogy a Szent Szűz az egyedüli, aki kivétel volt az áberedő bűn alól és hogy mi, amint Szent Ágoston mondja, bűneink miatt „massa damnata” vagyunk.

De ha meghaltunk Ádámban, mindnyájan új életre támadhatunk Krisztusban, aki az egész mindenség Megváltója. A liturgia gyakran ismétli el nekünk: „Üdvözítőnk kegyelme megjelent *minden* embernek.” (Jan. 1. Capitulum). Karácsonykor: „Megjelent a békességes király és az egész *mindenség* óhajtja arcát szemlélni.” (Dec. 25. első Vesperae antifonája). Midőn Jézust bemutatják a templomban, őt „a *nemzetek* világosságának” nevezik. Epifánia napján *minden* népek hozzá mennek a pászlorok és bölcsek személyében: „A nemzetek a te fényedben járnak és a királyok a te növekvő világosságod ragyogásában... a nemzetek ereje hozzád jön.” (Epistola.) Nagyszombaton az Exsultet, úgy mondhatnánk, valóságos oklevele az Istenben való természetfölötti testvériségünknek, melynek alapja a keresztségben történt újjászületésünk: „Ez az az éjszaka, mely az

egész *mindenségben* kiragadta a világ vétkeiből és a bűn sötéttségéből azokat, akik hisznek Krisztusban, visszaadja nekik a kegyelmet és a szentek társaságát." A keresztlőkutak, melyeket ekkor megáld az Egyház, Isten *minden* gyermekeinek bölcsői. És régen mind együtt születtek húsvét éjszakáján az isteni életre: „Nyíljanak meg e napon az egész földön a keresztlőkutak, hogy újjászülessenek bennük a nemzetek.” (A keresztlőkút megáldása.)

Püünkösöd ünnepén a Szentlélek száll le az Egyházra és közli vele az életet: „Csak egy test van és egy Lélek, ahogy ti is ugyanazon egy reménységre vagytok hivatottak. *Egy* Úr van, *egy* hit és *egy* keresztség, *egy* Isten és Atyja minden embernek, aki fölötte van *mindennek*, áthat *mindent* és kormányoz bennünk *mindent*.” (Lectio püünkösöd u. 17. vasárnapon.) Az Egyház anyja minden embernek és mi mindnyájan jog szerint hozzá tartozunk. A pápa a legfőbb feje, aki a nagy emberi családnak közös atyja. És e helyen kell megemlékeznünk arról, amit Noblemire 1920-ban mondott jelentésében a vatikáni francia nagykövetségről: „Ki tagadná, hogy a pápaság valóban mindig tekintélyes morális hatalom? Nem ezen a ponton van-e az egyetlen erő, mely mindig egyetlen és maradandó tűzhelyről kisugározva, az egész világon ugyanazon rendezett és teljesen engedelmes eszközön működik?”

A liturgikus év a világ végének megrázó jelenetével zárul, ahol mind, kivétel nélkül, megjelenünk Biránk előtt: „Akkor megjelenik az égen az Emberfiának jele és a földnek minden népe mellét veri és látni fogja az Emberfiát az ég felhőin jönni nagy hatalommal és nagy fölséggel. És elküldi angyalait harsogó trombitákkal és ők összegyűjtik az ő választottait a négy szélről, az ég egyik végétől a másikig.” (Püünk. u. 24. vas. evang.) *A föld hatalmasainak és kicsinyeinek ugyanez lesz a sorsuk és nem lesz más különbség köztük, mint amit érdemeikkel nyernek.*

*

A templomokban Isten leszáll egészen az emberekig. Minden vasárnap a nagymise énekeivel, poézisével, minden szertartásával felemeli a szegénynek és gazdagnak szívét egyformán, a tudatlanét és a tudósét. Föléje emeli az anyagi, vagy szellemi rend minden esélyének, melybe elmerültek a hét folyamán. Béke és nyugalom követi a lázas tevékenységet és a fárasztó munkát. Itt a nagy krisztusi erények hatnak az olvasmányokban, a prédikációkban, a közös énekekben és imádságokban és Krisztus vétele megalkotja a lelkek és szívek egységét. Nincs versengés, féltékenység, keserűség; *megbocsá-tunk, kibékülünk és szeretünk.*

„A zsoltórozás — mondja Szent Ambrus — megszünteti a szakadást, kibékíti az egyenetlenkedőket, kiengeszteli az ellenségeskedést. Hogyan haragudhatnánk arra, akivel hangunk egyesült az Isten imáadásában?”

A szent áldozat, ahol Jézus, leszáll az oltárra, ahogy hagyta magát a keresztre rászegezni, megtanít bennünket engedelmeskedni és *erőt is ad hozzá.* A szentek, akiknek emlékezetét ünnepeljük, a szeretetről, az önfeláldozásról, a lemondásról beszélnek nekünk.

Micsoda üdvösséges gondolatokat kelt a liturgia! *Itt ismerjük meg a krisztusi társadalmi rend igazi alapelveit,* melyen kívül nincs más, csak a szocializmus utopiái, vagy pedig az individualizmus veszélyei, melyet a „Társadalmi Szerződés” hirdet, s amely, vallásos térre átvéve, elválasztja az embert Istentől.

A fajok és osztályok harca helyébe a liturgia *megadja az egyetértést* az egyetlen megvalósítható internacionális társaságnak: az Egyháznak a keblén.

Mondhatjuk tehát e fejezetnek bezárójaként, hogy nemcsak az egyén, hanem a társadalom számára is a liturgia „a valódi krisztusi szellem első és nélkülözhetetlen forrása”.

U. i. o. gl. D.

TARTALOM

A liturgia felé	— — — — —	7
I. Az imáadásról	— — — — —	11
II. A Szentháromság	— — — — —	25
III. Az Atyához a Fiú által a Szentlélekben	— —	34
IV. Az Egyház által Istenhez	— — — — —	40
V. Az egyházas szellem	— — — — —	51
VI. A mise szent áldozata	— — — — —	61
VII. A szentáldozás	— — — — —	72
VIII. A szakramentumok	— — — — —	85
IX. A szentelmények	— — — — —	95
X. A szent zsoltosma	— — — — —	106
XI. Krisztus misztériumai a liturgikus évben	—	118
XII. Szűz Mária a liturgikus évben	— — — — —	131
XIII. Az angyalok a liturgikus évben	— — — — —	140
XIV. A szentek ünnepei	— — — — —	152
XV. A liturgikus elmélkedés	— — — — —	161
XVI. A liturgikus katekézis	— — — — —	182
XVII. A liturgikus zene és a latin nyelv	— — —	194
XVIII. A liturgia és a közösség	— — — — —	209

